T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MEDYA VE İLETİŞİM SİSTEMLERİ

YÜKSEK LİSANS

İLETİŞİM VE MEDYA TEKNOLOJİLERİNİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKİLERİ:

Burkina Faso Örneği

KASSOUM DRAME

98.715.618.527

İSTANBUL, 2021

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM SİSTEMLERİ
YÜKSEK LİSANS

İLETİŞİM VE MEDYA TEKNOLOJİLERİNİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKİLERİ:

Burkina Faso Örneği

KASSOUM DRAME
98.715.618.527

Tez Danışmanı: Pr. Dr. Füsun ALVER

İSTANBUL, 2021

T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi..... ’nın “**İletişim Ve Medya Teknolojilerinin Sosyal Ve Kültürel Etkileri:** ***Burkina Faso Örneği***” konulu tez çalışması jürimiz tarafından .....Yüksek Lisans tezi olarak (oybirliği / oyçokluğu) ile başarılı bulunmuştur.

Adı- Soyadı İmza

Tez Danışmanı:

Jüri Üyesi:

Jüri Üyesi:

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Yazar İsim - Soy isim

Özet

Teknoloji, günümüzde küresel bir alan oluşturmuştur. Her yerde, tüm ülkelerde ve hatta tüm bilim dallarında teknoloji kullanılmaktadır. İnsanların teknolojiyi kullanmasının esas sebebi, yaşam koşullarını iyileştirmesidir. Böylece, iletişim ve medya anabilim dalında da, bu fırsat kullanılmaktadır. Özellikle yeni medya; iletişim ve medya teknolojisinin güncel örneğidir. Facebook, WhatsApp, Instagram, YouTube, LinkedIn gibi uygulamalar ve diğer tüm iletişim teknolojileri ve medya araçları, bu gelişmelerin bir sonucudur. Bu çalışmada, derinlemesine görüşme yöntemini kullanarak, iletişim ve medya teknolojileri; sosyal, kültürel, politik ve ekonomik açıdan araştırılmış ve teknolojinin, Burkina Faso örneği üzerindeki etkisi tespit edilmiştir. Nitel bir araştırma olarak bu çalışma, 2020'de gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, 12 kişiden oluşan bir örneklem kullanılmıştır. Böylece çalışma, Burkina Faso'nun iletişim ve medya teknolojilerinin; sosyal, kültürel, politik ve ekonomik düzeydeki olumlu ve olumsuz etkisini anlamayı mümkün kılmıştır. Çalışmanın temel amacı, iletişim ve medya teknolojilerinin Burkina Faso toplumu ve kültürü üzerindeki etkisini anlamaktır. Başka bir deyişle bu çalışma, Burkina Faso'nun iletişim ve medya teknolojilerinin, günlük hayattaki rolünü göstermektir. Çalışmada, Burkina Faso'daki iletişim ve medya teknolojilerinin, sosyal ve kültürel etkileri incelenmektedir. Bu teknolojilerin sosyokültürel etkileri, ülke için hem olumlu hem de olumsuzdur. Burkina Faso'nun iletişim ve medya teknolojileri ile ilgili olan bu çalışma sonucunda elde edilen bulgulara da burada yer verilmiştir. Bu bulguların en önemli olanı, tüm sektörlerin dijitalleşmesinden dolayı, Burkinalıların sosyal bağlarını sürdürmek için yeni iletişim ve medya teknolojileri kullanmakta olmasıdır. Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin kullanılmasının önemi, uluslararası medya ve ülke medyasında en çok kullanılan araçlarda, kalite konusunda sergilenen tutumdur. Dahası, bu sosyal platformlarda kimlerin ne kadar zaman geçirdiği, hangi alanların tercih edildiği ya da edilmediği, belirli bir konu hakkında tercih edilen en iyi sosyal ağ hangisi gibi bilgiler de, çalışmada net bir şekilde açıklanmıştır. Son olarak çalışmada, elde edilen veriler sayesinde, insan ilişkileri ile sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik düzeydeki sıkıntıları çözmek adına öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Burkina Faso, İletişim, Kültür, Medya, Sosyal, Teknoloji*

Abstract

Nowadays, technology has become a global extent. Technology is used everywhere in all countries, even in all branches of sciences. People use technology to improve their living conditions. The use of technology is also used in the department of communication and media. Especially in the new media field, which utilizes communication and media technology. Applications such as Facebook, WhatsApp, Instagram, YouTube, LinkedIn, and all other communication technologies and media tools are the result of these developments. This study determined the social, cultural, political, and economic factors of communication and media technologies and their impact on Burkina Faso by conducting in-depth interviews. This is a qualitative research conducted in 2020. By conducting in-depth interviews with 12 people, this study has made it possible to directly understand the positive and negative impact of Burkina Faso's communication and media technologies on the social, cultural, political, and economic levels. The aim of this study is to understand the impact of communication and media technologies on Burkina Faso's society and culture. In other words, it is to show the role of Burkina Faso's communication and media technologies in daily life. The social and cultural effects of communication and media technologies are compared. The sociocultural effects of these technologies show positive and negative effects for the country. The research of Burkina Faso's communication and media technologies has permitted to obtain findings. Since almost all the sectors of daily life have been digitalized, Burkinabe people utilize the new communication and media technologies to maintain their social ties. Other findings also show the importance of Burkina Faso's communication and media technologies, the most used media tools, international media and the quality of the country's media. Finally, based on the data, suggestions were made to solve the problems in human relations, social, cultural, political, and economic levels.

***Keywords**: Burkina Faso, Communication, Culture, Media, Social, Technology*

İÇİNDEKİLER

Özet iv
Abstract v
İÇİNDEKİLER vi
GİRİŞ 1
1. **BURKİNA FASO'YA GENEL BİR BAKIŞ** 2
1.1. Burkina Faso'nun Coğrafi Olarak Konumlandırılması 2
1.2. Burkina Faso Devleti'nin Ortaya Çıkışı ve Politik Gelişim Eğilimi 4
1.2.1. Burkina Faso Devleti'nin Ortaya Çıkışı 5
1.2.2. Burkina Faso Devleti'nin Politik Gelişim Eğilimi 5
1.2.2.1. 1960-1966 Maurice Yaméogo zamanında Burkina Faso siyaseti 5
1.2.2.2. 1966-1980 General Aboubakar Sangoulé Lamizana zamanında Burkina Faso siyaseti 6
1.2.2.3. 1980-1982 Sey Zerbo zamanında Burkina Faso siyaseti 6
1.2.2.4. 1982-1983 Jean Baptiste Ouedraogo zamanında Burkina Faso siyaseti 1980-1982 6
1.2.2.5. 1983-1987 Thomas Sankara zamanında Burkina Faso siyaseti 7
1.2.2.6. 1987-2014 Blaise Compaoré zamanında Burkina Faso siyaseti 8
1.2.2.7. 2015 Michelle Kafando zamanında Burkina Faso siyaseti 10
1.2.2.8. 2015'ten bugüne kadar Roch Marc Christian Kaboré Burkina Faso 10
1.3. Burkina Faso'nun Dış Politikası 11
1.3.1. Dış Politika 'da Belirleyici Faktörler 12
1.4. Burkina Faso'nun Ekonomik Yapısı 12
1.4.1. Madencilik sektörü 13
1.4.2. Tarım 13
1.4.3. Hayvancılık 14
1.5 Burkina Faso'nun Toplumsal ve Kültürel Yapısı 14
1.5.1 Toplum, Kültür ve Eğitim 18

2. BURKİNA FASO'DA KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ ORTAYA ÇIKIŞI ve GELİŞİM EĞİLİMİ 22

2.1 Yazılı Kültür ve Yazılı Basının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi 22

2.1.2 Yazılı basının gelişimi 25

2.1.3 Maurice Yaméogo rejimi sırasında 1960'tan 1966'ya kadar yazılı basının durumu 25

2.1.4 1966'dan 1980'e kadar General Sangoulé Lamizana rejimi sırasında yazılı basın durumu 26

2.1.5 1980'den 1991'e kadar askeri rejimler sırasında yazılı basın durumu 28

2.1.6 1987'den 2014'e kadar Blaise Compaoré rejimi sırasında yazılı basın durumu 29

2.1.7 Güncel basının durumu 32

2.1.8 Burkina Faso'da Yazılı Basından Örnekler 33

2.2 Elektronik Kültür ve Elektronik Medyanın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi 36

2.3 Dijital Kültüre Geçiş ve Dijital İletişim ve Medya Teknolojilerin Yaygınlaşması 46

2.3.1 Radyo ve Televizyonun Gelişimi 48

2.4 Günümüzde Dijital İletişim ve Sosyal Medyanın Kullanımı 50

3. BURKİNA FASO'DA YENİ İLETİŞİM ve MEDYA TEKNOLOJİLERİNİN ETKİLERİ 53

3.1 Yeni İletişim ve Medya Teknolojilerinin Politik Alana Etkiler 53

3.1.1 Olumlu Etkileri 54

3.1.2 Olumsuz Etkileri 59

3.2 Yeni İletişim ve Medya Teknolojilerinin Ekonomi Alanına Etkiler 61

3.2.1 Olumlu Etkileri 61

3.2.2 Olumsuz Etkileri 63

3.3 Yeni İletişim ve Medya Teknolojilerinin Sosyal Alana Etkileri 64

3.3.1 Olumlu Etkileri 64

3.3.2 Olumsuz Etkileri 67

3.4 Yeni İletişim ve Medya Teknolojilerinin Kültürel Alana Etkileri 71

3.4.1 Olumlu Etkileri 71

3.4.2 Olumsuz Etkileri 73

4. BURKİNA FASO'DA YENİ İLETİŞİM ve MEDYA TEKNOLOJİLERİNİN ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 74

4.1 Araştırmanın Amacı 74
4.2 Araştırma Metodu 75
4.3 Araştırmanın Kapsamı 75
4.4 Bulgular 105
4.5 Bulguların Değerlendirilmesi 105
Sonuç ve Öneriler 107
KAYNAKÇA 113
EKLER 125

GİRİŞ

Bilim insanlarına göre insanın gelişimi, evrim süreci ile olmuştur. Dünya, gezegenler, uzay ve genel olarak evren, her zaman inanılmaz sırlar ile doludur. Günden güne insan, bu sırları keşfetmeye başlamış ve bu keşifler günümüzde de devam etmektedir. Bu keşifler, insanın elinde sahip olduğu bilgi ve tecrübelerle birlikte mümkün olmuştur. İnsanlar, bu bilgi ve birikimlerin sonucunda teknolojik çağa geçmiştir. Günümüzde teknoloji, tüm alanlar için vazgeçilmez bir araç haline gelmiştir. Bilim ve teknoloji ayrılmaz bir ikili haline gelmiştir. Böylece, insan yaşamı kolaylaşmış ve bu kolaylaştırıcı çalışmalar günümüzde de devam etmektedir. Tüm bilimlerin ve ana dalların teknolojiyle iç içe geçmesi, bu alanların gelişim ve devamı sürecinde teknolojiden ayrılmalarını imkânsız hale getirmiştir.

Konumuz olan medya ve iletişim alanında da teknoloji aynı öneme sahiptir. Özellikle yeni nesil medyanın ve sosyal medyanın yaşamımıza girmesi, medya ve teknolojiyi artık birbirinden ayrılamaz hale getirmiştir. Örnek olarak Facebook, WhatsApp, Instagram, Youtube, LinkedIn gibi uygulamalar ve diğer tüm iletişim teknolojisi ve medya araçları bunun bir sonucudur. Aslında, iletişim ve medya teknolojileri bir yandan bir ülkenin sosyal ve kültürel değişiminin öncüsüdür. Yani, iletişim ve medya teknolojileri yoluyla insanların yeni davranışlar benimsedikleri görülmektedir. Teknolojik gelişim dışında, medya ve iletişim teknolojilerinin sosyokültürel, politik ve hatta ekonomik düzeyde etkileri vardır. Bu etkiler, ülkeler için olumlu veya olumsuz olabilmektedir. Bu araştırma, iletişim ve medya teknolojilerinin, Burkina Faso'nun sosyal ve kültürel hayatı üzerindeki etkisini anlamak amacıyla yapılmaktadır. Özellikle, Burkina Faso'nun iletişim ve medya teknolojisinin hayattaki rolü araştırılmaktadır.

İletişim ve medya teknolojileri, Burkina Faso'nun toplumunu ve kültürünü etkiliyor mu? Cevap evet ise, bu etkiler ülkenin sosyal ve kültürel düzeyinde olumlu mu, yoksa olumsuz mudur? Burkina Faso'nun medya ve iletişim teknolojilerinin sosyokültürel etkileri hangileridir? Burkina Faso'da medya ve iletişim teknolojilerinin öncesinde sosyokültürel yaşam nasıldı ve sonrası nasıl oldu? Burkina Faso'daki iletişim ve medya teknolojileri sosyal ve kültürel hayatı nasıl etkiliyor? Medya ve iletişim teknolojilerinin sosyokültürel önemi nedir? Burkina Faso'da medya ve iletişim teknolojilerinin araçları nelerdir? Burkina Faso'nun sosyal ve kültürel hayatı üzerinde, iletişim ve medya teknolojileri nasıl

bir araç olarak kullanılabilir? Bu araştırmanın önemi, iletişim ve medya teknolojilerinin, Burkina Faso'nun toplum ve kültüründeki etkilerini tespit etmektir. Bu araştırma, Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin; toplumsal, kültürel, politik ve ekonomik etkilerini göstermeyi amaçlamaktadır. Bu veriler sayesinde çalışmada; Burkina Faso'daki insan ilişkilerinde, sosyal ve kültürel düzeyde iletişim kurmak ve medya teknolojilerinin olumsuz etkilerini çözmek için öneriler sunulmaktadır. Buna dayanarak, dünyadaki iletişim ve medya teknolojilerinin yarattığı sosyal ve kültürel problemleri çözmek amacıyla bir örnek oluşturulmaktadır. Çünkü tüm alanlarda teknolojinin kullanılmasıyla, insanların problem yaşadığı görülmektedir. Bir diğer yandan, genel olarak iletişim ve medya teknolojilerini daha iyi anlamak amaçlanmaktadır. İletişim ve medya teknolojilerinin sosyal ve kültürel hayat üzerinde pek çok etkisi vardır. Bu etki hem olumlu hem de olumsuzdur. Burkina Faso da iletişim ve medya teknolojileri kullanmakta ve bu etkilere maruz kalmaktadır. Bu çalışmada, nitel araştırma perspektifiyle derinlemesine görüşme metodu kullanarak, 12 kişilik örneklem üzerinde, Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin etkisi incelenecektir.

1 BURKİNA FASO'YA GENEL BİR BAKIŞ

Burkina Faso ülkesinin ismi, iki ulusal dil kullanılarak oluşturulmuştur. "Burkina" More (Mooré) dilinde <<Burkindi>> dürüst anlamına gelmekte, "Faso" ise Diula (Dioula) dilinde ana vatan veya ülke anlamına gelmektedir. Yani Burkina Faso deyince, dürüst anavatan ya da dürüst insanların ülkesi anlamı oluşmaktadır (Wilkins 1989, s. 3). Vatandaşlar, "Burkinabe" olarak adlandırılmaktadır. Bu adlandırmada kullanılan <<Be>> eki, üçüncü bir ulusal dil olan Fula dilinde (Fulani), vatandaş anlamına gelmektedir (Afrolegends, 2013). Buna bakarak, Burkina Faso'nun kendi ülkesindeki bütün etnik topluluklara ve dillere önem verdiği görülmektedir.

1.1 Burkina Faso'nun Coğrafi Olarak Konumlandırılması

Burkina Faso, Afrika'daki 54 ülkeden birisidir. Burkina Faso konum olarak, Afrika kıtasının batı bölümünde yer alan, denize kıyısı bulunmayan bir ülkedir. Afrika'nın 30. 221 532 km² yüzölçümü üzerinde Burkina Faso, 274 200 km² alan kaplamaktadır. Bölgesel sınırlarında altı ülke ile komşudur. Bunlar; doğuda Nijer, kuzey ve kuzeybatıda Mali, güneybatıda Fildişi Sahili, güneyde Gana, Togo ve güneydoğuda Benin'dir. En

yüksek bölge, Batı'da Mali sınırına yakın Tenakuru Dağı bölgesidir. Burada yükseklik 747 metreye yükselirken, güneydoğudaki Pencari Vadisi'nde ise yükseklik en düşük, 160 metreye kadar inmektedir.

Ülkenin hidrografik ağının tamamı, üç ana uluslararası havzaya bağlıdır. Bunlar; Volta, Komove ve Nijer havzalarıdır. Bunların en büyük ve en önemlisi olan Volta Havzası, 178.000 km²'lik bir alana sahip ve Muhun, Nazinon, Nakambe, Sissili ve Pencari alt havzalarından oluşmaktadır. Ayrıca ülkenin tüm merkezi bölümünü kaplamaktadır. Bu havzaların suları Gana'da buluşup Volta Gölü'nü oluşturmaktadır. En batıda bulunan ve 18.000 km²'nin üzerinde alan kaplayan Komove Havzası, Burkina Faso topraklarında Leraba ve Komove alt havzaları olarak bölünmüştür. Nijer havzası ise 79.000 km² alan kaplamaktadır ve iki alt kümeye bölünmüştür (GeneratePress, bt). Tropikal bölgede olduğundan standart olarak iklim iki mevsim ile karakterizedir. Bunlar, yağmur mevsimi ve kuru mevsimdir. Yağmur bazen üç ila beş ay süren ve evapotranspirasyon (terleme ve buharlaşma) hızına bağlı olarak, 2.000 mm'den daha yüksek yağış alabilir. Ülkenin %65'i 500 ila 800 mm izohips arasında bulunmaktadır. Yağışlardaki düzensizlik nedeniyle 1970'lerin başından beri ülkede, kronik kuraklık yaşanmaktadır.

En sıcak aylar mart ve nisan aylarıdır ve sıcaklıklar genelde 24 ve 37 °C arasındadır. Aralık ve ocak döneminde sıcaklık, ortalama 17 °C'dir. Kuru mevsim ise ekimden nisana kadar sürmektedir. Ülkede, ana iklim bölgelerine ayrılmış olarak, üç iklim görülmektedir. Kuzeyde, yılda 600 mm'den az ve 3 ay süren yağış ile 10 °C- 45 °C arası değişen ve aşırı sıcaklıklar görülebilen, yarı çöl özellikleri gösteren Sahel iklimi görülmektedir. Orta kısımda, yılda 600-1000 mm arasında 4-5 ay süren yağış alan, 13 °C- 40 °C arası sıcaklık görülen iklim bölgesi bulunmaktadır. Güney'de görülen iklimde ise, yılda 1000 ile 1300 mm arasında 5 ay süren yağış ve 12 °C-38 °C arasında değişen sıcaklıklar kaydedilmektedir. Burkina Faso, çalı ve savana ile kaplıdır. Bölgenin büyük kuzey yarısı çöl parçasıdır. Burkina Faso, üç ana bitki oluşum türü sunmaktadır. Bunlar; kuzeydeki bozkırlar, merkezdeki tek yıllık çim ovaları ve son olarak güneydeki çok yıllık çim ovalarıdır. Ayrıca, ana nehirler boyunca açık ormanlar ve galeri ormanları bulunmaktadır. Burkina Faso, birçok ağaç türü barındırmaktadır. Bunlar; botanik ağaçları, hünnap ağacı (çok tatlı meyveleri olan dikenli bir ağaç), baobab (güç sembolü olan, meyveleri ve yaprakları besleyici bir ağaç), shea veya karite ağacı (değerli shea yağı çıkarılan tohumları olan bir ağaç), nırı (meyveleri ve tohumları ile bilinen bir ağaç), zamk ağacı (eczacılık ve

tıpta, şekercilikte, çanak çömlekte kullanılan bir ağaç), demirhindi ve ünlü palmiye ağacının yanı sıra, mango ağacı gibi çeşitli meyve ağaçlarıdır.

Faunanın çeşitliliği çoğunlukla devletin; ulusal parklar, rezervler ve sınıflandırılmış ormanlar gibi sınıflandırılmış bölgelerinde gruplandırılmış, 35'ten fazla büyük memeli türünün varlığını ortaya koymaktadır. Bu memelilere ek olarak, periyodik olarak birçok göçmen kuşla zenginleştirilmiş önemli bir av faunası vardır. Ayrıca ülkede, birçok sürüngen ve diğer amfibi türler de bulunmaktadır. Birçok hayvan türü yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır; bazıları ise giderek daha nadir görülür hale gelmektedir. Burkina Faso, 128'den fazla hayvan türünden oluşan, zengin bir faunaya sahiptir. Bunlardan öne çıkanlar; aslan, leopar, fil, manda, yaban domuzu, antilop, maymun, sırtlan, çakal ve su aygırıdır. Ayrıca timsah, boa yılanı, kertenkele, kaplumbağalar ve kirpiler, ülkede yer alan canlılar arasındadır. Kuş çeşitleri olarak papağan, turaç (francolin), güvercin, karatavuk, toy kuşu (bustard), öküzburnu (hornbill), kaz ve meyve yarasasından bahsetmek mümkündür. Tüm bu hayvanlar, doğal rezerv alanlarında koruma altındadırlar. Arly Parkı, Tambi Kaboré Milli Parkı, W Parkı, Deux-Balé Sınıflandırılmış Ormanı, Oursi Ornitolojik Gölet'i, Ziniaré Hayvan Parkı, Nazinga Çiftliği, Bangr-Weogo Kentsel Parkı ve Bala Biyosfer Rezervi başta gelen doğal rezerv alanlarıdır (Prisma Media, 2018). Pirinç, Burkina Fasoluların mutfağının temel gıdasıdır. Sebze, baharat, et, balık ve sos ile yenmektedir. Tô (Morece'de "sagbo" Diulaca 'da ''Too veya kini''), darı unu, mısır veya sorgumdan yapılmış bir hamur ile sos ve fasulye, ulusal yemeklerdendir. Patates; iyam (patates gibi beyaz renkte), tatlı patates, yeşil fasulye ülkede sıklıkla tüketilen başlıca besinlerdir. Dege (yoğurt içine daldırılmış darı parçalı bir içecek), bissap (hibiskus çiçeğinden yapılan bir içecek), zencefil ve demirhindi suyu ise milli içeceklerdir. Mango, papaya, portakal ve muz Burkina Faso'da en bol yetişen meyvelerdendir (Prisma Media, 2018). Ayrıca günümüzde, Asya, Avrupa, Amerika ve Afrika kıtalarında yer alan bazı ülkelerin yemek kültürü de, Burkina Faso'da bulunmaktadır. Bunlar, ülkenin yemek kültürünün zenginleşmesine katkı sağlamaktadır.

1.2 Burkina Faso Devleti'nin Ortaya Çıkışı ve Politik Gelişim Eğilimi

Ülke, Yukarı Volta adıyla kurulmuş ve sonra Burkina Faso ismini almıştır. Burkina Faso, Batı Afrika'nın kalbinde yer alan bir devlettir. Burkina Faso Devleti'nin tarihsel olarak ortaya çıkışı, 1919 yılıyla gerçekleşmiş ve gelişim eğilimi, bugüne kadar sürmüş ve hala devam etmektedir. Fakat bu tarihten önce, ülke topraklarından nice kraliyetler gelmiş ve

geçmiştir. Sonrasında ise ülkede, 1888'den bağımsız olana kadar, bir süre sömürgecilik yaşanmıştır.

1.2.1 Burkina Faso Devleti'nin Ortaya Çıkışı

Burkina Faso, Fransa tarafından kolonileştirilmiş bir ülkedir. Burkina Faso, Yukarı Volta kolonisi adıyla 1919'da kuruldu (Şaul ve Royer, 2001, s. 309). Ülke 1932'de; Fildişi Sahili, Fransız Sudan (bugünkü Mali) ve Nijer arasında, Fransız kolonicilerin baskısı altında, Yukarı Volta olarak bölünmüştür. İkinci Dünya Savaşı'nda, Avrupa savaş meydanlarında Fransa'nın özgürlüğü için savaşmış olan ülke, gerçekten önemli bir işgücü rezervuarıydı (Şaul ve Royer, 2001, s. 359). Bu savaştan sonra, 4 Kasım 1947'de, Yukarı Volta yeniden oluşturulmuştur. 5 Ağustos 1960'da, Yukarı Volta yani Burkina Faso, ilk cumhurbaşkanı Maurice Yaméogo ile bağımsızlığını kazanmıştır (Şaul ve Royer, 2001, s. 361). Başkanlığını sürdüren Maurice Yaméogo, Voltaik Demokrat Birliği tarafından desteklenen, tek parti rejimini kurmuştur. 1960'dan bugüne kadar Burkina Faso cumhurbaşkanlığına, 9 cumhurbaşkanı geçmiştir. Bunlar; Maurice Yaméogo, Général Sangoulé Lamizana, Saye Zerbo, Jean Baptiste Ouedraogo, Thomas Sankara, Blaise Compaoré, Yacouba İsaac Zida, Michelle Kafando ve Roch Marc Christian Kaboré'dir. Her birisinin Burkina Faso hakkında, farklı siyasi görüşleri bulunmaktaydı. Yukarı Volta'nın, 1960'dan 1966'ya kadar başkanlık rejimi; 1966'dan 1970'e kadar Siviller Derneği ile askeri rejimi; 1970'den 1974'e kadar parlamenter sistemi; 1974'ten 1978'e kadar ikinci askeri rejimi; 1978'den 1980'e kadar yine başkanlık rejimi ve Kasım 1980'den 1987'ye kadar iki askeri rejimi olmuştur (Ouedraogo, 2002, ss. 1-2). Yukarı Volta yani Burkina Faso, bu nedenle siyasi düzeyde belirli bir gelişme kaydeden, dört cumhuriyet döneminden geçmiştir.

1.2.2 Burkina Faso Devleti'nin Politik Gelişim Eğilimi

Burkina Faso bağımsızlığını kazandıktan sonra, devletin gelişim eğilimi geçmiş ve gelecek farklı rejimler ile bağ kurulmuştur. Bu bağ, 1960'lı yıllarda ilk imzayı atan cumhurbaşkanı, Maurice Yaméogo ile başlamaktadır.

1.2.2.1 1960-1966 Maurice Yaméogo zamanında Burkina Faso siyaseti.

1960'larda, Yukarı Volta yani bugünkü adıyla Burkina Faso'nun politikası, kendisini egemen bir ülke olarak, uluslararası düzeyde savunmaktı. İlk Cumhurbaşkanı Maurice Yaméogo, ülkeyi bağımsızlığına götürmeyi amaçlıyordu. 11 Aralık 1958'de, Yukarı Volta Cumhuriyeti ilan edilirken Maurice Yaméogo, cumhurbaşkanlığını kazanmıştır.

5 Ağustos 1960'ta ise ülkenin bağımsızlığı ilan edilmiştir. 3 Ekim 1965'te, cumhurbaşkanlığı seçimlerinde tek aday olan Maurice Yaméogo, %99,97 oy ile cumhurbaşkanı seçilmiştir (Wilkins 1989, s. 4; leFaso.net, 2019). Ancak, 3 Ocak 1966'da, sendika hareketinin liderliğindeki popüler bir ayaklanmanın ardından, istifaya zorlanmıştır. Böylece General Aboubakar Sangoulé Lamizana, ülkenin askeri hükümet sürecinin ilk cumhurbaşkanı olmuştur.

1.2.2.2 1966-1980 General Aboubakar Sangoulé Lamizana zamanında Burkina Faso siyaseti.

Maurice Yaméogo hükümeti; ekonomik, siyasal ve sosyal problemlerden dolayı, Yukarı Volta'nın demokrasi ve refahı için çıkan isyan ve darbe ile sona ermiştir (Présidence du Faso, 2019a). Yukarı Volta Cumhurbaşkanı Sangoulé Lamizana'nın hükümeti, ekonomik sorunlar ve ülkenin işleyişini bozan büyük bir iş anlaşmazlığıyla boğuşmaktaydı. Albay Aboubakar Sangoulé Lamizana, 28 Mayıs 1978'de Joseph Colombo'ya karşı ikinci turda kazandığı seçimleri düzenlemeden önce, 14 yıl boyunca yöneteceği gücü miras almıştır (Madiaga ve Nao, 2003, s. 315). 25 Kasım 1980'de Saye Zerbo'yu iktidara getiren Ulusal İlerleme Askeri Kurtarma Komitesi (CMRPN) tarafından kan dökülmeden, Albay Aboubakar Sangoulé Lamizana iktidarı devrilmiştir.

1.2.2.3 1980-1982 Sey Zerbo zamanında Burkina Faso siyaseti.

CMRPN (Ulusal İlerleme İçin Askeri Kurtarma Komitesi), üçüncü Cumhuriyet'i sona erdiren, 25 Kasım 1980'de gerçekleşen darbe rejiminden doğan rejimin, yönetim organıdır (Wilkins,1989, s. 6). CMRPN tarafından General Lamizana rejiminin devrilmesinin altında; ülkenin siyasi ve ekonomik durumu, sosyal iklim ve ulusal yaşamda tüm sektörlerinin bozulması, yolsuzluğa son verme gibi nedenler yatmaktadır (Bamouni, 1983; Marot, 2005). Fakat CMRPN rejimi daha sonra; siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal faşizme dönüştüğünden dolayı, CSP'yi (Halkın Kurtuluş Komitesi) iktidara getiren darbeyi takiben, 7 Kasım 1982'de yönetimden ayrılmıştır.

1.2.2.4 1982-1983 Jean Baptiste Ouedraogo zamanında Burkina Faso siyaseti.

CSP (Halkın Kurtuluş Komitesi), 7 Kasım 1982'de, astların subayları tarafından CMRPN'i (Ulusal İlerleme İçin Askeri Kurtarma Komitesi) deviren darbecilikten doğan rejimin, yönetim organıdır. Önce genç subayların önderliğinde, önce ilerici fikriyle Sankara, Compaoré, Zongo ve Komutan Lingani gibi gençler tarafından yönetilmektedir. Bu ilk etapta CSP1 olarak adlandırılmıştır (Yénouyaba Georges ve Oumarou, 2003, s.

315; Présidence du Faso, 2019b; Bamouni, 1983). İkinci etapta, Yüzbaşı Sankara'nın tutuklanmasının ardından CSP2 olarak adlandırılıp, 17 Mayıs 1983'te oluşturulmuştur. Ulusal İlerleme İçin Askeri Kurtarma Komitesin birbirleri anlamsızlığından dolayı Jean Baptiste Ouedraogo hükûmetin başında çok az bir sürede kaldı. Ve 4 Ağustos 1983'te CNR'yi (Halkların Kurtuluş Komitesi) iktidara getiren darbe ile sona ermiştir.

1.2.2.5 1983-1987 Thomas Sankara zamanında Burkina Faso siyaseti.

CSP (Halkların Kurtuluş Komitesi), 7 Kasım 1982'de CMRPN'i deviren darbeden doğan rejimin, yönetim organıdır. CPS daha sonra O.M.R (Asker ve Devrim Organizasyonu) partisini dönüştüren bir grup asker tarafından oluşturulmuştur. Bu parti genel olarak, komünist siyasi gruplardan oluşmaktaydı. Sonrasında, Yüzbaşı Thomas Sankara lider olarak seçilmiştir (Nao, 2003, s. 316). Yüzbaşı Thomas Sankara, 21 Aralık 1949'da doğmuş, 4 Ağustos 1983'te, 34 yaşındayken iktidara gelmiştir. O, Burkina Faso'nun siyasi devrimini yapan, Burkinalıların en sevdiği kahramandır. Yukarı Volta'nın adını değiştirip, Burkina Faso yani "dürüst insanların ülkesi" haline getiren kişidir. Bu genç insanın fikirleri, sadece ülkesinin çıkarları için değil, aynı zamanda Afrika ve özellikle bütün insanlık içindir. Yiğit bir komünist olarak, Afrika'nın Che Guevara'sı olarak adlandırılmaktadır. Sömürgeciliğe, Neokolonyalizme ve emperyalizme karşıydı.

Burkina Faso'nun siyasi tarihinin, 6. darbe sırasında öldürülecek cumhurbaşkanı olmuştur. Sankara, emperyalizme karşı edindiği fikirler yüzünden öldürülmüştür. Ne yazık ki ölümünden önce "yanlış anlaşıldığını" söylemiştir. Burkina Faso'nun geleceği, bu cumhurbaşkanının gelişinden sonra şekillenmiştir. Çünkü gelecek nesiller için bir fikir referansı olmayı başarmıştır. Burkina Faso'nun gelişimi ve kalkınması için çok sayıda emek vermiştir. Onun yaptığı çalışmaların raporları, bunlarla alakalı kanıtları oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, okuryazarlıkta büyük rol oynamıştır. Eğitim yardımı talepleri konusunda halka katkılarda bulunarak, büyük motivasyon vermiştir. Böylece 1983-1985 yılları arasında UNICEF'e göre okullaşma oranı; %16,5'ten, %20,9'a ve 1986'da, %24'e yükselmiştir. Ondan önce, eğitim oranı yılda %1'den daha az artmaktaydı. 1985 yılında öğretmen sayısını, %16 artırmıştır. Kurak mevsimde, köylülerin boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla okumalarına vesile olmuştur. Onun döneminde, 10 ulusal dilde kurslar verilmiş, köylüler ve tüccarlar; hijyen, temel sağlık ve yönetim konularında eğitilmiştir. Bunun yanında, radyoda yayınlanan davalarla yolsuzlukla mücadele edilmiştir. Davalarda ceza olarak, ölüm cezası tercih edilmemiş, sadece

kişilerin hapishanede tutularak, çalınan paranın geri ödenmesi tercih edilmiştir. 1983 yılında devlet bütçesi, 58 milyar CFA frangına yükselmiş ancak, bunun 12 milyarı borç ödemelerine gitmiştir. Bütçe, 1987'de 93 milyar CFA frangına yükselmiştir. 1983'te bütçe, 695 milyon CFA frangı açık göstermiştir. Bu açık 1984 yılında, 1 milyon CFA'ya inmiş; ancak 1985'te, 1 milyar 985 bin CFA fazlalık göstermiştir. Sankara, yerel ürünlerin üretimini ve tüketimini teşvik etmiştir. Onun bakış açısına göre; "Size yiyecek veren kişinin, size arzusunu dikte etmesi normaldir.". Hükümeti sırasında Burkina Faso, gıda açısından dışa bağımlı olmaktan kurtulmuştur (Jaffré, 2007; Bamouni, 1983). Kısacası, Burkina Faso tüm alanlarda gelişme göstermiştir. Siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim, sağlık, sanayi, altyapı, çevre, kadınların özgürlüğü gibi pek çok alanda ilerleme kaydedilmiştir. Diğer taraftan da Sankara, Afrika'nın özgürlüğü için mücadele etmiştir.

1.2.2.6 1987-2014 Blaise Compaoré zamanında Burkina Faso siyaseti.

Popüler Cephe, CNR'nin (Ulusal Devrim Konseyi) gücünü sona erdiren, 15 Ekim 1987 darbesinden doğan rejimin, yönetim organıdır (Leclercq ve Matagne, 2020, s. 17). Popüler Cephe, CNR'den biri olan ve sonra CNR konseyinden nefret eden bir politikacı tarafından, yeni bir parti kurulmasıyla ve ülkenin iktidar yapısına girmesiyle oluşmuştur (Madiaga ve Nao, 2003, s. 315). Thomas Sankara'nın iktidarını sona erdiren Burkina Faso cumhurbaşkanı, 15 Ekim 1987'de öldürücü bir darbeyle iktidara gelmiştir. Darbenin aktörü, Sankara'nın dostu ve baş müşaviriydi. Bu darbe, Burkina Faso devriminin başkanı olan Thomas Sankara'nın ve bazı silah arkadaşlarının hayatına mal olmuştur. Thomas Sankara'nın ölüm haberi, Burkina Fasolularda büyük bir üzüntü yaratmış ve Blaise Compaoré'ye karşı kızgınlığa sebep olmuştur. Ancak ne yazık ki o zamanlar halk, yeni kanlı rejime karşı çıkma imkanına sahip değildi. Ancak 31 Ekim 2014'te Blaise Compaoré rejimine karşı başarılı olacak popüler bir ayaklanma gerçekleşmiştir. Bu ayaklanma, 27 yıl boyunca iktidarda olan Blaise Compaoré'yi istifaya zorlamıştır (Leclercq ve Geoffroy, 2020, s. 16). 1987'den 1991'e kadar, Thomas Sankara devrildikten sonra Blaise Compaoré, geçiş hükümeti olarak, popüler cephe rejimine liderlik etmiştir. 1991'de yaşanan ekonomik krizin ardından, sendikaların baskısı ile uluslararası finans kuruluşları, ülkenin demokratikleşmesini empoze etmiştir. Böylece, Popüler Demokrasi Organizasyonu ve İşçi Hareketi Örgütü (ODP / MT) kurulmuştur. Daha sonra bu parti, 5 Şubat 1996'da Demokrasi ve İlerleme Kongresi'ni (CDP) kurmak için on iki diğer siyasi parti ile birleşmiştir. Demokrasi ve İlerleme Kongresi (CDP) Burkina Faso eski hükümetinin partisiydi. Blaise Compaoré, 1 Aralık 1991'de yapılan seçim oylamasının

ardından cumhurbaşkanı seçilmişti. Ancak seçimden sonra, Blaise Compaoré cumhurbaşkanlığına yapılan bu yeni görev onaylanması, muhalefet tarafından tartışılıp boykot edilmiş, bazı insanlar saldırıların hedefi olmuştur. 1997 yılından önce, devlet başkanlığı görevi, iki dönemle ve 7 yılla sınırlıydı. 1997 yılında, devlet başkanlığı görevi süresini, 7 yıldan 5 yıla azaltan bir anayasa değişikliği yürürlüğe girmiştir. 15 Kasım 1998'de, Blaise Compaoré yeniden başkan seçilmiştir.

Ancak aynı yıl, bağımsız bir gazetenin müdürü olan Norbert Zongo adında bir gazeteci, bir kazada ölmüş ve bu kazanın suikast olduğu düşünülmüştür. Suikasti, cumhurbaşkanının erkek kardeşinin düzenlediğinden şüphelenilmiştir. Bu olaydan sonra sendikalar ve öğrencilerin örgütlenmesiyle, dava için adalet talep eden grevler düzenlenmiştir. Bu durum, rejimin durumunu daha da kötüleştirmiştir. 2000 yılındaki anayasa değişikliği, muhalefetin reddine rağmen onaylanmıştır. Anayasa Konseyi Ekim 2005'te, Compaoré'nin cumhurbaşkanlığı tatbikatından dolayı, değişikliğin ikinci vekâlet süresinin bitiminden önce etkili olamayacağına karar vermiştir. Bu nedenle, Blaise Compaoré'ye 2005 seçimine adaylığını sunma yetkisi verilmiş ve 13 Kasım 2005'te Blaise Compaoré yeniden seçilmiştir. 25 Kasım 2010'da Blaise Compaoré, Burkina Faso cumhurbaşkanlığına, birinci tur oylamasında bir kez daha seçilmiştir. Oyların %80,15'i devlet başkanlığı görevi sonlanacak şekilde kullanılmıştır. Yani Burkina Faso'nun anayasasına göre, bu seçimden sonra Compaoré, tekrar cumhurbaşkanı olamayacaktı. Ancak Blaise Compaoré, cumhurbaşkanlığı görevi sona ermeden önce yaşanan birkaç olaydan dolayı, görev süresini tamamlayamamıştır. Bunların yanı sıra, 21 Şubat 2011'de Koudougou'da, ülkenin en büyük 4. şehrinde, polis tarafından bir öğrencinin öldürmesi, durumu daha da kötüleştirmiş, bu olaydan sonra ordu ve polis arasında çatışmalar yaşanmıştır. 2014 yılının başında Blaise Compaoré, 2015'te sona ermesi gereken son görev döneminden sonra, yeniden seçilme ve hükümeti temsil etme niyetini göstermiştir. Böylece 37. maddeyi değiştirme çalışmaları başlatmıştır. Bu madde, devlet başkanlığı görevi süresini iki dönemle sınırlayan ve süreyi bir kez yenilenebilir kılan yasadır. Bu girişim, halk gösterilerinin aşırı şekilde patlamasına sebep olmuştur. 15 Ekim 2014'te, 37. maddenin değiştirilmesi, aynı gün rejime karşı büyük bir ayaklanmanın fitilini ateşlemiş ve bu ayaklanma, Blaise Compaoré 'yi istifa etmeye zorlamıştır (Bamouni, 1983). Ertesi gün, eşinin memleketi olan Fildişi Sahili'ne sığınmıştır. Daha sonra kendisi de, Fildişi Sahili uyruğuna geçmiştir.

1.2.2.7 2015 Michelle Kafando zamanında Burkina Faso siyaseti.

Burkina Faso halkının ayaklanmasının ardından ülke, bir yıl süre ile geçiş hükümeti tarafından yönetilmiştir. Geçiş hükümetinin görevi, demokratik bir cumhurbaşkanı seçmek amacıyla sandık organizasyonuna zemin hazırlamaktı. Bunu gerçekleştirmek için iki büyük figür öne çıkmıştı. Bunlar, Yarbay Isaac Yacouba Zida ve diplomat Michel Kafando'dur. Geçiş hükümetine geçmek için ilk önce, halk ve Ulusal Silahlı Kuvvetler'in güçleri, Albay İsaac Yacouba Zida'ya güvenoyu vermiştir. Zida, 16 Kasım 1965'te Passoré eyaletindeki Yako'da doğmuştur. 19 Kasım 2014'te, geçiş hükümetine başkan olarak seçilmiştir. Asker olduğundan dolayı, başkanlığı sadece birkaç gün sürmüştür. İktidar bir sivile devredilecekti (Leclercq ve Matagne, 2020, s. 16). 21 Kasım 2014'te, geçiş hükümetinin yeni cumhurbaşkanı olarak, Michel Kafando adında bir diplomat seçilmiştir. Michel Kafando, Başkan Blaise Compaoré'nin düşüşünün ardından, Burkina Faso'da bir devlet temsilcisi olarak öne çıkmıştır. Kendisi, 18 Ağustos 1942'de Ouagadougou'da doğmuş ve Burkina Faso'yu, cumhurbaşkanlığı seçimlerine yönlendiren kişi olmuştur. Michelle Kafando, ülkenin istikrar sürecine pek çok katkıda bulunan dürüst bir devlet yöneticisidir. Selefi Yacouba İsaac Zida'yı hükümetinin başbakanı olarak atamıştır. Ancak, geçiş sırasında iktidarın başındaki cumhurbaşkanlığı tatbikatı sırasında, büyük bir sürprizle, 16 Eylül 2015'te, eski cumhurbaşkanı Blaise Compaoré'nin askerleri tarafından (Başkanlık Güvenlik Alayı (RSP)) bir darbe yapılmıştır (Leclercq ve Geoffroy, 2020, s. 16). Bu darbenin aktörü olan General Diendére, uluslararası görüş tarafından, tarihteki en aptal darbenin sahibi olarak adlandırılmıştır. Kafando ve Zida cumhurbaşkanlık sarayındaki toplantıda rehin alınmıştı. Neyse ki bu darbe, halkın direnişi ve özellikle de cesaretle savaşan ulusun, sadık güçlerinin yardımıyla engellenmiştir (Banégas, 2015, s. 147-170). Böylece Kafando, darbenin başarısız olmasının ardından, 23 Eylül'e kadar görevine devam etti (Leclercq ve Geoffroy, 2020, s. 1). 29 Aralık 2015'te, seçim oylamasının düzenlenmesinden sonra Roch Marc Christian Kaboré, Burkina Faso Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı seçilmiştir.

1.2.2.8 2015'ten bugüne kadar Roch Marc Christian Kaboré Burkina Faso siyaseti.

Roch Marc Christian Kaboré, 29 Ekim 2015'te Burkina Faso'nun cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. 30 Kasım 2015'te, cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanan Halkın İlerleme Hareketi (MPP) partisinin adayıdır. İlk turda, İlerleme ve Değişim Birliği (UPC) partisinden Zéphirin Diabré'nin %29,65 oy oranına karşı, %53,49 oyla seçilmiştir. Bu durum, Burkina Faso'nun çoğunlukla ordu tarafından yönetilen bir ülke olduğunu

göstermektedir. Bu nedenle Cumhurbaşkanı Roch Marc Christian Kaboré'nin cumhurbaşkanlığı, ülkenin demokrasisi için büyük bir adım olarak kabul edilmektedir. Roch Marc Christian Kaboré, Burkina Faso'nun bağımsızlığının babası Maurice Yaméogo'dan sonraki, ikinci sivil cumhurbaşkanıdır. Roch Marc Christian Kaboré, 25 Nisan 1957'de Ouagadougou'da doğmuştur. İktisat alanında yüksek lisans derecesi vardır. Blaise Compaoré, cumhurbaşkanlığı zamanında birçok önemli görevde bulunmuştur. Burkina Faso'nun CFA frangının tarihi devalüasyonunu yaşadığı 1994-1996 yılları arasında Christian Kaboré, Burkina Faso Başbakanı idi. 2002 yılında, birkaç bakanlık görevinden sonra, Ulusal Meclis Başkanı olmuştur. Eski cumhurbaşkanın büyük bir militanı olan Roch Marc Christian Kaboré, 2012 yılında CDP'nin yönetiminden ayrılmış ve daha sonra o partinin sıradan bir üyesi olmuştur. Ardından, Anayasanın 37. maddesini değiştirme fikrinde ısrar eden Cumhurbaşkanı Blaise Compaoré'ye karşı gelmiştir. Bunu takiben 4 Ocak 2014'te, Roch Marc Christian Kaboré ve CDP'nin diğer iki büyük figürü, Simon Compaoré ve Salif Diallo ile birlikte istifa etmiştir. Ertesi gün CDP'nin diğer 72 parti üyesi de onları takip etmiştir. Böylece birlikte, Halkın İlerleme Hareketini (MPP) oluşturmuşlardır. Roch Marc Christian Kaboré de, bu hareketin baş sorumlusu olmuştur. Bu yeni parti ile cumhurbaşkanlık seçimlerini kazanmayı başarmışlardır. Roch Marc Christian Kaboré'nin cumhurbaşkanlık politikası olarak, Ulusal Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Planı (PNDES) yürütülmektedir. Bu plan kapsamında, terörist saldırılara karşı ülkenin güvenliği, su ve esenlik verme, sağlık, eğitim, gençlerin istihdamı, enerji, altyapı, beşinci cumhuriyet için yeni bir anayasa, yolsuzlukla mücadele, ulusal uzlaşma ve iyi devlet idaresi konularında çalışmalar yürütülmektedir.

1.3 Burkina Faso'nun Dış Politikası

Burkina Faso'nun siyasi yapısı, cumhurbaşkanlık cumhuriyetidir. Başka bir deyişle Burkina Faso, 5 Ağustos 1960'tan beri laik ve bağımsız bir ülkedir. Ülke, birkaç değişik rejiminin ardından 2 Haziran 1991'de, bir anayasa benimsemiştir. Bu anayasa daha sonra, 2000 yılında değiştirilmiştir. Bu siyasi yapı, hükümetin yetkilerini üç ana bölüme ayırmaktadır ve bunlar; yasama, yürütme ve yargı yetkileridir. Bu rejim, demokrasiyi savunan bir rejimdir. Cumhurbaşkanı hem devlet başkanı hem de hükümet başkanıdır. Dolayısıyla yürütme yetkisi hükümet tarafından yönetilirken, yasama yetkisi hükümet ve parlamento arasında paylaşılmaktadır, yargı yetkisi ise diğer iki güçten bağımsızdır. Burkina Faso cumhurbaşkanı, beş yıllık bir süre için bir kez yenilenebilir ve doğrudan

evrensel oy hakkı ile seçilmektedir. Yasama yetkisi, Millet Meclisi tarafından yürütülmektedir ve meclisteki 111 milletvekili, beş yıllık sürelerle görev alırlar ve evrensel oy hakkı ile seçilirler. Yargıtay, yargı ile ilgilenmektedir. İkinci Parlamento Odası, Ekonomik ve Sosyal Konsey ve ülkenin arabulucusu (Faso Arabulucusu), büyük demokratik ve cumhuriyetçi kurumları tamamlamaktadır.

1.3.1 Dış Politika 'da Belirleyici Faktörler

Bağımsızlık kazandıktan sonra Yukarı Volta, bugünkü adıyla Burkina Faso, eski bir Fransız sömürgesi olduğu için çoğunlukla Fransa ile işbirliği yapmıştır. Fransa, Avrupa Birliği'nin (AB) diğer ülkeleriyle birlikte, 20. yüzyılın sonunda Burkina Faso'nun ana ticaret ortaklarıydı. Günümüzde ise; Çin, Hindistan, Endonezya, Bangladeş ve Japonya (GTA-GTIS, 2015) gibi ülkelerle ortak iş birlikleri başlamıştır. 1994 yılında, Afrika'daki diğer birkaç ülke ile beraber, Batı Afrika'nın Ekonomik ve Para Birliği (UEMOA) kurulmuştur. Burkina Faso'nun askerleri, Afrika kıtasında ve dünyada birlik, beraberlik ve barışı geliştirme arzusuyla, Birleşmiş Milletler'in çeşitli misyonlarına katılarak, destek vermektedirler. Burkina Faso çeşitli uluslararası kuruluşların ve özellikle 20 Eylül 1960'tan beri BM (Birleşmiş Milletler), 29 Ekim 1963'ten beri AB (Afrika Birliği), 3 Haziran 1995'ten beri DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) ve 1972'den beri OCI (İslam İşbirliği Örgütü) üyesidir (Somefire, 2012). Bunların dışında ülke, 46 civarında uluslararası kuruluşun üyesidir. Günden güne ise, dünyada barışın ve huzurun yer alması için, bu yönde tüm uluslararası kuruluşların içerisinde olmak adına gayret etmektedir.

1.4 Burkina Faso'nun Ekonomik Yapısı

Burkina Faso, gelişmekte olan bir ülke olmasından dolayı, zayıf bir ekonomiye sahiptir. Ülke ekonomisi, tarım ve hayvancılığa ve altın gibi maden kaynaklarının ihracatına dayanmaktadır. 2019 yılında gayri safi yurtiçi hasılası (GSYİH) 14,88 milyar dolar ve kişi başına düşen GSYİH 744 dolardı. 2019 yılı verilerine göre enflasyon oranı %0,3'tür ve işsizlik oranının %2,6 olduğu tahmin edilmektedir (Jdn, 2021). Dış ticaret dengesi %1,3'lük bir açık göstermektedir. Nüfusun neredeyse %40'ı, yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Ülkenin şimdilik en büyük işbirliği ortakları; Çin, Hindistan, Endonezya ve Bangladeş'tir (GTA-GTIS, 2015). Burkina Faso'nun denize erişimi olmadığı için, ara bağlantıyı kolaylaştıran limanları; Fildişi Sahili (Abidjan demiryolu ile Ouagadougou'ya bağlı) ve Tema'dır (Gana). Ülkenin ana tedarikçileri; Fildişi Sahili, Fransa, Togo ve Çin'dir (GTA-GTIS 2015). Gayri safi yurtiçi hasılanın iş sektörlerindeki payı şöyledir:

Tarım %28,6; sanayi %19,7 ve hizmetler %34,9 (Dünya Bankası, 2018) (Bank, 2019). Altın ve pamuk, ülkenin en önemli kaynaklarıdır ve ihracat gelirlerinin neredeyse, %95'ini oluşturmaktadırlar. Rakamlara göre, bu iki önemli sektör, Burkina Faso ekonomisinin büyümesinde büyük bir rol oynamaktadır. Çünkü ülkenin ekonomisi, onlara dayanmaktadır.

1.4.1 Madencilik sektörü

Ülkedeki madencilik sektörü ilk aşamada olsa da, bu sektörün gelişimi, gelecekte ülke için büyük bir umut teşkil etmektedir. Burkina Faso, 2000'li yıllardan günümüze bir maden patlaması yaşamıştır. Bugün Burkina Faso'da, 14 altın maden şirketi ve 1 çinko maden şirketi de dahil olmak üzere toplam, 15 endüstriyel maden şirketi bulunmaktadır. Bu sektörün GSYH'ye tahmini katkısı 2015 yılında, %7,9'dan 2017'de %11,4'e çıkmıştır. 2018 yılında ise, %10,6 olmuştur. Sektörün 2020 hedefinin, %10,2 olduğu tahmin edilmektedir. Altın üretimi 2017'de 46,39 tondan, 2018'de 51,63 tona yükselmiştir. Altın sektöründeki doğrudan yatırım borsaları, 2016 yılında 1,388 milyar CFA'dan, 2018 yılında 1,462 milyar CFA'yi yükselmiştir. Güney Afrika, Gana ve Mali'den sonra Burkina Faso, Afrika'nın dördüncü altın üreticisidir. Bu sektörün 2008-2015 yılları arasında devlet bütçesine katkısı, 916 milyardan fazla CFA frangıdır (French.xinhuanet.com, 2019). Mart 2017'de yayınlanan Maden Endüstrisi Şeffaflık Girişimi (EITI) raporuna göre, madencilik sektörü tarafından elde edilen gelirler, 2015 yılı için 138,714 milyar CFA tutarındadır. Bu tutar, doğrudan tahsil edilen ödemeleri içermektedir (Naturama, bt). Böylece bugün, Burkina Faso'nun gelişmesi için maden sektörü umut vermektedir.

1.4.2 Tarım

Tarım sektörü, işgücünün yaklaşık %80'ini istihdam etmekte ve GSYH'ye %28,6 katkıda bulunmaktadır (Dünya Bankası, 2018). Fakat zayıf toprak ve kuru iklim nedeniyle, büyük zorluklar yaşanmaktadır. Ana ürünler; sorgum, darı, mısır, pirinç ve pamuktur. Ülkenin tarım alanı güneybatıdadır. Ülkenin bu kısmı daha sulak olduğu için pirinç ve şeker kamışı yetiştiriciliği için uygundur. 1990'lı yıllarda tarım politikası ağırlıklı olarak gıda mahsullerine (sorgum ve darı) odaklanmış ve zamanında ekili alanın üçte ikisini bunlar oluşturmaktaydı. Buna karşın, 1995 ve 2005 yılları arasında pamuk üretimine olan ilgi, beş kat artmıştır. Bundan dolayı, Afrika kıtasının pamuk üretiminde Burkina Faso, 2016 yılında birinci ve 2018'de dördüncü üretici olmuştur. Pamuğun yetiştirilmesine yönelik

eğilim, büyük şehirlerde yaygın olarak tüketilen pirinç gibi bazı tahıl ürünlerinin bir kısmının, ithal edilmesine neden olmaktadır. Ne yazık ki, gıda mahsulü üretimi, Burkina Faso nüfusunu beslemek için yetersiz kalmaktadır. Yurtdışından gelen yardımların çok önemli bir kısmı, esas olarak Avrupa Birliği'nden gelmektedir. Uluslararası Para Fonu (IMF) himayesi altında olan Burkina Faso, on iki yıl yürürlükte olan devlet ekonomisinden sonra, 1990'ların başında liberal ekonomiye geçiş yapıp, önemli bir özelleştirme programı başlatmıştır. Enflasyonu düşürmeye ve dış ticaret açığını azaltmaya odaklanan ekonomi politikası ve özel yatırımları teşvik eden reformlar, ekonominin büyümesine yardımcı olmuştur. Bu ciddi ekonomi politikası, Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) desteğini kazanmıştır.

1.4.3 Hayvancılık

Burkina Faso'nun ekonomik zenginliklerinden birisi de hayvancılıktır. Hayvancılık, tarım sektöründen sonraki en önemli sektörlerden birisidir. Burkina Faso ekonomisinde hayvancılık, büyük rol oynamaktadır. Hayvancılık, Burkina Faso'ya yıllık 30 milyar CFA'nın üzerinde gelir getirerek, tahmini GSYİH'nın %18'ine ve ihracat kazancının %26'sına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca bu sektör, büyük tür çeşitliliğine ve kırsal ve kentsel beslenme güvenliğine de katkıda bulunmaktadır. Burkina Faso Hayvan ve Balıkçılık Kaynakları Bakanlığı'na göre (DGESS / MRAH, 2017), ülkenin geviş getiren sürüsünün 9.647.000'inin sığır, 15.180.000'inin keçi ve 10.137.000'inin koyun olduğu tahmin edilmektedir (Traoré, 2019). Bu veriler, Burkina Faso'yu pastoral karaktere sahip bir ülke yapmaktadır. Çoğu hayvanın ihracatı, kıyı ve komşu ülkelere yöneliktir. Bununla birlikte; hava şartları, meraların kalitesi ve Burkina Faso'daki sağlık ve ekonomik kısıtlamalar, sektörün kalkınmadaki rolünü iyi oynamasını engellemektedir. Ayrıca ekonomiye katkısı göz ardı edilemeyecek bir diğer sektör de balıkçılıktır (OIE Bulletin, 2018). Fakat ülkenin denize kıyısı olmadığından dolayı, denize yakın diğer komşu ülkelere kıyasla, bu alanda geride bulunmaktadır.

1.5 Burkina Faso'nun Toplumsal ve Kültürel Yapısı

Burkina Faso'nun 2020 yılında yaklaşık, 20.61 milyon nüfusu olduğu tahmin edilmektedir. Bu 20 milyon nüfus içinde çoğunluğu Mossilerin oluşturduğu, yaklaşık altmış etnik grup bulunmaktadır. Mossiler, 11. ve 14. yüzyıllar arasında bu bölgeye gelmişlerdir. Esas olarak ülkenin merkezinde ve güneyinde yoğunlaşmaktadırlar. Ancak; Lobi, Gurunssi ve Sınufolar ülkenin yerlileridir (Niang, 2012, s. 3). Buna ek olarak;

Gurmançeler, Bwalar, Sınufolar, Ganlar, Bambaralar, Bobolar, Tuaregler, Pöller veya Fulaneler, Songhaïlar, Bissalar, Cermalar ve Malinkeler daha sonra Burkina Faso'ya göç etmişlerdir (Cututre.Gov.Bf, 2019). Aşağıdaki tablo, Burkina Faso'nun etnik kökeninin yapısal güzelliğinin genel bileşimini göstermektedir (Somefire, 2012).

1. Biriforlar	34. Maramsılar
2. Bissanalar (4. grup)	35. Marassılar
3. Blılar	36. Marka veya Dafinler
4. Bobo-mandarinler	37. Mossiler (1. grup sayı olarak)
5. Bolonlar	38. Nabeler
6. Burkinbalar	39. Nakanalar
7. Buabalar (7.grup)	40. Nakorolar
8. Dagaralar	41. Natçioro
9. Dagara-diulalar	42. Ninsiler
10. Dagara-lobrlar	43. Nionionseler
11. Dagara-wililar	44. Nombasseler
12. Djanlar	45. Padorolar
13. Dogon veya Kibsiler	46. Panalar
14. Dorhossierler	47. Puguliler
15. Fulbe veya fulaneler (2. grup)	48. Samogolar
16. Fulseler	49. Sanalar (6. grup)
17. Ganlar	50. Samblalar
18. Yonyosılar	51. Sınufo
19. Guin veya Cirimbalar	52. Senoufolar
20. Gurunssiler (5. grup)	53. Siamular
21. Gulmançebalar (3. grup)	54. Silmi-mosılar
22. Haussalar	55. Sükomsılar
23. Kambonsılar	56. Tegessieler
24. Kamololar	57. Tiefolar
25. Karaborolar	58. Tussianlar

26. Kassenalar	59. Türkalar
27. Komonolar	60. Vigeler
28. Kossonolar	61. Waralar
29. Kulambolar	62. Yaarsılar,
30. Kôlar	63. Yanalar
31. Kurumbalar	64. Yıriler
32. Lelalar	65. Zaosılar
33. Lobiler	66. Zaralar…

Yaklaşık altmış etnik grup olduğu için Burkina Faso'da, yaklaşık altmış dil konuşulmaktadır (Lukasserie, 2010). Ülkede, üç büyük ana dil konuşulmaktadır. Morece, çoğunluğu oluşturan etnik grubun dilidir. Ülkenin ekonomik sermayesinin dili olan ve özellikle ticarette kullanılan Culaca, Burkina Faso'nun yanı sıra Batı Afrika'daki birçok ülkede de konuşulmaktadır. Fulanece, çobanlar ve göçebe halkların dilidir. Ancak ülkedeki resmi dil, sömürge dili olan Fransızca'dır. Bu dil, okullarda ve idari işlerde düzenli olarak konuşulmaktadır.

Burkina Faso, farklı dini inançları olan bir nüfustan oluşmaktadır. Çoğunluğun dini, nüfusun %60,5'inin benimsediği İslam'dır. Nüfusun %23,17'si Hıristiyanlığa inanır; bunların %19'u Katolik ve %4,17'si Protestan olarak ayrılmaktadır. Geleneksel bir din olan Animizm, nüfusun %15.34'ü tarafından uygulanmaktadır. Nüfusun %0,38'i ise dinsizdir. Son olarak nüfusun %0,57'si yeni ya da diğer dinleri uygulamaktadırlar.

Burkina Faso toplumunun genel tarihi, M.Ö. ilk bin yılın öncesine dayanmaktadır. Nitekim o dönemden kalan çanak çömlek izleri, tarım için arazi temizleme ve kesme taş izleri, Burkina Faso topraklarında yaşayan insanların var olduğunu kanıtlanmıştır. Mossilerin yani çoğunluğun, etnik grubunun kökeni belli değildir. Ancak güvenilir kaynaklara göre, bu etnik grup Gana'dan gelmektedir. Ülkeyi 11. ve 14. yüzyıllar arasında fethetmişlerdir. Daha sonra "Savaşçıların Ülkesi" anlamına gelen Kombemtinga'yı kurmuşlardır. O zamanlarda Mossiler, yerlilerle bölge valisi olmak için sözleşmeler

kurmaktaydılar. Böylece birkaç krallık kurmuşlardır. Bunların en önemlileri, bugün Burkina Faso'nun (Ouagadougou) başkenti olan, Oubritenga Krallığı; Yatenga Krallığı, Boussouma Krallığı ve Tenkodogo Krallığı'dır. Bu krallığın sembolik figürü, Mossilerin kralını gösteren Mogho Naaba'dır. Mogho Naaba, iktidarı ya da krallığı temsil eden bir kişiliktir (Niang, 2012, s. 3-4). Bugün Burkina Faso'nun sosyal yapısı, esas olarak ülkeyi oluşturan tüm etnik grupların beraberliğine dayanmaktadır. Bu birliktelik, ülkeye kültürel ve politik uyum sağlamaktadır. Ancak modernleşme, kraliyet ailesine son vermiştir. Fakat şimdiye dek, hala kraliyet sarayları, yani ülkede Mossi krallıklarının biçiminin temsili bulunmaktadır. Bugün bu krallıkların şekli, ülkenin bazı sosyo-kültürel kararları hakkında istişarelerden veya tavsiyelerden yararlanmaktadır. Ülkenin yüksek etnik yapısı sayesinde Burkina Faso, çok zengin bir kültüre sahiptir. Bu kültür zenginliği sayesinde, SİAO ve FESPACO'yu organize etmektedir. Bu iki büyük etkinlik, birbiri ardına iki yılda bir gerçekleştirilir. Bu dönemde birçok turist, Burkina Faso'ya gelmektedir. SİAO, Ouagadougou Uluslararası El Sanatları Fuarı demektir. Bu fuar, bir yandan tüm Afrika ürünlerinin ve genel olarak uluslararası ürünlerin, zanaat ve sanatsal eşyaların bir sergisidir. Burkina Faso; maske, sepetçilik, heykelcilik ve mücevher gibi el sanatlarının, kaliteli üretiminde çok zengin bir kültüre sahiptir. Bu etkinlikle Burkina Faso, Afrika'dan ve dünyanın dört bir yanından birçok esnaf ve ziyaretçiyi misafir etmektedir. Bir hafta süren SİAO, bölgenin ve alt bölgenin sanatsal dehasını teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Caillon, 2010). SİAO'nun organize edilmesinden bir sonraki yılda, Ouagadougou Panafrikan Sinema ve Televizyon Festivali (FESPACO) düzenlenmektedir. FESPACO, SİAO gibi çok önemli bir kültürel etkinliktir. İkisi arasındaki tek fark, FESPACO'nun sinematografik ve televizyon çalışmalarını sunan bir etkinlik olmasıdır. 1969'da kurulan FESPACO, en iyi Afrikalı sinematografik yönetmenin "Yennenga aygırı" olarak adlandırılan altın ödülle ödüllendirildiği, büyük sinema festivalidir. Bu etkinlik, kültürlerarası iletişim için etkili bir araçtır. Sonuç olarak Burkina Faso, kendi sinematografik sektörünün gelişimine büyük önem vermektedir. Sektörü geliştirmek amacıyla, ulusal bir film okulu ve özel film yapımcıları ekibi oluşturulmuştur. Ayrıca, Burkina Faso'nun ekonomik başkenti olan Bobo Dioulasso'da, SNC (Ulusal Kültür Haftası) ve Faso Turu (bisiklet yarışması) organize edilmektedir.

1.5.1 Toplum, Kültür ve Eğitim

Burkina Faso'daki okuryazarlık oranı, maalesef günümüzde düşüktür. Özellikle kadınlarda bu oran çok zayıftır. Gerçekten de okuryazarlık oranı %40'tır. Burkina

Faso'daki eğitim sistemine dâhil olanların çoğunluğu ise erkeklerdir. Ülkenin okul müfredatı; ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim eğitimlerini kapsamaktadır. İlköğretim temel eğitimdir. Burkina Faso eğitim sistemi, örgün temel eğitim ve yaygın temel eğitimden oluşmaktadır. Örgün temel eğitim ile ilgili olarak üç seviye bulunmaktadır. Birinci seviye olan, 3 ila 6 yaş arasındaki okul öncesi eğitimde üç ayrı bölüm bulunmaktadır. Yani küçük bölümü, ortalama yaşları 3 ila 4 arasında olan çocuklarla ilgidir. 4 ila 5 yaş arasındaki çocuklar orta bölüme ve 5 ila 6 yaş arasındaki çocuklar ise büyük bölüme yönlendirilmektedir. İlköğretim ikinci seviyedeki eğitimdir. 6 ila 12 yaş arası tüm çocukların kayıt olma hakkı vardır. Altı yıllık bir süreye sahiptir ve bu dersin sonunda kabul diploması, CEP (İlköğretim sertifikası) kazanması şartı vardır. 2019'da ilköğretim okullarına kayıt oranı, %64 olmuştur. Bu rakamlar, okula gidebilecek ama gitmeyen çocukların oranının hala %36'dan fazla olduğunu göstermektedir. İlköğretim sonrası veya ortaokul eğitimi, üçüncü düzey olandır. Dört yıl süren okuldan mezuniyet, BEPC (İlk döngü eğitim brövesi) sınavının kazanılması ile onaylanmaktadır. Yaygın temel eğitim ise, ilk etapta 15 yaşındaki çocukları eğitmek ve okuryazar hale getirmek için ana ulusal dillerden birisinin kullanıldığı, bir eğitim sistemi olarak tasarlanmıştır. Bu eğitim, ulusal dillerden birini eğitim dili olarak ve Fransızcayı ek dil olarak kullanırken, dört yıl süren, profesyonel nitelikte okul dışı gençler ve yetişkinler için alternatif bir eğitim olarak kullanılmaktadır. Lise öğretimi BEPC sınavında (ilk döngü eğitim brövesi) başarılı olduktan sonra başlamaktadır ve üç alana ayrılmıştır. Genel olan alan, teknoloji ve profesyonel alandır. O alan ile ilgili olarak, A, C, D ve E serileri bulunmaktadır. A Serisi, felsefe ve literatür; diğer bir deyişle edebiyat ve sanat serisini içermektedir. C olan matematik ve fiziksel bilimler, D matematik ve doğa bilimleri serileridir. Son olarak E Serisi, matematik ve bilimsel tekniklerin serisidir. Teknoloji alanına bakıldığında, F1 mekanik imalat serisi, F2 elektronik serisi, F3 elektrik mühendisliği serisi, G1 idari tekniklerin serisi, G2 nicel tekniklerin serisi, H serisi ise yönetim ve veri işleme serisini oluşturmaktadır. Profesyonel alan açısından; ofis otomasyonu ve muhasebe çalışmalarını içeren BC, ofis otomasyonu ve sekreterlik çalışmalarını içeren BS, gıda endüstrisi ile ilgili çalışmalar yapan AA, metalik yapılarla ilgili çalışmalar yapan SM ve satış ve pazarlama tekniklerini inceleyen TVC serileri bulunmaktadır. Son aşama yükseköğrenim, yani üniversite eğitimidir. Üniversite okuyabilmek için lise bitirme sınavı olan bakalorya sınavını başarı ile geçmek gerekmektedir. Bölümlerin seçimi serilere dayanmaktadır (Resultats-en-ligne.com, bt).

Kurumlar, özel üniversite ve devlet üniversiteleri, ülkenin yükseköğrenimine katkıda bulunmaktadır.

Burkina Faso'da 1960'lı yıllardan günümüze, yani bağımsızlıktan bu yana, ekonomik büyüme ile nüfus artışı arasındaki eşitsizlik geniş ölçüde yayılmıştır. Aslında, nüfus artışının yılda %3,1 olduğu tahmin edilirken, kişi başına düşen GSYH'deki ortalama artış, sadece %2,3'tür. Böylece 2014 yılında, İnsani Gelişme Endeksi (İDH), 0.420 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum Burkina Faso'yu, fakir bir ülke yapmaktadır. 2014 yılında yapılan bir analize göre, Burkina Fasoluların %40,1'i, yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Ayrıca 15 yaşın altındaki gençlerin büyük bir kısmı, %65,5'i okuma yazma bilmemektedir. Ülkede ortalama yaşam beklentisi ise 60 yıldan azdır. Ayrıca, doğal kaynakların yüksek sömürüsü ve tüketimdeki eşitsizlik göze çarpmaktadır. Sonuç olarak, gelişmekte olan Burkina Faso, pek çok zorlukla karşılaşmaktadır. Burkina Faso hükümeti, 2015 yılında Cumhurbaşkanı Roch Marc Christian Kaboré'nin seçilmesinden bu yana, ülke için bir kalkınma stratejisi olarak PNDES'i (Ulusal Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Planı) benimsemiştir. Bu strateji, sadece ekonomik kalkınmaya odaklanmakla kalmayarak, aynı zamanda kültürü de bir kalkınma faktörü olarak kabul etmektedir. PNDES, 2016 ile 2020 arasındaki dönemi hedef almaktadır. Bu ulusal plan, ülkenin kalkınmasında, tüm sektörlerin referans alınması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca Burkina Faso ile iş birliği yapmak isteyen teknik ve finansal ortaklar için, ana cazip kaynak olarak görülmektedir. PNDES aynı zamanda, toplumda eşitlik ve direniş, yoksulluğu azaltmak, insan kaynaklarının kalitesini artırmak ve temel ihtiyaçları karşılamak için kişi başına düşen geliri artırmak gibi hedefler ortaya koymaktadır. Kitlesel olarak, tüm halk için iyi istihdam koşulları yaratmak amaçlanmaktadır (Somé, 2017). Dahası, uzun zamandır barış ve güvenliği bozmayan bir ülke olarak görülen Burkina Faso, maalesef son yıllarda teröristlerin hedefi olmaktadır.

2015 cumhurbaşkanlığı seçimlerinden birkaç ay sonra terörist saldırılar, Burkina Faso'nun gündemine girmiştir ve güvensizlik ortamı yaratmıştır. Günümüzde, sahra altı kuzey bölgesi yani çöl bölgesi başta olmak üzere tüm ülke, terörist saldırılardan etkilenmektedir. Burkina Faso'da gerçekleşen çeşitli saldırılar, cihatçı hareketler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu saldırılar; okullar, restoranlar, barlar, oteller, askeri kamplar, polis karakolları, camiler, kiliseler, Fransız Büyükelçiliği ve toplu taşıma gibi kamusal alanları hedef almıştır (Leclercq ve Matagne, 2020, s. 2). Bazen önemli

insanların kaçırılması olayları da gerçekleşmektedir. Bu olaylar, Burkina Faso vatandaşlarını ve ülkedeki yabancıları terörize etmekte ve huzursuz bir ortam yaratmaktadır. Bu saldırılar genellikle; İslam Devleti, İslam Mağrip 'teki El Kaide, İslamcı destek grubu, Ansari Dine ve Ansarul İslam gibi terörist gruplar tarafından üstlenilmektedir. Hem siviller hem de ordu, bu terörist saldırıların kurbanları olmaktadırlar (admin, 2019). Güvenlik istikrarsızlığı, bugün Burkinalılar için en büyük sorundur. Öte yandan Burkina Faso, Batı Afrika'da bu fenomeni yaşayan tek ülke değildir. Batı Afrika'nın tamamı, terör tehdidi altındadır. Burkina Faso dışında en çok hedeflenen ülkeler, Mali ve Nijer'dir. Araştırma sonuçlarına göre, bu üç ülkede terörist saldırılarda 4000 kişi kurban olmuştur (ONU Info, 2020). Durumun kötüleşmesi sonucunda G5 Sahel'i, terörle mücadeleye yönelik yeni politikalar uygulamaya başlamıştır. G5; Burkina Faso, Mali, Moritanya, Nijer ve Çad'ı bir araya getirmektedir. 16 Şubat 2014'te oluşturulan G5, Sahel Bölgesi'ni geliştirmeyi ve güvenliği sağlamayı amaçlamaktadır (G5sahelnow, 2016). 2020'de görevini Moritanya Cumhurbaşkanı'na teslim etmeden önce, G5 Başkanı Burkina Faso'nun Cumhurbaşkanı Roch Marc Christian Kabare'ydi. Birleşmiş Milletler, ABD, Avrupa Birliği, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin yardım ve desteğiyle kurulmuştur. Bu bağlamda Fransa, G5 ülkelerini Barkhane adı verilen bir operasyonla, askeri olarak desteklemektedir (World Bank, 2014). Barkhane operasyonu, G5 kuvvetleri ile iş birliği içerisinde ve teröristlere karşı hala sürdürülmektedir. 2021 yılının başında, teröristlerin bulunduğu bölgedeki, Barkhane Fransız askerlerinin sayılarının azaltılmaları gündemdedir (Ministère des Armées, 2014). Burkina Faso'da güvenlik sorunu kritik durumdadır. Hatta günden güne güvenlik sorununa bağlı mülteci sayısı artmaktadır. Bu durum, sağlık ve sosyal açıdan olumsuz sonuçlara sebep olmaktadır.

Burkina Faso, birçok uluslararası örgütün üyesidir. Onlardan ECOWAS (Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu); UEMOA (Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği); Afrika Birliği; CILSS (Devletler Arası Sahel'deki Kuraklığa Karşı Savaş Komitesi); CEN-SAD (Sahelo-Sahara Devletleri Topluluğu); OHADA (Afrika'da İş Hukuku Uyum Örgütü); CIR (Uluslararası Pirinç Komisyonu); BM (Birleşmiş Milletler) ve WHO (Dünya Sağlık Örgütü) vb. Burkina Faso'nun üye olduğu uluslararası örgütlere örnektir. Öte yandan, Burkina Faso'nun azgelişmişliğinin nedeni olarak, kullandığı para biriminin değersiz olması gösterilebilir. Yani Burkina Faso'nun kullandığı para birimi, (Afrika Finans Topluluğu Frangı) CFA frangıdır. Bu para birimi, UEMOA'nın (Batı Afrika

Ekonomik ve Parasal Birliği) sekiz ülkesinin yani; Benin, Burkina Faso, Gine-Bissau, Fildişi Sahili, Mali, Nijer, Senegal ve Togo'nun kullandığı ortak para birimidir. 1945'te Fransız hükümeti tarafından oluşturulan CFA frangı, bugün Avro ve Dolar karşısındaki değer eşitliği orantısızlığıyla tartışma konusudur (Barroux 2014, p 200). 1 AVRO standart olarak 650 CFA'ya ve 1 DOLAR 597,66 CFA'ya eşittir. Bu nedenle, tüm ECOWAS ülkelerini bir araya getirecek, ECO adlı yeni bir para birimi yaratma ihtiyacı duyulmuştur (Élysée, 2019). Bu para biriminin yaratılmasının amacı esas olarak, Euro ve Dolar karşısındaki eşitsizliği azaltmaktır. 20 Mayıs 2020 tarihinde Fransa, CFA Frangı'nın, ECO ile değiştirilmesi konusunda bir anlaşma imzalamıştır.

2 BURKİNA FASO'DA KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ ORTAYA ÇIKIŞI ve GELİŞİM EĞİLİMİ

Eski zamanlardan bugüne kadar, az olsa da Burkina Faso topraklarında ve sahra altı birçok ülkede, yazılı kültür benimsemeden önce, sözlü kültür vardı. Sözlü kültür, tarihte neler olup bittiğinin sözle aktarımıdır ve Burkina Faso'da yer alan ''Griot Kabilesi'' tarafından hala kullanılmaktadır. Bu kabile, yaşananları ezberleyerek saklamaktadır. ''Griot''; gerek şarkı olarak gerekse bir müzik enstrümanı ile (''Künde'' geleneksel gitarı veya tamtam) sözlü tarihini ve geleneklerini nesilden nesille aktaran kişidir. Günümüzde yazılı kültürün varlığı, bu kabilenin oluşturduğu sözlü kültürü, günden güne kaybetme riskiyle, karşı karşıya getirmektedir. Yazılı kültür, belirli kodlarla veya çizgisel bir sanat olarak, sözlü kültürü ifade etmektedir. Aslında, yazılı kültür ve sözlü kültür birbirlerine benzemektedir. Sadece, yazılı kültür kalıcı olduğundan dolayı, sözlü kültürden daha çok öne çıkmaktadır. Elektronik kültür yani dijital kültürü ise, yazılı kültür ve sözlü kültürü, elektronik olarak bir araya getirmektedir. İzleyen alt bölümlerde, bu kültür biçimlerinin, Burkina Faso'da kitle iletişim araçlarının gelişim eğilimiyle etkileşimi incelenecektir.

2.1 Yazılı Kültür ve Yazılı Basının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Yukarı Volta'nın (bugünkü Burkina Faso) yazılı tarihi, İslam'ın Malili tüccarlar tarafından, 15. yüzyıl civarında ülkeye getirilmesine dayanmaktadır. İslam sayesinde ülke Arapça temelli yazılı bir kültür oluşturmaya başlasa da, idari yazı aracı olarak Arapça'nın kullanımı, uzun süre göz ardı edilmiştir. Bunun temel sebebi, Arap dilinin ve kültürün, dini amaçlar gütmesi olarak gösterilebilir (Cissé, 1998, ss. 57-72). Dolayısıyla bu dil,

uzun bir süre boyunca ticari veya idari kullanım amacı taşımamıştır. Öte yandan Arapça, İslam dinine mensup olmayı, Kuran ayetlerini okumayı ve yazmayı öğretmektedir. Bu yüzden ülke tarihin kayda geçirilmesi için uygun bir araç olarak kullanılmamış, yoğunlukla Arapça eğitimlerin verildiği medreselerde konuşulmuş ve yazılmıştır.

Daha sonra Burkina Faso, Fransız sömürüsüyle, Fransa tarafından aktarılan başka bir yazılı kültür ile tanışmıştır. Bu yazılı kültür, bugünlerde de ülke yönetimlerinde kullanılan, resmi yazı dili olarak kalmıştır. Fransa, Afrika topraklarının birçoğunu, özellikle Afrika Sahra-Altını sömürdükten sonra; 1895'ten 1958'e kadar Senegal, Sudan, Mali, Moritanya, Dahomey, Benin, Nijer, Gine, Togo ve Yukarı Volta, bugünkü Burkina Faso toprakları gibi, 8 ülkeyi içine alan AOF'yi (Fransız Batı Afrika'sı) kurmuştur (Şaul ve Royer, 2001, s. 356). Denizaşırı sömürgeleri yönetmek ve elit bir tabaka oluşturabilmek için Fransa tarafından bu topraklarda çok çeşitli okullar kurmuştur (Harry, 2017, s. 358). Tarih boyunca, genel olarak her alanda, ülkelerinin yararına, özellikle de yazılı basın özgürlüğü adına daha fazla özgürlük talep edenler, yine bu eğitimli kesim olmuştur. Bununla birlikte, kıtada demokrasi için mücadele eden RDA (Afrika Demokratik Birliği) siyasi partisi gibi, Sahra Altı Afrika'daki Fransız kolonilerinde de yeni bir siyasi kategorinin ortaya çıkmasına rehberlik etmişlerdir. RDA siyasetçilerinin önderlik ettiği bu mücadeleyle, 27 Eylül 1946 yılındaki kararnamenin kabulü, Fransız Sahra Altı kolonilerinde basın özgürlüğüne umut veren yeni bir ışığı doğurmuştur (Sawadogo, 2008, s. 22). Fransız sömürge tarihine odaklanarak, Burkina Faso'nun ve Fransız Batı Afrika (AOF) ülkelerinin yazılı kültürünün aynı ortak tarihe sahip olduğu düşünülse bile, Burkina Faso ve Fransız Batı Afrikası'nın diğer ülkelerinin, yazılı basın tarihi birbirinden oldukça farklıdır. Yukarı Volta'nın 1932'de Fildişi Sahili, Mali ve Nijer arasında paylaşılmasıyla Burkina Faso ve Batı Afrika bölgesinin diğer kolonileri, yazılı basına diğer ülkelerle aynı anda erişememiştir. Yukarı Volta'nın siyasi olarak ortadan kaldırılmasıyla, dönemin Fransız sömürgecileri tarafından eğitilen Burkina Fasolu aydınları, basının gelişebilmesi için uygun koşullardan mahrum kalmıştır. Dolayısıyla bu entelektüeller kendi ülkelerinin yazılı basının tarihinin inşasına, Fransız Batı Afrikası ülkelerin altında başladılar (Sawadogo, 2008, s. 22). Bu entelektüellerin arasında; Joseph-Ki-Zerbo, Joseph Ouedraogo ve Simon Kiba gibi isimler sayılabilir. 1947 yılından itibaren bazı Fransız kolonileri (örneğin Senegal ve Benin gibi), bağımsızlıklarını ilan etmeden önce kendi kurumsal veya özel yazılı basınına sahipti. Yukarı Volta'nın ise, yazılı basının ortaya çıkması için bağımsızlıktan hemen sonrasını beklemesi

gerekmekteydi.

1945 yılındaki İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Fransa, faşizme karşı Afrika kolonilerinin kendilerine destek vermesinden dolayı bu ülkelere bazı iyilikler yaparak, minnettar olduğunu göstermiştir. Bu anlamda, Voltaik seçkinler tarafından talep edilen, Yukarı Volta'nın yeniden kurulması sağlanmıştır. Yukarı Volta'nın 1947'de yeniden kurulmasından sonra ülkeyi bağımsızlığa hazırlamak için Voltaik aydınlar, ulusal bir yazılı basın kurma sürecini başlatmıştır. Fakat Burkina Faso'nun bağımsızlığından önce dolaylı olarak, zaten yazılı basın başlıklarına sahip olduğu da belirtilmelidir. Bu yazılı basın kaynakları, sömürge gücünü yerinde tutmayı ve Hristiyanlık fikirlerini yaymayı amaçlıyordu. Ulusal bir yazılı basın kurma amacıyla başlatılan bu atılımla, 1949'da oluşturulan ve daha sonra 1950'de ‘‘Volta'nın Yarını'' (la Volta de Demain) adını alacak olan ‘'Volta'' (la Volta), basın hayatına başlamıştır. 1955'te ise ‘‘Gözlemci'' (l'Observateur) Gazetesi doğmuştur. Devamında, 1957 yılında ülkenin ekonomik başkenti Bobo Dioulasso'da, ‘‘Bobo Ticaret Odası Bülteni'' (Le Bulletin de La chambre de commerce de Bobo) başlıklı bir gazete yayınlanmaya başlamıştır. "Bobo Ticaret Odası Bülteni" zamanla, ‘‘Voltaik Bilgi Ajansı'' (l'Agence d'İnformation Voltaïque) adını almış ve daha sonra ‘‘Burkina Bilgi Ajansı'' (l'Agence d'İnformation du Burkina (AİB)) olarak isim değiştirmiştir. 1957'den 1973'e kadar, okul öğretmenlerinin basın organı olan ‘‘Öğretmenlerin Sesi'' (la Voix des Enseignants) yayınlanmıştır. 1959'da ise Voltaik Devleti'nin organizasyonu ve desteğiyle, ‘‘Afrika Kavşağı'' (le Carrefour Africain) kurulmuştur (Sawadogo, 2008, s. 27). Bağımsızlığın arifesi 1959 yılında, ‘‘Burkina Ulusal Radyosu'' (Radio Nationale du Burkina) adını alan yayın başlamış ve 1964'e kadar, Fransız radyo işbirliği ofisinin yetkisi altında yayınlanmaya devam etmiştir. Ayrıca, dolaylı bir şekilde, yazılı basının ülkeye, diğer Sahra Altı Fransız kolonilerinden gelen yayınları da olmuştur. Bunlarında arasında; İntelligentsia (Fildişi Sahili'ni ve Dahomey'i -bugünkü Benin'i- yeniden gruplandırmak amacıyla ve bağımsızlığını kazanmadan önce bile yayınlanan gazetelerden birisiydi), Çizgi Birliği (Trait d'Union), Yeni Afrika (‘‘Afrique Nouvelle'', Senegal'de bulunan bir misyonerlik gazetesiydi), Fransız Konfederasyonu'nda çalışan Hristiyan (‘‘Le Travailleur Chrétien de la Confédération Française'', daha sonra Senegal'in başkentinde ortaya çıkan bir sendika organı haline gelen misyonerlik gazetesiydi) ve İnanan Çalışan (‘‘Le Travailleur Croyant'', 1956'da Yukarı Volta'daki Hıristiyan sendika hareketi santrali) gibi uzun ve kısa süreli yayınlar sayılabilir (Bianchini ve Koala, 2003, s. 172; Tiao, 2015, s. 2).

Bağımsızlıktan önce Burkina Faso basını, Fransız basınına bağlı olduğu için, özgür bir yazılı basının doğuşu ancak siyasi bağımsızlık tarihi, başlangıç noktası olarak alınırsa mümkündür. Bu özgürlükle, çeşitli ulusal ve bağımsız idari işlerin başlatılması mümkün olmuştur. Ülke basını da, bağımsızlık sonrası dönemi takip eden yıllarda aşamalı olarak özerk olacaktır.

2.1.1 Yazılı basının gelişimi

Burkina Faso'daki yazılı basının gelişimi, her rejimin yönetim değişimine bağlı olmasından dolayı, siyasi süreç ile oldukça paralel şekilde ilerlemektedir. Ülkenin siyasi evrimi alternatif olduğundan, yazılı basının gelişimi de alternatif olmuştur. Bu konuda Burkina Faso, 1960'larda bağımsızlığına erişmesinden bu yana, siyasi evrimi sürecinde yasal rejimleri ve istisna dönemlerini yaşamıştır (Sanou, 2007, s. 5). Peki, Burkina Faso'nun yaşadığı bu çeşitli siyasi rejimlerin dönemlerinde, yazılı basının durumu nasıldı?

2.1.2 Maurice Yaméogo rejimi sırasında 1960'tan 1966'ya kadar yazılı basının durumu

Burkina Faso'nun bağımsızlığından önce basınının kaderi, Fransa'nın elindeydi. Bağımsızlığından sonra basının geleceği, birbirini izleyen rejimlerin ve Burkina Fasolu sivil toplumun eylemlerinin etkisinde kalmıştır. 1960'tan itibaren ilk cumhuriyet döneminde ülke, yasal rejime tanık olmuştur. Bu iktidar, hukuk devleti olmasına rağmen, basın özgürlüğünün bazı sınırları vardı. Aslında Maurice Yaméogo rejimi altında, özel basın organı yok olmaksızın, basın çeşitliliği eksikliği vardı. Bu durum, ülkenin demokrasisi düşünüldüğünde, büyük bir engel oluşturmuştur. O zamanda mevcut olan tüm basın organları, devlet himayesi altında olduğu için, iktidarı desteklemek zorundaydı ve bu nedenle basın kuruluşları, hükümeti asla eleştiremezdi. Ayrıca Yaméogo hükümetinin zamanındaki siyasi monolitizmi, Voltaik basının özgürlüğünü de oldukça bastırmıştır. 31 Ağustos 1956 tarihli 20/AL sayılı basın özgürlüğü yasası, ülkenin kabul ettiği 1881 Fransız yasasından örnek olarak hazırlanmış olmasına rağmen, ülkenin içinde bulunduğu basının baskılanması, bu yasaya aykırıydı (Sanou, 2007, s. 6). Bu yasa, özgürlüğünün tamamen verilmesi gereken basının çeşitliliğini savunmasına rağmen, Cumhurbaşkanı Yaméogo'nun siyasi monolitik rejimine uymamaktaydı. Bu zıtlığın ortadan kaldırılması için Yaméogo hükümeti, hükümet dışı yayınları yasaklayan, 14 Ocak 1960 tarih 1-60-AN sayılı yeni bir yasa çıkarmıştır. Bu karar, "Yazıların herhangi bir

şekilde yayınlanmasının, yayılmasının veya sergilenmesinin, çizim çağrıları, tanınma işaretleri, halkı kışkırtma, ajitasyon veya rahatsızlık yaratma veya barışı tehlikeye atma olasılığı bulunan yazıların sahipleri hakkında halka açık yasaklanma ve cezalandırması" şeklindeydi (Ametepe ve Yaméogo, 2018, s. 16). Elbette Millet Meclisi'nden çıkarılan bu yeni yasa, basın özgürlüğünün zayıflığını, başka deyişle engellerini göstermekteydi. Çünkü bu yasa, rejim sırasında kamu basınının aleyhinde, özel basını dışlamaktaydı. Bir yandan Maurice Yaméogo'nun rejiminde basın özgürlüğü ihlal edilip, medya araçları iktidardaki partinin tek siyasi görüşünü yaymak için kullanılırken, öte yandan basın aktörlerinin kamulaştırılması, oluşturulması ve eğitilmesinde ilerlemeler de kaydedilmiştir. 1959'da oluşturulan ve Fransız radyo işbirliği ofisinin yetkisi altında olan radyo yayıncılığı, 1964'te Burkina Faso devletine devredilmiştir. 1962'de ülkenin ikinci başkenti Bobo Dioulasso'da, bölgesel radyo istasyonu kurulmuştur. Bunlara ek olarak, Thompson şirketinin yardımıyla, Batı Afrika'nın ilk televizyon kanalı, Yukarı Volta'da kurulmuştur. Basın sektörü hala neredeyse tanınmayan bir alan olduğundan, o zamanlardaki gazetecilerin ve haber alma organlarının eksikliği, büyük bir problem oluşturmaktaydı. Dolayısıyla rejim, Afrika'daki ve yurt dışındaki üniversitelere, bazı kişileri eğitim almaları için göndermiştir. Afrika kıtası sınırlarının ötesinde, medya aktörü öncülerinin yetiştirilmesine katkı sağlayan merkezler ve kuruluşlar şöyledir: Lille Üniversitesi, Paris Gazetecileri Eğitim ve Geliştirme Merkezi, Yayıncılık İşbirliği Ofisi (OCORA), Bordeaux Üniversitesi III, Strasbourg Üniversitesi ve Ulusal Görsel-İşitsel Enstitüsü (INA). Afrika kıtasında ise, Yaoundé Gazetecilik Yüksek Okulu (Kamerun'da), Senegal'deki Dakar Bilgi Bilimi ve Teknolojisi Yüksek Araştırmalar Merkezi (CESTI) ve Meclis Gazetecilik Okul İtilafı (Lome, Togo'da)'dır. Ne yazık ki, aralarında basın ve medya özgürlüğünün ihlal etmesinin de olduğu çeşitli sebepler, 3 Ocak 1966'da halkı, Yaméogo rejimine karşı ayaklanmaya sürüklemiştir.

2.1.3 1966'dan 1980'e kadar General Sangoulé Lamizana rejimi sırasında yazılı basın durumu.

General Sangoulé Lamizana'nın rejimi sırasında, birbirini takip eden iki farklı rejim bulunmaktadır. 1966'dan 1970'e kadar, istisnai bir rejim kurulmuştur. 1970'den 1974'e kadar ise yasal bir rejim bulunmaktadır. 1974'ten 1977'ye kadar, yine istisnai bir rejim ve 1978'den 1980'e kadar yasal bir rejim, yönetimde söz sahibi olmuştur. Bu farklı oturumlar, basının gelişimini de etkilemiştir (Sanou, 2007, s. 5). 3 Ocak 1966'daki halk ayaklanmasının ardından anayasa iptal edilmiş, oluşturulan iktidar, Cumhurbaşkanı

Maurice Yaméogo‘ya karşı siyasi bir geçişe öncülük etmişti. Bu dönem 1966'dan 1970'e kadar, istisnai bir rejim olarak kabul edilmektedir. İktidar, geçiş döneminden cumhuriyet dönemine hazırlanıyordu ve bu geçiş, ikinci bir cumhuriyete doğru anayasal reformlara yol açmaktaydı. Dolayısıyla bu dönemde basının gelişimi yön değiştirmemiştir. Fakat geçiş hükümetinden sonra çok partililiğin demokrasiye katkı sağlamasına büyük bir ihtiyaç vardı. Ülkeyi ikinci bir cumhuriyete geçmek için, iktidarı seçimlere götürmek gerekmekteydi. Böylece, PRA ve MLN gibi siyasi partiler, iktidardaki siyasi partiye karşı muhalefet olarak kurulmuşlardı. Seçimlerden sonra General Sangoulé Lamizana, 1970'den 1974'e kadar yasal bir rejim kurmuştur.

Yaméogo rejimi sırasında Afrika, Fransız ve Kanada üniversiteleri ve kolejlerinde eğitim gören ilk gazeteciler ise, bu dönemde ülkelerine geri dönmüşlerdir. Bu durum, basının evrimini ve büyük bir kalkınmayı da beraberinde getirmiştir. Ülkede geniş çaplı yasal veya yasal olmayan basınlar ortaya çıkmıştır. Yukarı Volta'da L’Observateur adlı, özel bir günlük basın organı 1973'te kurulmuştur. MLN siyasi partisi tarafından L'Éclair ve daha sonra onu takiben, Le Flambeau kurulmuştur. Yasal veya yasa dışı çeşitli siyasi örgütler tarafından düzenlenen diğer gazeteler de gelecek yıllarda ortaya çıkacaktır. Gelişim için Vatanseverler Birliği Ulu Severleri Kalkınması (LIPAD), Ulusal Demokrasi ve Kalkınma Birliği Demokratları (UNDD), Voltaik Devrimci Komünist Parti'den (PCRV) Bug Parga (Kıvılcım) ve Komünist Mücadeleler Birliği (ULC) Proleteri, özel basının gelişimi sırasında sayılabilecek yayınlardandır. 1970- 1974 yılları arasında toplam 21 farklı yayın bulunmaktadır (Bianchini ve Koala, 2003, s. 179). Gazetelerin anarşik doğuşunu takiben ülkede, basının yeni ortamını organize etmek ve özel basını kontrol etmek için Sangoulé rejimi, 22 Nisan 1972 tarihli 72-070 / PM / IS / DJ / INFO sayılı kararnameyi oylamış ve bakanlıklar arası bir basın izleme komisyonu kurmuştur (Frère ve Balima, 2003, s. 19). 1974'ten 1977'ye kadar ülke, anayasanın yeniden feshedildiği, olağanüstü hal rejimine geri dönmüştür. Yeni bir geçiş hükümeti ortaya çıksa da, basının evrimi istikrarlı bir şekilde ilerlemeye devam etmiştir. Basının evrimi, 77-80 dönemi öncesi dönemlerde olduğu gibi, General Sangoulé Lamizana önderliğinde, Üçüncü Cumhuriyet'in başlangıcını göstermekteydi. General Sangoulé'nin, bir yasal rejime başladığı her seferde, özel basının kademeli bir iyileşme yaşadığına dikkat edilmelidir. Ignace Kalmogo'nun yayın direktörü olduğu Dunia (ulusal dilde “Dünya”) adlı ikinci ve özel günlük gazete, 5 Ağustos 1979'da basılmaya başlamıştır. 3. cumhuriyet döneminde ülkede, küçük bir demokrasi rüzgarı eserken, 80'lerde maalesef bu başarı

kesintiye uğrayacaktır. Çünkü basın özgürlüğü, 1991 yılına kadar askeri rejimler tarafından engellenecektir.

2.1.4 1980'den 1991'e kadar askeri rejimler sırasında yazılı basın durumu.

Askeri rejimlerin peş peşe devrilmesiyle ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık, 1980'den 1991'e kadar devam etmiştir. Basın özgürlüğünün kısıtlanması, Albay Saye Zerbo (1980-1982) hükümetin başındayken başlamıştır. Zerbo, bazı kamuya açık medya yayınlarını yasaklayarak, ifade özgürlüğüne sınırlama getirmiş ve İçişleri Bakanlığı'nın kontrolünde seçilen yayınları sansürlemiştir. Bu karara karşı, medya çalışanları, bilgi sekreterlerinin desteğiyle öfkelerini göstererek, çeşitli eylemler yapmıştır. Basın özgürlüğünün kısıtlanması, Albay Saye Zerbo hükümetinin çöküş nedenlerinden biri olarak sayılmaktadır. Yine de ondan sonra hükümete gelecek olan Jean Baptiste Ouedraogo, basın özgürlüğü konusunda selefinden daha iyi olmamıştır. 1982'den 1983'e kadar başta kalan Jean Baptiste Ouedraogo rejimi, hükümetin çok kısa bir süre başta kalmasından dolayı, basın özgürlüğün gelişiminde herhangi bir etkiye sahip olmamıştır.

1983'te Yüzbaşı Thomas Sankara'nın iktidara gelmesi ile beraber, basın özgürlüğü yeniden canlanmıştır. Thomas Sankara, başını çektiği devrim ideolojisini desteklemek için kamu basınına ihtiyacı olduğunu biliyordu, bu sebeple Saye Zerbo rejiminin başlattığı sansürü kaldırmış ve kamu basına çok daha fazla değer vermiştir. Fakat devrimin vizyonunu paylaşmayan yayınlar, hoş karşılanmamıştır. Bu durum, Yüzbaşı Thomas Sankara'nın, otoriter güç rejimini suçladığı bazı medya mensuplarını endişelendirmiştir. Bununla birlikte Sankara'nın basın özgürlüğüne karşı olduğunu söylemek doğru değildir, çünkü Sankara için basın özgürlüğünün başka bir tanımı vardı. Ona göre basın özgürlüğü; basın birimlerine değil de, halkın ya da halkın devrimine ait olmalıydı. Medyanın toplumu veya herkesi bilgilendirmesi gerektiği anlamında halkın yanında olmak, onun için çok daha önemliydi. İktidar sahibi olarak kendisi ve halk, sahadaki gerçekleri görebilmeliydi. Dolayısıyla, medyada gerçeğe aykırı bilgi aktarmak kabul edilemezdi. Sankara'ya göre basın, devrim ideolojilerin bilgi aracıydı. Böylece Sankara iktidarı sırasında, çeşitli basın organları oluşturulmuştur. Sidwaya (Morece'de Gerçek geldi anlamına gelmektir) gibi yeni günlük gazeteler, devrimin takipçileri tarafından, 1984 yılının nisan ayında kurulmuştur. Ayrıca, devrimin yoldaşlarından Jean Hubert Bazie'nin yöneticiliğini yaptığı ve bizzat Thomas Sankara'nın teşvikiyle, l'intrus (Davetsiz Misafir) gazetesi kurulmuştur. L'Etoile Rouge (Kırmızı Yıldız) ve Leidimen

gibi, özel olarak devrimin eserlerini yayınlayan gazeteler de bu dönemde çıkarılmaya başlanmıştır (Sawadogo, 2003, s. 9). Thomas Sankara, her salı akşamı vatandaşların, hükümet hakkında düşündüklerini canlı olarak söyleyebilecekleri bir radyo programı kurmuştur. Ayrıca, komünist medyanın düşüncelerinden ilham almak için çok sayıda gazeteciyi Moskova'ya göndermiştir. Kèlémassa (Savaş Ağası) ve Carrefour Africain (Afrika Kavşağı) gibi gazeteler, devrimin büyük liderleri tarafından, devrime değer katmak amacıyla kurulmuştur. Kısacası, Yüzbaşı Thomas Sankara için basın özgürlüğü, kendi başına bir devrimdi. Lakin bu basın özgürlüğü devriminin 1984 yılında, ülkenin en eski günlük gazetesi olan L'Observateur'un basımevinin yakılmasıyla ortadan kaybolduğunu gözlenmektedir. Olaydan sonra Sankara rejimi, komplo kurmakla kanıtsız olarak suçlanmıştır. Gazetenin yayından çekilmesinin ardından, başka bir kaçak Komünist Parti gazetesi Bug Parga (Kıvılcım) L'Observateur'ün yerini almıştır. Devrimci iktidar için Bug Parga'nın yayınlaması çok önemli olmuştur ve aynı gazete Temmuz 1987'de devrime karşı darbe planını duyuran bir yazı yayınlamıştır. 15 Ekim 1987'de yazılan yazı doğrulanmış; darbe, Yüzbaşı Sankara ve arkadaşlarının ölümüyle sonuçlanmıştı. Darbede ölenler arasında, gazeteci Pauline Bonanimi'de vardı ve bu tarihte ilk kez, Burkina Faso'da bir gazeteci öldürülmüştü.

2.1.5 1987'den 2014'e kadar Blaise Compaoré rejimi sırasında yazılı basın durumu.

Burkina Faso'da yönetim sahnesi, siyasetin yeni güçlü ismi Blaise Compaoré'nin istisna yönetim dönemi ile devam etmiştir. 15 Ekim darbesinin ardından ülke, Halk Cephesi rejimiyle 4 yıllık geçiş hükümeti dönemine girmiştir. Pauline'nin öldürülmesi ve yeni medya kuruluşları kurulamaması nedeniyle, basın özgürlüğü yeniden sıkıntıya girmiştir. Geçmişteki yangından toparlanmaya çalışan eski günlük gazete (L'Observateur), yeniden sahneye çıkmaya çalışsa da başarılı olamamış, 1989'daki yayınlarına el konulup çalışması engellenmiştir. Moustapha Thiombiano tarafından, Batı Afrika bölgelerindeki ilk radyo istasyonlarından birinin kurulması projesi, Aralık 1990'da rejim tarafından nihayet kabul edilmesinden önce, çok çeşitli engellerle karşılaşmıştır. Yetkililer tarafından bu projenin başarısız olacağının düşünülmesi, gerçekleştirilmesini destekleyen bir yasanın olmadığı ve yeni yasa çıkarılana kadar beklemek zorunda oldukları kendilerine bildirilmiştir (Tudesq, 2002, s. 17). Halk Cephesi ise politikasını desteklemek için kendi basın organı Yeelen'i kurmuştur. Ancak ülkede, 1991'de yeni bir anayasanın yayınlamasıyla, rejimin kurduğu bu "siyasi basın" ortadan kalkmıştır. Ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının baskısıyla rejim, 87- 91 yılları arasında olağanüstü halden, yasal rejime

geçmeye zorlanmıştır. 1980'den 1991'e kadar, çok uzun süre istisnai bir dönemden geçen Burkina Faso için nihayet demokratik bir süreç başlamıştır. Seçimlerden sonra cumhurbaşkanlığı görevine getirilen Blaise Compaoré, 11 Haziran 1991'de, yazılı basına tam özgürlük veren anayasayı kabul etmiştir (Sanou, 2007, s. 9). Eski günlük özel gazete olan L'Observateur sonunda "L'Observateur Paalga" (Yeni Gözlemci) adını alarak, yeniden açılmıştır (Tiao, 2015, s. 29). Bu dönemde Burkina Faso yazılı basını, bağımsızlık açısından büyük gelişmeler yaşamıştır. Ülkenin bugün, en önemli üçüncü günlük özel basını olan Le Pays (Ülke), 3 Ekim 1992'de kurulmuştur. Daha sonra çeşitli basın organlarının oluşturulmaya başlanmasıyla, Burkina Faso basını daha fazla ilgi görmeye başlamıştır. 50'den fazla gazetenin de düzenli olarak yayınlanması ile farklı türde yayınlar ortaya çıkmıştır.

Yazılı basının bu patlamasının ardından, medya ortamını düzenlemek ve organize etmek için 1995 yılında, Yüksek Bilgi Konseyi kurulmuştur. Bu karar ile hükümet, Burkina Faso'daki yazılı basını tamamen kurumsallaştırıyor ve siyasi reformun ardından, ülkenin yazılı basınının gelişimi için de bir başka büyük adım atıyordu. Gazetecilerin profesyonel basın kartlarına sahip olmasını sağlayan ve temel haklarını savunmak için kurulan Özerk Bilgi ve İletişim İşçileri Sendikası (SYNATIC), geniş çapta destek görmüştür. Burkina Faso yazılı basınının, özgürlükçü ve çok sesliliği savunan demokratik ortamı kurulurken; AJB, AJJB, LJPE, -görsel, işitsel basın için- UNALFA ve özel basın yayıncıları Derneği (SEP) gibi, profesyonel dernekler de bu dönemde faaliyetlerine başlamıştır. Özet olarak, Burkina Faso'da dördüncü cumhuriyet rejimi sırasında, 180'den fazla gazete kurulmuştur (Sanon, 2000). Böylece ülke, basın açısından bir pazar haline gelmiştir. Bu durum, ülkedeki okur-yazar seviyesinin çok yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Gazetecilik hizmetlerinin kalitesinde belirgin gelişmeler gözlemlenmiş, hatta gazeteler Morece, Diulaca, Fulanece gibi ulusal dillerde de yayınlar başlatarak, bilgi alma hakkının geniş kitlelere yayılmasını sağlamıştır. STK'lar, ulusal dillerdeki basının desteklenmesinde işbirliği yapmaya başlamıştır. Bu nedenle, Kasım 1996'da Ouahigouya şehrinde Ulusal Dillerde Editörlerin ve Yayıncıların Derneği (AEPJLN) önderliğinde ve çeşitli derneklerin katılımıyla, ulusal dillerde yayınlanan gazetelerin okumasını teşvik etmek amacıyla, bir organizasyon düzenlenmiştir. Bu organizasyon sayesinde, ulusal dillerde 3000 adet gazete basılmıştır. Hükümet tarafından, projenin desteklenmesi için bu organlara mali destek sağlanmıştır (Tiao, 2015, s. 29). Yeni rejimde basın özgürlüğü hız kazanmışken, bu ortam üzücü bir olay ile yarıda kesilmiştir.

L'Indépendant basın müdürü ve üç arkadaşı, başkent Ouagadougou'dan birkaç kilometre uzaktaki Sapouy yolunda öldürülüp, yakılmıştır. Öldürülen kişinin, Burkina Faso basın dünyasından çok önemli bir kişi olan, L'Indépendant gazetesinin editörü Norbert Zongo olduğu, resmi kayıtlara geçmiş ve soruşturma raporuna göre ölümünün suç olduğu tespit edilmiştir. Bu ölüm, medya çalışanları ve genel olarak sivil toplum için büyük bir şok yaratmış, yazılı basının özgürlüğü çeşitli taraflarca sorgulanmaya başlanmıştır. İktidardaki rejim, komplo kurmakla suçlanmış ve bu olayların üzerine siyasi durum gittikçe kötüleşmiştir. Bu durum Burkina Faso'yu, 31 Ekim 2014 halk ayaklanmasına götürecek sebeplerden biri olmuştur. Çünkü gazeteci Norbert Zongo'nun öldürülmesinden sonra basın birliği, siyasi muhalefet ve genel olarak Burkina Faso halkı, bu konuda her zaman adalet talep etmişlerdir. Haberlere göre, cumhurbaşkanının erkek kardeşinin, şoförünün ölümüne yol açtığı soruşturmayı açığa çıkardığı gerekçesiyle, gazeteci Zongo suikasta kurban olmuştur. Norbert Zongo; 13 Aralık 1998'de "Afrika'da Demokrasi Medyası" ana başlığı altında düzenlenen kongrelerde bulunmuş, 3 Mayıs 1998'de Burkina Faso'da Avrupa Birliği'nin desteğiyle açılan Ulusal Basın Merkezi'nin (CNP) kurucu üyeleri arasında yer almış, basın özgürlüğü davasına sadık olan bir gazeteci olarak tanınmıştı. Dünya Basın Günü'nde "Ulusal Basın Merkezi" ismi, 28 Ocak 1999'da Norbert Zongo'nun kararlılığını göstermek amacıyla, tüm medya çalışanları tarafından anısına, şu an hala aynı isimle anılan, Norbert Zongo-Ulusal Basın Merkezi (CNP-NZ) olarak değiştirilmiştir. Bugün bu merkez, ülkenin ulusal basın özgürlüğünün evriminde büyük rol oynamaktadır. Norbert Zongo, çoğu zaman halkı bilinçlendirmek ve uyandırmak için mücadele eden, basın özgürlüğünün büyük mimarları arasında sayılan değerli bir gazeteciydi. Burkina Faso'da basın özgürlüğünün gerçek imajını verme mücadelesinde Norbert Zongo dosyası, yargı derecesinde hala güncelliğini korumaktadır. Burkina Faso yargısı, suçlu olan eski Cumhurbaşkanı François Compaoré'nin kardeşinin peşindedir. Fransa'da bulunduğu sırada, 2017 yılında, François Compaoré adına uluslararası tutuklama emri çıkarılmıştır. Fransız adaleti, 2018'de Burkina Faso adaletine iletilmesinin uygun olduğunu belirtse de, François Compaoré hala Paris'te, Fransız yargısı kontrolü altındadır. Öte yandan, Blaise Compaoré rejimi sırasında basının diğer kısıtlamaları yanında, medyada ülkenin siyasi durumuna ilişkin gerçek analizlerin aleyhine reklamları daha çok göstermesi de dikkat çekmiştir. Başka bir deyişle, Blaise Compaoré'nin iktidarlık döneminde, medyada gerçeklerin duyurulması oldukça taraflıydı. Ayrıca tüm reklamların, bağımsız şirketler tarafından yönetilmesi, bu

şeffaflığın eksikliğini daha da artırmış ve medyada anarşi olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu durumu daha iyi anlamak için Ouagadougou Üniversitesi Sanat ve İletişim Bölümü ile Burkina Faso İletişim Bakanlığı tarafından ortak bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, 2000 yılında "medyanın sosyo-ekonomisine ilişkin verilerin elde edilmesinin kolay olmadığı" belirtilmiştir. (Balima, Frère, Gouba ve Ouangraoua, 2000). Yapılan çalışma sonucunda açıklanan sayıların, gerçek sayılardan ziyade, belirli aralıklarla beyan edildiği ve bazı durumlarda bu aralıkların bile tutarsız olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Bilgi Kodunun 17. Maddesi gereğince, her yayında açıklama getirilmesine rağmen bu istatistiklerin, çoğunlukla kafa karıştırıcı olduğu da bildirilmiştir (Vivier, 1999). Bu bilgiler ışığında, 2000 yılında Burkina Faso basın ortamının belirsiz bir yapıda olduğu rahatlıkla görülmektedir. 2014 yılındaki halk ayaklanmasından sonra, Burkina Faso Ulusal Geçiş Konseyi, basın özgürlüğünü geliştirmek için 2015'te yeni yasalar kabul etmiş ve bunun sonucunda basında, çeşitli iyileştirmeler yapılmıştır. Bu yasalar; Kamuya açık bilgilere ve idari belgelere erişim hakkı ile ilgili 051-2015 / CNT sayılı 30 Ağustos 2015 tarihli kanun, Burkina Faso'da yazılı basının hukuki rejimi ve değişikliği hakkında 4 Eylül 2015 tarih ve 057-2015 / CNT sayılı kanun, çevrimiçi basının yasal rejimi ve değişikliği hakkında 4 Eylül 2015 tarih ve 058-2015 / CNT sayılı kanun, Burkina Faso'da ses ve televizyon yayıncılığına ilişkin yasal rejimi tesis eden 4 Eylül 2015 tarih ve 059-2015 / CNT sayılı kanun ve değişikliğinin ardından 23 Kasım 2015 tarih ve 080-2015 / CNT sayılı maddeler olarak belirlenmiştir. CNP-NZ teklifi sayesinde, ülkenin 2014-2015 yılındaki hükümet geçişi sırasında uygulanan tüm yasaları kabul edilip, değiştirilmiştir (Ametepe ve Yaméogo, 2018, s. 21). Fakat günümüzde maalesef, hala düzeltilmesi gereken eksiklikler olduğu açıktır.

2.1.6 Güncel basının durumu

2019 yılında, Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) tarafından Burkina Faso basını, 180 ülke arasında 36. sırada yer almıştır. RSF'ye göre, ''Afrika kıtasının arasında Burkina Faso basın özgürlüğü açısından başarılı, dinamik, profesyonel ve çoklu bir medya ortamına sahiptir." (Ametepe ve Yaméogo, 2018, s. 11). Bu pozisyon, IVM (Medya Geçerliliği Endeksi) tarafından da göstermektedir ki, Burkina Faso'daki basın özgürlüğü, 144 diğer ülkeye kıyasla iyi bir noktadadır. Basın özgürlüğü hakkında yayınlanan bir rapora göre, ülke skoru 2016'da 4 üzerinden 2,37, 2017'de 2,68 ve 2018 yılında 2,64 olmuştur. Bu çalışma, IREX metodolojisinin (Uluslararası Araştırma ve Değişim Kurulu) ölçeğine göre, Burkina Faso'da basın özgürlüğünde sabit bir gelişim olduğunu

göstermektedir.

IREX, bir ülkedeki basın özgürlüğünün durumunu sıralamak için 5 ana hedefi kullanan bir sivil toplum kuruluşudur. Bu hedefler; ifade ve basın özgürlüğünün korunması ve sürdürülmesi, kalite standartlarını karşılayan profesyonel gazeteciliğin teşvik edilmesi, vatandaşlara objektif, güvenilir ve çeşitli haberlerin sağlanması, medya şirketlerinin uygulanabilir yönetimi ve medyanın mesleki çıkarlarının savunan kuruluşlar tarafından korunmasıdır. Burkina Faso, IREX tarafından belirlenen, ülke basınının durumunu değerlendirmek için kullandığı tüm bu unsurları bir araya getirmektedir ve bu temeller üzerine sıralamaya dahil edilmiştir. 2015 yılında Geçiş Hükümeti kapsamında kabul edilen basın kanunlarının uygulama sürecindeki eksiklikler, medya çalışanlarının çoğunluğunun yaşam ve çalışma koşullarındaki istikrarsızlığın sürmesi ve basın şirketlerinin yönetiminde sınırlamalar, 2018 yılına gelindiğinde ortadan kaldırılmıştır. Bu gelişmeler ile birlikte Burkina Faso basını, önceki yıllara göre oldukça iyi puanlar almıştır. Burkina Faso medyasının başka bir perspektifinden, Burkina Faso'da kadın haklarının tanıtımı ve saygısının, medyadaki yeri ve rolünün hala özen gösterilecek bir konu olması gerektiği ortaya çıkmıştır. Çalışmanın gösterdiği kadarıyla, ülke medyasının zayıf yönlerinin dışında, güçlü yönleri de RSF tarafından vurgulanmıştır. Bununla birlikte RSF, genel olarak ülkedeki medya ve gazeteciler üzerinde büyük bir baskı olmadığını, önemli bir not olarak kaydetmiştir. Ancak ülkede, medya üzerindeki baskının tamamen bitmediğini vurgulamıştır (Ametepe ve Yaméogo, 2018, s. 11). Bazı medya kuruluşlarının kişilere yönelik suçlamaları, medya ajansının sorumluluğunda kalmaktadır ve kuruluşlar bu gibi suçlamalar sonucunda, ajansın kapatılmasına varan ağır cezalarla karşı karşıya kalabilmektedir.

2.1.7 Burkina Faso'da Yazılı Basından Örnekler

Bugün Burkina Faso medya dünyasında, toplam 265 farklı organ vardır. Bunlar, yazılı basında aldığı yer sayısına göre; 8 günlük, 8 haftalık, 22 aylık, 8 iki ayda bir çıkan ve 19 kurumsal ve ihtisas gazetesidir. Ayrıca Burkina Faso medya dünyasında, 21 online gazete ve 2 WebTV yer almaktadır. Burkina Faso'da en yaygın kullanılan medya kuruluşunun radyo olduğu göz önünde bulundurularak; 50 topluluk radyosu, 40 ikrar radyosu, 20 semt radyosu, 4 kurumsal radyo ve 3 uluslararası radyo yayın hayatına devam etmektedir. Öte yandan ülkede televizyon da önemli bir yer tutmaktadır. 13 ticari televizyon, 6 ikrar televizyonu ve bir topluluk televizyonu aktif olarak, görsel medya alanında kendine yer

bulmaktadır (CNP-NZ, 2014; Betz, 2015, ss. 11-15; CSC, 2015, 2016, s.12). Burkina Faso başkentinde, yaygın olarak üç büyük gazete okunmaktadır. Bunlar; L'Observateur Paalga (Yeni Gözlemcisi), Sidwaya (Doğru Gelmiştir) ve Le Pays (Ülke) gazeteleridir.

- L'Observateur Paalga (Yeni Gözlemcisi)

L'Observateur Paalga (Yeni Gözlemcisi), 28 Mayıs 1974'te Ouagadougou'da kurulmuştur. Burkina Faso'da basılan en eski ve ilk özel gazetelerden biri olma ayrıcalığına sahip olan bu gazete, aynı zamanda Burkina Faso gazetelerinin arasında en çok okunan yayındır. L'Observateur, 1984'ten 1987'ye kadar, Burkina Faso eski cumhurbaşkanı Thomas Sankara tarafından siyasi nedenlerle yasaklanmış, daha sonra da Blaise Compaoré iktidarının zamanında yayınları kesintiye uğramıştır. Mossi kabilesinin dilinde "Yeni" anlamına gelen Paalga, eski isme eklenerek, L'Observateur Paalga "Yeni Gözlemci" olarak, 15 Şubat 1991'de yayın hayatına geri dönmüştür. Gazetesinin editörü Edouard Ouédraogo, 2008 yılında başlığın 35. yıldönümünde verdiği açıklamada, halkı eğitmek amacıyla ülkedeki demokrasinin büyük mutluluğunu, siyasi ve ideolojik inançlarıyla ve fikirleriyle sağlıklı bir şekilde geliştirip, bu gazeteyi oluşturarak, kendilerine verdikleri tarihi rolü yerine getirmeyi düşündüklerini açıklamıştır. Gazete, www.lobservateur.bf sitesinde mevcuttur (Courrier international, bt). Adresinden, internet kullanıcılarına da günlük ve haftalık baskılarla yayınlanan makalelerin özetine erişim sağlamaktadır. Ayrıca arşiv düzenlemesi ile sosyal konulara daha fazla yer vererek, rakiplerinden ayrılmaktadır. Ancak arama motoru, büyük finansal fırsatların bulunmaması nedeniyle henüz gündemde değildir.

- Sidwaya (doğru gelmiştir)

Yerel dil olan Morece'de "gerçek gelmiştir" anlamına gelen Sidwaya, 5 Nisan 1984'te Ouagadougou'da devrim sırasında kurulmuştur. Aynı zamanda eski devletin, ulusal günlük gazetesidir ve güncel olarak Burkina Faso halkı tarafından, referans gazetesi olarak kabul edilmektedir. Propaganda, ajitasyon ve seferberlik aracı olarak kurulan Sidwaya gazetesinin amacı, Voltaik devrim hareketinin ideolojisini yaymaktır (Yaméogo, 2016, ss. 181-196). Sidwaya gazetesi, www.sidwaya.bf sitesinde mevcuttur. Başkentte ve ayrıca Burkina Faso'nun farklı bölgelerinde paylaşılmaktadır. Rakiplerine göre daha özgür ve bağımsız olduğunu iddia etmektedir. Sidwaya, nispeten muhafazakar bir ünlülüğe sahiptir (Sidwaya, 2020). Medyayı Geliştirme Derneği (ADM), 1 Eylül 2020'de Ouagadougou'da, Sidwaya'yı Burkina Faso basılı medya açısından

L'Observateur Paalga'dan (Paalga Gözlemcisi) sonra en çok okunan ikinci gazete olarak seçmiştir.

- Le Pays (Ülke)

Le Pays (Ülke), rakibi diğer iki gazete gibi, Burkina Faso'nun yazılı basınının, günlük gazetesidir. Ouagadougou'da 3 Ekim 1991'de kurulmuş ve siyasi iktidardan bağımsız ve özel bir yayın olarak, basın hayatına devam etmektedir. Kurucusu, kariyer gazetecisi ve geçmişte devlette çeşitli idari görevlerde bulunmuş olan Boureima Jérémie Sigue'dir. Yayının yöneticisi ve genel müdürü Cheick Beldh'or Sigue'dir. Çevrimiçi sürümüne www.lepays.com adresinden erişilebilmektedir. Ayrıca, 1996'dan beri, haftalık boş zamanları değerlendiren ve aylık sağlık sorularına yönelik konuları ele alan bir radyosu da vardır ve güncel olarak Mayıs 2009'dan beri, FM Radio Wend-Panga4 bandında yayın yapmaktadır. Le Pays (Ülke), Afrika ve uluslararası haberler üzerine, keskin siyasi analizler yayınlamaktadır. Le Pays (Ülke) basın grubu, çok partili demokrasi rüzgarının demokratik özlerinin taşındığı bir ortamda, ülkenin demokratik olarak ilerlemesinde kendisini vazgeçilemez bir mihenk taşı olarak görmektedir (Le Pays; Kambou, 2012). Özellikle ekonomi, kültür, özgürlük ve sosyal adalet alanlarında, Burkina Faso katkılarına eleştirel bir yaklaşım getirmek istemektedir.

- L'Express du Faso (Faso Ekspresi)

L'Express du Faso (Faso Ekspresi), güncel olarak Burkina Faso'nun başkenti dışında da yayınlanan ilk ve tek günlük gazetedir. 1998 yılında, şehrin ekonomi operatörü Yacouba Baron tarafından kurulmuştur. Ülkenin ikinci başkenti olan Bobo-Dioulasso'da yayınlanmaktadır. Haberlerin yayınlanması, genellikle haberin genel hatlarıyladır ve amacı, ülkenin ekonomik başkentinin gelişimine haber yoluyla katılmaktır. 2000 yılında, Mountamou Kani ilk yayın müdürü Yacouba Baron'un yerini alarak, gazetenin genel yayın yönetmeni ve yayın müdürü olmuştur. Böylece Théophane Désiré Sawadogo, baş editör olarak görevlendirmiştir. Ancak 19 Şubat 2001'de emekli öğretmen olan Jacques Bama, yayın müdürü ve baş editör olarak, gazetenin başına geçmiştir. Bu değişikliğin ardından Mountamou Kani yeniden Genel Yayın Yönetmeni olmuştur. Temmuz 2001'den aynı yılın ekim ayına kadar, gazete satışlarında kesinti yaşanmasından dolayı L'Express du Faso gazetesinin geliştirilmesinde, çeşitli zorluklar yaşanmıştır. Fakat bu çeşitli değişiklikler, gazetenin fiziksel sunumunu iyileştirmeyi amaçlamaktaydı (Sanon, 2005). L'Express du Faso gazetesi, lexpressdufaso.com web sitesinden erişime açıktır.

Genel olarak, bu gazetelerin tümü aynı ortak; iletişim, bilgilendirme, bilinçlendirme, toplumsal sorunları çözme ve gelir elde etme politikalarına sahiptir. Farklı yayınları okumak, her bir medya ajansının ülkedeki konular hakkındaki çeşitli görüşlerini, fikirlerini ve analizlerini görmemizi sağlamaktadır. Bu gazeteler ayrıca, Burkina Faso'daki güncel olaylar ve ortaya çıkan sorunların çözümüne sundukları katkılar hakkında da daha fazla bilgi edinmemize yardımcı olmaktadır. Ancak bu gazetelerin konusu, sadece haberlere odaklanmakla kalmamalı, güncel olayları eleştirirken, bu sorunlara çeşitli çözümler de önermelidir.

2.2 Elektronik Kültür ve Elektronik Medyanın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Burkina Faso'da, elektronik kültür ve elektronik medyanın ortaya çıkışı aynı zamanda gerçekleşmiştir. 1950'ler, ülkedeki elektronik kültürün ilk aşaması olarak kabul edilmektedir. 1959 yılında, Fransız radyo işbirliği ofisinin yetkisi altında, ülkedeki ilk radyo yayıncılığı oluşturulmuş, bu kuruluş daha sonra 1964'te, Burkina Faso'ya aktarılmıştır. Ayrıca aynı yıl, yani 1959'da, Batı Afrika'nın ilk televizyon kanalı, Thompson şirketinin yardımıyla Yukarı Volta'da (Burkina Faso'da) doğmuştur. 1968 tarihinde, Postane ve Telekomünikasyon Ofisi (OPT) kurulmuştur. Bir yıl sonra, 17 Mayıs 1969'da uluslararası toplum, Dünya Telekomünikasyon Günü'nü kutlanmaya başlamıştır. Dünya telekomünikasyon günlerinin düzenli olarak kutlanması sayesinde Burkina Faso, 2006 yılında Türkiye'de (Antalya) düzenlenen Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (İTÜ) konferansına, ''Dünya Telekomünikasyon ve Bilgi Toplumu Günü'' temasıyla katılmıştır. Bu günün amacı, ekonomik ve sosyal alanlarda; internet, bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımının sunduğu fırsatları ve araçları, dijital uçurumun üstesinden gelmek için kullanmaktır (leFaso.net, 2018). Böylelikle, Postane ve Telekomünikasyonun Ofisinin (OPT) kurulmasıyla Burkina Faso, elektroniğin gelişme sürecinde yeni bir ilerleme kaydetmiştir. Bu aşama, ana idareler, üniversiteler ve araştırma merkezleri tarafından kullanılmak üzere tasarlanmış, tescilli bilgisayarın kullanımını içermektedir. Bilgisayarların işlevleri, çok yüksek veri yetenekleriyle zor ve karmaşıklık hesaplamaları işleme ve gerçekleştirme ile karakterize edilmiştir. O zamanlarda, bu son teknolojinin kullanılması, yalnızca alanda eğitim almış kullanıcılar ile sınırlıydı. CENATRIN (Ulusal Bilgi İşlem Merkezi); idarenin, kamu ve özel şirketlerin otomatik veri işleme ihtiyaçlarını karşılamak için 1970 yılında, Burkina Faso'da kurulmuştur. Bu merkez; memur maaşlarının işleyişini, dış ticaretin yönetimini, hükümetin maddi harcamalarının hesaplanmasını ve büyük tüketim yapan şirketlerin

abonelerinin faturalandırılmasını kolaylaştırmaktaydı (Sanou, 2004, s. 12). CENATRIN'in kurulması, Burkina Faso'nun, bilişim teknoloji araçlarının hâkimiyetini ve popülerliğini sağlamak ve bu konuda hedeflerin belirlenmesini kolaylaştırmak açısından oldukça önemlidir.

1980'lerin başları, Burkina Faso için elektronik gelişim sürecinde ikinci aşamayı işaret etmektir. Bu aşamaya, kişisel bilgisayarlar hakim olmuştur. Bu araçların kullanımı, şirketler ve idarelerde veri sunucularına bir ağ bağlantısı sağlamaktaydı. Bu bilişimin amacı, son teslim tarihlerini sınırlamak ve kaliteli bir hizmet kontrolü için işleyişi mükemmelleştirmekti. Bu dönemde, teknolojik araçların kullanım alanının oldukça genişlediğini görmek mümkündür. Şirketler, idareler ve bankaların hepsi artık, Burkina Faso'daki ortak bilgisayar ağına erişebilmektedir. Bu olgu, önce ülkenin finansal kuruluşlarında ve bankalarında etkileşimli uygulamaların başlatılmasını sağlamıştır. Daha sonra ise, "Devlet Personelinin İdari ve Maaş Yönetimi için Entegre Sistemi" (SIGASPE) ve "Harcama Entegre Devresi" (CID) gibi, organizasyonel sistemlerin kurulmasına öncülük etmiştir (Sanou, 2004, s. 13). Bu amaçla, Posta ve Telekomünikasyon Ofisi (OPT) ağ yönetimi, telekom hizmetleri ve uluslararası erişimin bir kısmından sorumlu tutulmuştur. 1987'de OPT, devlet tekeli ile iki ayrı bölüme ayrılmış, bu bölümler daha sonra ONP (Ulusal Posta Ofisi) ve ONATEL (Ulusal Telekomünikasyon Ofisi) adı ile anılmaya başlanmıştır. ONP, tekrar isim değiştirerek SONAPOST (Ulusal Postane) ve son olarak güncel adıyla "Burkina Faso Postu" olarak adlandırılmıştır. Burkina Faso Postu, genel olarak posta faaliyetleriyle ilgilenirken; ONATEL, daha çok telekomünikasyon faaliyetleri alanında hizmet vermektedir (sabit, mobil, internet ve veri). Bu kuruluşların ülke çapında hizmet vermeye başlamasıyla Burkina Faso, Afrika'da İnternet erişiminden yararlanan ilk ülkelerden biri olma ünvanına erişmiştir. 1989 yılından itibaren, ORSTOM (Denizaşırı Bilimsel ve Teknik Araştırma Ofisi), ülkenin başkenti Ouagadougou'da, 5 bilgisayardan oluşan bir UNIX sunucusu ve TCP / IP ağı kurmuş ve kullanımını, Burkina Faso'ya teslim etmiştir. Bu sunucunun kurulumuyla, dünya ağının geri kalanıyla bağlantı mümkün olmuştur. Bu küçük ağ, sunucu aracılığıyla tasarlanan ve daha sonra RIO (Tropikal arası Bilgisayar Ağı) adıyla anılan Afrika internetinin ilk adımlarını da oluşturmuştur.

90'ların başında yaşanan bu gelişmeler Burkina Faso'yu, elektronik kültürün üçüncü aşamasına taşımaktaydı (Sanou, 2004, s. 13). 1990'dan 1995'e kadar uygulanan temel

ulusal bilgi planı sayesinde, bilişim yatırımlarında yaklaşık % 16,1'lik büyüme ile mikro bilişimin geliştirilmesi sağlanmış ve bu kronolojik adımla bilgisayar alanı, 1.000'den yaklaşık 2.700 bilgisayara büyütülmüştür. 2000 yılı sonunda ise bu sayı toplam, 10.000 bilgisayara ulaşmıştır. 1991 yılında ONATEL, ORSTOM'a elektronik posta kullanılmasına olanak sağlayan, FASOPAC adında yeni bir veri aktarım ağına kavuşmuştur. 1993 yılında ORSTOM, ESI (Bilgisayar Bilimleri Yüksek Okulu) işbirliğiyle ülkenin ikinci başkenti Bobo-Dioulasso'da, santral olarak en üst düzey ".bf" yi oluşturmuştur. Bu ".bf" kuruluşu, Burkina Faso'ya internette uluslararası bir kimlik kazandırmıştır. 1994 yılında araştırmacılar, 2. Afrika Bilişim Araştırma Oturumu sırasında, ORSTOM tesislerinde kendilerine sunulan bir odada internete bağlanmıştır. Burkina'da ilk IP bağlantısı, 9 Nisan 1996'da, Sylvain Zongo tarafından Güney Afrika'da yapılmıştır ve bu bağlantı, Ouagadougou'da IRD'den (Eski ismiyle ORSTOM) ödünç alınan bir veri tabanına X25 tipi bağlantının erişilebilmesi için kullanılmıştır (Kam, 2019). İnternet teknolojileriyle işaretlenmiş bir başka adım, iletişimi ve bilgi paylaşımını akıcı hale getirmek amacıyla, dünya çapında bir tıklama ile erişilebilen çoklu cihaz ağlarına bağlanmayı mümkün kılmıştır. Ouagadougou'da 1994 yılında, veri tabanlarına erişim imkanıyla mesajlaşma hizmeti veren SYFED / REFER Merkezi (Fransız Yayıncılık ve Difüzyon Sistemi - Eğitim ve Araştırma için Fransız Ağı) açılmıştır. FASONET ve CENATRIN'den sonra LIPTINFOR Şirketi, üçüncü bir erişim sağlayıcı sunucusu olarak, Kasım 1998'de faaliyetlerine başlamıştır (Vittin, 2002, ss. 3-4). Hükümetin, 1998 yılında telekomünikasyon sektöründe yaptığı yeni reformlar ile elektronik alan ve medya kültürü gelişimine devam etmiştir. Bunlar arasında, 1994 yılında kamulaştırılan ONATEL'in, kısmi özelleştirmeye izin veren yasanın yürürlüğe girdiği 1998 yılına kadar tekelini koruması, örnek olarak verilebilir (Kam, 2019). Ulusal Telekomünikasyon Düzenleme Kurumu (ARTEL) tarafından uygulanan başka bir reform ise, kontrol edilen üç yasal rejimi kapsamaktadır. Bu reformlar ilk operatörlerden birisi olan ONATEL'e verilen özel hakları içermektedir. Lakin düzenleyici rekabet rejimi ve serbest rekabet rejimi, 31 Aralık 2005'te değişmiştir. Yasaya göre, düzenleyici rekabet rejimi, mobil telefon sektörünü belirlemektedir. Eski operatörün (ONATEL) sahip olduğu mobil telefon ağı, TELMOB ve diğer iki özel operatör dahil olmak üzere, üç operatör tarafından çalıştırılmalıdır. Sonuç olarak 1999 yılında, CELTEL-Burkina'da bugün bilinen ismiyle Orange- ve TELECEL, Faso'da GSM şebekelerini çalıştırmak için kalan diğer iki mobil operatörü seçmek adına, bir ihale çağrısı yapmıştır. Reformlar sayesinde

pazarın bu kısmında rekabet, 2001'den beri etkili hale gelmiştir (Vittin, 2002, ss. 3-4; Sanou, 2004, ss. 15-16). Üç operatör arasında çeşitli fiyatlarla farklı hizmetler sunularak, seçim tüketiciye bırakılmıştır.

Burkina Faso'nun denize kıyısı olmadığı için diğer ülkelere kıyasla iletişim altyapısının ve dijital yeniliklerin ülkeye getirilmesi açısından daha fazla çaba gösterilmektedir. BT kaynaklarının düşük düzeyde olması, devlet hizmetinde her düzeyde bilgi ve iletişim teknolojisi (BİT) uzmanlarının eksikliği, kaynaklara bağlı bakım ve yenileme yapısal sorunları ve elektrik şebekesinin düşük güvenilirliği, ülke için engeller arasındadır. Ek olarak, Burkina Faso hükümetinin dijital kalkınma açısından karşılaştığı en büyük zorluklar; tüm bölgede güvenilir erişim, sağlam, bağımsız ve uygun fiyatlı internet erişimi sorunları olarak sıralanabilir. Bu tür sorunlar karşısında Burkina Faso hükümeti, özellikle devletin temel idari faaliyetlerinde (kamu maliyesi) ve kamu hizmetinin sunulduğu sektörlerde (sağlık, eğitim, mesleki eğitim vb.) modernizasyonun ve eylem etkinliğinin artırılması gibi, dijital sektörün gelişimine katkı sağlayacak çeşitli planları uygulamaya koymuştur. Artık Burkina Faso'da "elektronik", devlet idaresin en temel faktörünü oluşturmaktadır.

2004 yılında, önceleri tek bir ulusal siber strateji bölgesi bulunurken, bu bölge daha sonra beş ayrı sektörel siber strateji alanına bölünmüştür. Ancak, bugüne kadar beş sektör stratejisinden sadece üçü faaliyete geçebilmiştir. Bunlar; e-devlet, e-eğitim ve e-ticarettir. Diğer iki elektronik strateji yani; e-sağlık ve e-hizmetler, kırsal dünya için hala benimsenme sürecindedir. Ek olarak Burkina Faso, elektronik teknolojideki yeniliği güçlendirmek için, 2005 yılından itibaren optik fiber hizmetini piyasaya sürmüştür. Yaklaşık 1000 km'lik uzunluğundaki altyapı, siyasi başkent (Ouagadougou) ile ekonomik başkent (Bobo Dioulasso) ve Orodara arasına, hatta Mali sınırına kadar ilerlemektedir. Mali'den geçen optik fiber, doğrudan Senegal'de kurulmuş olan SAT3 kablosuna bağlanmıştır. Bu yeni optik ağ sayesinde; telekomünikasyon, televizyon ve internet gibi çok çeşitli bilgilerin taşınması sağlanmış, veri iletim kapasitesi artırılmıştır. Burkina Faso hükümeti, idaresini modernize etmek için 2011'den 2020'ye kadar, kamu hizmetinin kalitesini ve idarenin vatandaşlara yakınlığını iyileştirmeyi hedefleyen on yıllık programı, işleyişe sokmuştur. Böylece, ülke için elektronik yönetimin gelişmesi, bir temel üzerine oturtulmuştur (Ecofin, 2012). Siber stratejinin uygulamaya konulması, memurların yönetimini iyileştirmek için yenilikçi hizmetler sunan üç platformun başlatıldığı Burkina

Faso'da, idareciliğin evrim geçirmesine olanak sağlamıştır. Bu platformlar; "ALIAS" (idari ve maaş bilgilerine çevrimiçi erişim), Bireysel Dijital Arşiv Dosyası (DIAN) ve Bireysel Temsilci Dosyalarına Erişim Sistemi (SADINA) olarak bilinmektedir. ALIAS platformu, 2 Ocak 2012'de başlatılmıştır ve bugüne kadar, hala aktif olarak hizmet vermektedir. Bu platform; memurların "kişisel dosyalarını, en son ödeme makbuzlarını çevrimiçi olarak ziyaret etmelerine ve işlem eylemlerinin ilerlemesini takip etmelerine" izin vermektedir (Senou-Vodjo, 2018). Kayıt numarası ve şifresi ile erişim, site üzerinden yapılmaktadır.

30 Ekim 2012'de Burkina Faso, ilk platformu olan "ALIAS" işlemini güçlendirmek için Bireysel Dijital Arşiv Dosyasını (DIAN) kullanıma sunmuştur. Bu sistem, her çalışana tüm yönetim dosyasına çevrimiçi olarak erişmeye izin vermektedir. Memur, işe alım sırasında sunulan kariyer dosyasının, bu platform üzerinde tasdiklerine, sertifikalarına ve diğer belgelere ilişkin bilgilere erişebilmektedir (Ecofin, 2012). Bireysel Temsilci Dosyalarına Erişim Sistemi (SADINA) adlı üçüncü platform, 2014 yılında başlatılmıştır. Bu sistem ise kamu memurlarının, bireysel dijital dosyalarını depolamak ve danışmak için kullanılan bir araçtır (Ecofin, 2014). Bu birleşik mekanizma ara dosyaların işlenmesini hızlandırarak ilk iki platformdaki işlemleri mükemmelleştirmeyi mümkün kılmaktadır. Temsilcinin, bir kayıt numarası ve belirlediği parolası ile www.sadina.gov.bf adresinden erişebileceği ve güncel olarak, işlevsel biçimde kullanılan bir araçtır. Memurların dijital dosyalarının yönetimi dışında, Burkina Faso'nun elektronik yönetim alanındaki diğer önemli deneyimlerini de aktarmak gerekmektedir. Bu konuda sosyal güvenlik alanındaki, özellikle de Devlet Memurların Özerk Emeklilik Sandığı (CARFO) reformlarından bahsedilebilir. CARFO tarafından, sigorta sahiplerine sunulan hizmet kalitesini artırmak için bir dizi platform geliştirilmiştir. PREVIUS platformu, bu bağlamda açıklayıcı bir örnek oluşturmaktadır. PREVIUS, sigortalılara ve emeklilere ikili bir işlev sunmak için 8 Mayıs 2012'de kullanıma sunulmuştur. CARFO sitesinde bulunan bu platform sayesinde sigortalılar ve emekliler, kariyerleri boyunca emekli maaşlarını değerlendirebilmektedir. Böylelikle; ‘‘profesyonel kategorilerine’’, “kariyerlerinin sonunda beklenen son endekslerine”, “üyelik tarihlerine” ve “planlanan ayrılış tarihlerine” göre, platformdan bilgilerini kontrol edebilirler. Öte yandan PREVIUS, emeklilere veya aktif sigortalılara, bilgilerinin güncel olup olmadıklarını tasdik etmek için katkılarını izleme olanağı sağlamaktadır (CARFO). Bu hizmete erişmek için kullanıcının, yalnızca bir kayıt numarası ve parolaya sahip olması yeterlidir. Yine aynı

sosyal güvenlik alanında, “PREVIUS” platformundan başka bir sistem olan, “DERIP” (Elektronik Mesleki Riskler Beyanı) eklenmiştir. Sistem, 19 Temmuz 2013 Cuma günü kullanıma açılmıştır ve halen işlevsel olarak, CARFO sitesinden erişilebilir durumdadır. Bu platform; çalışanın kaza beyanı, meslek hastalığı beyanı sunmasını ve mevcut bir beyanı değiştirmesine olanak tanıyan iki farklı işlevi, kullanıcılarına sunmaktadır. Ek olarak Burkina Faso'da, sivil statü yönetiminde devrim yaratan "ICIVIL" platformundan bahsedilmelidir (Kindo, 2017). Bu platform, günümüzde henüz doğum belgesine sahip olmayan veya bu belgeyi almakta zorluk çeken Burkinalı vatandaşlara yardımcı olan, oldukça yararlı bir platformudur. Bu sistem, temel olarak 2015 yılında, ülkedeki her yeni doğana kolayca doğum belgesi vermek için oluşturulmuştur. SMS yardımıyla, vatandaşın doğrulanabilir belgelerinin doğumdan itibaren otomatik olarak beyan edilmesini ve yayınlanmasını mümkün kılmıştır. Başka bir deyişle ICIVIL, belgeye ulaşım sürecini hızlandırırken, nüfus idaresi oluşturma sürecini de kolaylaştırmıştır. Bu ilerlemenin aynı zamanda Burkina Faso’da, nüfus sayımını kolaylaştırdığı da görülmektedir. Bugünlerde, sadece Burkina Fasolu vatandaşların doğum belgesi almakta sorun yaşayan tek halk olmadığı, Batı Afrika'nın da genelinde bu sorundan muzdarip olduğu unutulmamalıdır (Senou-Vodjo, 2018). Bu platform sayesinde birçok ülke, bu sorunu çözebilecektir.

Elektronik gelişim konusunda bütün bunların haricinde, Burkina Faso Devleti, Lüksemburg İşbirliği (LuxDev) ile elektronik iletişim hizmetlerinin sunumunu iyileştirilmesi amacıyla Burkina Faso'da, Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Geliştirilmesine Yönelik Destek Projesini (PADTIC) başlatmıştır. Bu proje, ulusal topraklardaki kamu idaresinin, internet kapasitesini ve tesislerin ara bağlantı hızlarını artırmak için, uydu istasyonları kurmayı hedeflemektedir. Buna ek olarak, ülkenin diğer şehirlerindeki tesislerin Ulusal Bilgisayar İdaresi Ağı’na (RESINA) erişimini sağlamak, projenin ikinci aşamasını oluşturmaktadır. Bilgi ve İletişim Teknolojileri Geliştirme Destek Projesi (PADTIC), ulusal siber stratejiyi yeniden harekete geçirmeyi amaçlayan BİT projelerinin yaygınlaştığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. Özellikle, Ulusal Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Promosyon Ajansı'nın (ANPTIC), operasyonel kapasitesinin güçlendirilmesine ve Ulusal İdarenin BİT Ağı’nın (RESINA) güçlendirilmesine odaklanıp, Dijital Ekonominin Geliştirilmesi için Ulusal Politikaya (PNDEN) dönüşen, ulusal siber stratejinin faaliyete geçirilmesi için sektörel düzeyde geniş kapsamlı eylemleri sunmaya çalışmaktadır (Anptic, 2019). 2013 yılında, dijital gelişimin evrimi, Alink Telecom Faso SA isimli yeni bir şirketin ortaya çıkmasıyla işaretlenmiştir. Şu anda,

ARCEP'den internet erişim sağlayıcısı olarak işlev gören olan bu şirket, optik fiber ağın inşası için, 2013'te lisans talep etmiştir. Böylece Alink Telekom ekibi, 2013-2020 yılları arasında, Batı Afrika başkentlerini bir araya getirecek, büyük bir fiber optik ağın inşasını planlamaktadır. Bu fiber optik ağ, Burkina Faso merkez olmak üzere, 5,239 km'lik uzunlukta olup, bölge başkentlerinin çoğunun ve başkentlerin yanı sıra, çeşitli departmanların da iletişimini sağlayacaktır. Burkina Faso'nun kendi içinde olduğu gibi, diğer ülkelerle de enterkonneksiyon planları bulunmaktadır. Bu amaçla, son zamanlarda Burkina Faso ile Nijer arasında, fiber optik ara bağlantılar kurulmuştur. Bu bağlantı sayesinde Nijer; Gana ile Fildişi Sahili, Togo ve hatta Senegal gibi diğer ülkelere, Burkina Faso aracılığıyla (Mali ile ONATEL bağlantısı üzerinden) bağlanılmış olacaktır (Sanda, 2012). Ayrıca bu stratejiler sayesinde Burkina Faso hükümeti, Bulut (cloud) projesini hayata geçirmiştir. Ulusal Bilgi ve İletişim Teknolojileri Promosyon Ajansı (ANPTİC) genel müdürü Alfred N. Sawadogo'ya göre Burkina Faso böylelikle, ''uluslararası standartları karşılayan bir Bulut sistemine, Batı Afrika'da değilse bile, Afrika'nın Fransızca konuşan ülkeleri arasında ilk kez sahip olacaktır''. Bu G-Cloud projesi; e-eğitim, e-sağlık veya e-devlet gibi, çeşitli devlet hizmetlerini iyileştirecektir (Gonzales ve Dechanet, 2015, s. 37). Burkina Faso, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği'nin desteğiyle 2013 yılında, bir bilgisayar acil müdahale ekibi (CERT) adında, bilgisayar saldırı uyarı ve tepki merkezi sistemi satın almıştır. Bu temelde, Elektronik İletişim ve Posta Düzenleme Kurumu (ARCEP), siber alanın savunmasının artırılmasını, olay yönetimini ve siber güvenlik kültürünün güçlendirilmesini içeren üç ana unsur ile ulusal siber güvenlik planını uygulamaya koymuştur (Cirt, 2013). Burkina Faso bütün bunlara ek olarak Kasım 2013'te, Ulusal Bilgi Sistemleri Güvenlik Ajansı'nı oluşturmuştur (Gonzales ve Dechanet, 2015, s. 52). Ayrıca DGCMEF (Kamu Alımları ve Mali Taahhütlerin Kontrolü Genel Müdürlüğü) tarafından, kamu alımlarında kamu sözleşmelerinin maddi desteklerini ortadan kaldıran bir yapımla ilerleme sağlanmıştır. İlk aşamasının başlamasının takiben, 21 Aralık 2017 Perşembe günü sistem açılmıştır. Bu sistem, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile ortak finanse edilen bir projedir. Proje, Burkina Faso Devleti'nin, kamu sözleşmelerini çevrimiçi olarak aktarması için tüm prosedürleri yönetmesini sağlamıştır. Vergileri çevrimiçi olarak bildirmek için 26 Mart 2018'de, "eSintax" adlı bir platform oluşturulmuştur (Direction Générale des Impôts, 2018). Sistem, 12 Nisan 2018 tarihinde tamamen işlevselleşmiştir (Atcha, 2018). Vergi geliri, Burkina Faso hazinesinin yaklaşık %90'ını temsil etmektedir

ve 5.000 şirketi (büyük ve orta) ilgilendirmektedir.

Ayrıca, yürürlükte olan üç sektörel stratejiden biri olan e-devlet'i hayata geçirmek amacıyla, 2016'dan itibaren Burkina Faso eyaleti, "eBurkina" adında kamu yönetiminin modernizasyonu ve bilgi ve iletişim teknolojilerini (BİT) kullanma kapasitesinin iyileştirilmesi için bir dizi eylem öneren, 5 yıllık projeyi başlatmıştır. Ayrıca bu sistemin, elektronik bilgi ve hizmetlerin sunumunu geliştireceği, özellikle tarım ve kırsal alanlara vurgu yaparak, dijital ekonomide girişimciliği teşvik edeceği öngörülmektedir (Senou-Vodjo, 2018). Projenin finansal desteği için Dünya Bankası, Washington'da, 18 Ocak 2017'de Burkina Faso'ya, 20 milyon ABD doları borç vermiştir. Bu finansman, Burkina Faso hükümetinin Ulusal Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Planı'nın (PNDES) oluşturduğu dijital önceliklere, mükemmel bir şekilde uymaktadır. Çünkü bu destek, Burkina Faso'nun; yönetiminin modernize edilmesine, insan kaynaklarının kalitesinin artırılmasına ve ekonomik kalkınmasının desteklenmesine katkı sağlayacaktır. "eBurkina" projesi, entelektüel kesim tarafından yoğun bir destek görmektedir. Burkina Faso'da ikamet eden, Dünya Bankası temsilcisi Cheick Kanté; "BİT, ülkenin kalkınması için önemli bir katalizör ve gelecek vaat eden bir sektör oluşturuyor. Çevrimiçi elektronik hizmetlerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması yoluyla eğitimi, sağlığı ve kırsal kalkınmayı teşvik edeceğini düşünüyorum. Ayrıca, canlı bir yerel dijital endüstrinin gelişimini de destekleyecektir" diyerek "eBurkina" projesinin potansiyel yararlarını göstermiştir. Dünya Bankası Proje Ekibi Başkanı Samia Melhem Cheick; "Böyle bir elektronik yönetim projesinin başarısı, tüm devlet kurumlarının bir ortak vizyonudur ve yarının dijital altyapısını inşa etmek için BİT kaynakları bir çevrede toplanmalı." ifadesiyle, Cheick Kante'nin sözlerini desteklemiştir. Dünya Bankası Projesinin Eş Başkanı Axel Rifon Pérez ise; "BİT sektörünü engelleyen temel sorunların çözülmesi gerektiğini farkındayız ve bu amaçla, Burkina Faso Hükümeti şu anda kurumumuz tarafından finanse edilen Burkina Faso Batı Afrika Bölgesel İletişim Altyapı Projesi'ni (PRICAO-BF) uygulamaktadır." şeklinde bir açıklamada bulunmuştur. PRICAO-BF, Gana ve Ouagadougou arasında fiber optik ağ kurarak, Burkina Faso'ya uluslararası bağlantı sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca ülkeye sabit bir İnternet Değişim Noktası (IXP) ve sanal iniş noktası sağlayarak, kullanıcılara daha güvenilir ve ucuz bir bağlantı sağlamaktadır. Yapılan bu açıklamalar ve eylemler, 21. yüzyılda Burkina Faso gibi ülkelerin kalkınması açısından, böylesi yeniliklerin ne kadar önemli olduğunu açıkça göstermektedir. Bakanlıklar ve büyük kurumlar tarafından "eBurkina" projesi,

memnuniyetle karşılanmıştır. Dijital Ekonomi ve Postaları Geliştirme Bakanlığı (MDENP), Maliye, Eğitim, Tarım Bakanlığı, Ulusal Bilgi İletişim Teknolojileri Promosyon Ajansı (ANPTIC) gibi kurumlar, son üç yıl içerisinde Burkina Açık Veri Girişimi (BODI) adında, istatistiksel bir veri tabanı oluşturmak için ortaklaşa çalışma yürütmüştür. Bu dijital girişim, birçok uluslararası ödül kazanarak, başta gençler olmak üzere, farklı paydaşları bir araya getirmeyi başarmıştır (World Bank, 2017). Burkina Faso'nun, Batı Afrika'da bu idari veriyi açan ilk ülkelerden biri olduğu unutulmamalıdır (Açık Hükümet) (Knowledge, 2014). Böylece 2015 yılında UEMOA, Açık Veri Endeksi sıralamasında %32'lik bir puanla, Fildişi Sahili ile ilk sırayı paylaşmıştır ve dünyada 58. sırada yer almıştır.

Yürürlükte olan ikinci sektörel stratejinin, yani e-eğitimin gerçekleştirilmesi konusunda Burkina Faso eyaleti, 18 Ağustos 2020 tarihinde, öğrencilerin yararına dijital kütüphane projesini, Profesör Joseph Ki-Zerbo Ouagadougou Üniversitesi'nde başlatmıştır. Yüksek Öğretim, Bilimsel Araştırma ve İnovasyon Bakanı Prof. Dr. Alkassoum Maïga, bu yeniliğin çalışma ve akademik araştırma koşullarının iyileştirilmesi amacıyla, Burkina Faso'daki tüm öğrenciler ve üniversitelerde kullanıma açmıştır. Dijital kütüphanede; mezuniyet tezleri, dijital kitaplar ve tez raporları gibi, 25.000'den fazla dijital dosya, paylaşıma açılmıştır. Biri, www.biblio-ujkz.com adresinden çevrimiçi ve diğeri, yerel versiyonda biblio.ujkz.bf bağlantısında olmak üzere bu kütüphaneye, iki platform üzerinden de erişilebilir (Zongo, 2020). Ayrıca, www.econcours.gov.bf bağlantısında, profesyonel sınavların çevrimiçi kaydının tutulması, 26 Haziran 2020 tarihinde Ouagadougou'da başlatılmıştır. Bu site, Burkina Faso'da tüm adayların, devlet memuru sınavlarına başvurmasını kolaylaştıracak bir platformdur. Fakat bazı vatandaşların bu yeni platformlara ulaşmada bağlantı sorunları yaşamasından dolayı, sınavların çevrimiçi sürdürülmesi, hükümet için hala büyük bir zorluk olarak görülmektedir (Mfptss.gov.bf, 2020). Bu yeniliğe ek olarak, Burkina Faso'da bazı çevrimiçi sınavların düzenlenmesi, artık mümkün kılınmıştır. 31 Ağustos 2020'de, 22.000'den fazla aday, Ouagadougou'daki Ulusal İdare ve Yargı Okulu'nda (ENAM) düzenlenen oturumda, çevrimiçi sınava girmişlerdir (Laoundiki, 2020). Yürürlükte olan üçüncü sektörel strateji, yani e-ticaret ile ilgili olarak, henüz keşfedilmemiş bu sektörün önemini anlamak için Burkina Faso hükümeti tarafından, fuarlar ve toplantılar düzenlenmiştir. 2015 Bilgi Ekonomisi CNUCED Raporu verilerine göre, elektronik ticaretin; kısa işlem sürelerine, daha hızlı işlemlere, daha düşük işlem maliyetlerine ve müşteri genişletme olasılığına izin verdiğini

göstermektir (Mica, 2018). Bu nedenle Burkina Faso, 2017 yılında Batı Afrika'da, elektronik ticaret başlığı ile "Burkina Faso'da e-ticaret Envanteri ve Elektronik Alışveriş Güvenliği'' teması altında, ilk bölgesel ticaret fuarını düzenlemiştir. Bu fuar, Ouagadougou'daki ilk e-ticaret salonu olarak kayıtlara geçmiştir. Hükümet tarafından Nisan 2018'den, 2027 yılına kadar olan dönem için, elektronik ekonomi planı kabul edilmiştir (Zongo, 2018). Çin merkezli Century Heng Ye Group Limited (CHY) gibi şirketler, Burkina Faso'da 30 Haziran 2020'de, "dünyada çapında 1 numara olarak konumlandırma" tutkusuyla elektronik ticaret yapmak için, kapılarını Burkina'ya açtılar (Sama, 2020). Bu sayede ülkede; internet ticareti, iş platformları ve ağları da ortaya çıkmıştır (Ouoba, 2018). Yo man! Ya kel KEN Grubu (uluslararası e-ticaret), E-Commerce International Burkina Faso (Facebook'ta halka açık sayfaları olan), Bestmade Burkina (https://bestmadebf.com), GO AFRİCA online ve RIGO, Burkina Faso'daki e-ticaret siteleri olarak kullanılmaktadır.

Ülkede dijital teknolojinin gelişimi, Prof. Frédéric Ouattara tarafından önerilen, uzay teknolojisi projesiyle devam etmektedir. Koudougou'daki Norbert-Zongo Üniversitesi Başkanı Prof. Frédéric Ouattara, Amerika Jeofizikçiler Birliği tarafından 2018 yılında, Afrika'daki en iyi uzay fizikçisi seçilmiştir. Ouattara, hükümetin desteğiyle 28 Ağustos 2020'de, Cumhurbaşkanı Burkina-Sat1 adlı ilk Burkina Faso uydusu projesini duyurmak üzere, basının karşısına çıkmıştır. 3 aşamadan oluşan projenin ilk aşaması, yani uydu veri alım istasyonunun başlatılması, 27 Ağustos 2020'de Koudougou'daki Norbert-Zongo Üniversitesi arazisinde, başarıyla gerçekleştirilmiştir. Diğer iki aşamanın, yani uzay ekipmanlarının inşası ve yörüngeye fırlatılması, 2021 yılının sonunda gerçekleştirilecektir. Çin ve Japonya gibi ülkeler, projenin gerçekleştirilmesi ve uydunun yörüngeye yerleştirilmesi konusunda, Burkina Faso ile işbirliği içinde çalışmaktadır. Profesör Frédéric'e göre, mevcut olan mütevazı imkanlara rağmen, bu projenin ülke için sağlayacağı faydalara bakılmalıdır. Burkina Faso Cumhurbaşkanı Roch Marc Christian Kaboré, "Bu istasyonun teletıp ve hava tahminlerinde, doğal afetlerin önlenmesinde [...] ve diğer araştırma ve geliştirme ile ilgili alanlarda bize sunacağı olanaklardan çok memnunum." şeklinde konuşmuştur. Profesör Frédéric'e göre bu proje, gelecekte Burkina Faso çiftçilerinin yağış tahmini sayesinde, iklim değişikliğine uyumlu bir şekilde tarım yapmalarına olanak sağlayacaktır. Öte yandan, tıp doktorlarının menenjit ve solunum yolu hastalıkları gibi hastalıkları önlemelerine de yardımcı olacaktır (Ecofin, 2020; Senou-Vodjo, 2018). Tüm bu deneyimler ve güncel projeler, Burkina Faso

yöneticilerinin kamu hizmetinin verimliliğini ve vatandaşla olan ilişkilerini iyileştirmek için, dijital teknolojiden en iyi şekilde yararlanmaya yönelik, gerçek siyasi iradesini yansıtmaktadır.

2.3 Dijital Kültüre Geçiş ve Dijital İletişim ve Medya Teknolojilerin Yaygınlaşması

Burkina Fasolu araştırmacılar 1994 yılında, 2. Afrika Bilişim Araştırma Konferansı'nda, ORSTOM tesislerinin odalarında internete bağlanmayı başarmışlardı. Burkina Faso, IP'deki ilk bağlantısını 9 Nisan 1996'da, Güney Afrika'da gerçekleştirmiş ve X25 tipi bir bağlantının Ouagadougou'da IRD'ye (eski ORSTOM) ödünç verilen bir veri tabanına erişilebilmesi için kullanılmıştır (Kam, 2019). O dönemde, Burkina Faso'da gerçekleşen üç büyük olay, dijital kültürün geçişini ve iletişim ve medya teknolojilerinin yayılmasını yaygınlaştırmıştır. Bunlar; Ouagadougou'da gerçekleşen Fransa-Afrika Zirvesi, Ouagadougou Pan-Afrika Film Festivali (FESPACO) ve Afrika Uluslar Kupası'dır (CAN'98). Böylece, Ouagadougou'daki 14. Fransa-Afrika Zirvesi sırasında Burkina Faso, Aralık 1996'da, FULL IP İnternet bağlantısını gerçekleştirmiştir. Etkinliği kapsayacak şekilde, Fransa Uluslararası Radyosu (RFI), Ulusal Telekomünikasyon Ofisi (ONATEL) ve SYFED / REFER Merkezi arasında bir bağlantı kurulmuştur. Ardından, ONATEL tarafından finanse edilen 600 milyon CFA franklık ulusal bir fonun kurulmasıyla, Şubat 1997'de, Ouagadougou Pan-Afrika Film Festivali'nin (FESPACO) oturumu sırasında kesin bir bağlantı kurulmuştur. Aynı yıl içerisinde internet, 19 Mart 1997'de, Ouagadougou'da, Burkina Faso halkının kullanımına resmen açılmıştır (Kam, 2019). ONATEL de, Mart 1997'de, FASONET aracılığıyla ticari faaliyetine başlamıştır. Daha sonra eylül ayında, Bilişim Genel Müdürlüğü (DELGI) ve Ulusal Bilgi İşlem Merkezi (CENATRIN) için, ulusal bağlantılar kurulmuştur. Bu bağlantı, aralık ayını takiben, Ulusal Eğitim ve Araştırma Ağı'nı oluşturmuştur. Başlangıçta 64 kbps olan bit hızı, Ocak 1998'de Burkina Faso Ouagadougou'da düzenlenen, Afrika Uluslar Kupası (CAN'98) organizasyonundan sonra, 256 kbps'ye çıkarılmıştır. Théophile VITTIN tarafından, Burkina Faso'da internet kullanımları ve aktörleri üzerine yayınlanan rapordan sonra kullanım hızı, Kanadalı operatör "TELEGLOBE" aracılığıyla, 15 Kasım 1999 itibariyle 1 mbps'ye ulaşmıştır (Vittin, 2002, ss. 3-4).

1999'da, dijital medya teknolojisinin yayılmasından sonra, Burkina Fasolu internet

kullanıcılarının sayısı, 2000 yılında nüfusun sadece %1'den daha azını kapsayacak şekilde, yaklaşık 4.000 kişiydi. Bu durum Burkina Faso hükümetini, ülkede dijital iletişimin kullanımını yaygınlaştırmak için, daha fazla strateji benimsemeye sevk etmiştir. Sonuç olarak, 2003 yılından bu yana her yıl düzenlenen ve bir hafta süren, Ulusal İnternet Haftası doğmuştur. Bu etkinlik, interneti ve diğer bilgi ve iletişim teknolojilerini tanıtmayı ve yaygınlaştırmayı amaçlanmaktadır. Organizasyon komitesinin ulusal başkanı Kizito Traoré'ye göre Ulusal İnternet Haftası, profesyonel oyuncular ve amatörler için, çeşitli temalara ilişkin bakış açılarını ve deneyimlerini paylaşabilmeleri adına mükemmel bir fırsattır. 2019'da on beşincisi düzenlenen etkinlikten sonra, Ulusal İnternet Haftası isim değişerek, Dijital Hafta olmuştur. Çünkü, Dijital Ekonominin Geliştirilmesinden Sorumlu Bakan Hadja Fatimata Ouattara / Sanon'un açıkladığı gibi bu etkinlik, ancak 15. etkinlikten sonra olgunluğuna ulaşmıştır. Bakan; "Ekonomik ve sosyal kalkınmayı hızlandıracak teknolojilere sahip çıkma konusunda ülkemizi şampiyon yapmak için doğru yoldayız." diyerek, bu etkinliğin amacını desteklemiştir. Bu açıklamalar, Burkina Faso Devleti'nin siyasi iradesine, dijital ekonomik kalkınma konusunda tanıklık edecek bir tavır alırken; ülke için temel altyapıları, hizmetleri, uygulamaları ve halka değer ve refah yaratması için gerekli ortamı oluşturmaktadır. Ayrıca Bakan, 15. etkinlikte, gençlerin sosyal medyayı kötüye kullanmasının nasıl önüne geçileceğiyle ile ilgili çok hassas bir sorunun altını çizerek; "Düşünce hürriyeti ve internete erişimi koruyarak, aşırılıkları önünü almak gerçekten önemlidir." demiştir. Bu konu, hükümetler için güncel bir sorun olup, sosyal ağlarda suçla mücadele için çözüm aranmaktadır (FasoZine, 2018). Bu internet festivali ve Burkina Faso Eyaleti'nin stratejileri ve yenilikleri sayesinde, Burkina Faso internet kullanıcılarının sayısı; 2002'de 25.000, 2003'te 48.000, 2005'te 64.600, 2006'da 80.000, 2008'de 140.000, 2009'da 178.100 ve 2016'da 2.723.950 sayılarına ulaşmıştır (CIA World Factbook, 2020). Düzenleyici otorite tarafından toplanan verilere göre 2018'de, mobil internet abone sayısı 6.619.758 olarak, % 32,7'lik bir büyüme oranı yakalamıştır (Some, 2018). Bu sayı Ocak 2020'de, 19.95 milyon bağlantıya ulaşmıştır. Bu rakam, 3 mobil operatörün varlığı düşünüldüğünde, bir vatandaşın, her operatöre ait bir hatta sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle ülkede genellikle bir kişi için, 3 telefon numarası bulunmaktadır. Burkina Faso'da en çok kullanılan teknolojik alet, mobil telefondur. Ancak 20 milyon nüfusa sahip olan ülkede, internet bağlantısı ve iletişim araçlarının yüksek maliyetinden dolayı, hala internet bağlantısına erişimi olmayan 4,59 milyon kişi

vardır. Bu durum genel nüfusta, %22'lik internet erişebilirlik oranına denk gelmektedir (Zorom, 2020). Yine de bu rakam, bir önceki yıla göre %7,7 büyüme göstermiştir.

Elektronik Haftanın 16. etkinliği bu yıl, 8-10 Eylül 2020 tarihleri arasında, "Yapay Zekâ: Fırsatlar ve Zorluklar" temasıyla düzenlenmiştir. Bakan Sanon, yapay zekânın Burkina Faso gibi gelişmekte olan ülkeler için sağlayabileceği fırsatları vurgulamıştır. Ticaret, bankacılık ve sigorta operasyonlarını modernize etmek, ülke ve şehirlerinin güvenliğini pekiştirmek, yenilikçi araçlar inşa etmek, özellikle tarımı ve hayvancılık sektörlerini yeniden keşfetmek için, sahadaki aktörleri bu fırsatı değerlendirmeye çağırmıştır. Bakan, yapay zekâ kullanımının, Burkina Faso'da da yaygınlaştırılması gerektiğini, teknolojik gelişmelerin hayatı kolaylaştırma olasılığına sahip olduğunu da sözlerine eklemiştir. COVID-19 salgını sırasında dijital sektördeki fırsatları açıklayarak, teknolojinin son noktasına kadar kullanılması gerektiğini de vurgulamıştır. Dijital ve ekonomik faaliyetlerin devamını desteklemek, Burkina Faso'da karantina dönemlerinde sosyal ilişkileri sürdürmek için, en güvenilir alternatif olarak sunulmuştur. Bakan Hadja Fatimata Ouattara'ya göre BİT kullanıcıları, sadece devlet bünyesine değil, bireysel anlamda kendilerine de bir kazanç sağlamaktadır. Christophe Marie Joseph Dabıre'in belirttiğine göre, Devlet Başkanı Roch Marc Christian Kaboré, tarafından dijital departmanın kurulması, Burkina Faso vatandaşlarının sosyal hayatını, dijital teknolojilerin avantajlarını kullanarak modernize etmesinin yanı sıra, ekonominin de geliştirilmesi açısından oldukça önemli bulunmuştur.

2.3.1 Radyo ve Televizyonun Gelişimi

Bağımsızlık günü ilan edilmeden önceki yılda, Yukarı Volta Radyosu (Radio Haute-Volta) ilk yayın programını 25 Ekim 1959'da, Yukarı Volta'da (Burkina Faso) yapmıştır. Radyo, Burkina Faso hükümetine aktarılmadan önce, Fransız Radyo İşbirliği Ofisi'nin yetkisi altında, 1964 yılına kadar çalıştırılmıştır. Ek olarak, Thompson şirketinin yardımıyla, Batı Afrika'nın ilk televizyon istasyonu 1962'de, Volta-Vision (Volta-Vision) adıyla, Yukarı Volta'da kurulmuştur. Aynı televizyon kanalı, ülkenin gelecekteki Burkina Ulusal Televizyonu (Télévision Nationale du Burkina (TNB)) adlı, kamu kanalı olmuştur. 1963'teki televizyon ekipmanı, çekim ekipmanı olarak, sadece iki siyah beyaz kameradan ibaretti ve kanal başkent dışında (Ouagadougou) yayın sağlamamaktaydı. Ayrıca yayın saatleri, haftada sadece 6 saatti. Bunun nedeni, yapısal sorunlar, yani yayıncılıkta teknik ve insan kaynaklarına bağımlılık ve izleyicinin ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli nicelik

ve nitelikte programlara sahip olmamanın zorluğuydu.

1969'da FESPACO'nun (Ouagadougou Pan-Afrika Sinema ve Televizyon Festivali) kurulmasıyla Burkina Ulusal Televizyonu (TNB), daha da gelişmiştir. FESPACO'nun sinematografik ve televizyon eserlerinin sunulduğu kültürel bir etkinlik olması, ülkenin bu konuda diğer gelişmiş ülkelerle elde ettiği çeşitli işbirlikleri sayesinde; yayıncılık, sinema ve televizyon sektörünün bir nebze de olsa gelişmesine imkân sağlamıştır. Çünkü FESPACO, Burkina Faso için dünyadaki kültürlerarası iletişimi güçlendiren etkili bir araç olmuştur. TNB, 1979'da renkli yayınlarının başlamasıyla, bir adım daha ileri gitmiştir. Daha sonra 1982 yılında, futbol dünya kupası (España-82) organizasyonu sayesinde, kamu telekomünikasyon ağının ulusal televizyonunun gelişimine katkısını başlatarak, ülke genelindeki dağıtımını genişletmeyi başarmıştır (Fao, 2001a). Dikkat edilecek önemli bir husus olarak, Burkina Faso'da ulusal televizyonun ve radyonun gelişimi, tıpkı basında olduğu gibi, birbirini izleyen siyasi güçler tarafından, siyasi düzeyde de etkilenmiştir. Ayrıca bu durum, bir devlet organı görevi gören televizyon ve radyonun iktidarla ilişkisini, ideolojik düzeyde de göstermekteydi. Çünkü mevcut olan iktidar, propaganda yapmak zorundaydı.

Öte yandan 90'lı yıllarda ülkede esecek liberalizm rüzgarıyla birlikte Burkina Faso'da, özel televizyon ve radyo kanallarının doğuşuna dikkat edilmiştir (Fao, 2001b). Basında olduğu gibi Hıristiyanlık mezhebi, Burkina Faso'da özel bir televizyon kanalının kurulmasında, öncü bir rol oynamıştır. 1990'lı yıllarda Burkina Faso'da, CVK (bir Katolik kanalı) ve TVZ gibi ilk özel televizyonlar, bu şekilde kurulmuştur (Madore ve Gosselin, 2019, s. 2). Bununla birlikte, bir araç olarak televizyon, o zamanlar Burkinalılar için radyoya kıyasla, lüks bir cihazdı. Maliyeti yüksek olduğu için sadece memurlar ve zenginler tarafından satın alınabiliyordu. Ancak izleyici oranı ile TV sahiplerinin karşılaştırması oldukça farklıydı. Televizyon seyircisinin oranı oldukça çoktu. Çünkü televizyon, görüntü sağlayan bir cihaz olarak, insanları bir araya getiriyordu. Yani televizyonu olmayanlar, bir programı izlemek için sevdiği birinin yanına gitmekteydi. Radyo ise kullanıcı sayısı bakımından, televizyondan daha popüler bir araçtı. 1992 yılına gelindiğinde radyonun resmi olarak, özel olmasına izin verilmiştir. Bu durum; bölgesel, mezhepsel ve müziksel olarak, yeni frekanslarının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Tudesq 2002: 48). Örnek olarak, İncil ve Kalkınma Radyosu (Radio Évangile et Développement (RED)) ve Kalkınma Nur Hayat Radyosu (Radio Lumière Vie Développement (RLVD)),

o dönemde kurulan radyolara örnektir (Madore ve Gosselin, 2019, s. 6). 1999'da, Burkina Ulusal Yayıncılığı (RNB) ve Burkina Ulusal Televizyonu (TNB), tek bir devlet kamu kuruluşu (EPE) oluşturmak için birleşmiştir. Bu birleşme şu an, Burkina Faso Radyo-Televizyon'nu (Radiodiffusion-Télévision du Burkina (RTB) olarak bilinmektedir.

28 Aralık 2017 Perşembe günü, ülke resmen dijital karasal televizyona (TNT) geçmiştir. Uydu yayınına erişim; birkaç genel veya tematik televizyon kanalına erişim, daha iyi görüntü ve ses kalitesine erişim ve uzun vadede Bilgi ve İletişim Teknolojisi'nde (BİT) yenilikçi hizmetler, ulusal topraklarda daha iyi bir televizyon yayınına erişim ve farklı fırsatlara erişim gibi, çeşitli avantajlara sahiptir. Bugün Burkina'daki TNT'de ulusal ve özel olmak üzere, 22 televizyon kanalı; ulusal, özel ve uluslararası olmak üzere, 117 radyo bulunmaktadır (Unesco, 2020). Geçmişe göre böyle bir rakam, Burkina Faso medya dünyasını hem özel hem kurumsal olarak günden güne ileriye taşımaktadır.

2.4 Günümüzde Dijital İletişim ve Sosyal Medyanın Kullanımı

Burkina Faso'nun günlük yaşamında dijital iletişimin ve internetin kullanımı, artık kaçınılmaz bir unsur haline gelmiştir. Uzun süre araştırma ve STK dünyasında konsantre olduktan sonra, teknoloji ve internet yaygınlaşmıştır. Dijital etkileşim gün geçtikçe alanını genişletip, çeşitlendirmiştir. Gençler, yetişkinler, öğrenciler, işletmeler, girişimciler, tüccarlar ve STK'lar, aktif internet kullanıcıları arasında kendilerine yer bulmaktadır. Önceleri, tahmin edilebilir bir büyüme yaşayan e-posta, bu büyümeyi takip eden Youtube, Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn vb. sosyal ağlar, genel olarak kullanımdadır. Yüksek yerel iletişim oranları, ekonomik avantajları ve hızı sayesinde internet, sabit hat ve faks ile rekabet etmeye başlamıştır. Ancak, sosyal ağlardan önce Burkina Faso'da kullanılan iletişim araçları radyo ve televizyon, ihmal edilmemelidir (Vittin, 2002, s. 16). Tüm bunlar, Burkina Faso'nun dijital iletişim araçlarını oluşturmaktadır.

Genel olarak Facebook, bugün dünyadaki ve özellikle Burkina Faso'daki en popüler sosyal ağdır. Burkina Faso'da Facebook kullanımının yüksek olması, medyacılar için oldukça cazip fırsatlar ortaya çıkarmaktadır. Ocak 2018'de, çevrimiçi sosyal medya ölçüm platformu "We Are Social", dünya çapında 2,17 milyar aktif Facebook kullanıcısı olduğunu bildirirken; Burkina Faso'da her ay bağlanan kullanıcılar bazında elde edilen Facebook abonelerinin istatistiklerine göre, Mart 2018'de ülkede 1.000.000 aktif kullanıcı

bulunmaktaydı. Facebook, "aktif kullanıcı" tanımını; kendi platformunda web veya mobil versiyon üzerinden çevrimiçi olan ve ara sıra bağlananları hesaba katmadan, kendi ağı ile gerçek zamanlı olarak içerik veya etkinlik paylaşan, herhangi bir kişi şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımlama baz alınırsa, 1 milyon kullanıcı aşaması, uzun zaman önce Burkina Faso'da aşılmış gibi görünmektir. Böylece 2019 yılında Burkina Faso, dünya çapında 288 milyon yeni kullanıcıdan, 380.000 kez daha fazla sosyal medya kullanıcısı kaydetmiştir. Bu artış, küresel erişim rakamını %45'e ulaştırmıştır. Böylelikle 2019'da, dünya çapında yaklaşık 3,5 milyar sosyal medya kullanıcısı olmuştur (According to We are social). 2019 yılında bazı Afrika ülkelerinde, sosyal ağlara erişim oranı hala %10 gibi, düşük rakamlarda kalmıştır. Kuzey Afrika, Afrika kıtasında %40 ile en yüksek erişim oranına sahiptir. Kuzey Afrika'yı; %38 ile Güney Afrika, %12 ile Batı Afrika, %8 ile Doğu Afrika ve son olarak, %7 ile Orta Afrika izlemektedir. Öte yandan, 2019'un son aylarında Burkina Faso, %41 veya 380.000 daha fazla sosyal medya kullanıcısı ile sıralamada, yedinci sırada yer almıştır (TIC Magazine BF, 2019). 2020 yılı, Burkina Faso'da, dijital ve sosyal medya kullanımı konusunda önceki yıllardan çok farklı bir yıl olmuştur. 2020 yılı ocak ayı istatistiklerine göre Burkina Faso'nun, 1,6 milyon aktif sosyal medya kullanıcısı vardır. Bu, ülkenin toplam nüfusunda; internet kullanıcılarının %34'üne ve sosyal medya kullanıcılarının %7,8'ine denk gelmektedir. Nisan 2019 ile Ocak 2020 tarihleri arasında 414.000'den fazla kullanıcı (%35), sosyal medya sitelerinde erişim sağlamıştır. İlk sırada yer alan sosyal ağ, 1,6 milyon kullanıcısıyla Facebook'tur. Kullanıcı kitlesinin %71,4'ü erkek, %28,6'sı kadındır. Yaş ve cinsiyet kategorileri konusunda 2018'de Burkina Faso'da, bir milyon aktif Facebook kullanıcısının %74'ünün erkek ve %26'sının kadın olduğu bildirilmiştir. Burkina Faso'yu Facebook'ta temsil eden yaş grubu, 25-34 yaş grubudur (%41 kadın ve %40 erkek). Ülke; 18-24 yaş grubu erkeklerin %34'ü ve kadınların %37'si ile temsil edilmektedir. 35-44 yaş grubu, çevrimiçi erkeklerin %17'sini ve kadınların %14'ünü temsil etmektedir. Bu rakamlar, Burkina Faso'daki Facebook'a atıfta bulunulan kullanıcıların, profillerinden sağlanan bilgilere dayanmaktadır (Kowe, 2018). LinkedIn %30,3 kadın ve %67,7 erkek ile profesyonel bir sosyal ağ olarak 190.000 kullanıcı ile sıralamada, Facebook'tan sonra gelmektedir. Instagram; %74,2 erkek ve %25,8 kadın olmak üzere toplam, 92.000 kullanıcı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Ardından 28.000 kullanıcıyla, Twitter gelmektedir. Sosyal medyaya erişim oranı ile ilgili olarak Burkina Faso, dünya ortalamasında %49 ve Afrika ortalamasında %16 üzerinden, %7,8'lik bir oran sunmaktadır. Telefon, 19.95 milyon

mobil bağlantı (%99) ile Burkina Faso'da en çok kullanılan cihazdır. Bu durum bir Burkina Fasolu'nun 2 ile 3 cep telefonu ya da SİM kartına sahip olmasıyla açıklanmaktadır. Buna göre, %103 dünya oranı ortalamasına karşı Burkina Faso, mobil erişim oranının %97'sine sahiptir. İnternet trafiği %3,8 ile mobil veri üzerindendir. Ülke, Ocak 2019'dan Ocak 2020'ye, mobil bağlantılarda %32 büyüme kaydetmiştir.

2020'de internet erişimi olanların sayısı 4,59 milyondur yani ülke, %22 erişim oranına sahiptir. 2019'a kıyasla, %7,7 büyüme olmuştur. Burkina Fasolular tarafından kullanılan diğer araçlar, bilgisayarlar ve tabletlerdir. Cep telefonu, geçen yıla göre %1,7 oranında düşüşle, bağlantıların %73,8'ini kapsamaktadır. Bilgisayar üzerinden yapılanlar bağlantılar ise %25 oranında olmasına rağmen, bir önceki yıla göre %7,4 artış göstermiştir. Tablet kullanımlarında ise %27 oranında düşüş yaşanmış ve toplam bağlantıların %1,2'lik kısmı bu araçla sağlanmıştır.

Gerek ulusal gerek uluslararası, Burkina Fasolular genel olarak arkadaşlarıyla iletişimde kalmak için, sosyal ağları kullanmaktadır. Sosyal ağlar; iletişim kurmak, e-ticaret yapmak, eğlenmek, haberleri takip etmek, vatandaşı bilgilendirmek ve harekete geçirmek için de kullanılmaktadır. Nitekim Arap Baharı'nda büyük rol oynayan sosyal ağlar, 2014'te Burkina Faso eski cumhurbaşkanı Blaise Compaoré'nin düşüşünde de büyük rol oynamıştır. Polis güçlerinden kaçmaya çalışan protestocular, sosyal medyadan birbirlerini bilgilendirmiştir. Gençler artık geleneksel medyaya erişemediklerinden dolayı, sosyal medya aracılığıyla bilgi almaktaydılar. Bu durum, sosyal ağları güçlü bir düzenleme ve harekete geçirme aracı haline getirmiştir. Bundan dolayı sosyal ağlarının, genel olarak kıtada ve özel olarak ülkede, siyasi kriz bağlamında gerçek bir alternatif haline geldiği söylenebilir. 30 ve 31 Ekim 2014 ayaklanmasının ardından ülkede, "Burkina Faso: 30 ve 31 Ekim 2014 popüler ayaklanmasının patlak vermesinde sosyal medyanın rolü" örnek olarak, sosyal ağlarla ilgili çeşitli tartışmalar yaratmıştır (Damome vd. 2020). Ayrıca Burkina Faso'da, özellikle halkı güldürmek için sosyal ağları kullanan mizahçılar da bulunmaktadır. Buna web komedisi denmektedir. Örnek olarak Burkina Fasolu web komedyenlerinden; Abdoul Kéré takma adlı General Tchoutchoubatchou, Kapak Tond, yé kuşağı gibi isimler sayılabilir. Altı çizilen bu kısımlar, dijital teknolojinin artık Burkina Fasoluların günlük yaşamında oldukça fazla yer aldığını göstermektedir. Elektronik, Burkina Fasoluların günlük yaşamını derinden değiştirmiştir. Ancak soru şu ki, bu teknolojiler Burkina Fasolu alışkanlıklarını nasıl ve hangi düzeyde değiştirmiştir?

Bu yeni iletişim ve medya teknolojileri, genellikle bir ülkedeki sosyal ve kültürel değişimin nedeni olarak gösterilebilir, böylece iletişim ve medya teknolojileri aracılığıyla insanların yeni davranışlar edindiği görülmektedir (Aktaş ve Çaycı, 2013, s. 9). Bu nedenle, bu etki; sosyal, kültürel ve hatta ekonomik düzeyde olumlu veya olumsuz olabilmektedir.

3 BURKİNA FASO'DA YENİ İLETİŞİM ve MEDYA TEKNOLOJİLERİNİN ETKİLERİ

Tüm insan faaliyetlerinin olumlu ya da olumsuz etkileri olabileceği gibi; yeni iletişim ve medya teknolojilerinin de olumlu ve olumsuz etkileri vardır. Burkina Faso da, bu araçları kullanan bir ülke olmasından dolayı, bu standardın bir istisnası değildir. Aslında, yeni iletişim ve medya teknolojilerinin, Burkina Faso üzerindeki etkisi; siyasete, sosyal hayata, kültüre ve ekonomiye bağlıdır. Çalışma, bu farklı alanların etkilerini analiz edecektir.

3.1 Yeni İletişim ve Medya Teknolojilerinin Politik Alana Etkileri

Burkina Faso'nun iletişim ve medya teknolojilerindeki temel siyasi ilgisi, küreselleşme ve ülkenin, 1990'larda demokratik bir devlete geçişine denk gelmektedir. Nitekim dünyada iletişim ve medya araçlarının patlaması, uzun süren siyasi bir istikrarsızlığın ardından, ülkenin demokratik geçişini de etkilemiştir. Böylece o dönemdeki yeni hükümet, dünyanın dönüşümünü dikkate alarak 1991 yılında yeni bir anayasayı kabul ettiğinde, iletişim ve medya teknolojilerine de önemli bir yer vermiştir. Çünkü bu iletişim ve medya teknolojilerinin araçları olmadan, ülkenin kalkınması sağlanamazdı. O zamanki Burkina Faso Devleti, iletişim ve medya teknolojileri üzerine stratejik düşünceleri, eylemleri ve yenilikleri üstlenmeyi gerekli görmüştür. Aslında, yaşanan iletişim ve medya araçlarının patlamasına eşlik eden dünya liberalizmi sayesinde, 1991 cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra Burkina Faso'da da, iletişim ve medya teknolojileri patlaması yaşanmıştır. Kanıt olarak; 1996'da ilk bağlantının tamamlanması, Bilişim Genel Müdürlüğü (DELGI), Ulusal Bilgi İşlem Merkezi (CENATRIN) ve (Elektronik İletişim ve Posta Düzenleme Kurumu) ARCEP'in oluşturulması, Burkina Faso için teşvik faaliyetlerinin başarısıdır. Ayrıca, Ulusal Bilgi Konseyi'nin (şimdiki Yüksek İletişim Konseyi) kurulması da, Burkina Faso hükümetinin bu perspektifine tanıklık etmektedir.

Ek olarak, Blaise Compaoré'nin başkanlık rejimi sırasında Dijital Ekonomi ve Postalar Kalkınma Bakanlığı'nın kurulması ve hızlandırılmış Büyüme ve Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisinin (SCADD) uygulanma yoluyla ortaya çıkması için, bu sektörün yerinin önemi, Burkina Faso'nun en yüksek otoritelerinin vizyonunda bir kez daha teyit ediliyor gibi görünmektedir. Buna ek olarak, Ulusal Dijital Haftanın (şimdiki Dijital Hafta) oluşturulması; her iki yılda bir olan ve iyi uygulamalarının paylaşılmasını amaçlayan Bilgi ve İletişim Teknolojileri Forumu; ülkenin Akıllı Afrika ittifakına katılması ve son olarak PNDES'in katılımıyla ilgili bilgi araçlarının kullanımının ve uygulamalarının tanıtılması da, bugünkü Burkina Faso Devleti'nin yeni iletişim ve medya teknolojilerine verdiği önemin kanıtlarındandır. Böylelikle Burkina Faso, öncelikle bilgi otobanları inşa ederek, iletişim açısından ülkenin sınırlarını açmayı hedeflemiş ve idareleri iyileştirmiştir. İkincisi, internete kitlesel halk erişimi sağlamayı ve uzaktan eğitimi kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Devam olarak öngörüldüğü gibi, mevcut hükümetin sosyal programında kurucu projeleri yürütmek amacıyla, uygun bir düzenleyici ortam oluşturmak, insan potansiyellerini güçlendirmek, dijital endüstriyi teşvik etmek ve sektörün çalışma ortamını iyileştirmek de hedefler arasındadır (leFaso.net, 2018). Yukarıda belirtilen tüm bu eylemler ve yenilikler, Burkina Faso hükümetinin ve işbirlikçilerinin, BİT (Bilgi ve İletişim Teknolojileri) kullanımını teşvik etmek için çaba gösterdiğini kanıtlamaktadır. Ve bu çabaların genel amacı, ülkeyi sürdürülebilir kalkınmaya doğru hareket ettirebilecek, iletişim açısından zengin bir toplum yaratmaktır.

3.1.1 Olumlu Etkileri

- Yönetimin modernizasyonu.

İletişim ve medya teknolojilerini benimsemeden önce, ülkenin idari durumunu hatırlamak çok önemlidir. Nitekim daha önce, Burkina Faso'nun ulusal topraklarındaki bir yönetimden diğerine bir mektup gönderirken, bu mektubun nihai hedefine ulaşması günler, haftalar ve hatta aylar almaktaydı. O mektup ya bir kişi ya da nakliye şirketi tarafından gönderilirdi. Mektup bazen yolda kaybolabilir veya zarar görebilirdi. Ayrıca, köyde yaşayıp evrak işleri olan bir kişi, şehre gitmek zorundaydı çünkü, her şey şehirde yoğunlaşmıştı. Burkina Faso; faks, bilgisayar, internet, telefon gibi iletişim ve medya teknolojilerinin gelişimiyle yönetimini modernize ederek, tüm bu sorunları çözmeyi başarmıştır. Böylece, faks metinleri gönderilebilirdi. Bilgisayarın büyük miktarda kayıt saklama kapasitesi ve finansal hizmetleri hesaplama gücü ile ülkenin, kamu ve özel

hizmetleri gelişirken, iş verimliliği de artmıştır (Ouédraogo, 2010, s. 30). İnternet ise, e-postalar, video konferanslar ve idari araştırmalar yoluyla, yönetimler arasındaki etkileşimi kolaylaştırmıştır. Ayrıca telefon, memurlar ve ülke yönetimlerinin tüm çalışanları arasındaki iletişimi sürdürmede büyük rol oynamaktadır. Günümüzde sosyal medyayla, hemen hemen tüm yönetimlerin Facebook, Twitter, Instagram, WhatsApp, LinkedIn ve diğer yöntemler ile nüfus arasındaki ilişkileri kolaylaşmıştır. İdare ile iletişime geçme ihtiyacı olan bireylerin bu talebini de, sosyal ağlar karşılamaktadır (leFaso.net, 2018; Kabore, 2017). Görüldüğü gibi bu yeni iletişim ve medya teknolojileri, ülkenin idari işlerinin; erişilebilirliği, kullanılabilirliği ve ademi merkeziyetçiliğinde devrim yaratmıştır. Bu yeni iletişim ve medya teknolojileri sayesinde, ülkedeki dijital veya elektronik yönetimden bahsedilebilmektedir.

- Dünyanın diğer Devletleri ile ilişkilerin kolaylaştırılması.

Şu an dünyadaki COVID-19 salgını sebebiyle, dünya devletleri arasındaki ilişkileri kolaylaştırmak için iletişim ve medya teknolojileri bir alternatif olmuştur. Burkina Faso da bu konuda hemfikirdir, çünkü iletişim ve medya teknolojileri, video konferanslar ve telefon görüşmeleri yoluyla, dost ülkeler ve tüm dünya ile kardeşçe ilişkilerin sürdürülebilmesi için teknoloji, önemli bir platform olmuştur. 15-29 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilen BM Genel Kurulu 75. Oturumu'nda, Burkina Faso dahil olmak üzere, bu örgütün üye ülkelerinin tüm başkanları, video konferans üzerinden bu geleneksel toplantıya müdahil olabilmiştir (ONU Femmes, 2020). Kısacası, video konferansla düzenlenen bu türden diğer pek çok olay, dünyadaki diğer devletlerle ilişkileri kolaylaştırması açısından iletişim ve medya teknolojilerinin olumlu etkilerinin başlıca örneklerindendir.

- Devlet bilgilendirmelerinin yayılması.

Yeni iletişim ve medya teknolojileri artık, hükümet tarafından siyasi bilgilendirmeleri yaymak için kullanılan araçlardır. Şu anki cumhurbaşkanı, ülkenin önemli kararlarını, kanunları, eyalet faaliyetlerini ve hükümetinin altyapısı gibi, önemli siyasi konular hakkında tweet atıp, diğer sosyal medya hesaplarından bilgi vermektedir. Devlet başkanının bu sosyal ağlar aracılığıyla bilgi yayması, devlet tarafından alınan bir pozisyon, belirli bir konuya ilişkin bir açıklama veya halka bir değerlendirme olarak yorumlanabilir. Dolayısıyla, bu yeni iletişim ve medya teknolojileri, politikacıların vatandaşlara belirli bir konu hakkındaki görüşlerini geleneksel medyadan önce

bildirdikleri, ilk medya kanalı haline gelmiştir. Böylece iletişim ve medya teknolojileri, devlet bilgilerinin yayılma ortamını değiştirmiştir. Çünkü devlet organları, kendi medya kanallarına sahip olduklarından, bir konu hakkında fikir vermek için artık geleneksel medyayı beklememektedir.

- Hükümet ve nüfus arasındaki bağları sürdürmesi.

Yeni iletişim ve medya teknolojileri, Burkina Faso hükümeti ile halk arasındaki ilişkilerin sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal ağlar aracılığıyla, devlet ve millet arasındaki iletişim, kolayca gerçekleşmektedir. İletişim ve medya teknolojileri araçları aracılığıyla halk, hükümetin gerçekleştirdiği belirli eylemlere müdahil olup, fikirlerini ifade edebilmektedir. Bu müdahalelerle devlet, halkın vizyonunu anlayıp, durumunu daha iyi değerlendirebilmektedir. Dolayısıyla iletişim ve medya teknolojileri platformlarında, yöneten ile yönetilen arasındaki bağlantıların bu şekilde sürdürülmesi, bir gerçeklik haline gelmiştir. Başkan Thomas Sankara, iletişim ve medya teknolojilerinin insanlarla bağları sürdürmek için kullanılabilecek büyük bir güce sahip olduğunun farkındaydı. Bu aynı zamanda, 1984'ten 1987'ye kadar süren Burkina Faso devrimi sırasında, Başkan Thomas Sankara'nın girişimiyle her perşembe akşamı radyoda, tüm halkın arayabileceği ve onun siyasi yönetimi hakkında ne düşündüğünü söyleyebileceği bir tartışma düzenlemesinin de nedeni budur. Başkan Thomas Sankara'nın, halkla arasında kurduğu bu girişime bakıldığında, ifade özgürlüğü konusunda ne kadar ileri bir görüşte olduğu da görülmektedir. Bu radyo programında uygulanan yöntemin, bugün halktan herhangi bir kişinin bir yetkilinin paylaşımına yorum yapmasına izin verdiği sosyal medyanın iletişim yöntemine benzerliği dikkat çekicidir. Bu, Burkina Faso devriminin babasının, ifade özgürlüğüne verdiği değerin de önemli bir göstergesidir.

- Hükümet ve nüfus kontrolü ve gözetiminin kaynağı.

Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin kontrol etme ve izleme kapasitesi hem Burkina Faso hükümeti hem de vatandaşları için önemli bir gerçekliktir. Siyasi düzeyde, hükümetin daha iyi güvenlik sağlamak veya başka bir şey yapmak amacıyla, ülkede neler olup bittiğini bilmesi gerektiği andan itibaren, sosyal ağlar tarafından iletilen bilgiler, durumun ortaya çıkış nedenini bilmek ve tavır almak için gerçek bir kaynak olabilir. Yönetilen nüfus tarafında ise bu yeni iletişim ve medya teknolojileri, hükümetin attığı adımların izlerinin takip edilebileceği alanlardır. Çünkü insanlar, liderlerin iktidarı olması gerektiği gibi yönetmediklerini düşündükleri andan itibaren bu yeni teknolojiler,

yönetenleri kontrol ve gözetleme araçları haline gelmektedir. Artık siyasi güçler, vatandaşlar tarafından izlendiklerinin farkındadır. 2018 yılında, yaklaşık 763.000 Euro (yarım milyar CFA frangı) değerinde olduğu tahmin edilen güzel bir villanın görüntüleri, Burkina Faso'daki sosyal medya ağlarında dolaşmıştır (Damome vd. 2020). Manga'da (ülkenin bir şehri), söz konusu bakanın köyünde inşa edilen bu villa, internet kullanıcıları için tartışma konusu olmuştur. Sosyal medya kullanıcıları, aylık maaşı (yaklaşık 1600 avro) göz önüne alındığında ve ülkedeki zor duruma bakıldığında, bu inşa projesini gerçekleştirememesi gereken bir bakanın böyle bir lükse sahip olmasının, anormal olduğunu düşünmüştür. Sonuç olarak, bakan ilk önce görevinden alınıp, daha sonra Burkina Faso adaleti tarafından bir soruşturma açıldıktan sonra, bariz kabahat nedeniyle tutuklanmıştır.

Ayrıca, iletişim ve medya teknolojileri artık, Burkina Faso'daki ulusal seçimlerin gidişatını izlemek için platformlar haline gelmiştir. İnternet kullanıcıları, bir mitinge gitmek zorunda kalmadan veya geleneksel medyayı beklemeden, bir siyasi partinin programının ne olduğunu öğrenebilmektedir. Çünkü sosyal ağlardan, o konuyla alakalı gelişmeler takip edilebilmektedir. Sadece sosyal medyada, bu farklı adayların sayfalarını ziyaret etmek, her birinin programını adım adım öğrenmek için yeterlidir. Ayrıca bu durum, kendileri için en iyi adayı seçmelerinde de kolaylık sağlamaktadır. Böylece sosyal medya sayesinde, Burkina Faso halkı, seçimlerin gelişimini kolayca takip edebilmektedir. 22 Kasım 2020 cumhurbaşkanlığı seçim kampanyasında sosyal medyada (Facebook ve WhatsApp) KOSSYAM (Burkina Faso Başkanlık Sarayı), çeşitli adayların arasındaki atmosferi göstermiştir. Geçen seçimlerde giden cumhurbaşkanının yardımcısı Simon Compaoré, yani İlerleme Hareketi Partisi'nin kullandığı Kenya dilinde, "Akuna Matata" anlamına gelen "Endişeye gerek yok" kelimeleri ve muhalefet lideri Zéphirin Diabré Bey'in, "Burkina Faso'da Deniz İnşaatı Projesi" ifadesi, sosyal medyada dolaşmıştır. İnternet kullanıcıları, sosyal medyada başkan yardımcısının sözünü kullanarak müzik yapmışlardır. Ayrıca muhalefet lideri, vizyonunun gerçekleştirilmesinin imkansızlığı konusunda da çok eleştirilmiştir.

- Demokrasiye katkı ve yönetişimin iyileştirilmesi.

Burkina Faso halkına uzun yıllar bilgi kaynağı olan, radyo ile televizyonun ve aynı zamanda önceki rejimlerin gücünü yaymaya yönelik araçların, yine de ülkenin demokrasisine bir şekilde katkıda bulunduğu söylenmelidir. Gerçek demokrasi arayışında

bu geleneksel medya, atfedilen bazı eksikliklere rağmen, demokrasiye katkıda bulunmuştur. Sosyal medyanın gelişiyle birlikte, bu geleneksel medyanın zayıf yönlerinin ülkede aşıldığına inanılmaktadır. Çünkü bu yeni iletişim ve medya teknolojileri Burkina Faso'da, özellikle eski cumhurbaşkanı Blaise Compaoré'nin ayrılmasına ve ayrıca genel olarak Afrika kıtasında, Arap Baharı ile yeni bir demokrasinin kurulmasına yardımcı olmuştur. Böylelikle, halkı tek bir yürekte birleştiren sosyal medya; bir silah olarak kullanılmış, bu ülkelerin demokrasisine katkıda bulunmuş ve başkanların yanlış davranışlarına "hayır" denmesini sağlamıştır. 2014'te Burkina Faso internet kullanıcılarının sayısı az olmasına rağmen, ülkenin eski Başkanı Blaise Compaoré'nin ayrılışı başarısız olmadı. Facebook ve WhatsApp gibi sosyal medya araçları, Burkinalı aktivistler tarafından, Anayasanın 37. maddesinin değiştirilmesine karşı bir araç olarak kullanılmıştır. Söz konusu madde, ülkedeki devlet başkanlığının görev süresini iki dönem ile sınırlamasıyla ünlüdür. Eski cumhurbaşkanının ayrılışından önce ve ayrılışı sırasında aktivistler; "Blaise Compaoré Ayrılmalı", "Burkinalıların Sesi", "Blaise Compaoré Defol Git", "Blaise Compaoré Gitmeli Hareketi", "37. Anayasa Maddesine Hayır", "Vatandaş Süpürgesi", "Yurttaş Direnişi Cephesi", "Referanduma Karşılık Kolektifi" ve "Yeter Hareketi" gibi, Facebook ve WhatsApp hesaplarını oluşturmuştur (Yaméogo, 2016; Hagberg vd. 2015). İsyanın protestoları sırasında halk, yerel medyaya artık erişemiyordu. Çünkü neredeyse tamamı, erişilemez haline gelmişti. Aktivistler, sosyal medya üzerinden bilgi almaktaydı. Göstericiler sosyal ağlardaki bilgilendirme sayesinde, silahlı kuvvetlerden kaçmak için birçok grup sohbeti yapmıştır. Ayrıca internet kullanıcılarının sosyal ağlar üzerinden katılımları, kamu işlerine yönelik görüşleri ve eleştirileri yoluyla yönetimi iyileştirmeye ve ülke demokrasisine katkı sağlamaya da yaramıştır.

Bu yeni iletişim ve medya teknolojileri kullanıcılar için, belirli konularda yetkililerin eylemleri hakkında yorum yaparak, kendilerini ifade etmelerinde araç olabileceği anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla sosyal ağlarda yayınlanan bilgiler, kullanıcıların konuyu daha iyi anlamaları için açıkça engelsiz ve korkusuz tartıştıkları en iyi yer olmuştur. Bu, yetkililerin de sorunlara otomatik olarak yanıt vermelerini sağlamaktadır. Örnek olarak sosyal medya kullanıcılarının, Burkina Faso Devrimi'nin babası Thomas İsidore Sankara'nın, iyi yapılmamış heykeli hakkında hükümeti sorgulaması, bu durum için iyi bir örnektir. Anıtın görüntüsünü beğenmeyen internet kullanıcılarının çeşitli tepkileri, sosyal medya gündeminde yer almıştır. Vatandaşların sosyal ağlardaki bu tepkilerinin ardından Burkina Faso Devleti, şehit olan eski başkanın heykelinin yeniden

yapılmasını gerekli görmüştür (Bizimana, 2010; Damome vd. 2020). Ayrıca sosyal ağlardaki ifade özgürlüğü konusu da ülkenin demokrasisine katkı sağlamıştır. Nitekim Burkina Faso'da, yeni iletişim ve medya teknolojilerinin sunduğu bu ifade özgürlüğüyle; bazı siyasi konular siyasi gündeme girmeden önce, sosyal ağlardan çıkmış ve bu vesileyle ülke siyasetinin gündemine taşınmıştır.

Kullanıcılar artık siyasi tartışmalar için geleneksel medyayı beklemeden, kendileri bu platformlardan konu yaratmaktadır. Kullanıcılar gerek bu sosyal ağların sağladığı yorumlar, gerek tepkiler, gerekse bilgiler aracılığıyla; ülkenin siyaseti hakkında düşündüklerini ve söylemek istediklerini özgürce göstermektedirler. Vatandaşların sosyal ağlarda duyulan bu coşkusu, ülkedeki her kesimin sesinin, engellenmeden duyulabildiği bir demokrasinin varlığı göstermektedir.

3.1.2 Olumsuz Etkileri

- Kabalığa ve şiddete teşvik.

Burkina Faso'daki yeni iletişim ve medya teknolojilerinin kötü uygulamalarından biri, sivil itaatsizliğe tahriktir. Nitekim günümüzde, sosyal medya kullanımında bazı insanların kötü niyetleri, sözleri ve davranışları nedeniyle bu ağlar aracıyla kamu düzenini bozduğundan, bir tehlike olarak kabul edilmektedir. En kötüsü, bu internet kullanıcıları, sosyal medyada şiddet çağrısı yapmaktadırlar. Başka deyişle, bu platformlarda kendi sözleriyle nefreti körüklemektedirler. Bu durum ise halkın arasında sorun yaratmaya veya ülkedeki barışı bozmaya neden olabilir. Burkina Faso'da bu konuyla ilgili bir Facebook kullanıcısı, Yirgou ‘da yani ülkenin doğu bölgesinde meydana gelen bir terör olayını yayınlaması nedeniyle, 16 Ekim 2019'da yargılanıp hapse atılmıştır. Bu olay, Kolgweogo (ülkenin güvenliğini sağladığını iddia eden gönüllü insanlar) ile Fulani Kabilesi arasındaki bir çatışma ile 49 kişinin hayatına mal olmuştur (Leclercq ve Matagne, 2020, s. 12). Durumun felaketine rağmen, o Facebook kullanıcısı, 25 Mart 2019'da Facebook'ta; “Şehrin Fulanileri naziktir ancak tehlikeli olanları kırsalda yaşayanlardır. Terörü durdurmanın çözümü, kırsaldaki Fulanileri yok etmektir. Sistemi başlatan Kolgweogolara teşekkürler. Sizin için toplama kampları, yakmalık fırınları inşa edeceğim. Açık Laboratuvar.” yorumunu paylaşmıştır. Teröristlerin, kabileler arası çatışmalar yaratmayı bir silah olarak kullandıkları ortamda, bu Facebook kullanıcısından gelen ifadeler, çatışmayı büyütmeye neden olabilirdi.

- Devlet stratejik sırlarının ifşa edilmesi.

Günümüzde, Burkina Faso'da yeni iletişim ve medya teknolojileri, terörle mücadele bağlamında çok önemli devlet bilgilerinin yayıldığı yerler olmuştur. Bu iletişim ve medya teknolojileri araçlarıyla bazı insanlar, ne paylaştıklarının farkında olmadan, sosyal medyayı oyun olarak görüp, ülke hakkındaki çok önemli bilgileri paylaşmaktadır. Paylaştıkları bilgiler, ülkenin toprak bütünlüğünü korumaya ve düşmanlara karşı savaşmaya yardımcı olabileceği için gizli kabul edilmektedir. Bu devlet sırlarının ifşa edilmesi yoluyla, düşman kolaylıkla zarar vermek için harekete geçebilir.

Bilindiği gibi Burkina Faso'nun Cumhurbaşkanı Roch Marc Christian Kaboré'nin göreve başlamasının hemen ardından, 2015'ten beri ülke terörist saldırılara maruz kalmıştır. O andan itibaren Burkina Faso hükümeti, ülkede birçok insanı öldüren bu belayı ortadan kaldırmak için, gün gittikçe daha çok mücadele etmektedir. Ne yazık ki Burkina Faso'da, bu iletişim ve medya teknolojilerin araçları, kaosun ortaya çıkabileceği durumlarda kullanılmıştır. Örnek vermek gerekirse; terörle mücadele operasyonu sırasında dikkatsiz bir gazeteci, yayın yaparken ülkedeki kolluk kuvvetlerinin ve güvenlik güçlerinin konumunu radyoda ifşa etmiştir. Gazeteci, yaptığı hatanın ardından ise şunları söylemiştir: "(...) Pişman oldum çünkü, FDS'mizin [Savunma ve Güvenlik Kuvvetleri] stratejik konumunu belirlemeye çalışıyordum. Yayındayken operasyona giden bir grup asker olduğunu söylediğinizde… Anlıyor musunuz? Çok önemli bir konumdalardı. Teröristler birkaç metre uzaktayken FDS'mize saldırabilirlerdi." (Ametepe ve Yaméogo, 2018, s. 95). Gazetecinin söylediklerine bakılırsa, iletişim ve medya teknolojileriyle yapılan yanlış kullanımların tehlikesini, bizzat kendinin açıkladığı görülmektedir. Ya bu tip hataları bir gazeteci yapmasaydı, durumun sonuçları nasıl olurdu?

Aynı sorunları ortaya çıkaran başka bir örnek olarak; Le Dossier'in haber başlığı, Yüksek İletişim Konseyi ile gazete arasında bir gerginlik yaratmıştır (Damome vd. 2020). Nitekim Yüksek İletişim Konseyi, Savunma ve Güvenlik Güçleri'nin, ülkenin kuzey kısmındaki bucağında teröristlere karşı reaksiyonuna ilişkin, gazetenin yazı işleri kadrosu tarafından imzalanmış sağlam bir belgeyi, sosyal medyada yayınlayan gazeteye denetim yapmıştır.

3.2 Yeni İletişim ve Medya Teknolojilerinin Ekonomi Alanına Etkileri

Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin siyasi düzeyde, hem olumlu hem de olumsuz etkilerinden yukarıda bahsedilmiştir. Şimdi ise ekonomik düzey üzerindeki etkileri analiz edilecektir.

3.2.1 Olumlu Etkileri

- Servet yaratma.

Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin, ülkenin GSYİH'sine mütevazı katkılarına rağmen, Burkina Faso'da servet yaratmaktadır. 2017 yılında, yeni iletişim ve medya teknolojileri, ülke ekonomisine %5 katkı sağlamıştır (Ecofin, 2017). Özellikle telekomünikasyon sektörü, ülkenin ekonomik büyümesine güçlü bir şekilde katkıda bulunmaktadır. Ülkede onaylı üç operatörün (ONATEL, ORANGE ve TELECEL) ulaştığı mobil abone sayısı, "kullanım yaygınlaşma oranına" bir kanıttır. Verilere göre telefon, 2020 yılında 19,95 milyon mobil bağlantı yani, %99 oranla ülkede en çok kullanılan cihazdır. Bu, %103'lük küresel ortalama karşısında, %97'lik mobil kullanım yayınlaşma oranını göstermektedir. Ayrıca ülke, Ocak 2019 ila Ocak 2020 arasında mobil bağlantılarda, %32'den fazla büyüme kaydetmiştir. Bu üç operatörün 2020 yılında tahmini cirosu, 325 milyar FCFA'dır. Kamu gelirinin ise yılda, yaklaşık 30 milyar FCFA olduğu tahmin edilmektedir (Koulibaly, 2020; Ministère Du Développement De L'économie numérique Et Des Postes, 2014, s. 10). Gördüğü gibi bu; devasa rakamlar, vergi katkıları, vergilerin ödenmesi ve harçlar açısından, Burkina Faso hükümeti için pazarlama alanıdır.

- İş yaratma (girişimcilik).

İstihdam yaratmadan bahsederken, yeni iletişim ve medya teknolojileri, Burkina Faso'da birçok şirketin kurulmasını sağlamıştır. Bugün bu şirketlerin sayesinde, pek çok kadın ve erkek Burkinalı vatandaşın günlük harçları sağlanmaktadır. Örnek olarak, doğrudan istihdam yaratma açısından gece gündüz çalışan birçok hükümet yetkilisi vardır. Dolaylı sektör ile ilgili olarak, telefon operatörleri tarafından personel alımı da, ülkede işsizlikle mücadeleye katkı sağlamaktadır. Nitekim ülkeye yeni iletişim ve medya teknolojilerinin gelmesiyle birlikte; çağrı merkezleri, elektronik para transferi ofisleri (Airtel Money, Money Gram), kontör kartı dükkanları, onarım ve dijital aksesuar cihazlarının satış yerleri, internet kafeler ve istihdam çağrı platformları kurulmuştur (Ouédraogo, 2010, ss. 37-38). Bu platformlar, ülkeye istihdam için yeni alternatifler yaratmaktadır.

- Maliyetler.

Burkina Faso'da maliyet konusunda, yeni iletişim ve medya teknolojilerinin erişebilirliği, olumlu bir ekonomik yöndür. Günümüzde yeni iletişim ve medya teknolojileri, kullanıcılara kolay ve daha ucuz hizmetler sunmaktadır. Nitekim Burkina Faso'da bir ailenin, sabit hatlı telefon aboneliğini, faturalama maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle evinde bulundurması zordu. Ayrıca halkın gelir düzeyinin düşük olmasından, gazetelerin erişilebilirliği de bir sıkıntıydı. Sadece iyi durumda olan aileler sabit hatlara sahip olabilir ve bir gazete satın alabilirdi. Bu durum toplumda, "ekonomik ayrımcılık" olarak görülmektedir. Öte yandan, bu yeni iletişim ve medya teknolojilerinin gelişi ve Burkina Faso hükümetinin bu teknolojilerle benimsediği politikalar sayesinde bugün, Burkinalıların telefon sahibi olma oranı, tahmini %97'dir ve günden güne bu ayrımcılık ortadan kalkmaktadır. Böylelikle ülkede, neredeyse herkesin bir cep telefonu olmaktadır. Hâlbuki eskiden böyle bir durum imkânsızdı. Telefon operatörleri tarafından yapılan abonelikler, internet indirimleri ve çağrı abonelikleri, bu yeni iletişim ve medya teknolojilerinin uygun fiyata erişilebilirliğine bir örnek olarak gösterilebilir.

- Ürün tanıtımı.

Burkina Faso'da yeni iletişim ve medya teknolojileri, ürünlerin tanıtımında büyük rol oynamaktadır. Günümüzde tüm üretim şirketleri ve işletmeler, pazar alanlarını genişletebilmek ve ürünlerini pazarlayabilmek için, sosyal medyaya ihtiyaç duymaktadır (Onat ve Alikılıç, 2008, s. 15). Dolayısıyla bu şirketler, sağladıkları hizmetleri halka tanıtmayı, sevdirmeyi ve harekete geçirmeyi, reklam yoluyla başarmaktadır. Bu sayede üretici firmalar, kitle hedeflerini kolaylıkla belirleyebilmektedir. Bu durum, ciro açısından ekonomik kazançların artırmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca, bu yeni iletişim ve medya teknolojileri sayesinde ve internette e-ticaret imkânıyla birlikte, seçeneklerin oluşmasına yönelik sunulan çeşitli hizmetler, ürünlerin satışını daha da arttırmaktadır.

- Ekonominin dijitalleşmesi.

Yeni iletişim ve medya teknolojileri sayesinde, ülkenin ekonomisi dijitalleşmektedir. Dijitalleşme, tüm yeni iletişim ve medya teknolojilerinin ortak özelliği olduğundan, ekonomi sektörü de bu standardın bir istisnası değildir. Artık yeni iletişim ve medya teknolojilerini kullanarak, maaşların memurlara aktarılması veya dağıtılması çok

kolaydır. Bilgisayar ve internet aracılığıyla bu sürecin gerçekleşmesi, büyük bir devrim olarak kabul edilmektedir. Çünkü günümüzde, ülkede yeni bir ekonomik platformun doğuşuna tanık olunmaktadır. Burkinalılar tarafından kullanılan Bitcoin gibi bir sanal paranın piyasaya sürülmesi, bu duruma oldukça açıklayıcı örnektir. Bu kripto para, ülke ekonomisinin dijitalleşmesinde, yeni bir pazardır. Çünkü bugün, bazı Burkinalılar için çok fazla iş imkânı sağlamaktadır.

3.2.2 Olumsuz Etkileri

- Sektörde düşük siyasi irade.

Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin, ülke ekonomisine yani GSYH'ye sağladığı katkı, diğer sektörlerle karşılaştırdığında, ne yazık ki hala düşüktür. Bu faktör, sektördeki zayıf siyasi iradeyle açıklanabilir. Çünkü ülke hükümetinin bu alanda yaptığı yatırımlar, sektörün ülke ekonomisinin kalkınmasına, önemli ölçüde katkı sağlamasına yetmemektedir.

- Sunulan hizmetlerin kalitesi.

Günümüzde yeni iletişim ve medya teknolojilerinin operatörleri, sektördeki vergi ve harçların artmasıyla karşı karşıyadır. Sonuç olarak, Burkina halkına sunulan hizmetlerin kalitesi ve maliyeti, vatandaşların günlük gelirine kıyasla otomatik olarak pahalı hale gelmektir. Söylemek gerekirse, ülkede internet kullanıcılarının artmasını engelleyen sebeplerden biri de budur. Bu nedenle de ülkede, yeni iletişim ve medya teknolojileri pek çok yeri hala kapsamamaktadır. Bir rapora göre, operatörler vergilerin çok yüksek olduğunu söylemektedir (adminfaso, 2019). Bu durum, operatörlerin çalışmaları üzerine olumsuz etkilerin yansımasına neden olmaktadır.

- Dolandırıcılık.

Kaçakçılık, yeni iletişim ve medya teknolojilerinin, ülke ekonomisi üzerindeki olumsuz etkisidir. Nitekim vergi kaçakçılığı, trafiğin geçişi için paralel yolların oluşturulması ve (OTT) Over-the-top teknolojilerin geliştirilmesi, ülke ekonomisinin gelişimini ihlal eden kötü uygulamalardır. Bu sorun, ağ korsanlığına yol açarak, müşterilere ve operatörlere zarar vermektedir. Dolandırıcılar, bu uygulamalar yoluyla, sektör gelirinin büyük bir kısmını yasa dışı olarak elde etmektedir.

3.3 Yeni İletişim ve Medya Teknolojilerinin Sosyal Alana Etkileri

Burkina Faso'da yeni iletişim ve medya teknolojilerinin patlaması, sadece siyasi ve ekonomik değil, aynı zamanda da sosyal etkilere sahiptir. Yukarıda da görüldüğü gibi, ülke ekonomisini ve politikasını etkiliyorlarsa, sosyal düzeydeki etkisinin anlamını analiz etmekte de fayda vardır.

3.3.1 Olumlu Etkileri

- İlişkilerin sürdürmesi (temas).

Yeni iletişim ve medya teknolojileri, ülkedeki halk ilişkilerini sürdürmeyi kolaylaştırmaktadır. Bu yeni teknolojilerin olumlu etkilerinden biri, kullanıcıların artık aynı bölgede olmayan aile, arkadaşlar ve uzun süreli tanıdıklarla, sürekli iletişim halinde kalma olasılığıdır (Aktaş ve Çaycı, 2013, s. 2). Böylece, Burkinalı kullanıcılar, bu sanal dünyada kendilerinin terk edilmediğini veya yalnız olmadıklarını hissetmektedirler. Çünkü bu yeni iletişim ve medya teknolojileri olmadan insanlar, sevdiklerinden haber almayı geç veya zor bulmaktadır.

- Bilgilendirme.

Bilgilendirme, yeni iletişim ve medya teknolojilerinin, çok önemli özelliklerinden biridir. Dahası, etkileyici olan yeni iletişim ve medya teknolojilerinin tüm işlevlerinde, bilgi eylemi mevcuttur. Burkinalı kullanıcılar, bilgi aramak için, aynı amaçla sosyal medyayı kullanmaktadır. Geleneksel medyanın aynı haberi yayması çok uzun zaman alırken, Burkinalı vatandaşların çoğu, sosyal olayları gerçek zamanlı olarak takip etmek için, Facebook ve WhatsApp gibi platformları kullanmaktadır (Damome vd. 2020). Ani haberleri bu sosyal ağlar üzerinden takip etmek, daha basit ve kolaydır. Örnek olarak, yurt dışında yaşayan vatandaşların, ülke haberlerini yakından takip etmesine olanak sağlamaktadır.

- Bilgi alışverişini kolaylaştırmak.

Yeni iletişim ve medya teknolojileri, karayolu ulaşımına erişimin zor olduğu Burkina Faso gibi bir ülkede, işbirlikçiler arasında bilgi alışverişini kolaylaştırmaktadır (Le Gendre, 2008). Yeni iletişim ve medya teknolojileri sayesinde bir sorunu çözmek için, sorunun olduğu yere gitmeden, bir arama veya mesaj göndererek bilgi edinmek mümkündür. Kısacası, artık zaman ve mesafe bir engel değildir. Memurlar, sanatçılar, tüccarlar ve esnaflar, yani tüm çalışanlar, müşterilerine kolayca ulaşmak için bu yeni

teknolojileri kullanmaktadır.

- Sosyal entegrasyonun kolaylaştırılması (Yaşam değişikliği).

Günümüzde yeni iletişim ve medya teknolojileri, Burkina Faso'da toplumun bütünleşmesini kolaylaştırmaktadır (Damome vd. 2020). Özellikle her şeyin dijital olduğu bir çağda olmamızdan dolayı, gerçekte toplumun kendisinin de dijitalleştiği söylenebilir. Bunun için, toplumun dijitale dönüştüğünü ifade etmek amacıyla, sosyal medya adı kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu sosyal yapının dönüşümü, vatandaşları da bu eğilimi takip etme mecburiyetinde bırakmaktadır. Aksi takdirde o kişinin, bu yeni iletişim ve medya teknolojileri olmadan topluma entegre olması imkansız değilse de, zordur. Çünkü artık herkes, bu yeni dijital topluma yönlendirilmektedir.

- Toplanmanın kolaylaştırılması (yeniden gruplandırma).

Bugün Burkina Faso'da aynı sosyal bağlılığa sahip insanlar sosyal medya aracılığıyla bir araya gelmektedir. Gerek arkadaşlık, aile, din veya akademik gerekse profesyonel düzlemde tartışılacak konularla ilgili buluşulmaktadır. Sonuç olarak, Burkina Faso'da yeni iletişim ve medya teknolojileri birlikte yaşamada bir katalizör haline gelmektedir. Örneğin, Balai Citoyen, Rapid Job18 akımlar gibi WhatsApp, Facebook, LinkedIn ve diğer akım grupların oluşturulması bunun kanıtıdır.

- Halkın mobilizasyonu.

Yeni iletişim ve medya teknolojileri, Burkina Faso toplumunu bazı çok önemli konularda seferber ettirmektedir. Nitekim ulusun ortak çıkarına ilişkin bir olay olduğunda sosyal medya, Burkinalı aktivistlerin o konuyla ilgili harekete geçerek tepki gösterdiği yer olmaktadır. Ouagadougou'daki büyük hastaneye (Yalgado Hastanesi) olan yardım kampanyası, buna somut bir kanıttır. Sosyal medya sayesinde vatandaşlar, hastanede tüm ülke için sadece iki tane olan kuluçka makinesinden, 6 tane daha satın almak amacıyla, 7 milyon FCFA değerinde parayı sadece 3 haftada toplamışlardır (Africa 24, 2016). Bu hadisede sosyal medyanın doğru kullanılması sayesinde, pek çok kişinin vicdanına seslenilebilmiş ve iletişim ve medya teknolojileri ülkede, sosyal bir hizmete dönüştürülmüştür.

- Sosyal hareketlere katılım.

Yeni iletişim ve medya teknolojileri aracılığıyla, toplumsal hareketlere katılım da gerçekleştirilmektedir. Ülkedeki sendikalar, sosyal medyayı grev gibi iyi amaçlarla

kullanarak, halkı toplumsal hareketlere katılmaya çağırma imkanına sahip olmuştur.

- Merak uyandırması.

İletişim ve medya teknolojileri, Burkinalıların merakını uyandıran araçlar olmuştur (Damome vd. 2020b). Başka bir deyişle, bu araçların kitleler tarafından kullanılması, Burkina halkının dikkatini çekmektedir. Burkinalı vatandaşlar, sosyal medyada neler olup bittiğini anlamaya çalışmaktadır. Hatta okuma yazma bilmeyen kişilerin, Facebook veya WhatsApp hesapları oluşturduğu bile görülmektedir.

- Kullanmasının esnekliği.

Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin esnekliği, Burkina toplumunda bir gerçeklik sağlamıştır (Sanou, 2004, ss. 19-20; D. Traoré, 2015, s. 13). Bu yeni teknoloji araçlarının çeşitleri ve olanaklarıyla birlikte, vatandaşların sosyal yaşamdaki hareketleri, daha kolay hale gelmiştir. Artık; mekan, zaman ve mesafe, vatandaşların yurtiçi ve yurtdışında iletişim kurmasına bir engel değildir (Vural ve Bat, 2010, s. 5). Bu olgu, sosyal yapıyı tamamen değiştirmektedir. Birdenbire, toplumsal yaklaşım yeni bir çağa, yani ülkede başka bir şekle bürünmektedir.

- Başka ufuklara erişimin kolaylaştırılması.

Sosyal alanda, yeni iletişim ve medya teknolojilerinin sanal özelliği, büyük bir pozitif varlıktır. Bu sanal özellik, Burkinalıların dünyadaki diğer ufukları görmesini sağlamaktadır. Böylece ülkede olsalar bile, bu yeni iletişim ve medya teknolojilerinin araçlarıyla seyahat ederek, başka yerlerde neler olup bittiğini görebilmektedirler. Bu eylem onların, gerçek bir seyahate çıkmış gibi hissetmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla, ülke dışında olup bitenlerden ilham almaktadırlar. Sanal avantajın diğer bir yönü de, görüntü ve sesin aynı anda iletilmesidir. Burkinalıların açıklamalarına göre, sosyal ağlar sadece arkadaşlarla yazışma fırsatı vermekle kalmayıp, aynı zamanda onların video görüntülerini görme gücünü de verdiğini göstermektedir (Damome vd. 2020). Bu, yeni iletişim ve medya teknolojilerini daha da enteresan yapmaktadır. Ayrıca sanal ortamda, okuma-yazma bilmeyen bir birey dahi, gördükleri görseller ve dinledikleri sesler sayesinde, az da olsa yeni iletişim ve medya teknolojilerini kullanmayı başarmaktadır.

- Sunulan fırsatlar.

Yeni iletişim ve medya teknolojileri aracılığıyla, Burkinalılara sunulan çeşitli fırsatlar bulunmaktadır. Bunlara iş fırsatları ve hatta evliliğe dönüşen buluşmalar da dahildir (Onat

ve Alikılıç, 2008, s. 10). İş fırsatları incelendiğinde öne çıkanlara bakarsak; Burkina Faso'daki sosyal ağların kullanıcıları, e-ticaret yaptıkları platformlar oluşturmuştur. Bu, e-ticaret pazarlarının reklamını kolayca yapmalarına ve daha fazla insana ulaşmalarına olanak tanımaktadır. Bu insanlar, yeni iletişim ve medya teknolojilerinin bu avantajı ile bir servet kazanmayı başarmaktadır. İş fırsatları ile ilgili olarak; hızlı iş, ekspress ve diğerleri gibi sosyal medya platformları, yayınladıkları bilgi ve vatandaşların erişemediği iş bilgileriyle, işsizlikle mücadeleye yardımcı olmuştur. Bu iki fırsatın dışında bazı insanlar, sosyal medya üzerinden yaptıkları arkadaşlık yoluyla evlenmişlerdir. Böylece yeni iletişim ve medya teknolojileri sayesinde, aileler bir araya gelmiştir.

3.3.2 Olumsuz Etkileri

- Bağımlılık.

Ne yazık ki yeni iletişim ve medya teknolojileri, Burkina Faso toplumunda sadece avantajlarla kalmayıp, aynı zamanda dezavantajları da içermektedir. Ve bu dezavantajlardan biri de bağımlılıktır. Yeni iletişim ve medya teknolojileri, Burkina Faso'daki halkın bazı kullanıcılarını, bağımlı hale getirmektedir. RTB (Burkina Faso Radyo-Televizyon Yayıncılığı) tarafından hazırlanan bir rapora göre, görüşülen gençlerin çoğu, sosyal ağları bir gün bile kullanmamaya dayanamadıklarını söylemektedir (RTB, 2020). Buna bakarak, kullanıcıların bu araçlardan ayrılmasının zorlaşması anlamında, olumsuz bir etki olduğu görülebilmektedir.

- İnsan ilişkisinin bozulması.

Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin çarpıcı bir etkisi olarak, insan ilişkilerinde her geçen gün bir bozulma görülmektedir. İnsanların bu teknolojilerden önce hissettikleri insani sıcaklık, ne yazık ki bugün düşüştedir. Bununla birlikte kullanıcılar, yukarıda bu teknolojilerin olumlu özelliklerinde de görüldüğü gibi, iletişim teknolojisi araçları sayesinde arkadaşlar bulup, onlarla iletişim kurduklarını iddia etmektedirler. Hâlbuki bu kişiler, gerçek temasın yani fiziksel temasın önemini unutmaktadırlar. Toplumda herkes, akıllı telefonuyla bir sosyal ağdan diğerine geçiş yapmaktadır. Temaslar artık hayali bir dünyada yapılmaktadır (Aktaş ve Çaycı, 2013, s. 2). Hatta bu konuda Burkinalı bir öğrenci; sosyal ağların kendilerini, herkesin bir araya geldiklerinde beraber oldukları gibi gösterdiğini, fakat bu görüntünün gerçeklik hissinden uzak olduğunu ifade etmiştir (Zongo, 2017; Le Gendre, 2008). Bu söylentiler, insan ilişkilerinin bozulduğuna bir kanıttır.

- Bireycilik (individüalizm)

Burkina Faso'da yeni iletişim ve medya teknolojilerinin ürettiği fiziksel temas kaybı toplumsal bireyselliğe dönüşmüştür (Yılmaz ve Horzum, 2005, s. 15). Burkinalı halkın Facebook, YouTube ve bu tür yeni iletişim ve medya teknolojilerinin yaygınlaşmasından önce, haberleri, futbolu, filmleri ve diğer şeyleri takip etmek için ortak bir cihaz kullandığına dikkat edilmiştir. Bu eski eylem, sosyal uyumu, başkalarını sevmeyi, karşılıklı yardımlaşmayı ve dayanışmayı ve birlikte iyi yaşamayı teşvik etmekteydi. Lakin bu teknolojiyi destekleyen 2G, 3G ve 4G'nin ortaya çıkmasıyla halkın yeni iletişim teknolojilerini kitlesel olarak kullanmaya başlaması, ülkenin bu eski sosyal yapısını derinden değiştirmiştir. Burkinalıların yaşadığı bu eski sosyal uyum gittikçe azalmış ve yerini bireyselliğe bırakmıştır (Zongo, 2017). Çünkü tüm bu yeni iletişim ve medya teknolojilerinin kullanıcıları akıllı telefonlarında her şeyi tek başına takip etme eğilimindedir.

- Ahlaksızlık

Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin, başka istenmeyen olumsuz sosyal etkileri de vardır. Bu olumsuz etkilerden biri de, ahlaki yanlışlık meselesidir. Bazı insanlar bu teknolojileri iyi kullanarak, ülkeyi sürdürülebilir kalkınmaya doğru itmekteyken, bazıları da kötü bir yönde kullanmaktadır. Kanıt olarak, Burkina Faso'da 2018'de yaşanan bu olay, örnek gösterilebilir. 3 gencin arkadaşlarıyla çektiği pornografik bir seks videosu, ülkedeki sosyal ağlarda gezmiştir. Bu olay, dava olarak mahkemeye taşınmıştır. Çünkü söz konusu olaydaki kız, 15 yaşından küçüktür (Damome vd. 2020). Ayrıca seks işçileri de, internette kendilerini tanıtmak için bu teknolojileri kullanmaktadır. Cinsel tanışma profilleri, Facebook'ta ya da internet sitelerinde özel olarak oluşturulup, insanları ahlaki yanlışlara davet etmektedir. Bunlara örnek olarak, toplum katılımına açık özel profillerden biri olan "Ouaga'da Şehvetli Buluşma Planı", örnek gösterilebilir. Böyle bir olgu, sadakatsizliği teşvik edip, evli çiftler için sorunlar oluşturmakta ve ahlaki problemlere sebep olmaktadır.

- Sahte haberler.

Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin bilgi alışverişi kaynağı olmasının yanında, yanlış bilgilendirmelere sebep olduğunu vurgulamak da önemlidir (Aydin, 2015, s. 123). Bu dezenformasyon yani sahte haberler, sosyal medyada dolaşarak, Burkina Faso toplumunda düzensizliğe ve bazen paniğe neden olmaktadır. Üstelik bu sahte haberler

nedeniyle geleneksel medya bile, topluma yanlış bilgiler iletmektedir. Buna örnek olarak, 2018'in mart ayında Ouagadougou'daki bir organizasyona düzenlenen terör saldırısı sırasında, sosyal medyadaki yanlış haberlere göre, 28 kişinin hayatını kaybettiği dolaşmıştır. Olayın doğruluğu tespit edilmeden önce, bazı geleneksel medya kaynakları maalesef aynı hatalı bilgiyi haber olarak yayınlamıştır. Bu örneğin dışında, Ouagadougou'daki büyük pazarda, seks oyuncaklarının satıldığı ve yine aynı pazarda plastik pirinç satışının yapıldığı gibi yanlış bilgiler, bir zamanlar Burkina Faso'daki sosyal medyanın günlük haberlerinden olmuştur (Da Dalou, 2020). Böylece sosyal medya, eskiden denildiği gibi, kulaktan dolma bilgiler yaymaktadır.

- Dolandırıcılar.

Dolandırıcılar da paylarını kazanmak için, yeni iletişim ve medya teknolojilerini kullanmaktadır. Onların amaçları, sosyal ağlar aracılığıyla ya da elektronik ortamlar üzerinden olabildiğince çok insanı, para kazanmak için dolandırmaktır. Burkina Faso'da bu konuyla ilgili; para transferi, piyango kazançları, havalimanında bir akraba veya bir tanıdık tarafından uçağa binmeden önce satın alınan bazı ürünlerin ücret ve vergilerinin geri ödenmesi dolandırıcılığı vb. durumlara rastlanmaktadır (La Belgique au Burkina Faso, 2016). Daha fazla örnek olarak, 2020'nin eylül ayında, üç lise öğrencisi ve bir üniversite öğrencisi çevrimiçi dolandırıcılıktan tutuklanmıştır (Kindo, 2020). Çünkü sosyal medyayı kullanarak, Facebook gibi sosyal medya araçlarında profili olan kişilerin sayfalarından sahte profiller oluşturarak, belirli şirketlerin ürün fotoğraflarını sergileyip, dolandırıcılık yapmışlardır.

- Suç işlenmesi.

Yeni iletişim ve medya teknolojileri, suç işleme araçları olarak da kullanılmaktadır. Bu üzücü bir tespit olmakla birlikte, bir gerçekliktir. Burkina Faso'da, WhatsApp gibi sosyal ağlarda bazı gençlerin, kendi aralarında kick boks benzeri dövüş aksiyonlarını filme çekerek paylaştıkları görülmüştür (admin, 2020). Gençlerin bu platformlarda, "yıldız" ya da "kahraman" olmak istedikleri için eğitimlerini bırakıp, böyle tehlikeli olaylara yöneldikleri, analiz edilmektedir.

- Manipülasyon.

Manipülasyon, yeni iletişim ve medya teknolojilerinin olumsuz uygulamalarından biridir. Özellikle son 5 yılda Burkina Faso'da, terörizm olaylarının artışıyla alakalı olarak, sosyal

ağlardaki manipülasyonun daha da çok olduğu görülmektedir. Ülkede etnisizm yaratmak amacıyla, sosyal ağlarda kötü niyetli bilgiler dolaşmaktadır. Yirgou terör saldırısında, köy şefi ve ailesi dahil olmak üzere, 49 kişinin ölümüne yol açılmış ve bu olaydan sonra teröristler, kabileler arası çatışmaları ülkeyi istikrarsızlaştırmak için, bir silah olarak kullanmaya başlamıştır. Bu nedenle sosyal ağlarda Fulani Kabilesi, ülkeye zarar vermek isteyen terörist bir etnik grup olarak kullanılmaktadır. Aynı konuyla alakalı bir diğer örnek ise; sosyal medyada, Malam Dicko'nun Fulani olduğu ve Fulanilerin klanından çıkan büyük terörist liderlerden biri olmasından dolayı, tüm Fulanilerin de kötü olduğu yorumlarıdır. Böylelikle ülkedeki sosyal ağlarda, Fulani Kabilesi hakkında bazısı doğru olmakla birlikte, çoğu zaman manipülatif haberler paylaşılmaktadır. Uluslararası araştırma merkezleri bile Burkina Faso hükümetini, Fulanileri kötüye kullanmakla suçlanmaktadır. Ancak Burkina Faso hükümeti bu suçu, tamamen reddetmektedir (Kieffer ve Guibal, 2020). Sosyal medyayı manipülasyon aracı olarak kullanan herkes, yaptığı hareketin tehlikeli bir duruma neden olabileceğinin farkında olarak hareket etmeli ve suç sayılacak hareketlerden uzak durmalıdır.

- Sanatçılar arasındaki gerilim yerleri.

Sanatçılar da yeni iletişim ve medya teknolojilerinin, olumsuz etkilerinden kurtulamamaktadır. Sosyal ağlar, artık ülkedeki sanatçılar arasında tartışma, kızgınlık ve nefret alanları olmuştur. Burkina Faso'daki ünlü bir sanatçı olan Malika la Slamazone, 2020'nin ocak ayında sosyal medyada paylaştığı bir video yüzünden sıkıntılar yaşamıştır. Bu video, İtalya'da yaşayan Burkinalı bir sanatçıyla evlenme teklifinin videosuydu ve videonun ardından, Rama isimli bir başka ünlü, Malika la Slamazone'u bu birliktelikten vazgeçmesi için tehdit ederek, sosyal medyada eylem yapmıştır. Rama, Malika la Slamazone'la evlenmek isteyen adamın, 17 yıldır evli ve 4 çocuklu olduğunu, bu birlikteliğin kabul edilemez olduğunu söyleyerek, sosyal medyada tepki vermiştir (Gulmu.Info, 2020). Bu olayın dışında, Fildişi Sahilli bir komedyen olan Eunice Zunon, Ouagadougou havaalanında giydiği uygunsuz kıyafeti nedeniyle, Burkina Faso polisleri tarafından tutuklanmıştır. Komedyen Eunice Zunon, sosyal medyada olayı açıkladığı bir video paylaşarak, tepki vermiştir. Burkina Faso havaalanındaki polisleri, uçağa binmek üzereyken kendisine saldırmakla suçlamıştır. Polislerin açıklamaları ise, bu tür giysilerin giyilmesini yasaklayan bir yasadan dolayı böyle davrandıkları yönündedir (Noaro-Kabré, 2020). Bu olay sosyal ağlarda çok hızlı bir şekilde patlamış, sonrasında ise her iki ülkeden

bazı sanatçı ve vatandaşların birbirlerine karşı şok edici sözler söylemesine neden olmuştur. Sonuç olarak sosyal ağlar, bu gibi durumlarda sanatçı veya vatandaşlar arasında bir gerilim ve hakaret alanına dönüşebilmektedir.

3.4 Yeni İletişim ve Medya Teknolojilerinin Kültürel Alana Etkileri

Araştırmanın konusuna göre yeni iletişim ve medya teknolojilerinin, kültürel düzey üzerindeki etkileri, sosyal etkilerden sonraki, en önemli noktalardan biridir. Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin siyasi, sosyal ve ekonomik etkileri olduğunu açıkladıktan sonra, çalışmanın önemini yerine getirmek amacıyla, kültürel açıdan da bir inceleme yapılmıştır.

3.4.1 Olumlu Etkileri

- Kültürün tanıtımı.

Ülkenin kültürel değerlerini tanıtmak için insanların, yeni iletişim ve medya teknolojilerini kullandığı bağlamda; sosyal medyanın kültür üzerindeki olumlu etkisinin reddedilemez olduğu söylenebilir (Onat ve Alikılıç, 2008, s. 3). Çünkü sosyal medya, ulusal kültürün tanıtımına katkı sağlamaktadır ve Burkina Faso, Afrika sinemasının başkenti olarak görüldüğü için, yeni iletişim ve medya teknolojileri, bu açıdan sektöre katkı sağlamaktadır. FESPACO (Ouagadougou Pan-Afrika Sinema ve Televizyon Festivali) ise bunun en önemli örneğidir. FESPACO, halkın ülkedeki mevcut kültürlerin gerçeklerini daha iyi anlamasına yardımcı olmak için; belgeseller, yayınlar, raporlar ve filmler üretmiştir. Böylelikle kültürleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmayanlar ve ne aynı etnik gruptan ne de aynı bölgeden olanlar, yeni iletişim ve medya teknolojileri sayesinde, çevrelerindeki kişilerin farklı davranışlarını, inançlarını ve kültürel alışkanlıklarını bilme olanağına sahip olmuşlardır. Ayrıca, SİAO (Salon İnternational de l'Artisanat de Ouagadougou) ve SNC (Ulusal Kültür Haftası), sanatsal eserlerin reklamı ve tanıtımı için yeni iletişim ve medya teknolojilerine ihtiyaç duymaktadır. Çünkü yeni iletişim ve medya teknolojileri dışında çok az kişi, ülkenin kültürel değerleri hakkında bilgilendirilebilmektedir (Yarabatioula, 2018, s. 353). Yeni iletişim ve medya teknolojileri, sadece Burkina Faso'nun ulusal kültürünü tanıtmakla kalmayıp, aynı zamanda diğer ülkelerin kültürlerinin birleşmesini de teşvik etmektedir. Bu kültür birleşimi, Burkinalıların diğer ülkelerin kültürlerinin birçok nitelikli özelliğini kucaklamasını sağlamaktadır. Bu da, ülkenin kalkınmasında önemli bir faktör olmaktadır.

- Eğitim kalitesinin artırılması.

Ülkede bölgesel kaynakların yetersizliği nedeniyle, yeni iletişim ve medya teknolojilerine erişim, eğitimin kalitesini artırmaktadır. Başka bir deyişle, günümüzde yeni iletişim ve medya teknolojileri, Burkina Faso'da ilim edinimini kolaylaştırmaktadır. Örneğin internet aracılığıyla öğrenciler ve akademisyenler, araştırmalarını hızlı ve olumlu bir şekilde yapabilmektedir. İnternet ve bilgisayarlar gibi yeni iletişim ve medya teknolojilerinin sayesinde, öğretmenlerin öğrencilere eğitim verme görevi, daha kolay hale gelmiştir (Yılmaz ve Horzum, 2005, ss. 11-12). Öğretmenlerin bir şeyi anlatmak için, uzun zaman harcayarak tahtaya çizdikleri resimler, artık geride kalmıştır. Öğretmenin açıklamak istediği imajı, tüm öğrencilerin anlayabilmesi için, sadece o imajı yeni iletişim ve medya teknolojileriyle yansıtması yeterlidir. Bu, öğrencilere başka bir tat ve farklılık sağlarken, daha kaliteli eğitimin de kapısını açmaktadır (Tiemtoré, 2007, s. 5). Ayrıca, yeni iletişim ve medya teknolojileri aracılığıyla çevrimiçi eğitimler, tez savunmaları ve burs başvuruları mümkün hale getirilmiştir. Bobo Dioulasso'da (ülkenin ikinci başkenti) ikamet eden Jean-Baptiste Millogo adında bir Burkinalı öğrencinin, jüri profesörlerinden birisi Nice'te diğeri ise Fas'ta iken, bir video konferans ile yüksek lisans tez savunmasını uzaktan yapması, bu duruma örnektir (Le Gendre, 2008). Böylece, yeni iletişim ve medya teknolojileri ile sanal üniversite gibi yeni yöntemler, öğrencinin sınıftaki fiziksel varlığının sınırlarını ortadan kaldırmaktadır. Bu teknolojilerle birlikte öğrenciler derslerini; nerede, ne zaman ve nasıl alacağına karar verebilir ve bu imkan sadece öğrencilerle bitmemektedir. Aynı zamanda, üniversitelerdeki eğitimci eksikliğinin giderilmesine de yardımcı olmaktadır (Tiemtoré, 2007, s. 6). Sadece internet erişimiyle yapılan bu atılım ile nerede olunursa olunsun eğitim ve öğretim, yeni bir sisteme geçmiştir.

- Sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi.

Burkina Faso'da e-sağlık sistemi, sağlık hizmetlerinin geliştirmesini sağlamıştır. Burkina Faso, yurtdışındaki sağlık ortaklarıyla video konferanslar aracılığıyla, yeni iletişim ve medya teknolojilerinden yararlanan 150 ülkeden biridir. 100.000 kişiye 6 doktorun düştüğü Burkina Faso'da, sağlık hizmetlerinin performansının hala zayıf olduğunu, bu istatistik kanıtlamaktadır. Sağlık Ağı, ülkedeki sağlık sektörünün çalışanlarına, sağlık temel bilgilerinin ulaştırılmasına katkı sağlamıştır (Sanou, 2004, s. 24). Örneğin video konferans teknolojisi, Cenevre Üniversitesi Hastanesi'nin doktorlarının hastaları takip

etme ve tıbbi danışmanlık konusunda Burkinalı doktorları ve yerel tıbbi personeli uzaktan eğitmelerine imkan vermiştir (Le Gendre, 2008). Mesafeye rağmen Burkina vatandaşları, yeni iletişim ve medya teknolojilerinin, bu olumlu kültürel etkilerinin sayesinde, hastalarını tedavi edebilmektedir.

- Eğlence tanıtımı.

Burkina Faso'da yeni iletişim ve medya teknolojileri, kültürel anlamda eğlence kaynaklarıdır. Sosyal medya ve geleneksel medya; çeşitli eğlence içerikleriyle kullanıcıların müzik dinlemesine, komedi programlarını izlemesine ve oyun oynamasına olanak tanımıştır. Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin bu özelliği, ülkenin vatandaşlarının endişelerini unutmasına, mutlu olmasına ve stres atmasına yardımcı olmaktadır. Bu sosyal ağlar; kullanıcıların fikirlerinin değişmesine, problemlerini unutabilmesine, hayatı farklı görmesine ve günlük hayata motive olmasına katkı sağlamaktadır. Général Tchoutchoubatchou, Kapak Tondyé kuşağı (Koala P. Hugues ve Ouédraogo Inoussa (Noaga)), Moussa Petit Sergent ve benzeri komedyenler, Burkina Faso'da özel olarak web komedisi yapmak için, sosyal ağları kullanmaktadır. Miss Tanya, Dez Altino, Floby gibi Burkinalı müzisyenlerin kullandığı Facebook profillerinde de, sanatçıların bazı müzikleri bulunmaktadır.

3.4.2 Olumsuz Etkileri

- Kültürel değer kaybı.

Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin sunduğu her şeyin alınmaması veya kabul edilmemesi gerekmektedir. Bunun nedeni ise kesim fark etmeksizin, her kullanıcının bu araçlara ulaşabilmesidir ve bu durumun kullanıcıların kültürünü olumsuz olarak etkilemesidir. Çünkü yeni iletişim ve medya teknolojileri, belirli aktörler tarafından, kullanıcıların zihinlerini olumsuz olarak sömürmek ve yanlış ideolojilerle etkilemek için kullanılabilmektedir (Sanou, 2004, s. 19). Bundan dolayı bugün, yeni iletişim ve medya teknolojileri, ülkenin bazı vatandaşlarının kültürel değerlerinin kaybolmasına neden olmuştur. Aslında bu teknolojiler, günlük hayata girdiği günden bu yana, kullanıcıları sefahat etmeye teşvik etmektedir. Bu yeni davranış ortaya çıktığından beri, her şeyin artık normal ve yapılabilir olarak görüldüğü, yeni bir yaşam tarzı oluşmuştur. Bu nedenle kültürel değer kaybı, bu yeni teknolojilerin olumsuz sonucudur ve kullanıcıların gün geçtikçe yerel kültürlerinden uzaklaşarak, bazen kendi kültürlerine aykırı bazen ise, tamamen değerlerine zarar veren yeni bir kültürü benimsedikleri görülmektedir.

- Edepsizlik.

Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin sosyal medya platformunda sunduğu özgürlük, ülkedeki kültür değerlerinin bozulmasına ve ahlaksızlığa dönüşebilmektedir (Aydin, 2015, s. 124). Yaşlılar ile küçükler arasındaki saygı eksikliği, utanma eksikliği, çocuk suçluluğu, safahat, eylemlerin ihlali, hırsızlık, bireycilik ve sanal dünyada ulusal kültür değerlerinin tamamen bozulması, iletişim ve medya teknolojilerinin genel olumsuz etkilerindendir.

4 BURKİNA FASO'DA YENİ İLETİŞİM ve MEDYA TEKNOLOJİLERİNİN ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yukarıda yapılan teori çalışmasını teyit etmek amacıyla; Burkina Faso'da yeni iletişim ve medya teknolojilerinin etkileri konusunu tüm veçheleriyle daha iyi bir şekilde ortaya koymak için ampirik bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir.

4.1 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı, iletişim ve medya teknolojilerinin Burkina Faso'nun siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamı üzerindeki etkisine ilişkin tüm bilgileri derli toplu bir şekilde ortaya koymaktır. Başka bir deyişle, Burkina Faso'nun günlük yaşamında iletişim ve medya teknolojilerinin rolünü bilmekten ibarettir. Ayrıca spesifik bir amaç olarak, bu araştırmada temas kurulan her bir katılımcının, yeni iletişim ve medya teknolojilerinin kullanımına odaklanma sorunudur. Böylece katılımcıların yeni iletişim ve medya teknolojilerini kullanma noktasında öncelikleri, zamanlamaları ve tercih ettikleri araçların analizinin yapılması gerekmektedir. Ek olarak araştırmanın başka bir özelliği ise bu teknolojilerin küresel önemi ve belirli bir konu hakkında konuşmak için kullanabileceğimiz en iyi araçlardan biri, yeni iletişim ve medya teknolojileri alanıdır. Burkina Faso nüfusunu ilgilendiren bir diğer konu ise yeni iletişim ve medya teknolojilerinin kullanım amacını araştırmaktır. Bununla beraber ülkedeki yeni iletişim ve medya teknolojilerinin gelişimi ve evrimi üzerine araştırma yapmak elzemdir. Özetle, Burkina Faso'daki yeni iletişim ve medya teknolojilerinin mevcut durumu araştırılmaktadır.

4.2 Araştırma Metodu

Araştırma kapsamında derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Kullanılan yöntem, ülkenin dört bir yanından seçilmiş 12 karma cinsiyetten oluşan bir örneklem üzerinde derinlemesine bir araştırmanın nitel bir yaklaşımıdır. Katılımcılar arasında 7 erkek ve 5 kadın bulunmaktadır. Bu yöntem, Burkina Faso'da yeni iletişim ve medya teknolojilerin kullanıcılarının sosyal, kültürel, politik ve ekonomik düzeydeki davranışlarını anlamayı mümkün kılmıştır.

4.3 Araştırmanın Kapsamı

- Katılımcılarla Yaş Üzerine Görüşme.

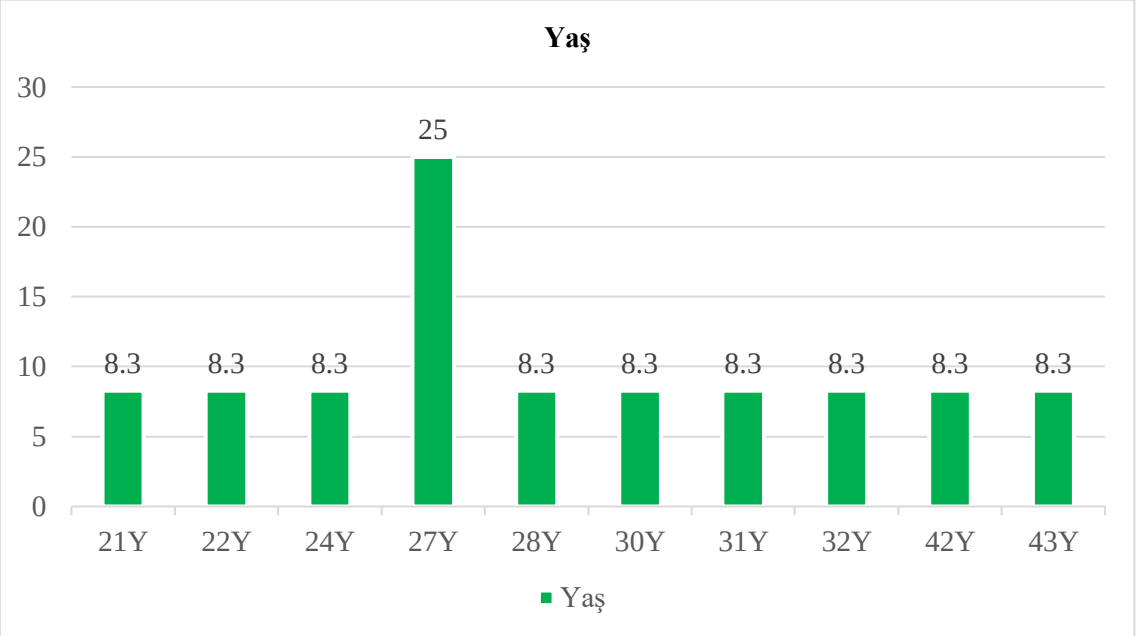

Görüşmede katılımcıların yaş Aralığı 21 ile 43 yaş arasındadır. Bu yaş aralığının seçilmesinin sebebi, bu katılımcı kitlesinin ayırt etme gücünün gelişmiş olmasıdır. Buna ek olarak bu kitlenin, yeni iletişim ve medya teknolojilerinin etkilerini doğrudan veya dolaylı bir şekilde görebilmeleridir. Ve dijital ve teknolojik materyallerle ile daha çok hemhal olmaları dolayısıyla bu yaş aralığı seçilmiştir. Üstelik bu görüşmedeki en yüksek yaş oranı % 25 ile 27 yaştır.

- Katılımcılarla Cinsiyet Üzerine Görüşme.

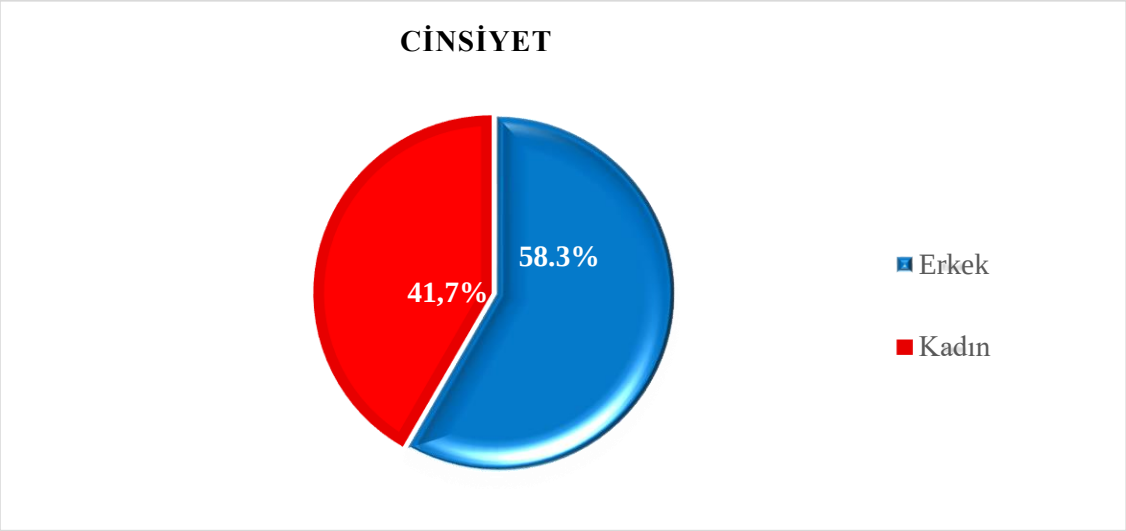

Görüşmede erkeklerin katılım oranı% 58,3 en yüksek olup kadınların ise% 41,7 olmuştur. Bu kadınların düşük katılımın sebebi, erkek cinsiyetin ulaşmasını kadın cinsiyete göre daha çok mevcut olduklarındandır.

- Katılımcılarla Eğitim Düzeyinde Görüşme.

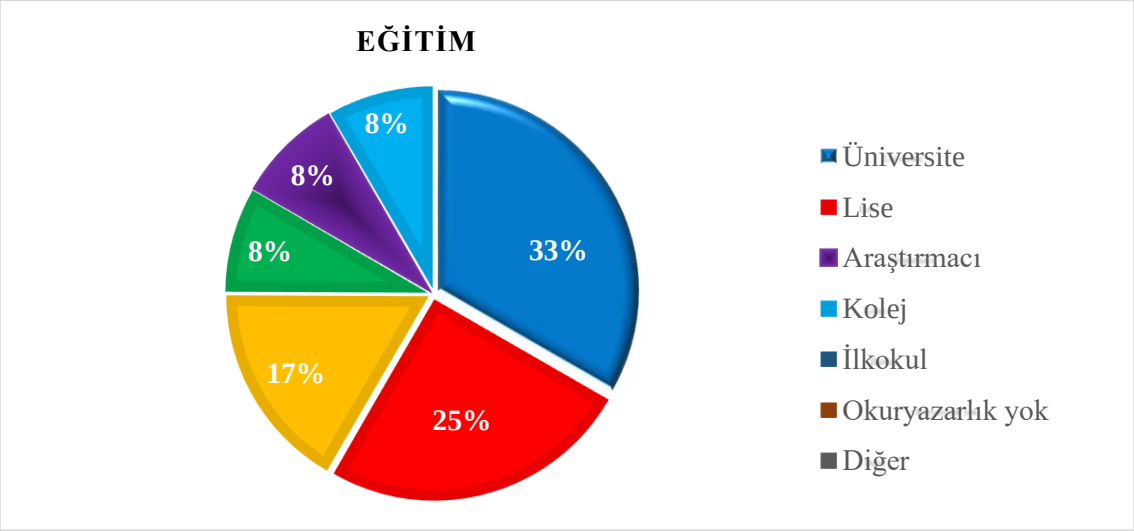

Görüşmedeki katılımcıların eğitim düzeyi, kolej, lise, üniversite, yüksek lisans, doktora ve araştırmacı düzeyindeki kişileri içermektedir. En yüksek oran, lisans mezunu olanların% 33,3'ü, lise mezunu olanların% 25'i, yüksek lisans düzeyinde olanların% 16,7'si ve sonundaki oranın% 8,3'ü kolej, doktora ve araştırmacı düzey kişilerdir. Bu kategori sayesinde çok önemli bazı bilgiler toplanmıştır.

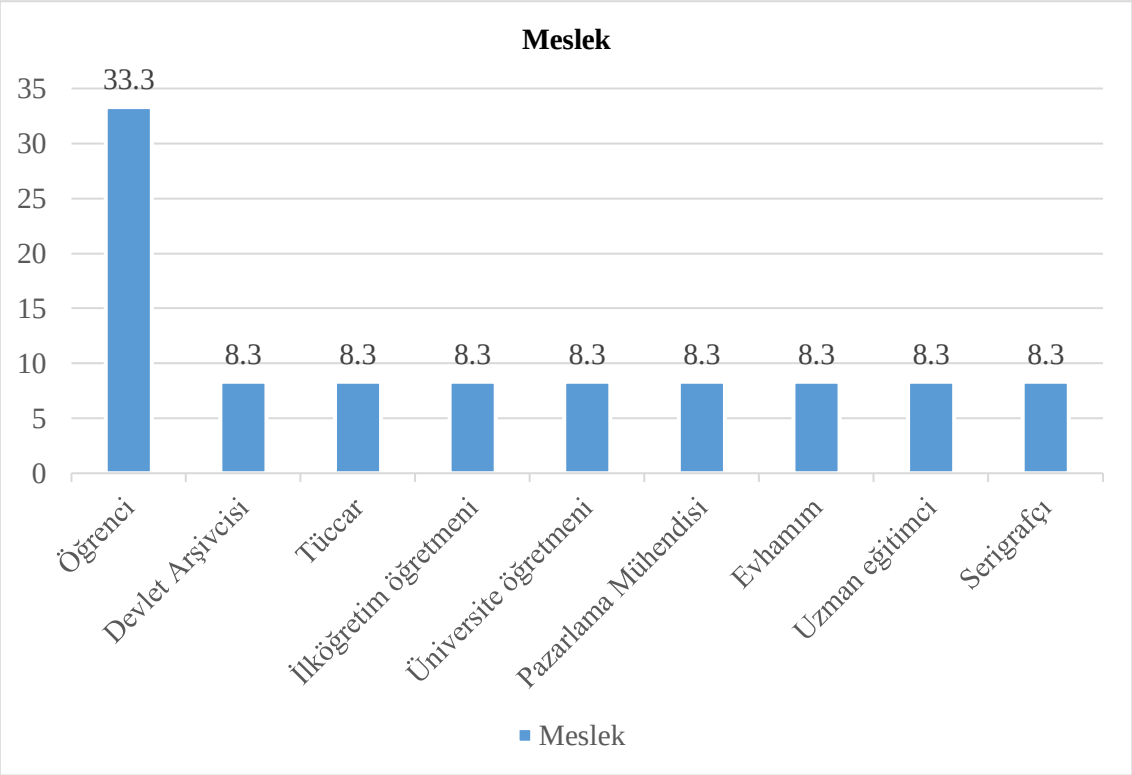

- Katılımcılarla Meslek Üzerine görüşme.

Katılımcıların arasında en yüksek katılım oranı % 33,3 ile öğrencilerdir, ardından devlet arşivcisi, tüccar, akademisyen, ilköğretim öğretmeni, pazarlama mühendisi, ev hanımı, serigrafçı ve uzman eğitimcilerinin % 8,3'üdür

- Katılımcılarıyla iletişim ve medya teknolojilerinin kullanımının ana hedefi hakkında görüşme (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğerleri).

Her bir katılımcıya iletişim ve medya teknolojilerinin kullanımının temel amacı hakkında soru sorulduğunda; KA bey şöyle diyor: *"Farklı zamanlarda iletişim ve medya teknolojilerini kullanıyorum. Dolaysıyla bu farklı araçları kullanırken amacım da farklı olur."* YA beye gelince, onun için iletişim ve medya teknolojilerinin kullanımının temel

amacı ise *"her teknoloji bana verilen bir görevi yerine getirmeme izin veriyor. Örneğin bilgisayar benim kalemimdir. Kalemimin yerini alıyor. Radyo ve TV eğitim, eğlence ve bilgi amaçlıdır. Sosyal ağlar farkındalık içindir."*. Bu iki katılımcının sözlerinden, iletişim ve medya teknolojilerinin işlevlerinin birbirinden farklı olduğunu ve kullanımları açısından kişiden kişiye farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Ancak iletişim ve medya teknolojilerinin kullanımının temel amacı olan *"haberdar olma/bilgilenme"* işlevi katılımcılarımızın yorumlarında %100 ortaya çıkmaktadır. Ayrıca katılımcılarla yapılan görüşmelerde uzakta olan sevdiklerinden haberdar olma, aileleriyle iletişim veya temas halinde olma ve eğlenmek de bazılarının iletişim ve medya teknolojilerinin kullanım amacıdır. Diğer katılımcılardan bazılarının amacı ise şirketlerinin tanıtımı ve gelişmesidir. Bu konuda katılımcılardan biri olan MK şöyle bir açıklamada bulunuyor: *"İletişim ve medya teknolojilerini kullanmamdaki temel amacım, şirketimin tanıtımı, geliştirilmesi ve fikir araştırmalarımdır. Örneğin, Youtube 'yi kullandığımda eğitim videolarını izliyorum. Facebook'taysam, şirket hesabıma ne olup olmadığını görmek için girerek araştırmamı yapıyorum. Messenger ve WhatsApp'ı da mesajlaşmak için kullanıyorum.* Ve aynı şekilde OF Bey şöyle diyor: *" İletişim ve medya teknolojilerini kullanmamın temel amacı reklam vermektir (çevrimiçi satışlar). WhatsApp'ı kullanım amacım, işimin reklamını yapmak ve işimi geliştirmektir. Televizyon ve radyo vs. ise şuanda her yerde bulunan diğer işletme türlerinin gelişimini keşfetmek ve öğrenmek içindir. Ticaret için başka sistemleri keşfetmeye çalışıyorum. Yani uyum sağlamayı deneyip ticari etkilere uyum sağlayarak diğer insanların yaptığı satışlar hakkında daha fazla şey öğrenmeye çalışıyorum. Bu bilgiler, insanların ne tür mallar istediğini bilmeme olanak sağlıyor ve vizyonumu genişletmeme izin veriyor. İnsanların neler arzuladığını ve işlerinde ne durumda olduklarını görme noktasında çalışıyorum. Çünkü bu dünyadaki en etkili insanların çoğu tüccardır. Yeni iletişim ve medya teknolojileri, haber ve bildirimleri takip ederek onları tanımama, bir araya getirmeme, bu seviyeye nasıl ulaştıklarını bilmeme ve örnek almaya çalışmama imkân veriyor."*. İki katılımcı bu sözleriyle, bazı Burkinalıların ticaret yapmaları, şirketlerinin tanıtımı ve ürünlerinin satış ve reklam vermeleri ile yeni iletişim ve medya teknolojilerinin kullanımının ana hedefleri olduğunu ortaya koyuyor.

- Katılımcılarla iletişim ve medya teknolojilerinin tercihi üzerine görüşme (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğerleri).

Görüşmede katılımcıların %32 ile en çok WhatsApp tercih ettikleri görülmektedir. Ardından %25'lik oranla ikinci tercih olarak Facebook gelmektedir. Bazı katılımcılar ikisini aynı anda tercih etmektedir. FO bey, bu iki sosyal ağı tercih nedenlerini şöyle açıklıyor: *"yeni iletişim ve medya teknolojilerini çalışmak için çok kullanıyorum. İşimde Facebook ve WhatsApp'ı daha çok seviyorum. Facebook, internet aracılığıyla olabildiğince çok kişiye ulaşabilmektir ve WhatsApp anlık sohbetler içindir. İkisiyle beraber daha çok çalışıyorum. En çok hangisinin önde geldiğini söyleyemem çünkü kullanımları adil. Ama WhatsApp ile daha çok çalıştığımı söyleyebilirim. Ancak Facebook benim gücüm çünkü onunla etkinliklerimi yönetiyorum. Fakat WhatsApp ile çok daha fazla iletişim kuruyorum."* Bu sözleriyle katılımcı, bu iki sosyal ağ ile ne kadar büyük bir bağı olduğunu göstermektir. Öte yandan WhatsApp'ı Facebook'tan daha fazla kullandığı görülmektedir. Ayrıca görüşmede katılımcılar için internetin %25 oranında bir tercih olduğu görülmektedir. İnternet ile katılımcıların arasındaki bu bağlantı, kullanıcılara WhatsApp, Facebook gibi sosyal ağlara bağlanma, araştırma yapma ve diğer birçok kullanım imkânı vermesi gerçeğiyle açıklanmaktadır. Bir de görüşmede akademik kurumun tercihine bağlı olarak %16 oranında bilgisayarın yer aldığı görülmektedir. YA bey, bu tercihi şöyle açıklıyor: *"Her şey kullanıcı kullanımıyla ilgilidir. Mesela bilgisayar kullanmayı seviyorum çünkü o benim için bir kalem ve binlerce veri saklamak için bir makinedir. Mevcudiyete ve duruma bağlı olarak iletişim ve medya teknolojilerini kullanıyorum. ".* Yanı sıra televizyon ve telefon da her biri %16'lık bir oranla tercih edilmektedir. Lakin görüşme sayesinde bu televizyon tercihinin daha çok ev hanımlarını ilgilendirdiği görülmüştür. Bu durumu YB, *"Televizyonu, radyoyu ve telefonu çok kullanıyorum. Ama en sevdiğim olan televizyondur." Sözleriyle ifade etmiştir*. İlginç olan ise görüşme sırasında katılımcılarından birinin bu yeni iletişim ve medya teknolojilerinin neredeyse tamamını kullanmasıyla ilgilidir. ZA Bey bu trendin tüm nedenlerini şöyle açıklıyor: *"WhatsApp'ı çok kullanıyorum ve her gün yaklaşık 1000 mesaj alabiliyorum. Hedeflenen siparişler için 3000'den fazla kişiye mesaj gönderiyorum. WhatsApp ile bilgileri aktarmayı başarıyorum! Dolayısıyla bilgileri aktarmayı başarabilmekteyim. Grup başına 200.000 kişi kapasitesi olduğu için Ruslar tarafından tasarlanan Telegram uygulamasını da kullanıyorum. Telegram ile anketler yapabilir, bir kupon*

programlayabilirsiniz. YouTube da kullanıyorum çünkü dersleri ve müzikleri indirebiliyorum. Zamana ayak uydurmak için Twitter kullanıyorum. İnsanların gösterişli videolarını takip etmek için Tiktok da kullanıyorum. Zamana ayak uydurmak için de Snapchat kullanıyorum. Instagram'ı çok kullanıyorum çünkü çok fazla ders içeriği bulunmaktadır. Çok bilgilendirici sayfaları vardır. Profesyonel uyum çağında olduğumuz için profesyonel ortamda bağlantı kurmak amacıyla LinkedIn'i kullanıyorum. Tüm bu kriterlerinden dolayı bu uygulamaları kullanmaktayım." Bu, katılımcı yeni iletişim ve medya teknolojilerin konusunda çok aktif olduğunu göstermektedir.

- Katılımcılarla iletişim ve medya teknolojilerinin günlük kullanım süresi hakkında görüşme (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğerleri).

Katılımcıların iletişim ve medya teknolojilerin günlük zaman kullanım aralığı 3 ile 24 saat arasındadır. Bu, Burkina Faso nüfusunun çoğunluğunun iletişim ve medya teknolojileriyle sürekli zaman geçirdikleri anlamına gelmektir. Nitekim görüşme istatistiklerine göre katılımcıların %40'ı, günün yarısını yani 12 saat ve hatta daha fazla süreyle iletişim ve medya teknolojilerini kullandığını kabul etmektedir. Ayrıca katılımcıların %40'ı, bu teknolojileri günde 3 ila 10 saat arasında kullanmaktadır. Ve %20'si tüm gün yani günde 24 saat kullanmaktadır. Katılımcıların %40'ı, neden günün yarısını iletişim ve medya teknolojileri ile geçirdiklerini ayrıntılarıyla açıklamaktadır. Örneğin YA Bey, bu teknolojilerle vaktini nasıl geçirdiğini şu satırlarla açıklıyor: *"Akşam döndüğümde 2 saat televizyon, 2 saat radyo kullanıyorum. Sabahları basın gazetesi kullanıyorum. İşe giderken arabada radyo dinliyorum. Facebook gibi sosyal ağlara gelince kullanmadığım bir gün dahi yoktur. 15 dakika uzunluğundaki ara zamanlarla günde yaklaşık 2 saat kullanıyorum."* AZ Bey ise: *"Şu an size karşı dürüst olacağım. Sadece sınıfta ders vermediğim sürece ve müsait olduğumda telefonumla uğraşıyorum. Telefonumla çok uğraştığım için çok eleştirildim. Ama bu benim için bir iştir. Bize inanan ve takip eden birçok insan var. Her seferinde cevaplamam gereken mesajlar oluyor. İstesem de istemesem de çalışıyorum. Bir örnek veriyorum; düzenli olarak sabahları 4'te uyanıyorum. Ve sabah 4'ten 6'ya kadar iletişim ve medya teknolojileri kullanıyorum. Sonra saat 10'dan 10: 30'a kadar, saat 12'den 12: 30'a kadar, 13:30-15:00, 18: 00-20:30 ve hatta çoğu zaman akşam saat 11:00-01:00 arasına kadar yeni iletişim ve medya teknolojilerini kullanıyorum. Hafta sonları sabah 4'ten akşama kadar sosyal medyayı*

kullanıyorum." RO Bey ise yeni iletişim ve medya teknolojileri ile günde ortalama ne kadar zaman geçirdiğine ilişkin *"Durumuna göre değişiyor. Günde 12 saat, yarım gün kullanıyorum."* dedi. Bu sözler, bazı katılımcıların iletişim ve medya teknolojileriyle geçirdiği farklı zaman biçimlerini açıklamaktadır. Katılımcıların %20'si 24 saatlik kullanım süresiyle ilgili olarak bazı açıklamalar yapmaktadır. Örneğin Bayan DA, *"Tüm gün ofiste iş için bilgisayarları kullanıyoruz ve eve döndüğümüzde bunun yerini televizyon ve telefon alıyor"* Sayın FO ise, "*Ben uyumadığım sürece günde 24 saat sosyal ağları kullanmaktayım"* diyor. Ev hanımı olan katılımcılarından biri de bütün gününü evde olduğu halde televizyon, radyo ve telefonla geçirdiğini söylemektedir.

- Katılımcıların bir televizyon kanalının düzenli olarak izlenmesi sorusuna verdikleri kesin cevaplar hakkında yapılan görüşme.

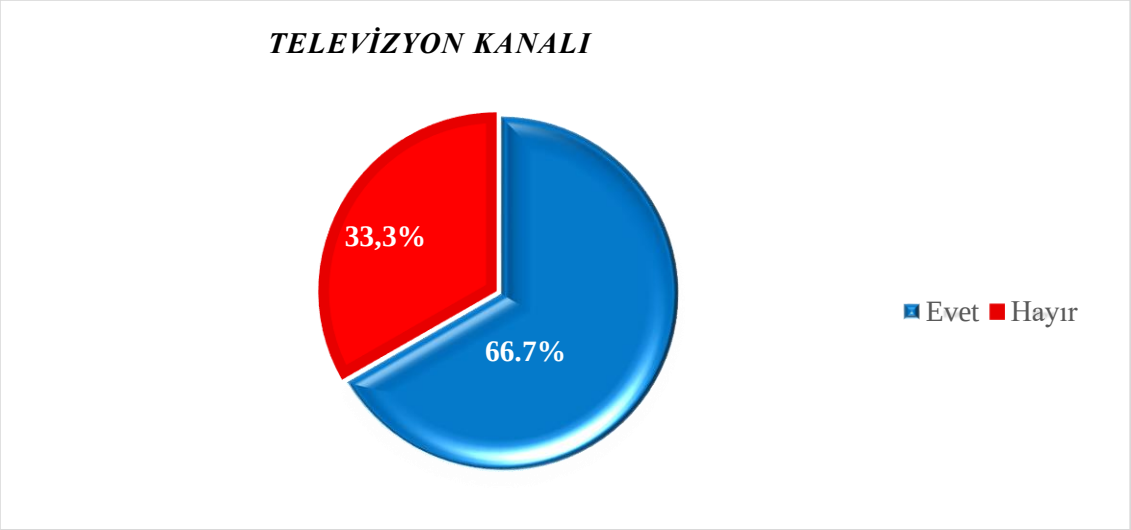

Görüşmede katılanların %66,7'si düzenli olarak bir televizyon kanalını takip ettiğini söylemektedir. %33,3'ü ise düzenli takip etmediğini söylemektedir. Bu sonuç, ülkedeki yeni medya iletişim teknolojilerinin evrimine rağmen Burkinalı nüfusun televizyon ile sadık bir ilişkisi olduğunu kanıtlamaktadır. Televizyon aboneliklerinin yüksek maliyetleri, katılımcıların televizyon kanallarını izlemeye ilgi göstermemesinin ana nedenidir. Bu konu ile ilgili olarak MK Bayan, *"Neredeyse bir yıldır televizyon izlemiyorum. Abonelikler pahalı ve çok zamanımı alıyor. Çocuklarımla ilgilenemiyordum. "* şeklinde açıklama yapmıştır.

- Katılımcılar tarafından düzenli olarak takip edilen çeşitli televizyon kanallarıyla ilgili görüşme.

RTB, BF1 ve Aden TV gibi televizyon kanalları katılımcıların takip ettiği ulusal kanallardır. A + Novelas Action, RTL, France24, RTT, Canal 5, Canal +, 3 TV, Trhce, CNN, uluslararası televizyon haberleri ve belgesel kanallarıdır. Katılımcıların takip ettiği çeşitli televizyon kanalları arasında en çok uluslararası kanalların takip edildiği görülmektedir.

- Katılımcıların düzenli olarak bir radyo frekansını takip edip etmediği sorusuna ilişkin verdikleri kesin cevaplar hakkında yapılan görüşme.

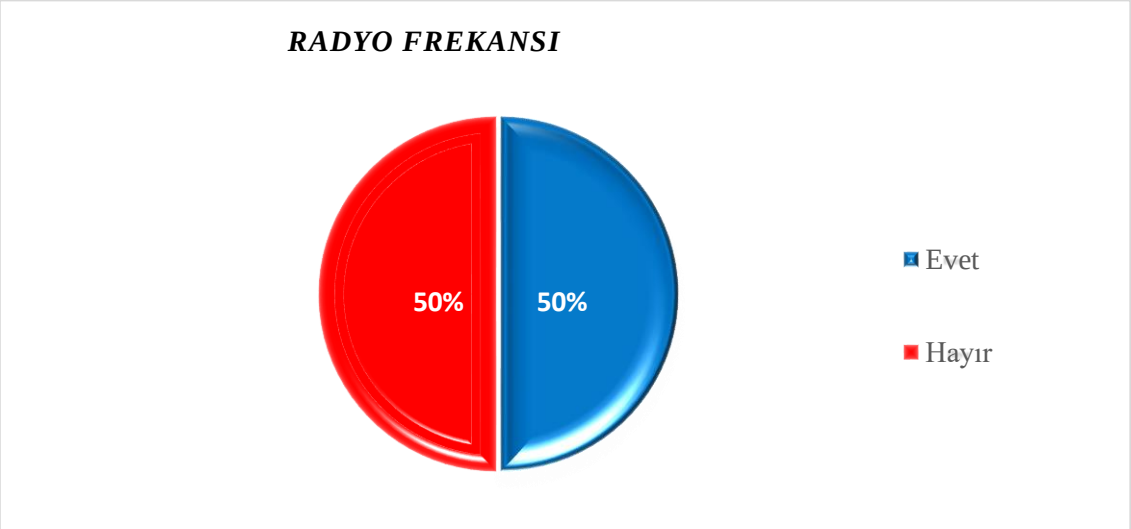

Katılımcıların %50'si düzenli olarak bir radyo frekansını takip ettiğini doğrulamıştır. Ayrıca %50'si de düzenli olarak bir radyo frekansı takip etmediklerini söylemektedir. Bu istatistik, katılımcıların yarısının hala radyoya bağlı olduğunu, diğer yarısının ise son zamanlarda sosyal medyanın gelişimiyle birlikte radyoyu takip edecek vakti olmadığını ifade etmektedir.

- Katılımcılar tarafından düzenli olarak takip edilen farklı radyo frekanslarıyla ilgili görüşme.

Horizon FM, Savane FM, Radio bobo, Omega FM, RFI, BBC, Radio Omega, Pulsar FM gibi radyo frekansları katılımcılar tarafından düzenli olarak izlenen radyo frekanslarıdır. Öte yandan RFI frekansının katılımcılar tarafından en çok takip edilen radyo olduğu unutulmamalıdır. Bu durumla ilgili olarak YA Bey böyle diyor *"*Söylemekten mutlu değilim ancak *RFI'yi her gün takip ediyorum, bilgi verme kapasiteleri yüksek."* Bu görüş,

katılımcıların uluslararası radyo istasyonlarına olan ilgisinin bir kalite meselesi olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, uluslararası radyo istasyonlarının kalitesinin ulusal radyolardan daha yüksek olduğunu kabul etmektedir. Ayrıca katılımcılardan biri olan ZA Bey, radyoya olan ilgisini kaybetmesinin nedenini de şu sözlerle ifade etmiştir: *"Medyanın çeşitli sitelerine abone oldum. Otomatik olarak haberi abone olduğum ana akım medyalardan alıyorum ve radyo olmadan da yapabiliyorum. Örneğin Burkina'da 30 bölgede bulunan AIB farklı şehirlerle ilişkili farklı haberler vermektedir.*

- Katılımcıların düzenli olarak haber takip edip etmediği sorusuna ilişkin verdikleri kesin cevaplar hakkında yapılan görüşme.

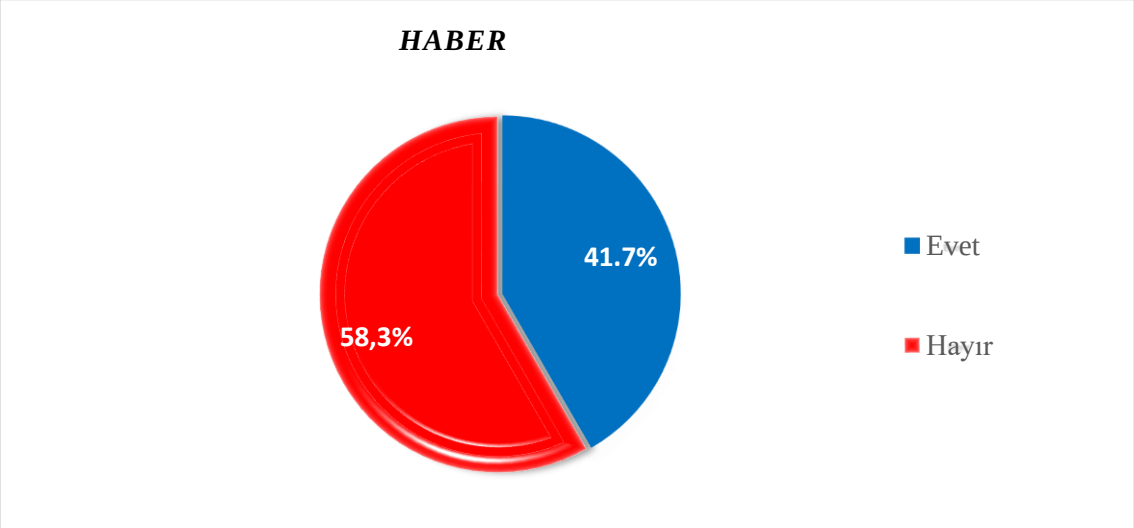

Katılımcıların %58,3'ü haberlerden haberdar olmayı sevmektedir. %41,7'si haberleri düzenli olarak takip etmediğini söylemektedir. Bu rakamlardan Burkina nüfusunun yarısının haberlerinden bilgi aldığı sonucuna varılabilmektir.

- Katılımcılar tarafından düzenli olarak takip edilen çeşitli haberlerle ilgili görüşme.

Katılımcıların düzenli olarak takip ettikleri ulusal haberler Fasonet, Omega, RTB, BF1, Sidwaya, courier confidentiel (gizli kurye) ve elektronik gazetelerdir. Uluslararası haberler olarak RFI, France24, RTT ve BBC'dir.

- Katılımcılarla düzenli olarak bir gazete ajansı takip edip etmediği sorusuna karşı verilen kesin cevaplar hakkında yapılan görüşme.

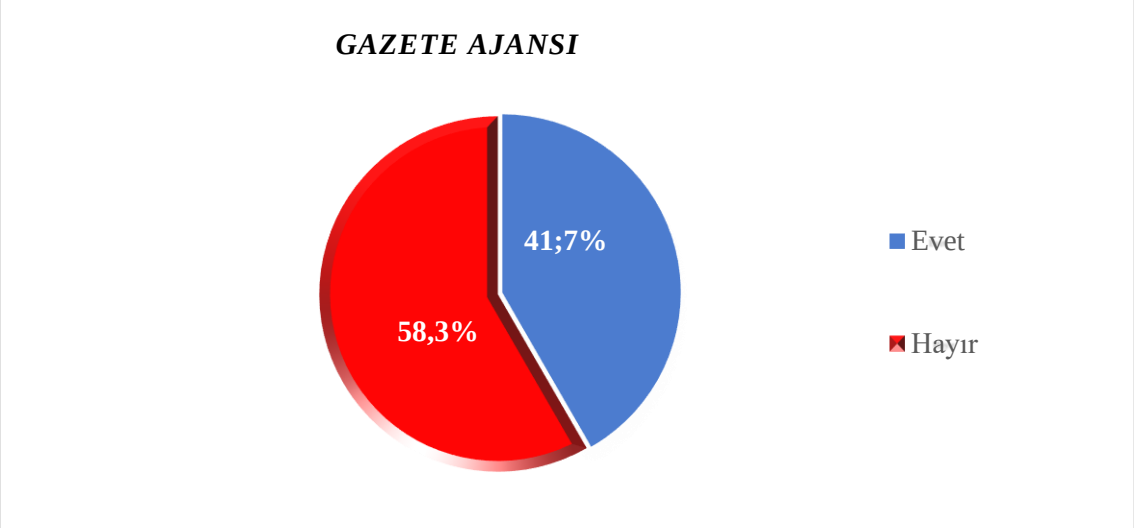

Katılımcıların düzenli olarak gazete ajansı takibi ve düzenli olarak haber takibi tesadüfen aynı oranlara sahiptir. Dolayısıyla, %58,3'ü bir basın kuruluşunu düzenli olarak takip etmeye evet diyor. %41'i ise bir gazete ajansını düzenli olarak takip etmeye hayır demektedir.

- Katılımcılar tarafından düzenli olarak takip edilen çeşitli gazete ajansları ile ilgili görüşme.

Katılımcıların düzenli olarak takip ettiği gazete ajansları AFP, Reuters. Sidwaya, quotidien (günlük), Omega, Burkina Info, l'observateur Paalga, Le pays ve çevrimiçi gazete, özellikle Fransız medyası (le monde.fr, BBC, Rfi, CNN). YA, Bey bu konuda şöyle diyor "l'observateur Paalga da muhabirdim. Bu yüzden bu günlüğe bağlıyım. ". Bu da gösteriyor ki, sosyal ağların varlığına rağmen, Burkina Faso'da basının hala bir yeri bulunmaktadır.

- Katılımcıların düzenli olarak bir dergi takip edip etmediği sorusuna karşı verdikleri kesin cevaplar hakkında yapılan görüşme.

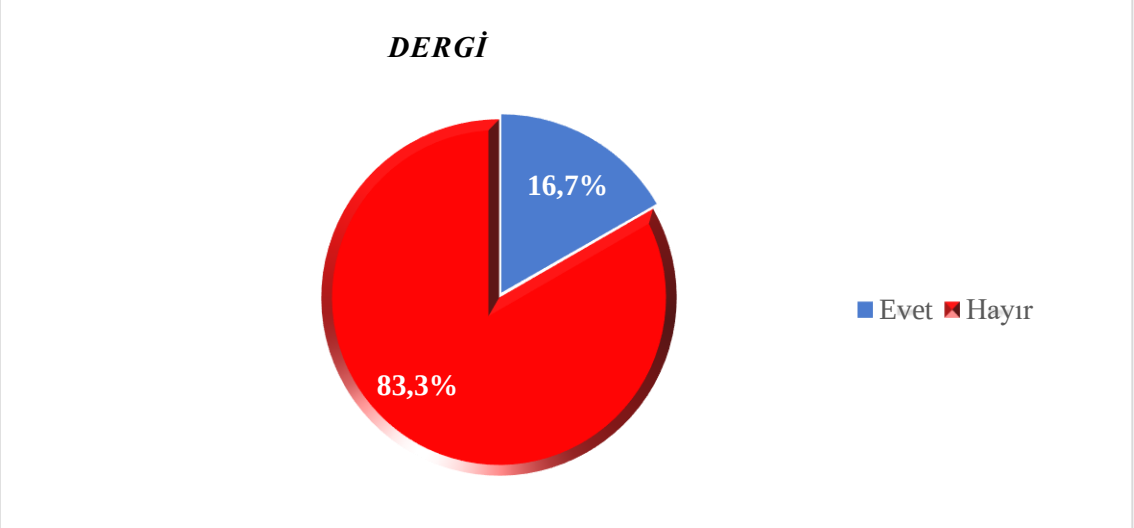

Düzenli olarak bir dergiyi takip ediyor musunuz sorusunu görüşülen kişilerin çoğu hayır olarak cevaplamıştır. Yani, katılımcıların %83,3'ü dergileri düzenli olarak takip etmiyor. %16,7'si düzenli olarak takip ediyor. Bu, dergi medya kanallarının düşük katılım oranı ve ayrıca medya oynatıcılarının yenilik arzusunun olmaması ile açıklanabilir.

- Katılımcılar tarafından düzenli olarak takip edilen çeşitli dergilerle ilgili görüşme.

Fildişi Sahili first magazine, Jeune Afrique, Fasozine, katılımcıların takip ettiği bazı dergilerdir. Katılımcıların takip ettikleri dergilerin çevrimiçi olduğunu belirtmekte fayda vardır.

- Katılımcıların günlük yaşamda iletişim ve medya teknolojilerin önemi sorusuna verdikleri kesin cevaplar hakkında yapılan görüşme.

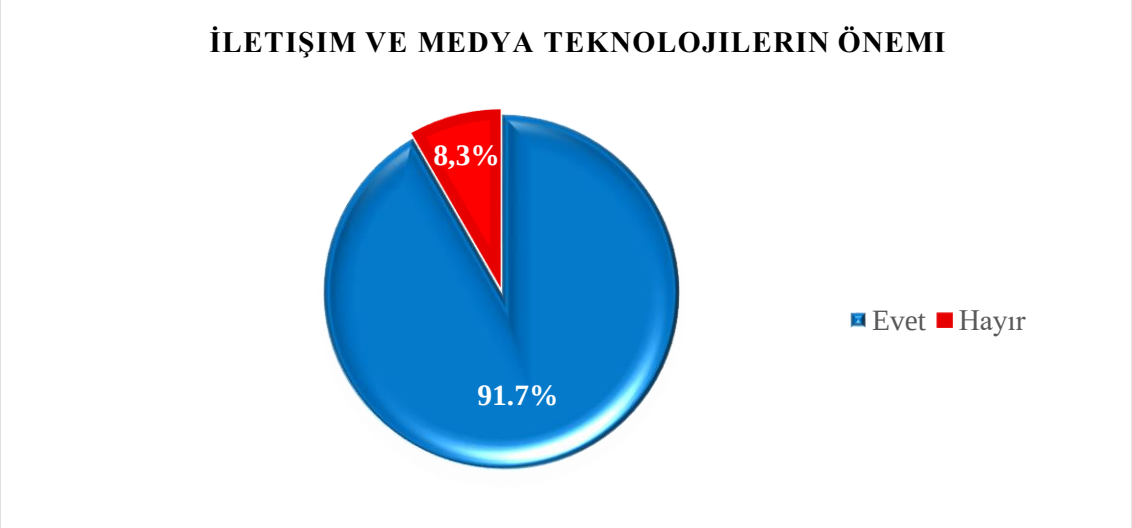

Katılımcıların %91,7'si iletişim ve medya teknolojilerinin günlük yaşamlarında önemli olduğunu söylemektedir. %8,3'ü ise bunun tam tersini söylemektedir.

- Katılımcılarla iletişim ve medya teknolojilerinin günlük yaşamlarındaki öneminin farklı nedenleri hakkında yapılan görüşme.

Katılımcılar, iletişim ve medya teknolojileri karşısında sahip oldukları bağlantı oranlarının nedenlerini açıklamaktadırlar. Bunun üzerine, A kategorisine göre, *"Bilgi sahibi olmama ve kolay iletişim kurmama izin veriyorlar"*, RO Bey iletişim ve medya teknolojileri onun için *"Gerçek zamanlı bilgi almak; arkadaşlarıyla ve akrabalarıyla iletişim halinde olmak ve araştırma yapmaktır. "*, M.T'ye göre İletişim ve medya teknolojileri önemlidir *"Çünkü bilgilerimin büyük kısmı bu kanallardan geliyor. Bilgilerimin %90'ından fazlasının kaynağı bu teknolojilerdir. TV ve sosyal ağlar sayesinde birçok bilgi öğrenmekteyim."*, KA beye göre iletişim ve medya teknolojileri onun için önemlidir *"Çünkü bana bilgiyi kolaylaştırıyor. Ve vakit geçirmemi sağlıyor."*, *" Hayatımda iletişim ve medya teknolojileri çok önemli. Çünkü gerçek zamanlı bilgi alıp araştırma yapmama imkân sağlıyorlar."* A kategorisine göre bilgi, iletişim, öğrenme ve araştırma, iletişim ve medya teknolojilerinin öneminin temel nedenleridir. Ayrıca B kategorisindeki ZA Bey'e göre *"günlük hayatımda iletişim ve medya teknolojileri çok önemlidir. Çünkü bunun sayesinde 2017'de şöhret kazandım. Benim için avantajları dezavantajlarından daha çoktur. Örneğin, iletişim ve medya teknolojileri sayesinde, 2018'den beri 125.000'den fazla abonesi olan bir iş fırsatları ağı kurabildim. 9 kişilik bir*

ekip kurmayı başardım; Referanslar sayesinde 2 yılda 309 kişiye iş bulabildim. İletişim ve medya teknolojileriyle, Burkinalı genç istihdam oturumu için iş fırsatlarını yaratmak amacıyla internet üzerinden olabildiğince çok insana ulaşabildim. İletişim ve medya teknolojileri sayesinde, 2002-2006 yılları arasında aynı ortaokuldan mezun olduğum eski arkadaşlarımı ve Fildişi Sahili'nden çocukluk arkadaşlarımı bulabildim. Bunların hepsi benim için avantajdır. İletişim ve medya teknolojileri sayesinde internet üzerinden kendime bir kişilik oluşturdum. Birçok insan beni bundan tanıyor. Örneğin, WhatsApp 'ta 1500'den fazla görüntüleme alabileceğim bir şey yayınladığımda beni takip eden birçok insan oluyor. Beni en çok WhatsApp 'ta takip ediyorlar. Bunun sayesinde de yaklaşık 15.000 aboneye sahip olduğum başka bir ağ kurmayı başardım. Bu, birçok avantajı olduğu anlamına gelir. Ayrıca iletişim ve medya teknolojileri sayesinde son dakika gelişmelerden haberdar oluyorum. Dünyada olup biten her şey hakkında en son bilgilere sahip oluyorum. Kültür, spor, politika, teknoloji, tıp, hemen hemen her alanda kendimi bilgilendirmeyi başarıyorum. Ayrıca yeni iletişim ve medya teknolojileri ile çevrimiçi kurslar, videolar aracılığıyla kendimi eğitiyorum. Bu yüzden bu teknolojiler bana gerçekten çok yardımcı oluyor. Olumsuz yönleri olduğu doğru ama avantajlarını dezavantajlarından daha fazla görüyorum. " OF Bey ise, *"İletişim ve medya teknolojileri benim için çok önemlidir. Çünkü beni dünya haberlerinden haberdar ediyor (şu anda dünyada neler olduğunu her dakika bilmemi sağlıyor). İkincisi, başkalarının başka ülkelerde nasıl yaşadığını bana gösteriyor; teknolojilerini nasıl geliştirdiklerini ve işlerini nasıl yönettiklerini bildiriyor. Onların fikirleriyle öğreniyorum ve beni zenginleştiriyor."* Bayan MK, *"İletişim ve medya teknolojileri önemlidir. Çünkü bu sayede iletişim kurmayı başarıyoruz, ortaklarla, işbirlikçilerle alışveriş yapmayı başarıyorum; Ayrıca okulumdakilere bilgi vermeyi ve şirketimin reklamını yapmayı başarıyorum."* Bayan R ise*," Tüm dünyaya ve sevdiklerime bağlanmama imkân sağlıyor. Ayrıca E-ticaret de yapıyorum"*, OF bey *"İletişim kurmamı ve para kazanmamı sağlıyor"*. Bu kategoride tanıma, şirketin reklamını yapma ve para kazanma imkânı iletişim ve medya teknolojileri kullanıcıları için çok önemlidir. C kategorisi için iletişim ve medya teknolojileri, YA Beyin dediği gibi, *"çok önemlidirler çünkü her şeyde devrim yaratırlar. Sosyal uygulamalar gibi. Bugün bilgi bilgisayarlarda, tabletlerde ve telefonlardadır. Yani tüm bu araçlar vatandaşın için avantajdır. Şu anda binlerce mesafe uzakta olan sen ve ben örneğini ele alalım. Buna rağmen iletişim ve medya teknolojileri sayesinde birbirimizle iletişim geçmeyi başarıyoruz. Bu teknoloji ile zamandan tasarruf*

ediyoruz." C Kategorisi, sosyal, kültürel, zaman ve mekân fark etmeksizin, iletişim ve medya teknolojilerindeki devrimi göstermektedir. Bazılarının iletişim ve medya teknolojilerine karşı ilgisiz olmasının sebebi günlük yaşamlarında öneminin olmamasıdır Aynı vizyondaki Y Bey, *"Onunla pek ilgilenmiyorum"* diye söz etmektedir.

- Katılımcıların iletişim ve medya teknolojilerinin sosyal etkileri sorusuna verdikleri kesin cevaplar hakkında yapılan görüşme.

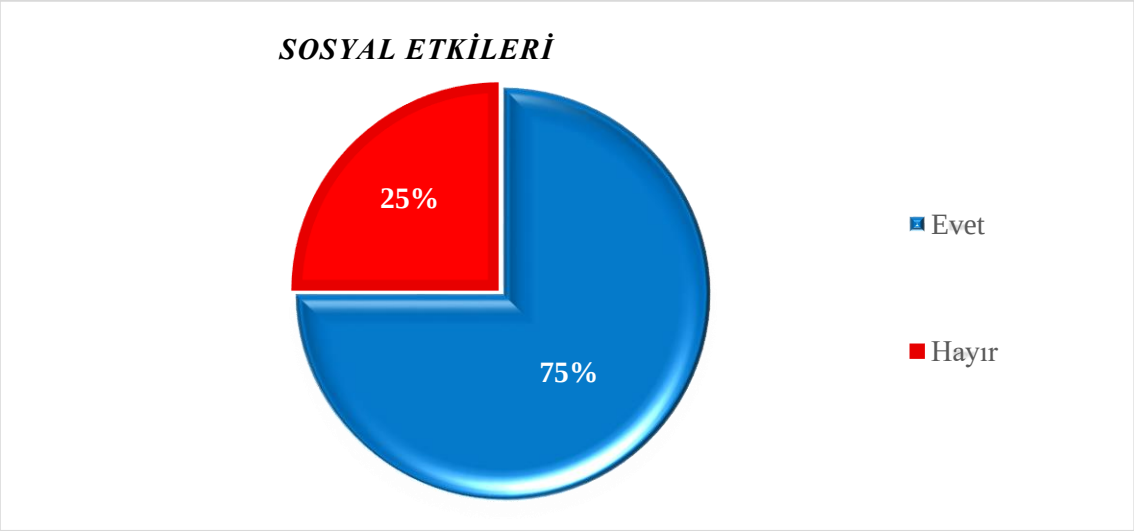

İletişim ve medya teknolojileri, Burkinalı katılımcıların %75'ini sosyal olarak etkilerken, %25'ini etkilememektedir. %75'in içinde, iletişim ve medya teknolojilerinin kendilerini olumlu etkilediğini söyleyenler var, diğerleri bu etkinin olumsuz olduğunu ve bazıları ise her iki şekilde etkilediğini söylemektedir. Aslında iletişim ve medya teknolojilerinin toplumsal etkileri YA beyin sözleri ile şöyle özetlenebilir, *"İletişim ve medya teknolojileri ile herkesin kolayca etkileneceğine inanıyorum"* Dolayısıyla, iletişim ve medya teknolojileri katılımcıları sosyal olarak hangi anlamda etkilediğine yönelik soru sormalıdır. Yani olumlu yönde mı yoksa olumsuz yönde mi etkilemektedir?

- Katılımcılarla iletişim ve medya teknolojilerinin sosyal etkilerinin yönü (olumlu veya olumsuz) hakkında yapılan görüşme.

Cevaplarla ilgili olarak katılımcılar kategorilere göre ayrılmıştır. D Kategorisi, iletişim ve medya teknolojilerinin kendilerini olumlu yönde etkilediğini söyleyenlerdir. Bu kategori, katılımcılar tarafından desteklenen farklı argümanlarla açıklanmaktadır. RO Bey: *"Bu teknolojiler sayesinde eski arkadaşlarınızdan biriyle kolayca iletişim kurabilirsiniz."* T Beye göre,*" Bu teknolojiler beni olumlu etkiliyor çünkü insanlardan haber alıyorum. İletişim ve medya teknolojilerin etkisi olumludur. Çünkü tanıdıklarımın*

çoğu bu teknolojileri kullanıyor. Aksi takdirde konuşamayız veya sohbetlerimizde sağduyuyu sağlayamayız vs." T Bey de etki konusunda *"Etkisi olumludur. Çünkü reklamlar güzel örneklere ilham veriyor*" demiştir. Diğer bir katılımcı da şöyle diyor: *"Başkaları hakkında bilgi edinmeme imkân sağlıyor ve başkalarının yaptığı hataları yapmamamı sağlıyor."* Bayan Y ise *"Çünkü bazen çevremde buradan veya başka yerlerden gelen haberlerden ilk haberdar olan ben oluyorum. Sonrasında da haberi olmayanlarla paylaşıyorum. Beni sosyalleştiriyor. Aldığım bilgileri onlarla paylaştığımda başkalarıyla bağlantı kurarım. "* açıklıyor. E kategorisine gelince, ZA Bey bu anlamda *"iletişim ve medya teknolojileri beni sosyal olarak olumlu ve olumsuz etkiliyor. Ama daha çok olumlu etkiliyor. Çünkü her zaman faydalarını görüyorum. Dediğim gibi, sosyal ağlardaki eylemlerim sayesinde her yerde tanınıyorum. İnsanların beni tebrik ettiğini görüyorum. Benim tanımadığım kişiler bile yaptığım iş için tebrik yolluyorlar. Beni işe alabilecek insanlar bile tebrik etmek için beni ararlar. Yani sosyal olarak bu beni konumlandırdı. Konferanslara geldiğimde bile insanlar beni çoğu zaman tanıyor. Bu benim için bir kazanımdır. ".* YA Bey için ise *"İletişim ve medya teknolojilerinin üzerimdeki etkisinin olumlu ve olumsuz olduğunu söyleyebilirim."* demiştir. Bu kategorideki katılımcılar, iletişim ve medya teknolojilerinin kendilerini sosyal olarak olumlu ve olumsuz etkilediğini savunmaktadır. F kategorisindeki katılımcılar, bu teknolojilerin olumsuz bir sosyal etkiye sahip olduğunu iddia etmektedir. Bu durumu YA Bey şöyle açıklıyor *"dediğim gibi; Akşam eve geliyorum, ailem orada. Birbirimizle ilgilenmek yerine, herkes bu araçlara bağlı kalıyor."* Diğer katılımcı Bayan MK da bu görüş için *"Evet, sosyal düzeyde beni olumsuz etkiliyor. Çünkü buna çok fazla odaklandığınızda, bazı şeyleri kaçırma eğiliminde oluyorsunuz."* diyerek YA Beye katılmaktadır. RO Beye göre *"Buna çok zaman ayırıyorum. Ona verdiğimiz zamanlar çevreyle iletişimimizi etkiliyor. Bu iletişim ve medya teknolojileri yüzünden artık kimse kimseyi ziyaret etmek istemiyor. Çünkü onlara bu teknolojiler aracılığıyla ulaşabiliyorsunuz. Bir grupta herkes akıllı telefonuyla uğraşıyorsa bu fiziksel teması azaltır. Bu sosyal ağlardan önce birbirimizi rahatlıkla görebiliyorduk."* Bayan MK etkinin olumsuz yönünü *"bazen sosyal medyaya odaklanmanız ve ailenize veya sevdiklerinize zaman ayırmamanızdır. Ekrana odaklanıyorsunuz ve etrafınızda neler olup bittiğini göremiyorsunuz."* şeklinde açıklamaktadır. RO bey "etkisi *olumsuz çünkü sosyal ağlar zamanımın çoğunu alıyor. Artık kıraathanelere gidemiyorum (arkadaşlar arasında çay içmek için)." "Bazen telefonuma konsantre oluyorum ve yanımdakilerle çok az*

iletişim kuruyorum." YA Bey *"Bu konuda bazı acımasız görüntüler (ölüm) keşfediyorum. Seni psikolojik olarak hasta eder ve bütün günü üzülerek geçirsin."* Görüşmede ZA Bey şöyle diyor: *"Ayrıca olumsuzluklar da var çünkü ben izole edilmişim artık insanları aramıyorum. Genellikle telefonuma çok odaklanırım. Onunla çalışıyorum ve hiç sıkılmıyorum. Sıkılmadan bütün günü telefonla tek başıma geçirebilirim. Bu konuda arkadaşlarımın bana bizi yüzüstü bırakıyorsun, artık bizi aramıyorsun şeklinde sözleriyle karşı karşıya kalıyorum. Birini aramak için telefonumu kaldırmam bile benim için zor olmuştur. İstemediğim için değil. Ama yapılacak başka işler var. Şu anda sosyal hayatta çok meşgul bir insanım. İnsanlar beni çok meşgul biri olarak görüyor. Zamanı olmayan, insanlarla nadiren görüşen biri olarak görüyor. İnsanlarla çok mesafeliyim ve nadiren arkadaşlarla çıkıyorum. Ama sosyal olarak iyi biri olduğumu söyleyebilirim. Anti-sosyal olduğumu söylemezler. Fakat bu teknolojiler yüzünden insanlardan uzak kaldım. Ben izole bir insanım. İnsanlar konuşurken ben başka yerdeyim. "*

- Katılımcılarla iletişim ve medya teknolojilerinin sosyal düzeyde en etkili özelliği hakkında yapılan görüşme.

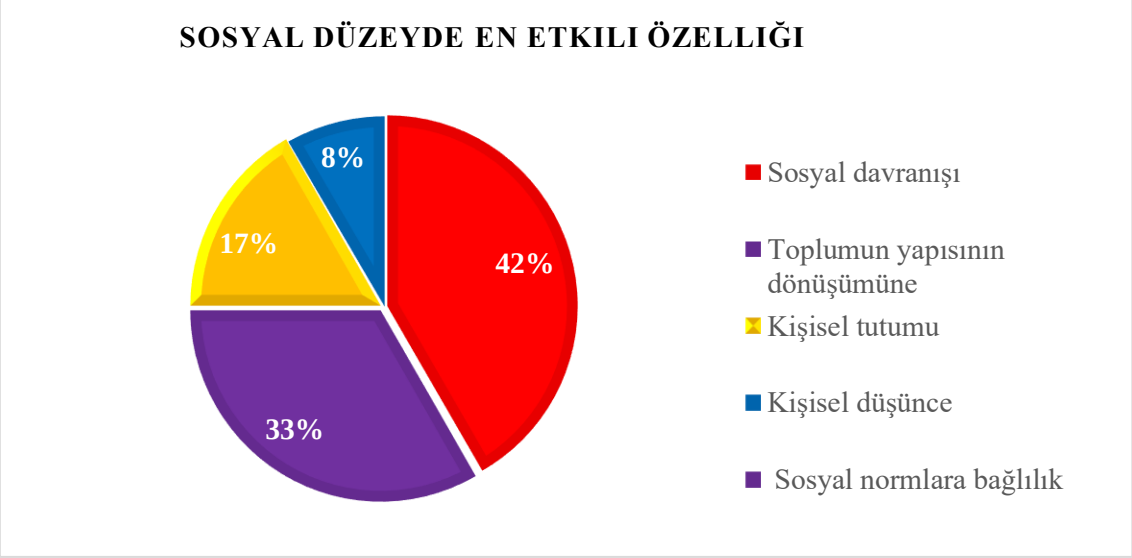

İletişim ve medya teknolojileri ile ilgili olarak katılımcıları sosyal olarak en çok etkileyen özellik %41,7 ile sosyal davranış özelliğidir. Bir sonraki özellik olarak %33,3 ile toplum yapısının dönüşümüdür. Daha sonra %16,7 ile Kişisel tutum özelliği etkisidir. Son olarak, vatandaşları sosyal düzeyde en çok etkileyen %8,3 ile Kişisel düşünce özelliğidir. Sosyal normlara bağlılık özelliğine gelince, bununla ilgili herhangi bir oran yoktur. Bunun nedeni, iletişim ve medya teknolojilerinin hiçbir şekilde katılımcıları sosyal normlara bağlılık veya yasalarına uyma konusunda etkilememesidir. Çünkü vatandaşlar, toplumun

kendi sosyal normlarına burada da uymaktadırlar.

- Katılımcıların iletişim ve medya teknolojilerinin kültürel etkileri sorusuna verdikleri kesin cevaplar hakkında yapılan görüşme.

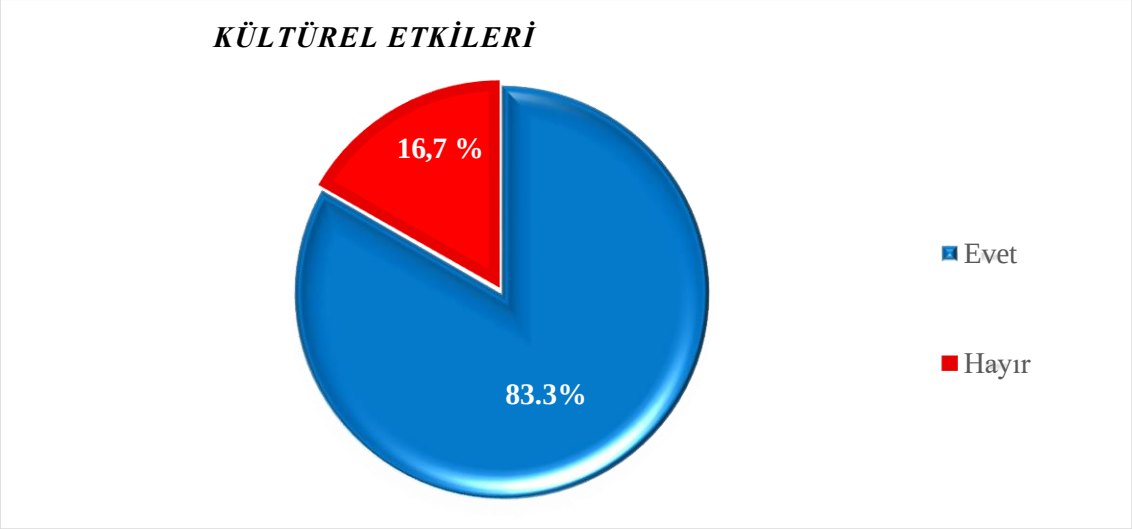

Katılımcıların %83,3'ü iletişim ve medya teknolojilerin kültürel etkisi olup olmadığı hakkındaki soruyu evet şeklinde yanıtlamaktadır. Ve sadece %16,7'si iletişim ve medya teknolojilerin kendilerini kültürel olarak etkilemediklerini söylemektedir. İletişim ve medya teknolojilerinin toplumda yarattığı sosyal etki oranları karşılaştırıldığında kültürün etki oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. İletişim ve medya teknolojilerinin Burkinalılar üzerindeki kültür etkisinin sosyal etkiden daha fazla olduğu söylenebilirdir.

- Katılımcılarla iletişim ve medya teknolojilerinin kültürel etki yönü (olumlu veya olumsuz) hakkında yapılan görüşme.

İletişim ve medya teknolojilerinin kendilerini kültürel olarak etkilediğini söyleyen %83,3'ünden %58,33'ü, iletişim ve medya teknolojilerinin kendilerini olumlu etkilediğini söyleyenler olarak F kategorisinde yer almaktadır. Böylece MK gibi katılımcılar *"Evet, beni kültürel olarak olumlu etkiliyor. Çünkü bilmediğim şeyleri keşfetmeyi başarıyorum ve araştırdıkça gelişme, tanışma ve paylaşma şansı buluyorum."* OF, kültürel etkinin *"olumlu"* olduğunu söylüyor. *''Çünkü dünyanın her yerinden bir şeyler öğreniyoruz."* RO Bey *"Köyde kalmamıza rağmen iletişim ve medya teknolojilerinin sayesinde birçok kültürü filmlerle öğreniyoruz. Örneğin Soundiata Keita'nın hikâyesi. Ayrıca, ülkenin tarihini bilmenizi sağlayan müzik, belgesel ve kültürel yerler var. Tipik Oropéni siteleri vb."* YA Bey *"Doktora yapmak için iletişim ve medya teknolojileri aracılığıyla*

yurtdışındaki hocalarımla iletişime geçebildim. " T Bey *"Pozitif. Çünkü ilham aldığımız kültürel yönler var. Geleneksel yemeklerde Fildişi Sahili'ni örnek alıyorum. Başkalarının belirli aşamalarda nasıl geliştiklerini öğreniyoruz. Böylelikle alt bölgedeki bazı ülkelerin mutfaklarından ilham almayı başarıyoruz. "* ZA *"Olumlu. Çünkü bu sayede başka insanları ve diğer kültürleri keşfediyoruz ve nasıl yaşadıklarını görebiliyoruz. Şimdi ise bunu günlük hayatımıza entegre etmeye çalışıyoruz. Standart bir kültür olmadığı doğrudur, her insanın kendi kültürü vardır.",* M. ZA *"İletişim ve medya teknolojilerini kullanarak diğer kültürleri keşfediyoruz. Birçok kültür yaşamını görüp örnek alıyoruz. Mesela beni ilgilendiren Fildişi Sahili'nin first magazine dergisi gibi çok takip ettiğim kültürel tanıtım sayfaları var. Orada farklı bir bakış açısına sahipler. Bazı engelleri aşarak birçok şey başarmışlar. Bende Burkina'daki bu engelleri yıkmaya çalışıyorum. Bakış açımı genişletmemi sağlıyor. Örneğin, eleştiriler nedeniyle bazı şeyleri yapmak istemeyebilirsiniz. Ama herkesi memnun edemezsiniz. Eleştirileni yapmak sizin için bir ifade özgürlüğüdür. Bu kültürel sayfalardan aldığım ilham sayesinde bazı şeyleri aşmaya başladım.*" T bey, "*Beni olumlu yönde etkiliyor çünkü bu teknolojiler sayesinde kültürel olarak birçok şey öğreniyorum. Ulusal ve uluslararası gelenekleri tanıyorum. Böylece dünyadaki farklı kültürleri anlamaya başladım." Şeklinde ifade etmiştir*. %83,3'ün %16,6'sı; Kategori G olarak iletişim ve medya teknolojilerinin kendilerini olumsuz yönde etkilediğini öne sürmektedir. RO Beye göre *"evet kültürel olarak beni olumsuz anlamda etkiliyor. Ayrıca diğer ülkelerin kültürlerini de kopyalıyoruz. Örneğin doğum günleri, bekârlığa veda partileri dışarıdan kopyalanan uygulamalardır." OF beye göre, "Kültürel etki olumsuzdur. Çünkü geleneğime dokunuyor. Yurtdışındaki yaşam tarzlarına göre öğreniyoruz. Ve bu bizi doğrudan etkiliyor. Kültürümüzü korumak yerine dışarından gelen yaşam tarzlarını kopyalıyoruz. Böylece köklerimizi kaybediyoruz. Medyalar her şeyi allak bulak etmeye başladı."* YA Bey için ise *"bu teknolojiler gelişmiş ülkelere göre hayatımızda çok yer edinmemiş olsa da beni olumsuz etkiliyor. İnsani temas ilişkileri yerini sanal ilişkilere bırakmıştır. Artık Fiziksel temas ilişkileri eksikliği var. Bugün birine merhaba demek istediğinizde bu iletişim ve medya teknolojileriyle sınırlı kalıyor. Artık kimse birbirini ziyarete gelmiyor. Açıkçası, bundan dolayı her şey allak bulak oldu."* Başka bir katılımcından iletişim ve medya teknolojilerin kültürel etkisi üzerine *"Olumsuzdur. Çünkü başka yerlerden gelen yaşam tarzlarını ve uygulamaları kopyalama eğilimindeyiz. "* demiştir.

G kategorisinde %8,33 oranla katılımcıların, iletişim ve medya teknolojilerinin

kendilerini kültürel olarak her iki yönde (olumlu ve olumsuz) de etkilediğini savunmaktadır. Bu noktada M, *"Kişisel olarak etkisi hem olumlu ve hem de olumsuzdur. Her ikisi de var. İletişim ve medya teknolojileri, dilbilgisini bozuyor. Yani mesajları yazarken yaptığım kısaltmalar bende kötü bir alışkanlık yaratıyor. Sonuç olarak edebi becerilerimi kaybediyorum. Çünkü akademik bir gerçeği pratiğe koyduğum zaman çaba göstermek zorundayım. Fakat akıllı telefon klavyesinin sunduğu önermeler nedeniyle artık gerçek kelimeler ile kısaltmalar arasındaki farkı ayırt etmekte zorluk çekmekteyim. Ayrıca el yazısında tembelliğe neden oluyor. El ile her yazmaya başladığımda bunun beni tembelleştirdiğini fark ediyorum."* %16,66 oranındaki Ğ kategorisi katılımcıları, iletişim ve medya teknolojilerinin kültürel olarak kendilerini etkilemediğini iddia etmektedir. Yani, iletişim ve medya teknolojilerinden ne olumlu ne de olumsuz kültürel etkiler hissetmemektedirler.

- Katılımcılarla iletişim ve medya teknolojilerinin kültürel açıdan en etkili özelliği hakkında yapılan görüşme.

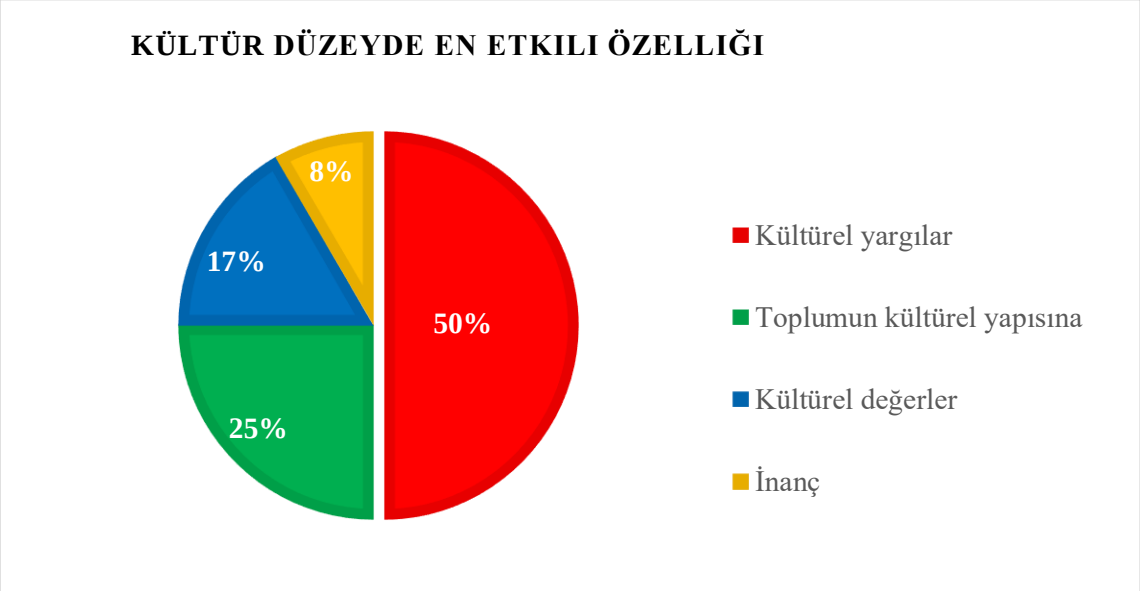

Katılımcılara, iletişim ve medya teknolojileri ile ilgili olarak kendilerini kültürel açıdan en çok etkileyen özellikleri sorulduğunda ilk sırada gelen %50 oranla kültürel yargılardır. İkinci seçenek, %25'lik bir oranla toplumun kültürel yapısına olan etkisidir. Ardından üçüncü seçenek olarak %16,7 ile kültürel değer etkisi gelmektedir. Son sırada ise % 8,3 ile oranla inanç etkisi özelliğidir.

- Katılımcıların iletişim ve medya teknolojilerin siyasi etkileri sorusuna verdikleri kesin cevaplar hakkında yapılan görüşme.

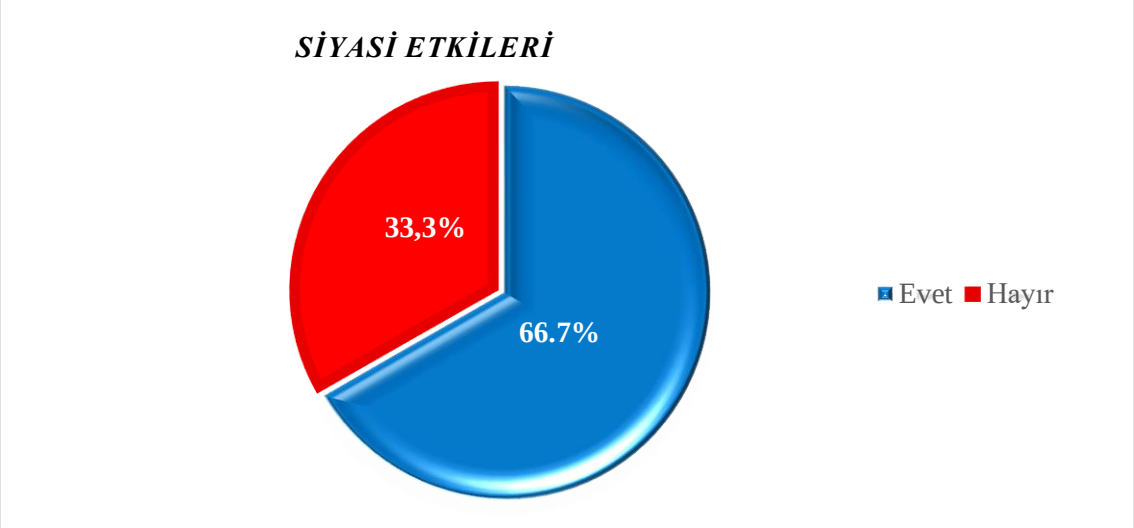

İletişim ve medya teknolojilerin sosyal ve kültürel düzeydeki etkilerinden sonra; iletişim ve medya teknolojilerin siyasi düzeydeki etkileri ve diğer iki değişkene kıyasla %66,7 olumlu yanıt ve %33,3 olumsuz yanıt ile daha az etkili olmuştur.

- Katılımcılarla iletişim ve medya teknolojilerinin siyasi düzeydeki etki yönü (olumlu ya da olumsuz) konusunda yapılan görüşme.

Kategori H, iletişim ve medya teknolojilerinin siyasi düzeydeki etkisinin olumlu olduğunu savunmaktadır. Bu durumla ZA Bey şöyle diyor *"Evet, beni siyasi olarak olumlu anlamda etkiliyor. Çünkü tüm siyasi parti programlarının yayınlarını görebiliyoruz"* YA Bey *"İletişim ve medya teknolojileri beni olumlu anlamda etkiliyor. Çünkü hükümetin yönetimini takip edebiliyoruz. Bu sayede, hükümetin yaptığı eylemleri düşünüp analiz edebiliyoruz. Böylece hükümetin faaliyetlerinden haberdar olabiliyoruz. Örneğin; adalet ve adaletsizlik gibi konuları... Sonuç olarak, siyasi düzeyde iletişim ve medya teknolojileri benim üzerimde olumlu bir etkiye sahiptir. Çünkü eleştirel ve analitik bir zihne sahip olmamı sağlıyor."* "*Üzerimdeki etkisi olumlu çünkü siyaseti öğrenmemizi sağlıyor. Bazı siyasetçileri takip ederek siyaseti öğrenerek onlardan ilham alıyoruz."* İletişim ve medya teknolojilerinin siyasi etkisi üzerine DA *"Olumludur. Nitekim siyaset yapmasam bile siyaseti takip ediyorum çünkü seçimlerimiz bizi mutlaka etkileyecektir. Oylarımızı etkileyecektir."* Diğer taraftan T *"Siyasi olarak etkisi olumludur. Çünkü siyasetçilerin davranışlarının farkında olarak kendimi daha iyi konumlandırmamı sağlıyor." "Evet, siyasi tarafı beni etkiliyor. Çünkü sosyal ağlar sayesinde siyasi*

haberleri çok takip ediyorum. Özellikle Burkina'daki seçimlerde siyasi haberleri çok takip ediyorum. Ancak bu etki beni siyasete dâhil olmaya sevk etmiyor. Yani bir siyasi partiye katılmak gibi eylemler konusunda etkilemiyor. Yalnızca siyasi haberleri takip ediyorum ve politikacıların eylemleri hakkında nadiren yorum yapıyorum. Sadece siyasi olarak bilgi almamı sağlıyor. Ve gerçekten siyasi ideolojilerimi zenginleştirdi. Siyaset konusunda çok iyi bir bilgiye sahibim ki bir tartışma sırasında bile kendimi iyi bir şekilde ifade etmeyi başarıyorum. Beni siyasi olarak etkiliyor çünkü beni Afrika kıtasının iç ve dış siyasetini anlamaya götürüyor. Avrupalı, Amerikalı veya Asyalı olsak bile anlamamızı sağlıyor. Özellikle, Afrikalı liderlerin neden özgür olmadığını anlamamızı sağlıyor. Bence onlar birer kukladır. Bu yüzden özellikle bir seçmen olarak mantıklı bir seçim yapmamı sağlıyor." Bu görüşmede, katılımcıların %66,7'sinin %10,74'ünün iletişim ve medya teknolojileri kendileri üzerinde siyasi olarak olumlu bir etkiye sahip olanlardır. Ve İ kategorisinin %1,4'ü bu etkinin olumsuz olduğunu söylemektedir.

- Katılımcılarla iletişim ve medya teknolojilerinin siyasi düzeyde en etkili özelliği hakkında yapılan görüşme.

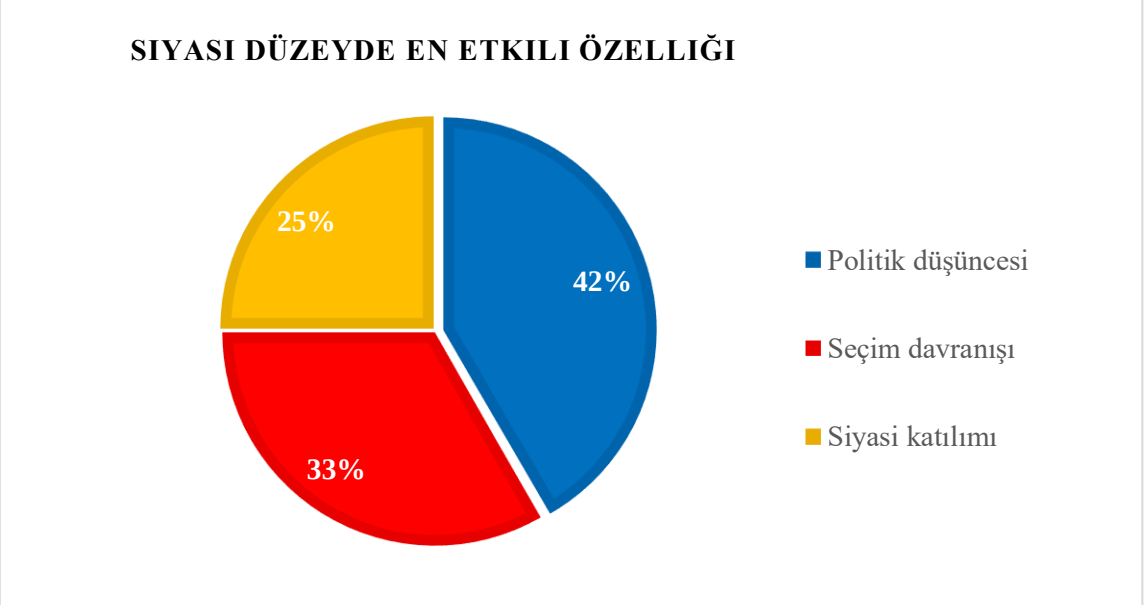

Politik düşünce, iletişim ve medya teknolojilerinin etkisi konusunda %41,7 oranla en etkili özelliktir. İkinci özellik ise %33,3'lük oranla seçim davranışıdır. Son olarak, %25 oranıyla siyasi katılım özelliğidir.

- Katılımcılarla iletişim ve medya teknolojilerinin ekonomik etkileri sorusuna verdikleri kesin cevaplar hakkında yapılan görüşme.

Sosyal, kültürel ve politik etkilere kıyasla, ekonomik etkisi konusunda katılımcıların tümü aynı cevabı vermiştir. Bu, iletişim ve medya teknolojilerinin etkileri konusunda %100 oranla uzlaşı kabul ettiği tek alandır.

- Katılımcılarla iletişim ve medya teknolojilerin ekonomik düzeydeki etki yönü (olumlu veya olumsuz) sorusu hakkında yapılan görüşme.

Kategori I, iletişim ve medya teknolojilerin ekonomik düzeydeki etkisinin olumlu olduğunu savunmaktadır. Bu anlamda M Bey bu teknolojilerin kendisini *"olumlu"* etkilediğini söylüyor. *"Çünkü bu sayede istihdam sağlanmaktadır. Aynı zamanda bu sayede işsizlik azaltılmaktadır."* demişti. YA Bey için de ekonomi alanında etkisi, *"Olumludur. Bu teknolojiler aracılığıyla Burkina Faso'dayken başka yerlerden bazı şeyler satın alabiliyorsunuz."* RO Bey ise, *"Google'ı örnek olarak alalım. Bir kütüphaneye gitmeden veya belgeler satın almadan hızlıca arama yapabiliyorum. Artık bir etkinliğe gitmek için yakıtımı tüketmem gerekmiyor. Herkes olayı görmek için koşarken bir bağlantı ile orada neler olduğunu anında öğrenebiliyorsunuz."* KA Bey: *"Artık seyahat etmeden çevrimiçi kurslarla diplomalarımızı alabiliyoruz. Sadece bir internet paketi ile her şey kolaylaşıyor. Beni ekonomik olarak olumlu anlamda etkiliyor. Para kazanmamı ve kendimi tanıtmamı sağladı."* YA Bey de *"Olumlu anlamda etkiliyor. İnternetten çevrimiçi olarak alışveriş yapabiliyorum. Örneğin odamdayken Amazon'dan kitap satın alıyorum ve ayağıma kadar geliyor. Gördüğümüz gibi, bu araçlar bir devrim yaratıyor."* ZA, *"Evet, beni ekonomik olarak etkiliyor. Başlarda bu araçları kullanırken*

amacım ekonomik değildi. Yavaş yavaş belli bir kitle oluşturduğumuzda kendi kendimize neden bir gelir elde etmeyelim dedik. Beni olumlu etkiliyor ve gerçekten kâr etmeye başladım. Bugünlerde sosyal medyada reklam vermek gibi işlerim var. İnsanlar, ürünleri için reklam vermek veya hizmetlerini pazarlamaları için bana para ödüyorlar. Bu da bana bir kazanç sağlıyor. Örneğin Facebook işimi çok kolaylaştırıyor. Bana girişimcilik ruhu kazandırdı. İş ve sosyal konuları nasıl ayırt edeceğimi biliyorum. Finansal anlamda kârlılık söz konusu olduğunda elimden gelenin en iyisini yapmayı başarıyorum." J kategorisine gelince, iletişim ve medya teknolojilerin ekonomik alandaki etkisinin olumsuz olduğunu iddia etmektedir. Y.A Bey kendisini *"ekonomik etkisi olumsuzdur"* şeklinde ifade ediyor. *"Çünkü her gün internet paketim bitiyor ve yenilemek zorunda kalıyorum. Bir geniş bant bağlantısı için ayda 80.000 CFA Frangı harcıyorum. Görüyorsunuz, bu benim maaşımın büyük bir bölümünü götürüyor."* M "Evet, beni ekonomik olarak olumsuz anlamda etkiliyor çünkü çok fazla para harcatıyor" demiştir. Başka bir katılımcı da etkinin *"olumsuz"* olduğunu ifade ediyor. *"Çünkü çok sık internet paketi alıyorum. İnternet paketlerine çok para harcıyorum."* Bir diğer katılımcı da kendisi için iletişim ve medya teknolojilerinin ekonomik düzeydeki etkisinin *"olumsuz"* olduğunu iddia etmektedir. *"Çünkü bizim gibi için pahalı. Maliyet nedeniyle düzenli olarak giriş yapamıyorum."* Bu görüşmede katılımcıların %58.33'ü iletişim ve medya teknolojilerin ekonomi üzerindeki etkisinin olumlu olduğunu söylemektedir. Katılımcıların %33.33'ü ise bunun tersini söylemektedir. %8.33 ise etkisinin hem olumlu hem de olumsuz olduğunu ifade etmektedir.

- Katılımcılarla iletişim ve medya teknolojilerin ekonomik düzeydeki en etkili özelliği hakkında yapılan görüşme.

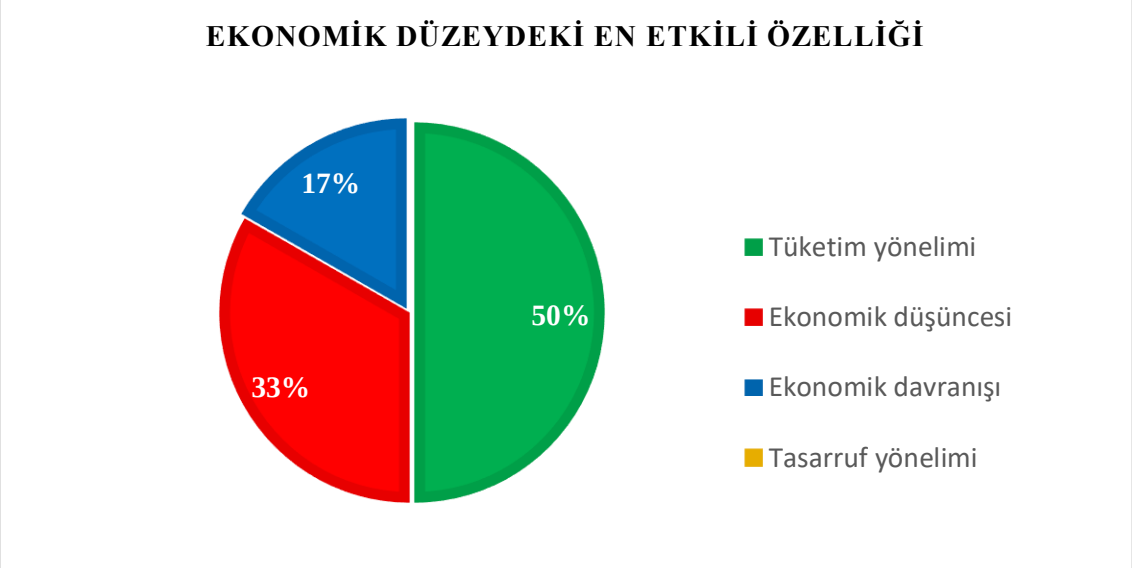

Tüketim yönelimi, ekonomik açıdan en etkili özellikler arasında %50 oranla ilk sırada yer almıştır. Ekonomik davranış özelliği ise katılımcı oylarıyla %33,3 ile ikinci sıradadır. Ekonomik düşünce, katılımcılar tarafından %16,7 ile en az tercih edilen özelliktir. Ancak, katılımcılarından hiçbirinin tasarruf yönelimini tercih etmediğine dikkat edilmelidir.

- Belirli bir konu için en uygun iletişim ve medya teknolojisi aracı hakkında katılımcılarla yapılan görüşme (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğerleri).

Bu noktada MK şunu söylüyor: *"Belirli bir konuda konuşmak için tüm ağlar yeterlidir. Ancak Facebook, siyaset hakkında konuşmak konusunda daha iyidir. Çünkü Facebook'ta çok sayıda insan var. Bir şeyi yayınlarsanız, hesaplarına takılıp kalan milyarlarca insanla karşılaşabilirsiniz. Çok sayıda görüntüleme kazanabilirsiniz. Fakat WhatsApp 'ta yalnızca rehberinizdeki kişilerle konuşabilirsiniz. WhatsApp 'ta, daha çok sohbet etmek amacıyla ve bir şeyler hakkında özel olarak konuşulmaktadır."* YA bey, *"Facebook her konu için iyidir. Facebook ilginç bir yer, Facebook paylaşımları yüzünden insanların hapse girdiğini dahi gördük. Ayrıca Facebook sayesinde birçok projenin gerçekleştiğini de görüyoruz."* M Bey bu konuyu şöyle açıklıyor: *"Facebook genel olarak gençler için iyidir. Bilgi açısından ise radyodur. Belgeseller için TV'dir. Grup konuları ve özel amaçlı konular için WhatsApp 'tır. Eğlence, bilgisayar tasarım çalışması ve iş için YouTube iyidir."* Son olarak, Facebook'u uygun bir araç olarak gören katılımcılardan birisi ise şöyle

diyor: *“Facebook sosyal, kültürel ve siyasi konular hakkında konuşmak için iyidir”*. Bu görüşün dışındaki bazı katılımcılar ise televizyonu şu sözlerle önermektedir: *“Televizyon kültür için iyidir. Facebook; sosyal, politika ve ekonomi için iyidir." “Televizyon ve radyo, ekonomi konularında iyidir." “Televizyon, görsel konularda iyidir çünkü görüntüyle canlı bir şekilde görüyoruz. Örneğin Covid-19 vakasını ele alırsak, her gün televizyonda vakaların ve ölümlerin sayısını görebiliyoruz.” “Ev hanımları için televizyon her konuda iyidir.”* Son olarak M, *"internet her şey için iyidir"* diyor. Katılımcılardan %58,33'ü Facebook’u birkaç konu hakkında konuşmak için elverişli olduğunu göstermek için kullanmıştır. Katılımcılar arasından 5 kişi TV’yi daha çok elverişli görmüştür. Katılımcılardan 3'ü veya %25'i WhatsApp olumlu bir araç olarak seçmiştir. Katılımcılar, İnternet, radyo, YouTube ve bilgisayarın etkisi için birer kez oy kullanmışlardır.

- Katılımcılarla Burkina-Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin gelişimi hakkında yapılan görüşme (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğerleri).

Burkina-Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin gelişimi ile ilgili olarak K kategorisindeki katılımcılar genel olarak, *“BF'nin dünyanın geri kalanına bağlanmasını sağladığı için faydalı bir şeydir.” "Bunun iyi bir şey olduğunu düşünüyorum ama hepsi kullanıcılara bağlı olacaktır.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Katılımcılarından biri olan RO Bey, *“Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin gelişmesinin faydalı olduğunu düşünüyorum. Örneğin, TNT'nin 2018'den beri ülkeye girişi bunu ispatlamaktadır. TNT aracılığıyla, kanal görüntüleri daha nettir ve ulusal televizyonlar artık uydudadır. Böylece tüm Burkinalı kanallarını yurt dışından takip edebiliyoruz."* OF Bey, *“ülkede iletişim ve medya teknolojilerin gelişimini olumlu görüyorum. Bu sayede iletişim ve medya teknolojileri açısından diğer ülkelere yaklaşıyoruz ve ülke gelişimine de katkı sağlıyor."* ZA Bey için *“Burkina Faso'nun teknoloji açısından çok geride bir ülke olduğu söylenebilir. Ancak iletişim ve medya teknolojilerinin gelişimi ülkemize birçok katkı sağlamıştır. Çünkü bu teknoloji verdiği imkânlarla gençlerin uyanık olmasına ve herkesin eğitim almasına olanak sağlamıştır. "* YA Beye ülkedeki iletişim ve medya teknolojilerinin gelişimi ile ilgili *“İlerliyor. Bu araçların demateryalizasyonu öngörebiliriz. Örneğin, dijital olarak para gönderme teknolojileri sayesinde çoğu zaman anneme Orange Money (Airtel operatörün elektronik para gönderme sistemi) aracılığıyla*

para gönderirim." L Kategorisi ise, Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin gelişmediğini tespit etmektedir. MK Bayan, *"Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin gelişiminin henüz başlamadığını"* söyleyerek şöyle açıklıyor. *"WhatsApp veya Facebook'a sahip olmayan biriyle karşılaşabilirsiniz. Ne yazık ki hayatta o kişi neler olup bittiğini bilmiyor. Bu durum biraz zordur. Orange Money ile parasıyla bir şey almak istiyorsunuz ve bakkaldaki adamın bile hala dijital hesabının olmadığını görüyorsunuz. Bunların hepsi teknolojiye henüz uyum sağlayamadıklarından kaynaklanıyor. Hâlbuki teknolojiye uyum sağlamış olsalardı hayat daha kolay olurdu."* İletişim ve medya teknolojilerinin gelişimi konusunda bir katılımcı da şöyle diyor *"Burkina Faso teknolojide hala geç kalmıştır (biraz geride). Bağlantı açısından hala birçok gelişim ve değişikliğe ihtiyacı vardır."* Ayrıca başka katılımcından birisi de *"Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojileri az gelişmiş durumdadır."* demiştir. *"Burkina Faso'da bu teknolojiler hala gelişiyor. Bu konuda yapılacak çok şey var."* M Beye göre *"Burkina Faso'da İletişim ve Medya Teknolojilerinin gelişiminin yavaş olduğunu düşünüyorum. Çünkü bugün hala yüksek maliyetleri nedeniyle herkesin bu teknolojilere erişim imkânı yoktur."*

- Katılımcılarla Burkina-Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin kullanımı hakkında yapılan görüşme (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğerleri).

Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojisi kullanımından bahsederken, M kategorisi bunun faydalı olduğunu söylemektir. Bununla birlikte, katılımcılar arasında farklı fikre sahip olanlar da bulunmaktadır; *"Burkina Faso'da İletişim ve Medya Teknolojilerinin kullanımı çok güzeldir. Herkes onu iyi amaçlar için kullanmalıdır. Her şeyden önce, sorun yaratmaktan kaçınmalıdır.". " Kullanması iyidir. Çünkü tüm dünyayla ilgili bilgilerden haberdar olmanıza ve ebeveynlere yakın olmanıza imkân sağlıyor"* bir başkası da diyor ki "*İletişim ve Medya Teknolojilerinin kullanımı iyidir. Çünkü bu kullanım, iletişim kurmamızı, programlarımızı yönetmemizi ve kendimizi kolayca bilgilendirmemizi sağlar.".* KA Bey ise bu konuda *"Bu teknolojilerin kullanımı iyidir çünkü vatandaşın hayatını kolaylaştırıyor."* ZA bey ise *"Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin kullanımı iki ucu keskin bir bıçak gibidir. Ama olumlu tarafını daha çok görüyorum. Çünkü ifade özgürlüğünün gelişmesini sağlıyor. Nitekim gençlerin kendilerini geliştirmesi konusunda da faydalı olmuştur. Gençlerin özgürleşmesi ve kültürel gelişimi*

gibi birçok açıdan olumlu etkileri bulunmaktadır. İletişim ve medya teknolojilerinin kullanımı sayesinde gençler çeşitli farklı faaliyetlere başlamıştır. Hayatta kendilerini pozitif alanda göstermektedirler. Kullanımı açısından bazı eksikliklere işaret edebilsek bile etkisinin çok büyük ve olumlu olduğunu söyleyebilirim.". N Kategorisi, Burkinalı nüfusun iletişim ve medya teknolojilerini iyi kullanmadığını tespit etmektedir, katılımcıların yaptığı çeşitli tespitlerden bazıları şunlardır: *"Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin kullanımını henüz anlamadık. Her zaman eğlence amacıyla kullanılıyor. Şimdi ise yeni yeni çalışmak ve iş geliştirmek için kullanılmaya başlandı.", "Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojileri pek iyi kullanılmıyor.", "Ülkede karışıklık çıkarmak amacıyla kullanılıyor*", *"Buradaki gençlerin yüksek oranına bakarsak, iş yerinde daha çok eğlence amaçlı kullanıldığını söyleyebilirim. Ama hissedilen bilinç uyanışı yavaşça fark ediliyor."*. O kategorisine gelince, katılımcılar ülkede İletişim ve Medya Teknolojilerinin kullanım farkındalığının oluşmasının gerekli olduğunu düşünmektedir. MK Bey bu konuda şöyle diyor: *"Bir eğitim olmalıdır. İnsanlara neyi paylaşıp paylaşmayacaklarını göstererek bu teknolojileri nasıl kullanacaklarını öğretmeliyiz. Aslında, gençler üzerinde kötü bir etkisi olduğu için kullanımı pek faydalı değil. Hâlbuki Burkina Faso'daki kullanıcıların büyük bir kısmı gençlerdir."*, M. YA: *"Sosyal ağlar ve profesyonel uygulamalar toplumda yıkım yaratmıştır. Sosyalleşme yerini hızlıca asosyalleşmeye bırakmıştır. Aileyle birlikteyken telefonlarla uğraşıyoruz. Çocukları ve ergenleri bu teknolojiler ile gördüğümüzde acaba bu araçlarla ne yaptıklarını merak ediyoruz. Örnek olarak, sosyal ağlarda dolaşan ergen çocuklar cinsel videolara denk gelebiliyor. Bu örnekler eğitici değildir. Bazı insanlar iletişim ve medya teknolojilerini nasıl kullanacaklarını bilmiyorlar."*

- Katılımcılarla Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin etkileri hakkında yapılan görüşme (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğerleri).

Ö kategorisi, Burkina Faso'daki iletişim ve medya teknolojilerinin etkisi hakkındaki soruyu *"olumludur"* şeklinde cevaplamaktadır. Bir katılımcı Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojileriyle ilgili *"Etkisi olumludur. Ama gençleri doğru kullanmaları için eğitmeliyiz. Ortalığı karıştırmak için sahte hesaplar oluşturmamalılar.". "Etkinin olumlu olduğunu düşünüyorum. Çünkü insanlar, bu iletişim ve medya teknolojilerini çeşitli işleri veya şirketleri geliştirmek için kullanabileceğimizi yavaş yavaş anlamaya başladılar.".*

"Etkisi olumlu çünkü dış dünya ile iletişim kurarak Burkinalıların bazı konularda zihinlerinin açılabilmesini mümkün kılmıştır". "Etkisi olumludur çünkü nüfusu çok daha fazla bilinçlendiriyor. Onlara daha eleştirel bir zihin kazandırıyor." "Sosyal ağlar toplumu adil hale getirmeye çalıştığı takdirde etkisi olumludur. Artık bu sosyal ağlar aracılığıyla, web aktivistleri sosyal yardım veya hastanedeki hastalar için para toplayabiliyorlar. Örneğin hastaneye gelip yardıma muhtaç ve ameliyat için para bekleyen hastalara yardım edebilirler. Sonuç olarak, iletişim ve medya teknolojileri dayanışma araçları haline gelmiştir."," Dediğim gibi, etkisi olumludur çünkü diğer gelişmiş ülkelere yakınlaşmamızı ve hayatımızı kolaylaştırmamızı sağlıyorlar. Ancak, tüm bilgilerin herkes için güvenli ya da uygun olmaması anlamında olumsuz olabilirler. Bazen bilinmesi iyi olmayan bilgiler vardır. Olumu tarafı yanında olumsuz tarafı idrak edemeyen çocuklar bu durumdan kötü etkilenmektedir.". P Kategorisi, Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerin etkisinin olumlu ve olumsuz olduğunu iddia etmektedir. *"Bir yandan olumlu bir etki var çünkü Burkina Faso tüm dünyayla bağlantı kurabiliyor. Öte yandan, olumsuz bir etki var çünkü günümüzde insanlar trafikte bile çevrimiçi ve bu da kaza oranlarının artmasına sebep oluyor. Ek olarak, ilkokul çocuklarının bile ellerinde telefonları var ve bu eğitimlerini olumsuz etkiliyor. Hatta bu nesil için "başını sürekli eğen bir nesil" olarak bir konsept yaratılmıştır." "Her şey gibi avantajları ve dezavantajları var","* Etkisi olumsuz çünkü gençler dışarıdan kötü şeyleri kopyalıyor. Bu mecralarda dolandırıcılık var. Ancak, mevcut iktidarı eleştirmenize olanak sağlıyor, fikirlerimizi özgür bir biçimde dile getirebiliyoruz dolayısıyla ifade özgürlüğü açısından olumlu bir etkisi de var. Teknolojilerden önce böyle bir şey imkânsızdı. Eğitim, öğretim ve çevrimiçi kurslar olumlu etkilerdir.". "Çok büyük bir etkisi vardır. Hatta siyaseti bile etkiliyor. Sosyal ağlarda çok popüler oldukları için tutuklanan aktivistleri gördük. Sosyal ağlarda çeşitli Bakanları eleştirmek için yazılar yazan ve kamuoyu sağlayan aktivistler olmuştu. Bakanlık daha sonra bu olayın büyümemesi için bir bildiriyle cevap vermek zorunda kalmıştır. Dolayısıyla sosyal ağlar Burkinalıların günlük yaşamını büyük ölçüde etkiliyor." "Etkisi olumlu ve olumsuzdur. Çünkü çocuklar ve gençler bu teknolojilerin filmlerinden ve oyunlarından yararlanıyor."* Bir katılımcı, *"olumsuz tarafta: tüm bilgiler iyi değildir."* R Kategorisi ise, Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin "olumsuz bir etkiye" sahip olduğunu iddia etmektedir.

- Katılımcılarla pandemi sırasında Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin erişilebilirliği konusu hakkında yapılan görüşme.

S Kategorisi, salgınla Burkina Faso'daki iletişim ve medya teknolojilerine erişimin değişmediğini tespit etmiştir. Bayan MK, *"salgınla pek bir şey değişmedi. Neredeyse aynı.". "Pandemiye rağmen iletişim ve medya teknolojileri hala istikrarlıdır. Sosyal ağlar ve telefon operatörlerinden gönderilen salgınla alakalı SMS bilgilendirmeleri hariç hiçbir değişiklik olmadı." "Pandemi, Burkina Faso'daki iletişim ve medya teknolojilerini etkilemedi.". "Hayır, salgın hiçbir şeyi değiştirmedi. Burkina Faso'da 21. yüzyılda olmamıza rağmen bağlantıda sorun yaşadığımız alanlarımız hala var. Sık sık bağlantı sorunları olsa da bu sorunlar pandemiden önce de vardı. Fakat geleneksel medyanın bir sorunu olduğunu vurgulamak gerekiyor çünkü karantina nedeniyle hiçbir şey yapamadılar. Bu, ülkenin yaşadığı kısıtlama nedeniyle geleneksel medyaları ekonomik anlamda olumsuz etkilemiştir." "Sinema kapılarının kapalı olması haricinde salgının iletişim ve medya teknolojilerinin erişilebilirliği üzerinde hiçbir etkisi olmadığını düşünüyorum."*. Ş Kategorisi, Burkina Faso'da pandemi sırasında iletişim ve medya teknolojilerine erişimin "Orta" olduğunu belirtir. T Kategorisine gelince, Burkina Faso'da salgın sırasında iletişim ve medya teknolojilerine erişimin "İyi", "Sorun yok" seviyede olduğunu görülmektedir. "Pandemide, operatörler tarafından yapılan kampanyalar sayesinde insanlar bağlantı kurabiliyor." U Kategorisi, pandeminin ülkedeki iletişim ve medya teknolojilerine erişimi geliştirdiğini iddia etmektedir. ZA Beye göre, *"Elbette bir değişiklik var, pandemi Burkinalıların internet erişimini bile geliştirdi. Çünkü karantinayla birlikte insanlar sosyal medya aracılığıyla daha fazla bağlantı kuruyor. Örneğin insanlar TİK TOK, WhatsApp vb. ile iletişim kurmayı başarıyor. Gerçekten de, pandemi kullanım sayılarını etkilemeye başladı çünkü karantinaya alınan şehirlerde insanlar evlerine kapandı. Artık kimse seyahat edemez hale geldi. Karantinayı daha hafif geçirsek bile herkes evinde olmalıdır. Neler olup bittiğine dair ülkedeki en son haberleri görmek için internete giriş yapmaktan başka bir çare yoktur. Ayrıca bu yeni teknolojiler ile herkes Covid-19 hastalığının gelişiminden haberdar oldu. Böylece her gün bilgilendiriliyoruz. Vaka durumunu almak için bir hastane merkezine gitmek yerine internete sahip olan herhangi bir kişi hastalığın ilerleyişini görebiliyor. Her gün hükümet tarafından enfekte olanları, tedavi görenleri ve diğer özellikleri bilgilendirilmek için bir basın toplantısı düzenleniyor. Bütün bunlarla, pandeminin bile Burkina Faso'daki iletişim ve medya teknolojilerini nasıl etkilediğini gösteriyor.". "Salgınla iletişim ve*

medya teknolojileri üzerinden çevrimiçi dersler devreye girdi. Karantina sırasında televizyon kanalları aracılığıyla çevrimiçi ders programları geliştirildi."

- Katılımcılarla Burkina Faso'daki iletişim ve medya teknolojilerinin gelişimi (iyi veya kötü) üzerine görüşme.

Katılımcıların %91,66'sı iletişim ve medya teknolojilerinin "İyi" anlamda geliştiğini düşünmektedir. Nedenini açıklayarak şöyle söylemişlerdir: *"Çünkü insanlar her alanda (güvenlik, COVID 19) farkındalık yaratmaya başladı.". "Çünkü BF, bugün tüm teknolojilerle bağlantılı bir dünyadan ilham alıyor". "...çünkü insanların çoğu bu teknolojilere yöneliyor.". "iletişim ve medya teknolojileri artan rekabetle birlikte iyi gelişiyor çünkü herkes öne çıkmaya çalışıyor". "...çünkü zihinler aydınlanıyor" "...çünkü diğer ülkelere kıyasla ifade özgürlüğü açısından, Burkina Faso iyi bir konumdadır. Öte yandan, diğer Afrika ülkelerinde böyle bir durum yok. Ek olarak, eski rejime kıyasla günümüzde gerçek haber yapıyorlar."*. İletişim ve medya teknolojileri iyi şekilde gelişiyor *"çünkü gelişmemize, yeni deneyimler edinmemize imkân sağlıyor. Ayrıca bizden çok ileride olan diğer ülkelere kıyasla kendimizle yüzleşmemizi ve kendimizi geliştirmemizi sağlıyor."*. "Çünkü küreselleşmeyi teşvik ediyor". *" Çünkü daha önce konuşmalarımda söylediğim gibi sosyal ağlar nedeniyle, herkes haberlerle ve bilgilerle uyum içerisinde. Kırsal kesimde bulunan insanlar bile bilgi almayı ve öğrenmeyi başarıyor. Ayrıca sosyal ağlarla hükümet eylemleri takip edilmekte ve eleştirilmektedir. Bu da hükümetin kendisini sorgulamasına ve belirli kararları gözden geçirmesine neden oluyor. Korona virüsü sırasında örnek veriyorum oy verdikleri bir bütçe var ve her hastanın otelin günlük bakımı için hasta başına 50.000 Fr. CFA faturalandırdılar ve bir şekilde bu bilgi sosyal ağlara düştü. İnsanlar bu durumu eleştiriyor ve bir kamuoyu oluşuyor. Bunun ardından hükümet projeyi geri çekti. Yanı sonuçta sosyal ağlar, hükümetin eylemlerini takip etmeyi ve eleştirmeyi mümkün kılıyor. Ayrıca, gençlerin girişimcilik açısından daha dinamik olmalarına da olanak tanır. Onlara ilham vererek ufuklarını genişletmesini sağlar."*. İletişim ve medya teknolojilerinin gelişimi iyidir *"çünkü vatandaşlar bu teknolojilerle bilgi edinirler."*. Katılımcılardan %8,33'ünün düşüncesini temsilen bir katılımcı *"Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin gelişimi üzerine bir çalışmaya ihtiyaç var". " Bu yüzden bunun hakkında hiçbir şey söyleyemem."* demiştir.

4.4 Bulgular

Katılımcılarla Burkina Faso'da yeni iletişim ve medya teknolojilerinin etkileri üzerine yaptığımız derinlemesine görüşmenin ardından; insanların kullandığı yeni iletişim ve medya teknolojilerinin genellikle bilgilenmek ve sosyal bağlantıları dijitalde tutmak amacıyla kullandıkları sonucuna varılmıştır. Katılımcıların kullandığı bu teknolojilerin ana hedefi "kendini bilgilendirme" işlevi %100 belirgindir. Ayrıca görüşmede katılımcıların çoğu WhatsApp'ı %32'lik bir oranla daha çok tercih ettiklerini söylemektedir. Ardından Facebook %25'lik bir oranla ikinci tercih olarak yer almaktadır. Onun dışında, görüşmenin istatistiklerine baktığımızda katılımcıların %40'ı günün yarısını iletişim ve medya teknolojileri ile yani 12 saat ve hatta biraz daha fazla kullandığını kabul etmektedir. İlaveten RFİ ve France24 gibi uluslararası medya katılımcılar tarafından en çok takip edilen kanallardır. Katılımcılarımızın %83,3'ü düzenli olarak bir dergiyi takip etmemektedir. Hâlbuki katılımcıların %91'i iletişim ve medya teknolojilerinin günlük yaşamlarında önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Görüşmede katılımcıları iletişim ve medya teknolojileri arasında sosyal olarak en çok etkileyen özellik %41,7 ile sosyal davranış özelliğidir. Kültürel etki açısından %50'lik bir oranla kültürel yargı gelmektedir. %41,7 ile siyasi düşünce, iletişim ve medya teknolojileri ile ilgili olarak katılımcıları politik olarak en çok etkileyen özelliktir. Dahası, sosyal, kültürel ve politik düzeylere kıyasla iletişim ve medya teknolojilerinin etkisinin %100 olduğunu kabul ettiği tek nokta ekonomik alandır. Bu noktada ekonomik açıdan en etkili özellik olarak tüketim yönelimi %50 ile ilk sırada yer almaktadır. Hangi iletişim ve medya teknolojisi hangi konuda daha çok etki ettiği ile ilgili soruya gelince; Facebook %58,33 oranı ile katılımcılar tarafından en çok seçilendir. Son olarak, katılımcıların %91,66'sı Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin "iyi" geliştiğini düşünmektedir.

4.5 Bulguların Değerlendirilmesi.

Günümüzde tüm sektörlerin dijitalleşmesinden sonra Burkinalıların sosyal bağlarını sürdürmek için yeni iletişim ve medya teknolojilerini kullanmaları önemli bir eşit olarak ele alınabilir. Katılımcıların çoğunun verdiği "bilgilendirmenin" önemi, insanın çevresi ile daha iyi etkileşim kurabilmesi için bu mecralardaki bilgilere ihtiyaç duyduğunu yadsınamaz bir gerçektir. Görüşmede WhatsApp'ın katılımcılar tarafından en çok kullanılan araç olmasının, görüntülü görüşme, sesli mesajlar, reklam yapma imkânı veren, durum paylaşımları gibi çeşitli özelliklere sahip olması, yurt içi ve yurt dışı görüşme

yapmanın uygun maliyeti olması gibi birçok sebebi bulunmaktadır. Günümüzde WhatsApp'ın ortaya koyduğu gizlilik tartışmasıyla birlikte Burkina Faso'da bu platformun geleceği hakkında soru işaretleri doğmuştur. Bu konuda WhatsApp hiçbir şey yapmazsa, ülkede en çok kullanılan platform olma liderliğini kaybetme riski oluşacaktır. Çünkü son zamanlarda dünyada ve özellikle Burkina Faso'da bu konu bir tartışma haline geldi. Burkinalı WhatsApp kullanıcıları bu gizlilik politikasını kesinlikle benimsememektedir. Buna alternatif olarak Türkiye tarafından tasarlanan BİP veya Rusya tarafından tasarlanan Telegram gibi özel hayata saygı duyan gizlilik politikalarına sahip yeni platformlar benimsenmeye başlamış ve gelecekte WhatsApp'ın yerine geçebileceklerdir. Ayrıca görüşmede uluslararası medya, ülke medyasına göre daha nitelikli olduğundan dolayı katılımcılar tarafından daha çok takip edilmektedir. Öte yandan RFI frekansının, katılımcılar tarafından en çok takip edilen radyo olduğu vurgulanmalıdır. Bu durumla ilgili olarak YA Bey, "Her gün RFI'yi takip ediyorum, bunu söylemekten mutlu değilim ama iyi bilgi verme kapasiteleri var." diye açıklamıştır. Bu sözler katılımcıların uluslararası radyo istasyonlarına olan ilgisinin bir kalite mesele olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, uluslararası radyo istasyonlarının kalitesinin ulusal radyolardan daha iyi olduğunu kabul etmektedir. Ayrıca görüşmede katılımcıların çoğunun iletişim ve medya teknolojileri ile en az 12 saat vakit geçirdiği ortaya çıkmıştır. Bu, ülkedeki düşük internet kullanıcı oranına rağmen, iletişim ve medya teknolojilerin kullanımının artık Burkina Faso nüfusu arasında alışkanlık haline gelmesiyle açıklanmaktadır. Ayrıca görüşmede çalışanların ve ev hanımlarının iletişim ve medya teknolojileri ile çok fazla zaman geçirdiklerini belirtmek gerekmektedir. Bu durumu açıklamak için Bayan DA şöyle diyor: *"Bütün gün ofiste iş için bilgisayar kullanıyoruz ve eve döndüğümüzde yerini televizyon ve telefon alıyor."* Ev hanımı olan katılımcılarından biri de bütün gününü televizyon, radyo ve telefonla geçirdiğini söylemektedir. Nitekim bu araçlar, kendilerini yalnız hissetmemelerini veya düzenli olarak evde oldukları için iyi bir zaman geçirme yöntemi olmasını sağlıyor. Medya aktörlerinin siyasi irade eksikliği ve magazin kanallarının düşük katılım oranı olması katılımcıların dergileri düzenli takip etmemelerinin nedenlerindendir. Katılımcılar tarafından %58,33 ile belirli bir konu hakkında en iyi sosyal ağ olarak seçilen Facebook'a gelince, her şeyi konuşma gücü veren geniş bir kitleye sahip olması onu öne çıkaran en önemli faktördür. İster siyaset ister ekonomik, kültür ve sosyal konular olsun iletişim ve medya teknolojileri arasında en etkin olan platformdur. Sonuç olarak, katılımcılar,

ülkedeki iletişim ve medya teknolojilerinin evrimi konusunda iyimserdir. Bu teknolojileri kullanmayı bilen kişiler gelişmiş ülkelerde olduğu gibi kendi ülkesini kalkındırmak için birçok alanda kullanabilir. Burkina Faso'da da böyle bir şeyin mümkün olabileceğine dair umutlar yeşermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Kısacası iletişim ve medya teknolojileri, Burkina Faso toplumunu ve kültürünü etkilemektedir. Bu etkiler ülkenin sosyal ve kültürel düzeyine hem olumlu hem de olumsuz olarak yansımaktadır. Burkina Faso'daki medya ve iletişim teknolojilerinin sosyal alandaki olumlu etkileri temas, bilgilendirme, bilgi alışverişini kolaylaştırmak, sosyal entegrasyonun kolaylaştırılması (yaşam değişikliği), toplanmanın kolaylaştırılması (yeniden gruplandırma), halkın mobilizasyonu, sosyal hareketlere katılım, merak uyandırma, kullanım esnekliği, başka ufuklara erişimin kolaylaştırılması ve sunulan fırsatlar şeklindedir. Sosyal alandaki olumsuz etkileri ise bağımlılık, insan ilişkilerinin bozulması, bireycilik (individüalizm), ahlaksızlık, sahte haberler, dolandırıcılık, suça teşvik, manipülasyon, sanatçılar arasındaki gerilim şeklindedir. Çalışmanın devamında Burkina Faso'nun medya ve iletişim teknolojilerinin kültürel etkilerinden söz edilmektedir. Bu anlamda kültürün tanıtımı, eğitim kalitesinin artırılması, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, eğlence tanıtımı gibi olumlu etkileri bulunmaktadır. Kültürel etki açısından olumsuz tarafı ise kültürel değer kaybı ve ahlaksızlık şeklinde bazı noktalar tespit edilmiştir. Burkina Faso'da medya ve iletişim teknolojileri, toplumu sadece sosyokültürel alanda etkilemiyor. Politik ve ekonomik alanlarda de etkilemektedir. Yine bu alandaki etkileri de hem olumlu ve hem de olumsuzdur. Genel olarak, Burkina Faso'nun medya ve iletişim teknolojileri toplumu her alanda etkilemektedir. Gerek sosyal, kültürel, politik ve gerekse ekonomik alanda birçok etkisi bulunmaktadır. Bu etkilerin olumlu tarafı olumsuz tarafından daha çok olduğu için Burkina Faso'daki iletişim ve medya teknolojileri sosyal, kültürel politik ve ekonomik hayatı olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Çünkü bu sayede kullanıcıların büyük oranda hayat standartlarının arttığı gözlemlenmektedir. Ek olarak, çalışmanın incelenmesinden ve analizinden elde edilen önemli sonuçlardan birisi de yeni iletişim ve medya teknolojilerinin sosyal, politik, ekonomik ve kültürel anlamda bir taşıma ve kopyalama gücü olduğu gerçeğidir. Daha açık bir anlamda, insan yaşadığı tüm şeyleri artık dijital ve

elektronik platformlarda yaşamaya başlamıştır. Ancak hayat ve elektronik yaşam arasındaki önemli farklardan birisi, sosyal medya kullanıcılarının dijital ortamda konuşmak, tartışmak ve kamuoyu oluşturmak gibi birtakım özgürlük alanları bulmalarıdır. Ana akım medyalarda bile böyle bir özgürlük gücünün var olmadığı olasıdır. Burkina Faso'da medya ve iletişim teknolojilerinin araçları basın, radyo televizyon, sinema, telefon, bilgisayar, internet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğerleridir. Burkina Faso'da yeni iletişim ve medya teknolojilerinin gelişiminin diğer gelişmiş ülkelerle kıyasla hala geride kaldığını da hatırlamak gerekmektedir. Dolayısıyla hükümet, ülkenin sürdürülebilir bir kalkınma düzeyine erişebilmesi için bu teknolojilerin durumunu iyileştirecek politikalar benimsemelidir. Örneğin Burkina Faso, Senegal'in yaptığı gibi iletişim ve medya teknolojilerinin ithalatı üzerindeki vergileri kaldırarak ayrıcalık tanıyabilir. Ancak, Burkina Faso'nun içme suyuna erişim, eğitim, sağlık hizmetleri ve yiyecek gibi birçok temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda da hala yetersiz olduğuna dikkat edilmelidir. Bunun için devletin yoksullukla mücadele etmesi gerekmektedir. Bu, nüfusun yaşam koşullarını iyileştirecektir. Böylece vatandaşlar bu teknolojilere kolaylıkla erişebilecektir. Ülkenin kalkınmasına engel olan terörizmle mücadele etmelidir. Çünkü terörizm, vatandaşların bilgiye erişmesini ve araştırmasını engellemektedir. Dahası, terör belasıyla mücadele etmek için yeni iletişim ve medya teknolojileri bile kullanılabilir. Çünkü teröristlerin bu platformlarda bıraktıkları bilgiler onlara ulaşmak için kullanılabilir. Öte yandan ülkedeki elektrik sorunu da çözülmelidir. Çünkü elektrik kesintileri ve yüksek maliyeti de yeni iletişim ve medya teknolojilerinin gelişimini yavaşlatan faktörlerdendir. Nitekim bir elektrik kesintisine uğradıktan sonra büyük arızalar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu durum bilgisayarlara zarar verebiliyor ve çalışanların, öğrenci araştırmalarının ve diğer çalışmalar sekteye uğratmaktadır. Hükümet, Burkina Faso'daki yeni iletişim ve medya teknolojilerinin durumunu değerlendirmeli ve ülkenin dijital ekonomiye tam olarak erişebilmesi için geleceğe odaklanmalıdır. Ek olarak, ülkedeki yeni iletişim ve medya teknolojilerinin az gelişimine rağmen (İnternet kullanıcılarının ve sosyal ağ kullanıcılarının sayısının düşük olması), bu teknolojilerin sundukları farklı olanaklarla Burkina Faso'ya girmesinin ülkedeki pozitif değişimde büyük bir rol oynadığı söylenebilir. Bu nedenle, iletişim ve medya teknolojilerinin Burkina Faso'nun toplum hayatına nasıl bir katkı sağladığına ilişkin şu varsayımlarda bulunabiliriz:

- Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin reklam avantajı.

İstatistiklere göre Burkina Faso'da internet ve sosyal ağ kullanıcılarının sayısı her geçen gün artmaya devam etmektedir. 2018 yılında toplanan verilere göre; mobil internet abone sayısı %32,7 artışla 6 milyon 619.758 olmuştur (Some, 2018). Ocak 2020'de 19.95 milyon bağlantıya ulaşılmıştır. Aynı yıl içinde Burkina Faso'da Facebook hesabı olan 1,6 milyon kişi vardı. Bunlardan %71,4'ü erkek, %28,6'sı kadından oluşan bir izleyici kitlesine sahiptir, yani İnternet kullanıcılarının %34'üne ve sosyal ağ kullanıcılarının %7,8'ine denk gelmektedir. Nisan 2019 ile Ocak 2020 arasında 414.000'den fazla kullanıcı (%35) bulunmaktadır. Bu önemli rakama rağmen, sponsorlu reklamların oranı yalnızca %13 ile düşük kalmaktadır (Zorom, 2020). Dolayısıyla tüm bu oranlar, şirketler ve medya ajansları için reklam ve dijital pazarlama yapma konusunda bir avantajdır. Çünkü mal ve satış kalitesini yükseltme hedeflerine bu sayede kolayca ulaşılabilir. Günümüzde sosyal ağlar iletişim stratejilerinde vazgeçilmez unsurlar hale gelmiştir.

- Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin düzenlenmesi.

Hükümet sosyal ağları düzenlemekte zorluklar yaşasa da, bu sorunu çözmek için ifade özgürlüğünü ihlal etmeden sosyal ağları incelemek için özel olarak düşünülmüş kurumlar oluşturması gerekmektedir. Fakat öncelikle, vatandaşların dikkatini kişisel verilere saygı yasası gibi hâlihazırda yürürlükte olan belirli yasaların varlığına çekilmelidir. Devlet yetkilileri bu hususu dikkate alarak kişisel verilere saygı yasası düzenlemesini koruyan metinlerin uygulanmasını sağlamalıdır.

- Nüfusun yeni iletişim ve medya teknolojilerinin kullanımı hakkında bilinçlendirilmesi.

Yeni iletişim ve medya teknolojilerinin insanların günlük yaşamlarına girmesiyle birlikte kullanıcılar özgürlüğün sınırlarını aşarak her şeyi yapabilecekleri yanılgısına düşmektedirler. Bu, açıkça toplumdaki düzeni bozmuştur. Neyin paylaşıp paylaşılmayacağına dikkat edilmemekte ve herkes kendisine göre iyi olan bir şeyi paylaşmaktadır. Bu nedenle sosyal medyalarda etik bir sorun ortaya çıkmaktadır. Kişisel verilere ve karşılıklı saygının olmaması sosyal medyada artık birçok soruna sebep olmaktadır (Zongo, 2019). Sonuç olarak, sosyal medyayla ilgili çeşitli alanlarda kullanıcıları bilinçlendirmek gerekmektedir. Birçok şeyin yanı sıra özellikle, yeni iletişim ve medya teknolojilerini büyük bir özen, sağduyu ve özveriyle kullanmak konusunda

kullanıcıları bilinçlendirmek gerekmektedir. Çünkü günümüzde dezenformasyon salgını diye bir gerçek bulunmaktadır. Bu yanlış bilgiler yüzünde küresel sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca hükümet ve medya aktörleri, vatandaşları internette neyin iyi ve kötü olduğu konusunda eğitmelidir. Bu konu hakkında YA Bey şöyle söze başlıyor: *"Hükümetin iletişim ve medya teknolojilerine ilişkin stratejileri benimsemesi gerekmektedir. Bu güne kadar bu stratejiler maalesef zayıf kaldı. Benimsenecek stratejileri uygulamak için, teknolojilerin iyi ve kötü olan yönleri konusunda kullanıcıları eğitmek için ana okuldan itibaren okul müfredatlarına eğitim panelleri dâhil edilmelidir. Diğer ülkeler bu uygulama pratiğine çoktan başladı. Bu ülkeler hâlihazırda iletişim ve medya teknolojileri ile ilgili yeni davranışları benimsediler."* Ayrıca nüfusun yeni iletişim teknolojilerini kullanmaya duyarlı hale getirilmesi ve medyanın da MB'nin de söylediği gibi kendini eğitmesi için "*İletişim ve medya teknolojilerini bilgi verme amacıyla kullanmalıyız toplumu uyandırmaya, eğitmeye ve uyum sağlamaya yardımcı olmalıyız. Bu teknolojilerle hayatımızda sorun yaratmaktan kaçınmalıyız."* Yanı sıra Bayan MB dediği gibi *"toplumu uyandırmaya, eğitmeye ve uyum sağlamaya yardımcı olacak bilgileri göstererek veya vererek iletişim ve medya teknolojilerini iyi bir şekilde kullanmalıyız. Bu teknolojilerle hayatta sorun yaratmaktan kaçınmalıyız"* diyerek insanları iletişim ve medya teknolojilerinin kullanımı konusunda eğitmek ve farkındalık yaratmak gerektiğini vurgulamıştır. Aynı şekilde MK bu konuda şöyle söylüyor: *"bence, öğrencilerin bilgi arayışında daha çalışkan ve bağlı olmalarını sağlamak için okul eğitiminde bir reklam olarak kullanılmalıdır."* Dahası, yeni iletişim ve medya teknolojilerini sadece eğlence kaynağı olarak görmek yerine, ülkenin kalkınmasını teşvik etmek için insanları özellikle işlerinde kullanmaları konusunda bilinçlendirmek gerekmektedir. Bu nedenle, devlet ve medya aktörleri, kullanıcılara sosyal medya kullanımı konusunda farkındalık forumları düzenlemelidir. Ayrıca Burkina Faso'nun terörist saldırılardan mustarip bir ülke olduğu bilinmektedir. Bu konuda, RO Bey'in dediği gibi, *"İnsanları uygunsuz görüntüleri sosyal medyaya rastgele atmamaları konusunda eğitmeliyiz. Örneğin, terörizmle mücadelenin kapsamında insanlar sosyal ağlara askerlerin görüntülerini atıyorlar. Bu çok tehlikelidir çünkü teröristler onları normal hayatta teşhis edip öldürebilirler."* Ayrıca *"Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojilerini büyük bir titizlikle kullanmalıyız. Çünkü günümüzde basit bir yazı bile tartışma yaratabilir ve internet kullanıcıları tarafından büyük tepkiler alabilir. Nüfusu bu teknolojilerin kullanımı konusunda eğitmemiz gerektiğini düşünüyorum. Yani kötü niyetli*

kişiler, yanlış bilgileri ifşa etmemesi veya insanlara zarar vermek amacıyla paylaşım yapmaması için uyarılmalı, yaptırım uygulanmalı ve kullanıcılar bu konuda eğitilmelidir. Burkina Faso'daki yeni iletişim ve medya teknolojileri olumlu etki yaratmaya devam ediyor. Her şeyden önce, web üzerinden aldığımız bilgileri her zaman kontrol ederek dikkatli olmalıyız. Sosyal medya sayfalarında söylenen her şeye inanmamalıyız. Bunun için doğru bilgiyi sağlayan ünlü medya kanallarını kontrol etmemiz gerekiyor. Pişman olmamak için eleştirel bir zihne sahip olmalı ve bilgiyi dikkatlice almalıyız. Çünkü çoğu zaman ünlü medya kanalları bile yanlış bilgi verebilir." şeklinde ZA Bey ifade etmiştir. FO ya göre *"...vatansever ve sorumlu bir şekilde kullanılmaları gerekir. İnsanlar yaptıkları paylaşımların farkında olmalıdır ve her şeyden önce kişisel verilere saygı duymak gerekir."*

- Yeni iletişim ve medya teknolojileri sübvansiyonu.

Burkinalı vatandaşların düşük yaşam standardı, internetin yüksek maliyeti ve kalitesizliği, Burkina Faso'da internet ve sosyal medya kullanıcı sayısının düşük kalmasının ana nedenleridir. Hükümet, herkesin bu araçlara tüm bölgelerde erişim sağlaması için bu sektöre yoğun yatırım yaparak ülkedeki yeni iletişim ve medya teknolojilerini sübvanse etmelidir. Bu fikir uygulandığı takdirde bağlantı fiyatı ve kalitesinde artış olacaktır. ZA Beyin ifade ettiği gibi, *"Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojileri söz konusu olduğunda şu anda geride kaldığımızı düşünüyorum. Fiyatlar diğer ülkelere göre yüksek. Örneğin, televizyon kanallarını ele alırsak, herkes tarafından erişilebilir değiller. Çünkü medya şirketleri sizden sadece kanalları takip edebilmeniz için 15.000 CFA frank isteyecektir. Pahalı. Burkina Faso'da, belirli teknolojileri daha erişilebilir ve ucuz kılmak için telekomünikasyon ağlarının maliyetini ve kalitesinin gözden geçirilmesi taraftarıyım."* YA Bey de aynı şekilde şu ifadelerle diğer katılımcıya katlıyor: *"...erişimin sosyal kategoriler üzerinde yoğunlaşmaması için fiyatların iyileştirilmesi gereklidir. Daha demokratik bir ülke için internetin erişilebilir olması gerekir. Ayrıca bağlantı kalitesinde de iyileştirmeye ihtiyaç var. Bağlantı kalitesi ve fiyatı diğer ülkelerle karşılaştırdığımızda anormal bir durum ortaya çıkıyor."*

- Telefon ağlarının ve internetin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması.

Telefon ağlarının Burkina Faso'da iyileştirilmesi gerekiyor çünkü köylerde yaşayanların da dünyaya bağlanma hakları var. Böylece BF ve dünyanın geri kalanıyla ilgili haber ve bilgilere sahip olmaları mümkün olacaktır.

- Tüm sektörlerde dijital yeniliğin teşvik edilmesi.

Hükümet, dijital teknolojiyi teşvik etmek için yatırım fonu ayırmalıdır. Her düzeyde dijitalleşmeyi teşvik etmelidir. Bunun hakkında YA Bey şöyle söylüyor: *"Tüm belgelerin elektronik hale getirilmesine izin verilmeli. Kütüphanelerdeki arşivler giderek eskimektedir. Ne yazık ki, bu belgelerin %10'u bile dijitalleştirilmiş değildir. Dolayısıyla devletin bu konuda büyük bir rol oynaması gerekiyor. Belgelerimizi bir USB ile bile dijitalleştirebiliyorum. Çünkü asla bilemezsiniz bir hırsız tarafından çalınabilir ya da kaybedebilirim. Dolaysıyla dijital arşiv güven vericidir. "*Özellikle dijitalleşme yoluyla fatura ödemelerinin başlatılmasını teşvik eden Bayan MK: *"İnsanlar, Orange Money veya diğer elektronik alışveriş uygulamalarını kullanarak telefondan alışveriş yapabilmelidir. Tüm esnafların bu dijital devrimi kucaklaması gerekiyor. Paranız yanınızda olmayabilir çünkü bazen yanınıza para almayı unutabilirsiniz ya da 500 Fr. CFA verirsiniz bir ekmek almak için, dükkân sahibi size bozuk parası olmadığını söyler ama 150 Fr. CFA para Orange Money hesabınızda vardır. Dükkân sahibinin ise Orange Money hesabı yoksa burada bir anlaşmazlık ortaya çıkar. Bunları aşmamız gerek. Orange Money ile 150 Fr. CFA'yi elektronik olarak gönderip ekmeğinizi alıp gidebilirsiniz."* Bu, devletin ve medya aktörlerinin ülkenin kalkınması için uygun iletişim ve medya teknolojileri yaratmasını sağlamak için yatırım yapması gerektiği anlamına gelmektedir.

- İletişim ve medya teknolojilerinde gelişmiş ülkelerle yapılan iş birliği.

Burkina Faso'nun iletişim ve medya teknolojileri sektöründe hala geride kaldığından dolayı hükümet, Türkiye gibi gelişmiş ülkelerle ikili iş birliği yapmalıdır. Böylelikle Burkina Faso, iletişim ve medya teknolojisindeki durumunu iyileştirmek için gelişmiş ülkelerden ilham alarak yenilikler entegre edebilecektir. Hizmet kalitesini ülke çapında yükseltmek için öğrenciler eğitimlere gönderilerek bu ülkelerin medya girişimcileri ile ilişki kurulmalıdır. Her şeyden önce, medya şirketleri tarafından girişimciler daha fazla teşvik edilerek desteklenmesi gerekmektedir.

- Gençlerle iş birliği.

Hükümet ve medya aktörleri, gençleri yeni iletişim ve medya teknolojilerini en iyi şekilde kullanmaları konusunda yönlendirmek amacıyla iş birliği yapmalıdır. Gençlerin de yeni iletişim ve medya teknolojileri arayışına girmesi gerekmektedir çünkü gençler, bir

milletin gücüdür. Bunun için hükümet, girişimcilik (ticaret ve eğitim) gibi yeni iletişim ve medya teknolojileri sektöründeki gençlik projelerini finanse etmek için sponsorlar ve bağışçılar bularak gençleri teşvik etmelidir. Bu durum, gençlerin yaratacağı dinamizm aracılığıyla ülkenin kalkınmasına katkı sağlayacaktır. YA Bey: *"Bir öneri olarak şunu söyleyebilirim ki; ben hükümeti, gençlerin bu teknolojileri daha iyi tanımaları için mümkün olan tüm araçlarla donatmaya davet ediyorum. Bu araçların kullanımına yönelik bilinçlendirme faaliyetlerini arttırılmalıdır. Çünkü hem avantajları hem de dezavantajları vardır ve bu gençleri takip etmez ve destek olmazsak dezavantajları artacaktır. Ayrıca gençlere bu araçların kullanımı konusunda yatırım yapmalarını ve kendilerini geliştirmelerini öneririm çünkü bu araçlar gençlerin gelişimini desteklemektedir. Yani gençleri kişisel, ekonomik ve hatta sosyal yönden gelişimi için önemli bir destek sunmaktadır. Dolayısıyla bu araçların iyi kullanıldığı takdirde, gençlere çok faydalı olacağını düşünüyorum."*. Bu önerilerden yola çıkarak gençler ile iletişim ve medya teknolojilerinin birlikte yol alması gerektiği sonucuna ulaşıyoruz.

- Telefon operatörleri arasında rekabeti teşvik etmek için uygun koşulların yaratılması.

Hükümet telefon operatörleri arasındaki rekabeti artıracak koşullar yaratmayı başarırsa; bu, operatörlerin hizmet politikalarını gözden geçirmeleri için bir kapı açacaktır. Bu nedenle, nüfusun gelir düzeyine göre telefon ağlarının, internetin kalitesini ve fiyatlarını iyileştirmek zorunda kalacaklardır. Böylelikle bu süreç, gerçekleştirilecek çeşitli yenilikler ile ülkede iletişim ve medya teknolojilerinin hızla gelişmesine olanak sağlayacaktır.

- Yoksullukla mücadelesi.

Hükümet, tüm vatandaşların bu teknolojilere erişebilmesi için nüfusun hayat standartlarını iyileştirmelidir. Yoksulluk, bir ülkedeki iletişim ve medya teknolojilerinin neden gelişmemiş olduğu sorununun ana nedenlerinden birisidir.

KAYNAKÇA

admin. (11 Haziran 2019). Burkina Faso: Un état dépassé par les questions sécuritaires (Röportaj). NetAfrique.net. https://netafrique.net/burkina-faso-un-etat-depasse-par-les-questions-securitaires-reportage/

admin. (19 Mayıs 2020). Organisation de concours de combats à mains nus à

Ouagadougou: Le nouveau jeu dangereux des adolescents et adolescentes, les jeunes garçons se battent pour l'argent, les jeunes filles pour l'amour". NetAfrique.net. https://netafrique.net/organisation-de-cours-de-combats-a-mains-nus-a-ouagadougou-le-nouveau-jeu-dangereux-des-adolescents-et-adolescentes-les-jeunes-garcons-se-battent-pour-largent-les-jeunes-filles-pour-lamour/

adminfaso. (25 Kasım 2019). Téléphonie mobile: Le poids économiques du secteur en 2018. Journal L'Economiste du Faso. https://www.leconomistedufaso.bf/2019/11/25/telephonie-mobile-le-poids-economique-du-secteur-en-2018/

Africa 24. (3 Ekim 2016). Africa News Room-Afrique: Réseaux Sociaux, Armes Politiques Pour Les Jeunes? (2/3) Africa24. africa24. https://www.africa24tv.com/fr/africa-news-room-afrique-reseaux-sociaux-armes-politiques-pour-les-jeunes-23

Afrolegends (12 Eylül 2013). Why the name: Burkina Faso? African Heritage. https://afrolegends.com/2013/09/12/why-the-name-burkina-faso/

Aktaş, C. ve Çaycı, B. (2013). Yeni Enformasyon ve İletişim Teknolojilerinin Sosyal Hayattaki Rolü. Uluslararası Medya Çalışmaları Sempozyumu, 14.

Ametepe, K. ve Yaméogo, L. (2018). Rapport Sur L'etat De La Liberte De La Presse 2018 Au Burkina Faso Suivi De L'étude Sur « Médias Et Conflits Intercommunautaires: Vecteurs Ou Acteurs Sensibles? » (s. 140). CNP-NZ.

Anptic. (20 Mart 2019). Padtic. Agence Nationale de Promotion des Technologies de l'Information et de la Communication (ANPTIC). https://www.anptic.gov.bf/projets-1/details?tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Bnews%5D=9&cHash=b98de7c750f4e014439579133c5885ce

Atcha, E. (27 Mart 2018). Burkina Faso: ESintax, une nouvelle plateforme pour la déclaration des impôts. La Tribune. https://afrique.latribune.fr/economie/strategies/2018-03-27/burkina-faso-esintax-une-nouvelle-plateforme-pour-la-declaration-des-impots-773307.html

Aydin, O. Ş. (2015). Güncel Yaklaşımlar Işığında Etik-Yeni Medya Ve Etik: Yeni Sorulara Eski Cevaplar Mi? İçinde Güncel Yaklaşımlar Işığında Etik (s. 255). Beta Yayınları.

Bamouni (1983), B. P. L'evolution Politique De La Haute-Volta. Noirs Peuples Africains no. 34 (1983) 53-74. https://mongobeti.arts.uwa.edu.au/issues/pnpa34/pnpa34_04.html

Banégas, R. (2015). Putsch et politique de la rue au Burkina Faso Quand les

étudiants débattent du Régiment de sécurité présidentielle. https://doi.org/10.3917/ polaf.139.0147

Bank, A. D. (27 Mart 2019). Perspectives économiques au Burkina Faso. Banque africaine de développement - Bâtir aujourd'hui, une meilleure Afrique demain; African Development Bank Group. https://www.afdb.org/fr/countries/west-africa/burkina-faso/burkina-faso-economic-outlook

Bernard, O. (2017). La recomposition de l'espace public et de l'espace privé. Içinde P. Ségur & S. Périé-Frey (Ed.), Internet et la démocratie numérique (s. 219). Presses universitaires de Perpignan. https://books.openedition.org/pupvd/2754

Betz, M. (2015). De La Crise À La Transition: Les Médias Au Burkina Faso. International Media Support, 26.

Bianchini, P. ve Koala, S. (2003). Presse écrite, mouvements sociaux et jeux politiques au Burkina Faso: Éléments pour une socio-histoire de l'opinion dans un pays d'Afrique noire. Les Cahiers du journalisme, 12, 12, 170-197.

Bizimana, P. (2010). L'impact des communications modernes et traditionnelles sur les relations sociales dans le secteur Gisenyi (1998-2010). Memoire Online. https://www.memoireonline.com/05/12/5832/L-impact-des-communications-modernes-et-traditionnelles-sur-les-relations-sociales-dans-le-secteur-G.html

Caillon, J. P. (2010). Historique du SIAO. "French Doctor" pour six mois. http://jeanpierrecaillon.unblog.fr/2010/08/07/historique-du-siao/

Carfo. Système Previus. Caisse autonome de retraite des fonctionnaires. (26 Temmuz 2020). https://carfo.org/index.php/systeme-prevus

CIA World Factbook. (2020). Burkina Faso; Population internaute-Diagrammes Historiques de Données par Année. index mundi. https://www.indexmundi.com/g/g.aspx?c=uv&v=118&l=fr

Cirt. (2013). Burkina Faso Computer Incident Response Team. Centre De Cybersécurıté Du Burkına Faso. https://www.cirt.bf/

Cissé, I. (1998). Islam et islamismes au sud du Sahara. Karthala. https://doi.org/10.3917/kart.kane.1998.01.0101

CNP-NZ. (2014). Médias: 260 organes de presse enregistrés au Burkina Faso en 2013. https://cnpress-zongo.org/spip.php?article261

Courrier international. (bt). L'Observateur-Paalga, Ouagadougou; Courrier international. Courrier international. https://www.courrierinternational.com/notule-source/l-observateur-paalga

CSC. (2015). Repertoire Des Medias Audiovisuels Au Burkina Faso. 30.

CSC. (2016). Plan Strategique 2017 – 2021. Société Africaine d'Etudes et de Conseils, 55.

Cututre.Gov.Bf. (2019). Culture et Société. Ministère de la Culture des Arts et du Tourisme. culture-er-tourisme?tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Bnews%5D=68&cHash=a7c5ae71ac76a43b65bf2b1226c217c9

Da Dalou, M. (3 Aralık 2020). La lutte contre l'infox: Le Burkina Faso et la Côte d'Ivoire impuissants. Nouveaux Medias. https://nouveauxmedias.fr/la-lutte-contre-linfox-le-burkina-faso-et-la-cote-divoire-impuissants/

Dahlgren, P. ve Relieu, M. (2000). L'espace public et l'internet. Structure, espace et communication. Réseaux. Communication - Technologie - Société, 18(100), 157-186. https://doi.org/10.3406/reso.2000.2217

Damome, É. Ouédraogo, A. ve Tapsoba, É. A. (24 Nisan 2020a). İmg-2.png (599×316). OpenEdition. https://journals.openedition.org/communication/docannexe/image/13232/img-2.png

Damome, É. Ouédraogo, A. ve Tapsoba, É. A. (2020b). Vision et usages enchantés des réseaux sociaux numériques au Burkina Faso. OpenEdition, vol. 37/1, Article 37/1. https://doi.org/10.4000/communication.11192

Direction Générale des Impôts. (2018). eSINTAX Burkina Faso-Télédéclaration et télépaiement des impôts. esintax.bf. https://esintax.bf/

Ecofin, A. (2012). Le Burkina Faso fait un pas de plus dans la e-administration. Agence Ecofin. https://www.agenceecofin.com/internet/1505-4837-le-burkina-faso-fait-un-pas-de-plus-dans-la-e-administration

Ecofin, A. (2014). Burkina Faso: La fonction publique se dote de SADINA, un système informatique de gestion des agents de l'Etat. Agence Ecofin. https://www.agenceecofin.com/gestion-publique/0905-19887-burkina-faso-la-fonction-publique-se-dote-de-sadina-un-systeme-informatique-de-gestion-des-agents-de-l-etat

Ecofin, A. (8 Mart 2017). Le secteur des TIC au Cameroun est sous-développé, comparé à des pays comme le Burkina Faso, le Benin ou le Mali. Agence Ecofin. https://www.agenceecofin.com/gestion-publique/0803-45506-le-secteur-des-tic-au-cameroun-est-sous-developpe-compare-a-des-pays-comme-le-burkina-faso-le-benin-ou-le-mali

Ecofin, A. (25 Eylül 2020). Le Burkina Faso annonce la construction de son tout premier satellite, baptisé Burkina-Sat1. Tic & Telecom Agence Ecofin. https://www.agenceecofin.com/technologie/3108-79683-le-burkina-faso-

annonce-la-construction-de-son-tout-premier-satellite-baptise-burkina-sat1

Élysée. (2019). À Abidjan, conférence de presse du Président Emmanuel Macron avec Alassane Ouattara, Président de la République de Côte d'Ivoire. elysee.fr. https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/12/21/a-abidjan-conference-de-presse-du-president-emmanuel-macron-avec-alassane-ouattara-president-de-la-republique-de-cote-divoire

Fao. (2001a). La situation de la communication pour le développement au Burkina Faso-Tome 1. Les Technologies Et Infrastructures De La Radiodiffusion, De La Télévision Et De La Presse Écrite. http://www.fao.org/3/y0642f/y0642f07.htm#TopOfPage

Fao. (2001b). La situation de la communication pour le développement au Burkina Faso-Tome 1. La Presse Audiovisuelle Publique Et Privée (Radio et Télévision). http://www.fao.org/3/y0642f/y0642f06.htm#TopOfPage

FasoZine. (23 Kasım 2018). Burkina: La Semaine nationale de l'internet devient semaine du numérique. aouaga.com. http://news.aouaga.com/h/121007.html

French.xinhuanet.com. (27 Eylül 2019). Burkina Faso: Le secteur des mines est le secteur le plus dynamique qui crée de l'emploi dans le pays (PM)-Xinhua. Actualités Chine & Afrique. http://french.xinhuanet.com/afrique/2019-09/27/c_138426062.htm

Frère, M. S. ve Balima, S. T. (2003). Médias et communications sociales au Burkina Faso: Approche socio-économique de la circulation de l'information. L'Harmattan.

G5sahelnow, P. (2016). Convention entre la France et le G5 Sahel, Accueil. G5 Sahel. https://www.g5sahel.org/convention-entre-la-france-et-le-g5-sahel/

GeneratePress. (bt). Données géographiques (1.3.1.1)-Ambassade du Burkina Faso. (16 Mart 2020) https://burkinafaso.medienwerkorange.de/burkina-faso/presentation-du-pays-1-3-1/donnees-geographiques-1-3-1-1/

Gonzales, C. ve Dechanet, J. (2015). L'essor du numérique en Afrique de L'ouest, Entre opportunités économiques et cybermenaces. Ceis.

Gulmu.Info. (24 Ocak 2020). BUZZ: Une voilée dévoilée par Rama La Slameuse [Facebook]. MaCulture. https://ne-np.facebook.com/maculturebf/posts/634684763741576

Hagberg, S. Kibora, L. Ouattara, F. ve Konkobo, A. (2015). Au cœur de la révolution burkinabè. Anthropologie & développement, 42-43, 199-224. https://doi.org/10.4000/anthropodev.499

Harry, G. (2017). Contesting French West Africa: Battles over Schools and the

Colonial Order, 1900–1950. University of Nebraska Press. https://doi.org/10.2307/j.ctt1s475q2

Jaffré, B. (11 Kasım 2007). La révolution burkinabé, les grandes orientations. Thomas Sankara. https://www.thomassankara.net/la-revolution-burkinabe-les-grandes-orientations/

Jdn. (10 Şubat 2021). 22e ex aequo: Burkina Faso, 851 dollars de PIB par habitant. Jdn. https://www.journaldunet.com/patrimoine/finances-personnelles/1208753-pays-pauvres-classement-2021/1208794-burkina-faso

Kabore, J. (19 Eylül 2017). Burkina: Le développement du numérique en réflexion. L'Actualité du Burkina Faso 24h/24. https://www.burkina24.com/2017/09/19/burkina-le-developpement-du-numerique-en-reflexion/

Kam, A. (2019). Les nouvelles technologies de l'information et de la communication: Historique des TIC au Burkina Faso-ISOC - Chapitre du Burkina. Isoc- Chapitre Du Burkina. http://isoc-burkina.org/?p=218

Kambou, K. G. (2012). Journal "Le Pays": Sur les traces d'un jeune homme de 21 ans-Centre National de Presse Norbert Zongo. Centre National de Presse - Norbert ZONGO. https://cnpress-zongo.org/spip.php?article214

Kieffer, A. & Guibal, C. (27 Mart 2020). Les Peuls: Des pions sur l'échiquier djihadiste ? France Culture. https://www.franceculture.fr/emissions/grand-reportage/les-peuls-des-pions-sur-lechiquier-djihadiste-0

Kindo, N. (14 Haziran 2017). Modernisation de l'état civil burkinabè: L'Union européenne prend contact avec « iCivil ». L'Actualité du Burkina Faso 24h/24. https://www.burkina24.com/2017/06/14/modernisation-de-letat-civil-burkinabe-lunion-europeenne-prend-contact-avec-icivil/

Kindo, N. (18 Eylül 2020). Cyber escroquerie au Burkina Faso : Trois élèves et un étudiant mis aux arrêts. L'Actualité du Burkina Faso 24h/24. https://www.burkina24.com/2020/09/18/cyber-escroquerie-au-burkina-faso-trois-eleves-et-un-etudiant-mis-aux-arrets/

Knowledge, O. (2014). Open Data Index-Open Knowledge. Open Data Index. http://2015.index.okfn.org/place/?filter-table=2015

Koulibaly, A. (17 Aralık 2020). Jt De 20h Du 17 Décembre 2020. RTB. https://www.rtb.bf/2020/12/jt-de-20h-du-17-decembre-2020/

Kowe, M. (2018). Réseaux sociaux et développement: 1 000 000 d'utilisateurs actifs de Facebook au Burkina - leFaso.net. leFaso.net. http://lefaso.net/spip.php?article82919

La Belgique au Burkina Faso. (22 Haziran 2016). Cybercriminalité. Ambassade de Belgique au Burkina Faso.

https://burkinafaso.diplomatie.belgium.be/fr/cybercriminalite

Laoundiki, C. M. (2020). Composition en ligne aux concours professionnels : « Je n'ai pas eu de difficulté, tout s'est bien passé », confie Julienne Pampané (candidate) - leFaso.net. leFaso.net. https://lefaso.net/spip.php?article99011

Le Gendre, B. (2008). Au cœur de la fracture numérique au Burkina Faso. Le Monde. https://www.lemonde.fr/technologies/article/2008/06/03/au-coeur-de-la-fracture-numerique_1053097_651865.html

Le Pays. (25 Nisan 2020). Qui sommes-nous. Editions Le Pays. https://lepays.bf/qui-sommes-nous/

Leclercq, S. ve Matagne, G. (2020). 'With or Without You': The Governance of (Local) Security and the Koglweogo Movement in Burkina Faso. Stability: International Journal of Security & Development, Art. 4, 22. https://doi.org/10.5334/sta.716

leFaso.net. (2018). Journée mondiale des télécommunications et de la société de l'information : Le message de la ministre du Développement de l'économie numérique et des Postes. leFaso.net. https://lefaso.net/spip.php?article83461

leFaso.net. (4 Ocak 2019). Soulèvement populaire du 3 janvier 1966 : 53 ans après, le monde syndical s'en souvient. https://lefaso.net/spip.php?article87306

Lukasserie. (2010). Les langues du Burkina faso. Destination le Burkina faso. http://destinationburkina.over-blog.com/pages/Les_langues_du_Burkina_faso-2506299.html

Madiaga, Y. G. ve Nao, O. (2003). Burkina Faso. Cent ans d'histoire, 1895-1995 (2 tomes) (C. 2). https://books.google.com.tr/books?id=WwxEiyn4sdYC&lpg=PP1&dq=Burkina%20Faso%3A%20cent%20ans%20d'histoire%2C%20tome%202&hl=fr&pg=PP1#v=onepage&q=Burkina%20Faso:%20cent%20ans%20d'histoire,%20tome%202&f=false

Madore, F. ve Gosselin, L. A. (2019). Le Religieux Sur Internet Et Dans Les Ntic Au Burkina Faso. Amalion, 28.

Marot, J. B. (21 Kasım 2005). Le coup d'État de Saye Zerbo en Haute-Volta. JeuneAfrique.com. https://www.jeuneafrique.com/84339/archives-thematique/le-coup-d-tat-de-saye-zerbo-en-haute-volta/

Mfptss.gov.bf. (27 Haziran 2020). Concours De La Fonction Publique : La Plateforme D'inscription En Ligne Présentée À La Presse. https://www.fonction-publique.gov.bf/accueil/actualites/details?tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Bnews%5D=319&cHash=4650c64f4833bf5c41f0f7ae2c08dd8a

Mica. (2018). Faire De La Pratique Du Commerce Electronique Une Réalité Au Burkina Faso. Ministère du Commerce, de l'Industrie et de l'Artisanat. http://www.mcia.gov.bf/index.php/177-informations/602-faire-de-la-pratique-du-commerce-electronique-une-realite-au-burkina-faso

Ministère des Armées. (26 Kasım 2014). Opération Barkhane : Visite de M. Manuel Valls, Premier Ministre. https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/bande-sahelo-saharienne/operation-barkhane/breves/operation-barkhane-visite-de-m.-manuel-valls-premier-ministre

Ministère Du Développement De L'économie numérique Et Des Postes. (2014). Examen des dix (10) années de mise en œuvre des décisions et engagements du SMSI-05. Cas du Burkina Faso. Direction Générale De La Coordinatıon Des Programmes De Développement Des T.I.C.

Nao, O. (2003). Burkina Faso : Cent ans d'histoire (C. 1). Y. Georges Madiéga, Université de Ouagadougou. Département d'histoire et archéologie. https://books.google.com.tr/books?id=dwbTsmoJCXQC&lpg=PP1&hl=fr&pg=PP1#v=onepage&q&f=false

Naturama (bt). Le secteur minier au Burkina Faso : Allier attractivité et développement durable. Naturama. (24 Haziran 2020). http://www.naturama.bf/web/index.php/component/k2/item/112-le-secteur-minier-au-burkina-faso-allier-attractivite-et-developpement-durable

Niang, A. (2012). Aspects of Mossi History: A Bibliography. Electronic Journal of Africana Bibliography, 53.

Noaro-Kabré, F. (25 Eylül 2020). Burkina Faso : La comédienne Eunice Zunon trop sexy pour les autorités ? Tv5monde. https://information.tv5monde.com/video/burkina-faso-la-comedienne-eunice-zanon-trop-sexy-pour-les-autorites

OIE Bulletin. (2018). L'élevage pastoral au Burkina Faso. OIE Bulletin. https://oiebulletin.com/?panorama=praps-burkinafaso&lang=fr

Onat, F. ve Alikılıç, Ö. A. (2008). Sosyal ağ Sitelerinin Reklam Ve Halkla İlişkiler Ortamları Olarak Değerlendirilmesi. Journal of Yaşar University, 3(9), 33.

ONU Femmes. (2020). Gros plan : 75e session de l'Assemblée générale des Nations Unies. ONU Femmes. https://www.unwomen.org/fr/news/in-focus/general-assembly

ONU Info. (8 Ocak 2020). Le nombre de victimes d'attaques terroristes multiplié par cinq en trois ans au Burkina Faso, au Mali et au Niger. Onu Info. https://news.un.org/fr/story/2020/01/1059551

Ouedraogo, M. (2002). Burkina Faso. 6. https://uclgafrica-alga.org/wp-content/uploads/2019/05/BurkF.pdf

Ouédraogo, S. (2010). Dynamiques et rôles économique et social du secteur informel des TIC en Afrique de l'Ouest et du Centre : Cas du Burkina Faso, du Cameroun et du Sénégal (s. 139). Yam Pukri, ANAIS AC, Université Gaston Berger de St Louis.

Ouedraogo, S. (2019). Alternative Mechanisms in Fighting Terrorism in the Sub-Saharan Africa: The Case of Burkina Faso. Pan-African University.

Ouoba, O. T. C. (2018). Présentation de la plateforme e-commerce. RİGO, 20.

Présidence du Faso. (2019a). Aboubacar Sangoulé Lamizana. Présidence du Faso. https://www.presidencedufaso.bf/aboubacar-sangoule-lamizana/

Présidence du Faso. (2019b). Jean-Baptiste Ouédraogo. Présidence du Faso. https://www.presidencedufaso.bf/jean-baptiste-ouedraogo/

Prisma Media. (2018). Guide de voyage Burkina Faso. Geo.fr. https://www.geo.fr/destinations/burkina-faso

Resultats-en-ligne.com. (2014). Résultat du bac 2020 Burkina Faso-Baccalauréat burkinabés 2020. Résultat du bac Burkina Faso 2020. http://www.resultats-en-ligne.com/Burkina-Faso/bac/#

RTB. (18 Ekim 2020). L'addiction au Téléphone portable des Jeunes, un phénomène qui inquiète. https://www.facebook.com/rtburkina/videos/laddiction-au-t%C3%A9l%C3%A9phone-portable-des-jeunes-un-ph%C3%A9nom%C3%A8ne-qui-inqui%C3%A8te/638889070131811/

Sama, B. (30 Haziran 2020). E-commerce: Une nouvelle plateforme est née au Burkina Faso. L'Actualité du Burkina Faso 24h/24. https://www.burkina24.com/2020/06/30/e-commerce-une-nouvelle-plateforme-est-nee-au-burkina-faso/

Sanda, S. (30 Ekim 2012). Inauguration de l'interconnexion par fibre optique Niger-Burkina Faso. ActuNiger. https://www.actuniger.com/technologie/4869-inauguration-de-linterconnexion-par-fibre-optique-niger-burkina-faso.html

Sanon, M. (2005). La presse écrite régionale au Burkina : Etat des lieux des journaux bobolais [Ouagadougou Üniversitesi]. https://www.memoireonline.com/11/08/1629/m_La-presse-ecrite-regionale-au-Burkina-Etat-des-lieux-des-journaux-bobolais8.html

Sanon, V. (2000). La liberté de presse dans les nouvelles démocraties d'Afrique de l'Ouest sahélienne : Enjeux et limites : Burkina-Faso, Mali, Niger [Bilgi, iletişim ve sanat bilim tezi.]. Bordeaux III.

Sanou, V. (2004). Les nouvelles technologies d'information et leurs interactions avec les cultures locales. DT-CAPES N° 2004-17, 32.

Sanou, V. (2007). Acquis et faiblesses de la liberté de presse au Burkina Faso.

DT-CAPES N°2007-33, 21.

Sawadogo, M. (2003). La presse burkinabè au cœur de l'affaire Norbert ZONGO : analyse de contenu des quotidiens. Université de Ouagadougou.

Sawadogo, P. (2008). L'évolution de la liberté de la presse sous la 4e république, de 1991 à nos jours. Ed. Cryspad, 168.

Senou-Vodjo, G. (2018). La réforme de l'administration électronique au Burkina Faso. IMODEV. https://site.imodev.org/nos-activites/afrique/burkina-faso/la-reforme-de-ladministration-electronique-au-burkina-faso/

Sidwaya, J. (1 Eylül 2020). Région du Centre : Sidwaya, le deuxième journal préféré. Quotidien Sidwaya. https://www.sidwaya.info/blog/2020/09/01/region-du-centre-sidwaya-le-deuxieme-journal-prefere/

Some, R. (23 Kasım 2018). SNI 2018 : Le Burkina veut être « champion » de l'appropriation des technologies. Burkina 24 Affaires. http://lesaffairesbf.com/2018/11/23/sni-2018-le-burkina-veut-etre-champion-de-lappropriation-des-technologies/

Somé, S. A. (2017). Plan national de développement économique et social (PNDES) 2016-2020. http://cns.bf/IMG/pdf/pndes_2016-2020-4.pdf

Somefire. (2012). Le Burkina En Vrai : Un Peu D'histoire Sur Le Peuple Du Burkina. Le Burkina en VRAI. http://burkinaenvrai.blogspot.com/2012/05/un-peu-dhistoire-sur-le-peuple-du.html

Şaul, M., ve Royer, P. (2001). West African Challenge to Empire, Culture and history in the Volta-Bani Anticolonial War.

Tiao, B. L. A. (2015). Régulation des médias d'Afrique francophone : Cas du Burkina Faso. Université Bordeaux Montaigne.

TIC Magazine BF. (20 Şubat 2019). Médias sociaux dans le monde : Le Burkina Faso enregistre 380.000 utilisateurs de plus en 2019. TIC Magazine BF. https://ticmagazine.bf/medias-sociaux-dans-le-monde-le-burkina-faso-enregistre-380-000-utilisateurs-de-plus-en-2019/

Tiemtoré, W. Z. (2007). Tic, Éducation Et Développement En Afrique Subsaharienne : Aperçu Des Représentations Et Des Actions Des Acteurs Éducatifs Et Politiques Au Burkina Faso. Congrès international Actualité de la recherche en éducation et en formation, Strasbourg, France., 11.

Traoré, D. (2015). Le Rôle des TIC dans l'Intégration Régionale et le Développement Économique en Afrique de l'Ouest. Researchgate, 18.

Traoré, S. (16 Ocak 2019). Le coq chante-Le premier Salon de l'Elevage du Burkina Faso, ou SABEL 2018. RFI.

https://www.rfi.fr/fr/emission/20190120-burkina-faso-elevage-salon-sabel-agriculture

Tudesq, A. J. (2002). L'Afrique parle, l'Afrique écoute. Les radios en Afrique subsaharienne. Ed. Karthala, 315.

UNESCO. (10 Temmuz 2020). Opérationnalisation de la Télévision Numérique Terrestre (TNT). Diversity of Cultural Expressions. https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/operationnalisation-de-la-0

Vittin, T. (2002). L'internet Au Burkina Faso : Acteurs Et Usages (s. 18). MSHA, Pessac. https://www.msha.fr/msha/publication_en_ligne/netafriq/publi/missionBURKINA.pdf

Vivier, J. L. (1999). Le droit de la presse et de la communication au Burkina Faso. Revue Juridique et Politique : Indépendance et Coopération, 53(3), 339-364.

Vural, Z. B. A. & Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma. Journal of Yasar University, 20(5).

Wilkins, M. (1989). The Death of Thomas Sankara and the Rectification of the People's Revolution in Burkina Faso. Oxford University Press on Behalf of the Royal African Society, 15.

World Bank. (2014). G5 Sahel : Les partenaires techniques et financiers se mobilisent pour accélérer le développement régional. World Bank. https://www.banquemondiale.org/fr/news/feature/2014/07/14/sahel-g5-meeting-brings-together-governments-and-donors-to-accelerate-regional-development

World Bank. (18 Ocak 2017). Burkina Faso : 20 millions de dollars pour améliorer l'utilisation des TIC dans l'administration publique. World Bank. https://www.banquemondiale.org/fr/news/press-release/2017/01/30/burkina-faso-20-million-to-improve-ict-use-in-public-administration

Yaméogo, L. (2016). Afrique(s) Entre histoire et mémoires (Cairn.info ; C. 1-26). Nouveau Monde éditions. https://www.cairn.info/revue-le-temps-des-medias-2016-1.htm

Yarabatioula, J. (2018). Industries culturelles et créatives au Burkina Faso : Analyse des filières au prisme des politiques et des stratégies d'acteurs. Sciences de l'information et de la communication. Université Grenoble Alpes.

Yılmaz, K. ve Horzum, M. B. (2005). Küreselleşme, Bilgi Teknolojileri Ve Üniversite. Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(10).

Zongo, D. (2019). Burkina : Les conséquences des réseaux sociaux sur la lutte contre les attaques armées. aouaga.com. http://news.aouaga.com/h/124138.html

Zongo, L. (2018). Etat de préparation du Burkina Faso au commerce électronique. 23.

Zongo, M. (18 Mart 2020). Université Joseph Ki-Zerbo : Une bibliothèque numérique au profit des étudiants. leFaso.net. https://lefaso.net/spip.php?article98776

Zongo, Y. (26 Eylül 2017). Réseaux sociaux au Burkina Faso : Une utilisation sans modération qui nuit aux relations humaines. leFaso.net. http://lefaso.net/spip.php?article79514

Zorom, B. (24 Şubat 2020). Burkina Faso : Statistiques sur le Digital et les Médias Sociaux en janvier 2020. Le Kiosque Digital du Burkina. https://lekiosquedigitalduburkina.com/2020/02/24/burkina-faso-statistiques-sur-le-digital-et-les-medias-sociaux-en-janvier-2020/

EKLER

Görüşme soruları.

Değerli Hanımefendi/Beyefendi,

İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve iletişim sistemleri Anabilim Dalı tarafından gerçekleştirilmekte olan bu görüşmeye davet edilmiş bulunmaktasınız.

Bu görüşme " İletişim Ve Medya Teknolojilerin Sosyal Ve Kültürel Etkileri: Burkina Faso Örneği" konulu bir yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır.

Görüşme, iletişim ve medya teknolojilerinin Burkina Faso'nun sosyal ve kültürel hayatı üzerindeki etkisini anlamak amacıyla yapılmaktadır. Özellikle, Burkina Faso'nun iletişim ve medya teknolojisinin hayattaki rolü araştırılmaktadır.

Derinlemesine görüşme olup 1 saat sizinle görüşmek için desteğinize ihtiyacım var!

Anket, kimlik bilgileriniz ifşa edilmeyeceğine dair sizi teminat altına almak isterim. Bu çalışmada sizinle yapacak görüşmemiz dışında başka amaçla kullanmayacaktır. Tüm yanıtlar gizli tutulacaktır.

Müsaittiniz, Anlayışınız ve katkınız için şimdiden teşekkürler!

Danışman: Pr. Dr. Füsun ALVER

Araştırmacı: Kassoum DRAME

drkass2690@gmail.com

1. Yaşınız? :

2. Cinsiyetiniz? :

* Kadın

* Erkek

3. Eğitim seviyeniz? :

* Okuryazarlık yok

* İlkokul

* Kolej

* Lise

* Üniversite

* Yüksek lisans

* Doktora

* Araştırmacı

* Diğer

4. Mesleğiniz? :

5. Sizin iletişim ve medya teknolojilerini kullanmaktaki temel amacınız nedir? (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğer)

6. En çok hangi iletişim ve medya teknolojilerini tercih ediyorsunuz? (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğer)

7. İletişim ve medya teknolojileri ile günde ortalama ne kadar zaman geçiriyorsunuz? (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğer)

8. Düzenli olarak bir televizyon kanalını takip ediyor musunuz?

* Evet

* Hayır

- Varsa hangisi veya hangileri?

9. Düzenli olarak bir radyoyu takip ediyor musunuz?

* Evet

* Hayır

- Varsa hangisi veya hangileri?

10. Bir haber ajansını düzenli olarak takip ediyor musunuz?

* Evet

* Hayır

- Varsa hangisi veya hangileri?

11. Düzenli olarak bir Gazeteyi takip ediyor musunuz?

* Evet

* Hayır

- Varsa hangisi veya hangileri?

12. Düzenli olarak bir dergi takip ediyor musunuz?

* Evet

* Hayır

-Varsa hangisi veya hangileri?

13. İletişim ve medya Teknolojileri günlük hayatınızda önemli mi?

* Evet

- Evet, ise neden?

* Hayır

- Hayır, ise neden?

14. Sizce iletişim ve medya teknolojileri sizi sosyal olarak etkiliyor mu? (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğer)

* Evet

- Sizi hangi yönde etkiliyor? Yani olumlu mu yoksa olumsuz mu?

* Hayır

15. İletişim ve medya Teknolojileri ile ilgili bu özellikler arasında sizi sosyal olarak en çok hangisi etkiliyor?

* Kişisel düşünceniz

* Kişisel tutumunuz

* Sosyal davranışınız

* Sosyal normlara bağlılık

* Toplumun yapısının dönüşümüne

16. Sizce iletişim ve medya Teknolojileri sizi kültürel olarak etkiliyor mu? (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğer)

* Evet

- Hangi yönde etkiliyor? Yani olumlu mu yoksa olumsuz mu?

* Hayır

17. Bu özellikler arasında sizi kültürel olarak en çok etkileyen iletişim ve medya Teknolojileri ile ilgili?

* Kültürel değerleriniz

* Kültürel yargılar

* İnancınız

* Toplumun kültürel yapısına

18. Sosyo-kültürel etkiler dışında, siyasi düzeyde de etkileri olduğunu düşünüyor musunuz?

* Evet

- Sizi hangi yönde etkiliyor? Yani olumlu mu yoksa olumsuz mu?

* Hayır

19. Bu özellikler arasında iletişim ve medya teknolojileri ile ilgili sizi siyasi açıdan en çok hangisi etkiliyor?

* Politik düşünceniz

* Siyasi katılımınız

* Seçim davranışınız

20. İletişim ve medya teknolojilerin sizi ekonomik etkileri de olduğunu düşünüyor musunuz?

* Evet

- Hangi yönde etkiliyor? Yani olumlu mu yoksa olumsuz mu?

* Hayır

21. Bu özelliklerden iletişim ve medya teknolojileri ile ilgili sizi ekonomik olarak en çok hangisi etkiliyor?

* Ekonomik düşünceniz

* Ekonomik davranışınız

* Tasarruf yöneliminiz

* Tüketim yöneliminiz

22. Hangi iletişim ve medya teknolojisi hangi konuda daha çok etki ediyor?

23. Burkina-Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin gelişimi hakkında ne düşünüyorsunuz? (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğer)

24. Burkina-Faso'da iletişim ve medya teknolojilerinin kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz? (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğer)

25. Burkina Faso'daki iletişim ve medya teknolojilerinin etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz? (Ör: Radyo, Televizyon, Sinema, Telefon, Bilgisayar, İnternet, WhatsApp, Facebook, Messenger, YouTube, Twitter ve diğer)

26. Burkina Faso'da COVİD 19 salgın ile İletişim ve medya Teknolojileri erişilebilirliği nedir?

27. İletişim ve medya teknolojileri Burkina Faso'da hangi bağlamda gelişiyor? İyi ya da kötü?

–Neden?

28. Burkina Faso'da iletişim ve medya teknolojileri nasıl kullanılmalıdır?

Burkina Faso'da iletişim ve medya Teknolojileri ile ilgili herhangi bir öneriniz var mı?